

208

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

SAİT FAİK'İN HİKAYELERİNDE

BAŞLICA KONULAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SONGÜL TAŞ
DANIŞMAN : PROF. DR. CAHİT KAVCAR

MALATYA 1990

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İn. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne
Malatya

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı
Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Başkan
Üye
Üye

Onay :

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait
olduğunu onaylarım.

.... / / 1990

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ	II - IV
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1 - 3

B A Ş L I C A K O N U L A R

I - İ N S A N	5 - 132
A - İnsan Sevgisi	11 - 21
B - İnsanlık Değerleri ve İhtiyaçlar	22 - 66
a - Açıksözlülük- Samimiyet- Özeleştiri	24 - 36
b - Aşk	36 - 43
c - Cinsel Duygular	43 - 48
d - Deşarj Olma (Arınma)	48 - 54
e - Hoşgörü	54 - 58
f - Yaşama Sevinci ve Direnme	58 - 62
g - Sanat	62 - 66
C - İnsana Yönelik Eleştiri ve Değerlendirmeler	67 - 74
D - İnsanı Olumsuz Yönden Etkileyen Durumlar	75 - 110
a - Parasızlık - Yoksulluk - İşsizlik	76 - 86
b - Mahkeme - Dava	86 - 92
c - Kıskançlık	93 - 96
d - Yalnızlık	96 - 101
e - Hastalık	101 - 105
f - Ölüm	105 - 110
E - Çocuklar	111 - 118
F - Hayal - Hakikat - Gerçeküstüçülük	119 - 127
G - Eşya	128 - 132
II- T A B İ A T	133 - 158
A - Deniz - Toprak	137 - 143
B - Hayvanlar	144 - 152
C - Mevsimler	153 - 158
S O N U Ç	159 - 164
B İ B L İ Y O G R A F Y A	165 - 168

Ö N S Ö Z

Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerini, konularına göre incelemeye çalıştığımız "Sait Faik'in Hikâyelerinde Başlıca Konular" başlıklı bu tezde amacımız, yazarın daha iyi tanınmasına, anlaşılabilmesine - çabalarımız ölçüsünde - katkıda bulunmak, Vedat Günyol'un "sevgi peygamberi" (1) diye nitelediği Sait Faik'in, insanları eksik ve eleştiriye değer yönleri ile değerlendirdiği hikâyelerinde, bu sevginin gelişigüzel herkese sunulmadığını göstermek; "hayatını kendi kişilerinin hayatı ile" (2) birlikte yaşayan yazarın, sanatı ile içiçeliğini gösterip pekiştirecek konuları sergilemek; sanatçı sorumluluğuna, insanları haksızlıkların olmadığı bir dünyaya çağıran duyarlılığına ve mücadele için nasıl kaleme sarıldığına dikkati çekmektir.

Yazarın; Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Havuzbaşı, Son Kuşlar, Alemdağda Var Bir Yılan, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Mahkeme Kapısı adlı on üç kitabındaki hikâyelere, Balıkçının Ölümü ile Sevgiliye Mektup kitaplarında yer alan hikâyeleri de eklenerek inceleme yoluna gidildi. Bilgi Yayınevi tarafından yayınlanan kitap sırasına göre yapılan, tarama ve değerlendirmede, hikâyeler konularına göre ayrılırken, ortak konulu olanlar da biraraya getirilmeye çalışıldı.

İncelenen hikâyelerden yaklaşık beşi, aynı konunun farklı başlıkla veya bir iki farkla tekrarı niteliğindedir. Bunlar yeri geldikçe belirtildi. Toplam olarak 228 hikâye incelendi.

Son zamanlara kadar Sait Faik'in eseri zannedilen, ancak Sami N. Özerdim tarafından Ferenc Hertzcek'in (1863-1954) "Bujdoso Emleykek" adlı eserinden, "Göçen Hatıralar" hikâyesinin aynısı olduğu ortaya çıkarılan "Müthiş Bir Tren" hikâyesi (3), uyarlama olan "Gümüş Saat" hikâyesi gibi araştırma dışı bırakıldı.

(1) Tahir Alangu, Sait Faik İçin, İstanbul, 1956, s. 54

(2) Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, Antoloji, 2.Cilt, İst., 1965, s. 110

(3) Nilgün Tarkan, " "Müthiş Bir Tren" Olayı", Nesin Vakfı Yıllığı 1977, İst., s. 499

Tezi Giriş'ten sonra, "İnsan" ve "Tabiat" olmak üzere iki ana bölümden oluşturduk. İnsanla ilgili olan ve insanı konu alan hikâyelerin incelendiği birinci bölümde, insan sevgisi, insanlı değerleri ve ihtiyaçlar, insana yönelik eleştiri ve değerlendirmeler, insanı olumsuz yönden etkileyen durumlar, çocuklar, hayal-hakikat -gerçeküstüculük ve eşya üzerinde duruldu. İkinci bölümde, insanı kuşatan, içinde yaşadığı tabiatla ilgili hikâyeler biraraya getirilerek, yazarın ve kişilerinin denize, denizden geçimin sağlayan balıkçılara ve toprakla ilgilenen çiftçilere duyduğu aşırı sevgi, deniz -toprak konusundaki fikirleri; balık, kuş ve köpek gibi hayvanlar başta olmak üzere, hayvanlara duyulan sevgi ve hayvanları koruma mesajını taşıyan bu hikâyelerden sonra da meşimler konusu incelenmeye çalışıldı. Aşkların başlangıcı diye görülen ilkbahar, hatıraları getiren esrarlı sonbahar, göçmen diye nitelenen yaz ve çocukların en fazla büyüdüğü mevsim diye tanımlanan kış hakkında yazılan hikâyeler incelendi. Sait Faik'in bu konudaki fikirleri de hikâyeleri vasıtasıyla dikkatlere sunuldu.

Sonuç bölümünde, incelenen bütün hikâyelerden hareketle, bazı genel değerlendirmelere gidildi. Tezi oluşturan konulardan, çarpıcı ve orijinal tarafları sergileyen hikâyelere dikkat çekildi. Yazarın hayatına dair -kenar mahallede dillere düşmesi, pasaportuna geçen "işsiz" kaydı ve zararsız paranoyak olması konularında - açıklamalar yapıldı. Yeri geldiği için ve konuyla ilgili olduğu için, değerlendirmeler sırasında da verilen aynı konularla ilgili bilgiler, alıntılarla desteklenerek verilmeye çalışıldı.

Bibliyografya bölümünde, yazarın incelenen eserleri, Bilgi Yayınevi tarafından yayınlanış sırasına göre, yararlanılan kaynaklar ise alfabetik sıra ile, düzenlenerek verildi.

"Sait Faik'in Hikâyelerinde Başlıca Konular" adlı tezimizin eksik olmadığı iddiasını taşımıyoruz. Sait Faik'in eserlerinden,

hikâyelerini konularına göre ayırarak ortak konulu olanlar üzerinde değerlendirmeler ve yorumlar yaptık.Yazarın düşüncelerini hikâyeleri aracılığı ile saptamaya çalıştık.Bu şekilde yazarın daha iyi anlaşılabilceği inancındayız.

Tezi oluştururken,büyük destek ve yardımlarını gördüğüm,başta danışmanım Sayın Prof. Dr. Cahit KAVCAR olmak üzere,kaynaklara ulaşma konusunda gösterdiği hassasiyetten dolayı Sayın Öğr.Gr.v. Mürsel ARICI'ya ve tezin yazılışında emeği geçen Sayın Mahmut TAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

AĞUSTOS 1990

Songül TAŞ

K I S A L T M A L A R

A.V.B.Y-Az Şek	: Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli
B.Öl-Y.Ed	: Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat
H.Baş-S.Kuş	: Havuz Başı - Son Kuşlar
Kum-K.Ar	: Kumpanya - Kayıp Aranıyor
M.Kah-H.Bul	: Mahalle Kahvesi - Havada Bulut
Sem-Sar	: Semaver - Sarnıç
Sev.Mek	: Sevgiliye Mektup
Şah-L.Ad	: Şahmerdan - Lüzumsuz Adam
T.Çoc-M.Kap	: Tüneldeki Çocuk - Mahkeme Kapısı
a.g.e.	: Adı geçen eser
Ank.	: Ankara
Çev.	: Çeviren
d.	: Dergi
Haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.D.K	: Türk Dil Kurumu
v.b.	: Ve benzeri

G İ R İ Ő

Türk hikâyeciliğinin hızla geliştiğı yıllarda yazı hayatına atılan ve devrinin önemli simalarından biri olan Sait Faik , 1906 yılında Adapazarı'nda doğdu.Orta ve lise tahsilini Adapazarı,İs - tanbul ve Bursa'da yaptı.Bir süre İsviçre ve Fransa'da bulundu.Ya - zı yazmayı iş saydığı için, memlekete döndükten sonra hayatını yazılarıyla kazanmaya çalıştı.Yardımcı öğretmenlikte,ticarette ve muhabirlikte tutunamadı.1954 yılında siroz hastalığı yüzünden ağırlaşarak hayata ve insanlara veda etti.

Yazı hayatına şiirle başlamasına rağmen,hikâyecilikte ün kazandı.İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarına doğru ünü genişledi 1939 yılında babasının ölümü,1944'te "Medarı Maiyet Motoru" adlı kitabının toplatılması ve 1946'da siroz hastalığına yakalanması, yazıdan soğumasına sebep olduysa da,ölünceye kadar yazmaktan vaz - geçmedi.Ölümünden önce, 1953 yılında Amerika'daki "Mark Twain Der - neği"ne fahri üye olarak seçildi.

Hikâyecilikte yeni bir soluk olan Sait Faik,duygu ve düşünce - lerini anlamayan bir çevrede yetişmesine rağmen,on beş yıl çabala - yarak kendini topluma kazandırmayı başardı.

Hikâyelerinde,hayata ile sanatının içiçeliği dikkati çeker. Bu içiçelik orijinal bir niteliktedir.Bunun için "Sait Faik'in ese - rinin kendi yaşaması ile olan ilgisinin düz,yapışık,biyografik bir kopya seviyesinde olmadığını,yaşanan hayatla düşlere bağlı özlemli tasarımların çok karışık,yer yer şuuraltından çıkan bulanık un - surlarla müphemleşen bir kompozisyonu,gerçeği bir sanatçı gözü ile yeniden değerlendiriş,yaşamasındaki artistçe anlamı süreli olarak arayış demek olduğunu"(1) gözden uzak tutmamak gerekir.

(1) Tahir Alangu,Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman,Antoloji 2.Cil - İst.1965,s.110

Sanatının ilk aşaması olarak sayılabilecek Semaver , Sarnıç, Şahmerdan kitaplarını oluşturan hikâyeler 1934-1939 yıllarının ürünüdür. Bu ilk hikâyelerinde, yapı bakımından geleneksel anlayışın etkisinde ve Ömer Seyfettin, Refik Halit, Reşat Nuri, Sabahattin Âli gibi hikâyecilerin yolundadır. Hikâyeciliğinin bu ilk evresinde göze çarpan ve kendisini ötekilerden ayıran özellikler şu şekilde sıralanabilir: "1-Toplumdan soyutlanmayan insanın doğadan da soyutlanmaması ;2-Geleneksel olay öyküsünün genellikle zorunlu bıraktığı tehlikelerden uzak kalarak, kişilerle olay arasında doğal, yerinde ve kuşku uyandırmayan birliktelikler yaratması;3-Toplumun değişik tabakalarındaki insanların (kasaba eşrafının, küçük burjuvaların, balıkçıların) yanı sıra kendiliğinden sınıf olma düzeyindeki emekçilerin, birey olarak, yaşamın gerçekliği içinde verilmesi"(2)

Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Mahalle Kahvesi, Havuz Başı, Son Kuşlar ve Kumpanya hikâyeleri de 1940-1952 yılları arasında çıkan hikâyeleridir. Bu kitaplarda toplanan hikâyelerinde ise, kendisiyle hesaplaşması, toplumu ve insanı değerlendirmesi ve çirkin tavırları başkaldırıcı bir eda ile eleştirmesi dikkati çeker.

1953-1954 yılları arasında Az Şekerli ve Alemdağda Var Bir Yılan kitaplarını okuyucularına sunar. Alemdağda Var Bir Yılan adlı kitabını oluşturan hikâyelerden -"Öyle Bir Hikâye", "Yalnızlığın Yarattığı insan", "Alemdağda Var Bir Yılan", "Panco'nun Rüyası", "Yılan Uykusu", "G..."-altısında siroz hastalığı ve yalnızlığın yarattığı ruh halinin aksi vardır. Ve bu hikâyeler, "yazarın kurduğu hayaller dünyasının sanrılara" dönüştüğünün bir ifadesidir.(3)

Tüneldeki Çocuk 1955 yılında ve 1942 tarihli hikâyelerinin toplandığı Mahkeme Kapısı adlı hikâye kitabı ise 1956'da yayınlanır.

(2) Şükran Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı II Cumhuriyet Dönemi, Broy Yayınları, 1987, s. 433

(3) Demir Özlü, "İnce Üslûplu Sevgi Havarisi", Cumhuriyet Kitap, S:13, Mayıs 1990, s.13

Muzaffer Uyguner'in çalışma ve araştırmaları sonucu bir araya getirilen on beş hikâyesi "Balıkçının Ölümü" başlığı ile Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat adlı kitapta (1977,1987); daha önce yayınlanmamış hikâyelerinin de bulunduğu dokuz hikâyesi ise "Sevgiliye Mektup" başlığı ile yine Sevgiliye Mektup adlı kitapta (1987) Bilgi Yayınevi tarafından okuyuculara sunulur.

"An"ları hikâyeleştiren, toplumdaki küçük insanların hayatını sergileyen Sait Faik, insanı temel alırken, çevresindekileri de insanla ilgili olması sebebi ile çarpıcı bir anlatımla sunar. İnsan, insan sevgisi ve insanı kuşatan çevre yanında, insanın iç âlemine, hislerine, hayallerine, korku ve ürpermelerine de yer verir.

İnsan ve tabiat problemlerine, sanatçı duyarlılığı ve sorumluluğu ile yaklaşırken, isimlendiremediği duygularına kadar hemen hemen bütün duygu ve hayallerini, tasvir ve tahlilde gayet açıksözlü ve samimi davranır.

Eserleri:

Hikâyeler: Semaver (1936), Sarmıç (1939), Şahmerdan (1940), Lüzumsuz Adam (1948), Mahalle Kahvesi (1950), Havada Bulut (1951), Kumpanya (1951), Havuz Başı (1952), Son Kuşlar (1952), Alemdağda Var Bir Yılan (1954), Az Şekerli (1954), Tüneldeki Çocuk (1955), Mahkeme Kapısı (1956).

Romanlar: Medarı Maişet Motoru (1944), Kayıp Aranıyor (1953).

Şiirler : Şimdi Sevişme Vakti (1953).

Bilgi Yayınevi tarafından yapılan derlemeler: Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat (1977 ve 1987), Açık Hava Oteli - Konuşmalar - Mektuplar (1980), Müthiş Bir Tren - çeviriler uyarlamalar (1981), Yaşamak Hırsı G. Simenon'dan çeviri (1954), Sevgiliye Mektup (1987), Bitmemiş Senfoni - Bitmemiş Hikâyeler - Oyunlar - Mektuplar - Sait Faik Kaynakçası (1989).

BAŞL I C A K O N U L A R

I - İ N S A N

Sait Faik'in hikâyelerinde insan,hemen her yönü ile ele alınmakta,psikolojik,sosyolojik,ekonomik ve kültürel sorunları açısından sözkonusu edilmektedir.Onun insanları daha çok kenar mahallede,kahve,meyhane,köy ve kasabada yaşayan insanlardır.Kibar insanlardan hoşlanmadığı için onları genellikle konu dışında bırakır.

Yaşlı,genç,çocuk,kadın,erkek,eşcinsel,hamal,amele,serseri,aktör,artist,rejisör,balıkçılıkla geçinen,boş gezen,iyi,kötü,güzel,çirkin,memur,müdür,Türk,Ermeni,Fransız.... v.b. gibi hemen her türden insana rastlanır,onun hikâyelerinde.

O, millet,vatan,renk ve bayrak farkı gözetmeksizin,"insan"a yaklaşır.Onlara,büyük ve samimi bir sevgi sunmayı arzular.Ancak bu sevgi - insan sevgisi anlatılırken genişçe açıklanacağı gibi - körükörüne bir sevgi değildir.Namuslu,çalışkan ve alinteri ile kazanan insanlara hayrandır.Bu özelliklerinden dolayı insanı yüceltir.Hayatından memnun olduğu zamanlar,iyisi kötüsü ile bütün insanları sever.Bu durum,her insanda olduğu gibi,yazarın ruh haline bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Sait Faik,tanımadığı insanlara da sevgi ve dostluk bağları ile bağlanır.Onları da hikâyelerinde işler." Onun yaşamdan ne anlattığı,yaşamı nice yorumladığı,neyi anlatmak istediği hikâyelerinde bellidir.Odak noktası "insan"dır sözün kısası ..." (1)

"Senaver"de mesutları az bir semtte mutlu yaşayan ana-oğul anlatılırken,sokaktaki insanlar da günlük yaşayışları içinde şöyle verilir: " Bozuk kaldırımların üzerinde buz tutmuş çamur parçalarını kırarak erkenden işe gidenler,mektep hocaları,celepler ve kasaplar fabrikanın önünde bir müddet dinlenir;kocaman bir duvara sırtını vererek üzerine zencefil ve tarçın serpilmiş salep içerlerdi..." (Sem-Sar,s.9,13)

(1) Mahmut Alptekin,"Bir Sait Faik Vardı",Varlık d,Mayıs 1974,S:800, s.13

İnsanı konu alırken fark gözetmediğini gösteren hikâyelerinden "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde, Trifon'un gemisini tanıtan cümleleri, bu bakımdan dikkate değerdir: "Bu, artık şimdiden kaptan olacağı anlaşılan bir delikanlının gemisi idi. İçinde açılmak, uzaklaşmak, seyahat arzuları dolu; hür, serazat, vatansız bir insanın gemisiydi. İçinde dalgalar, fırtınalar, sakin denizler, acayip balıklar, bambaşka, bize benzemeyen, bize benzeyen insanlar dolu, bir insanın tahayyüllerinin gemisiydi" (Sem-Sar, s.14)

"Stelyanos Hrisopulos Gemisi" adlı bu hikâye ile ilgili bir olay yazarın insana bakış açısını çarpıcı olarak şöyle sergiler: Yazar, İhsan Aygün Bey denilen bir zata "Stelyanos Hrisopulos" hikâyesini verir. Bu hikâye Yücel mecmuasına konulacaktır. Fakat, kozmopolit bulunduğu için yayınlanmaz. Buna karşılık Sait Faik: "Bir adanın sakinleri Rum olmakla Türk olmamaları ve isimleri Hrisopulos olmakla insan yerine konmamaları lazım gelmeyeceğini" 1936 tarihli mektubunda vurgular. (2)

"Meserret Oteli"nde kadın, kadının bavulunu taşıyan hamal ve arabacı ile arabadaki iki erkeğin tavırları, ölüm döşğinde bir genç kızla çizdiği tablo ve arkadaşının ona dair anlattıkları verilir. (Sem-Sar, s.24)

Bütün insanların birbirlerine çok fazla benzedikleri, yine birbirlerinden apayrı oldukları "Robenson" hikâyesinde (Sem-Sar, s.121), sporcu kadınla erkek, sinemacı ve kayıkçının bulunduğu kasaba "Sevmek Korkusu" adlı hikâyede (Sem-Sar, s.82), kendi başına buyruk yaşamak isteyen kahveci de "Garson" hikâyesinde anlatılır. (Sem-Sar, s.70)

"Sarnıç"ta, bütün insanları ve insanlığı düşünen anlatıcının, karısını ihmali anlatılırken (Sem-Sar, s.123), "Birtakım İnsanlar"da, ortak bir sorun ile bir araya gelen birtakım insanların farklılığına dikkat çekilir. "Buradan bana benzer adamlar geçti mi?" diye

(2) Sait Faik Abasıyanık, Açık Hava Oteli -Konuşmalar - Mektuplar, (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner) Bilgi Yayınevi, 1984, s.173

soran adam ve arkadaşlarının farklılığı şöyle verilir:"Evet adamın hakkı vardı.Ona benzer adamlar,ötekilerden kolaylıkla ayrılabilirdi.Kış günü bir şehirde insanlar palto,şapka giyer,ayaklarında fottin vardır.Belki pantolonlarının renkleri,şapkalarının kurdeleleri ve alamerikan,yahut alaturka şapkalarıyla birbirlerinden kolaylıkla ayrılabilirler; icap ederse.

Bu adamın ne paltosu,ne şapkası,ne de ayakkapları vardı.Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer,parça parça dökülen bir hırkası,belinde ipi,ayağında yazlık tüy gibi bir pantolonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış çuvalı..." (Sem-Sar,s.75)

"Bir Vapur" hikâyesinde ise anormal prensesler,Rum kadınları,cömert Yahudiler,dost Ermeniler,laubali şen İngilizler,ciddi Fransızlar anlatılır. (Sem-Sar,s.137)

"İhtiyar Talebe"de sessiz sadasız bir arada bulunan çeşitli milletten insanlar,Çinliler,Japonlar,Ruslar,İngilizler,kadınli erkekli gruplar anlatılır.Burjuva işçileri,grev yapan insanlar,savaştan çıkmış "İhtiyar Talebe" ve acımasız kızkardeşler de hikâyenin konusunu oluşturur.(Sem-Sar,s.95,106,108)

"Jokonde"u yapan insana ve insan zekâsına hayranlığını dile getirdiği "Louvre'dan Çaldığım Heykel" hikâyesinde,rıhtımların kıyısında dolaşan Verlain'e benzer insanlar anlatılır.(Sem-Sar,s.85)

Kenar mahallede,medeniyetten uzak sefil kulübelerde yaşayan çamur yüzlü insanlar "Kalorifer ve Bahar"da (Sem-Sar,s.125),düşüncesizce hareket eden ve kızlara laf atan delikanlılar,genç ve gürbüz kayıkçı,bu kayıkçıya laf atan kadınlar,ölen balıkçının başına toplanan insanlar da "Bir Kıyının Dört Hikâyesi"nde ele alınır. (Sem-Sar,s.31,33)

Açlığı,sefaleti yüzünden okunan kimsesiz ve yalnız insanları kendisine yakın hisseden yazar,"Park" hikâyesinde Gülhane Parkı'ndaki insanları yaşantıları ile şöyle anlatır:" Burada uzun çitlembik ağaçlarının dibinde mektebi aşmış taze çocuklar,gelmeyecek kızları beklerler.Burada çapaçul,izinsiz askerler mahzun uyur.Şurada niyetleri kötü,arzuları ters ihtiyarlar korkak,sarı sakallı,zayıf,melankolik ve pis dolaşırlar.Ömründe iş yapmamış işinden kovulmuş,

yalnız bir dirhen, uçacak kadar az güzelliği ve gençliği kalmış es - rarengiz delikanlılar acele acele kk patikalara tırmanırlar." (Sem-Sar,s.186)

Yazarın açlıktan bunalan, ancak buna rağmen yine savaştan, barıştan bahseden insanlar karşısındaki şaşkınlığı "Beyaz Altın" da (Sem-Sar,s.137), "iştihalı" kadınlar, zavallı hancı "Hancının Karısı"nda (Sem-Sar,s.161), polisler, serseriler, kötü insanlar, Cezayir - liler, Ermeniler, Rumlar ve Rumlaşmış Cezayirlileğmiş, Ermenileğmiş Fransızlar "Marsilya Limanı"nda (Sem-Sar,s.219), ekme parası için çabalayan, yalnız ve kimsesiz kadın "Davut'un Anası"nda ele alınır. (Sem-Sar,s.209) Rum ve Ermeniler "Gece İşi" hikâyesinde de anlatılır.(Sem-Sar,s.153), "Lohusa"da Boğnak kızlarına tutkun delikanlı - lar, sabahleyin kasabaya mektebe giden çocuklar ve gececik bir kızla evlenen yetmiş-seksen yaşındaki adam (Sem-Sar,s.165), "Bizim Köy Bir Balıki Köyüdür" hikâyesinde değişik milletten insanların kaynaştığı bir balıki köyü (şah-L.Ad,s.146), "Köye Gönderilen Eşek" hikâyesinde ise "Kalorifer ve Bahar"da olduğu gibi medeniyetten uzak insanların sefillikleri konu edilir.(şah-L.Ad,s.62-63) "Ayten" hikâyesinde gazinodaki değişik insanlar: " Mavna sahipleri, motor sahipleri, Anadolu zahire tacirleri, kasaplar, balıkçılar, manavlar, vapur vaktini bekleyen evli barklı kendi halinde insanlar, kasaba eşrafı çocukları, kaza tahrirat ktipleri, tren memurları, vapur kahvecileri, vilayet meclisi umumi azası mahdumları..." işlenmektedir. (şah-L.Ad,s.163-164)

Yazar, zengin insanları konu olarak almaz. Yaşadığı mahallenin insanlarını anlatırken, zenginlerle aliş verişinin olmadığını şöyle verir: "Mahallem geri skindir, skindir ama civcivli de bir mahallelerdir. Otuzanların yarısı levantenle Yahudi olan bir mahallede civ - civ olmaz olur mu? Hale Yahudiler!.. Ne iyi, ne tatlı, ne civcivli, ne hayatı sever insanlar!.. Mahallemin Yahudileri yle pek zengin takımı değil, daha doğrusu benim zenginlerle aliş verişim yok" (şah-L.Ad, s.112)

"Bekâr"da yalnızca merhabalaşan insanlar.(şah-L.Ad,s.88)

"Hallaç"ta vapurdan inen insanlar ve onlar arasında:"Kısaca boylu..

Ayağında lacivert Karamürsel kumaşı bir potur" olan Hallaç Baba (M.Kah-H.Bul,s.34),"Karanfiller ve Domates Suyu"nda ise yaşamak için direnen,mücadele eden,bu özelliği ile herkeste hayranlık uyandıran bir insanın öyküsü vardır.(M.Kah-H.Bul,s.43)

"Korkunç Bir Pastane"de,korkunç diye nitelendirilen pastane-deki çeşitli insanlar,"şık giyinmiş haraççılar,kadın parası ile geçinen güzel çocuklar,kendilerinden pek ufak gençlere aşık zaval-lı fahişeler,eroin sarhoşları,zenginler,gömleği bile olmayan bop -stil gençler,bazen ressamalar,şairler,yalnız o akşam için bir kadın beğenmeğe gelmiş çekingen insanlar" anlatılır.(M.Kah-H.Bul,s.186)

"Dört Zait"te ise,yazardan ,kan tahlil raporunu açıklamasını isteyen,iş bulmanın sevincini taşıyan adam hikâye edilir.Tahlilde dört zait gören yazar,hiçbir açıklama yapamaz ve sigara yakabilmek,yol sorabilmek,yardım istemek için "seçilme"nin olumsuz yönlerin -den bahseder.(M.Kah-H.Bul,s.29)

"Kriz" hikâyesinde yazar "insan"a gereken kıymetin verilmesi hususunda,başkahraman Necmi şahsında fikirlerini belirtir.İnsanı herşeyden üstün tutar.Aynı hikâyede,sokakta kalanlar,tramvaya bin-mek için birbirini ezenler,yalınayak dolaşan çocuklar,sarı,titre -şen çarşafly kadınlar,dilenciler de verilir.(Kum-K.Ar,s.81,88)

"Bulamayan" hikâyesinde, insan yüzlerinin anlamları tayine çalışılır.Yanımanın sadece belli insanlar için sözkonusu olabile-ceği,bütün insanlar dikkate alınırsa yanılma payının en aza inece-ği şöyle vurgulanır: "Ah,bu insan yüzleri!.. Herşeyimizi bağladığı-mız,durmada yanıldığımız,istediğimiz kadar bol hasletler,adilikler iyilikler,kötülükler,delilikler,akıllılıklar,sevdalar yüklediğimiz insan yüzleri! Yanılsak da zararı yok!Bu yüze olmazsa öteki yüze yükleriz saydıklarımızı.Yanılmamız muayyen bir insan içindir;insan-lar için değil.O halde yanılmıyor sayılırız."(H.Baş-S.Kuş,s.118,119)

"Birahanedeki Adam"da "kadın yüzünden hiç çekmemiş bir adam" dan (Şah-L.Ad,s.112),"Plajdaki Ayna"da sefalet içinde yaşayan ana-oğuldan (M.Kah-H.Bul,s.15,16),"Sonu" adlı hikâyede İstanbul sokak -larında rastlanılan insanlardan (M.Kah-H.Bul,s.208) ve "G..." hi -kâyesinde de hastane kapısında halsizlikleri yüzlerinden okunan

hastalardan sözedilir.(A.V.B.Y-Az Şek,s.147)

Millet farkı gözetilmeksizin,birbirine benzeyen farklı insanların anlatıldığı,"Robenson" hikâyesinde olduğu gibi "Yılan Uykusu"nda da insanların hem birbirine çok benzedikleri hem de birbirlerinden çok farklı oldukları şöyle belirtilmektedir:"İşte karşı karşıyasın.İşte o da senin gibi;elli,ayaklı,kaşlı,gözlü,sıhhatli,hasta, sarışın,esmer,kafası var,saçları var,kirpikleri var,yılan söyleyen ağızı var.Yüzünde küçük küçük kavg,taş düşme izleri.Yaramaz bir çocukluğun her şeyi,ufak ufak her şeyi.İşte elleri,parmakları, işte ayakları.Kim bu? İnsanoğlu! Senin gibi tıpkısına,apaynı... İşte senin gibi apayrı..." (A.V.B.Y-Az Şek,s.104)

Daha önce da belirtildiği gibi,hemen her yaşta ve durumda **insan** Sait Faik'in hikâyelerinde temel konuyu oluşturmakla birlikte,zengin ve kibar zümre fazlaca yer almaz."İnsan"a kıymet vermek,hele dürüst,namuslu,mert,kibirsiz ve çalışkanları sonsuz bir sevgi ile sevmek fikrini savunurken,zenginlerle alış verişinin olmadığını vurgular."Kibar zümreyi hiç kaleme almazsınız,niçin?" diye soranlara şu karşılığı verir:"Kibar zümreyi sevmem de ondan.Bana öyle gelir ki onlar,yaşamaktan hiç zevk almazlar.Yaşamaktan zevk alanları severim ben.Yaşamalı bu dünyada."(3)

(3) Oktay Akbal,"Sait Faik'le Birlikte",Cumhuriyet,13.5.1990

A- İNSAN SEVGİSİ

Dış görünüş itibarıyla hemen hemen birbirinin aynısı" olan ancak, yapı bakımından bir diğerine benzemeyen insanoğluna karşı Sait Faik'in hikâyelerinde dolu dolu sevgiler bulmak mümkün. Ancak o, daha önce de belirtildiği gibi, körükörüne sunmaz bu sevgiyi. Her anını çok değişik insanlarla yaşar. Gerçek hayatta ulaşamayınca, hayali insanlarıyla konuşur, dertleşir. "Hakiki insan" onun gözünde her zaman yüce ve erişilmez güzelliكتedir.

Hikâyelerinde insan sevgisi; çocuk, anne, aile, baba sevgisi..., çalışkan insana sevgi, saygı; direnen, mücadele eden insana hayranlık. v.b. şeklinde işlenir.

"Semaver" hikâyesinde, ana-oğul arasındaki büyük sevgi anlatılır. Fabrikada çalışan Ali, annesi ile birlikte, "mesutları az" bir mahallede, mutlu yaşayan insanlardandır. Annesine büyük bir sevgi bağı ile bağlıdır. Onun ölümü ile bir süre hayatını kıymetsiz bulur ve ruhsal bir çöküntü içine girer. (Sem-Sar, s.9,10)

"Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde de başkahramanlardan Stelyanos, ailesini ve özellikle, yaşamakta olan torunu Trifon'u büyük bir sevgi ile sever. Trifon da büyükbabasına ve ölmüş olan annesine aşırı bir sevgi ile bağlıdır. Kendi elleriyle yaptığı gemiye, dedesi ne isim koyacağını sorduğunda, Trifon, onu üzmemek için düşündüğünün tersini söyler. Annesinin ismini verecektir ancak, dedesi yine hatıralara gömülür de üzülür diye fikrini değiştirir:" - Adını mı?

Çocuk düşünceye dalmıştı. Aklına önce anasının ismi gelmişti. Dudaklarının ucunda, Yovana ismi olduğu halde, düşünüyordu. Bu ismi söylese, büyükbabanın gözlerinde yine hayallerin uçmaya başladığını hatıralarının dalgalar gibi kabardığını görecekti." (Sem-Sar, s.20)

Yaptığı gemiye büyükbabasının ismini takar: "Stelyanos Hrisopulos Gemisi".

"Babamın İkinci Evi"nde de çocuğun, gördüğü ihtiyar kadına duyduğu sevgi anlatılmaktadır. Anlatıcı, babası ile bir köy evine gider. Büyük bir ilgi ile karşılanır ve kendisini karşılayanlardan yaşlı kadına, büyük bir ilgi ve sevgi duyar: " Ben evvelâ ihtiyar kadınının

dudaklarına baktım.Sakin kırpışıklarken,gözlerini gördüm.Bu arada çıkık şakak kemiklerini farkedebildim.Başını öbür tarafa çevirir - ken kalbimden de bir muhabbet gelip geçiverdi;rüzgâr gibi esiverdi. "Başörtüsünü koklayabilseydim", dedim.Beyaz tülbentlendi.Nineminki gibi.Bu sefer ana,şefkat dolu başını tekrar bize çevirdi..." (Sem-Sar,s.37)

"Şehri Unutan Adam", uzun bir zaman çarşıya inmemiştir.Büyük bir iyiniyet ve insan sevgisi ile çarşıya inmeye karar verir.Ve "O gün ,insanları sevebilmek arzusuyla otelin kapısını" açtığı zaman, bir küfeci çocuk ile karşılaşır.Çocuğa merhametten uzak bir sevgi ile para vermek ister,ancak çocuk tarafından terslenir.Neşesi kaçar. Tekrar aynı sevgiyi bulmak için odasına döner.Yaşama seviñci ve insan sevgisini kazanarak yine çarşıya iner.İnsanlar tarafından yanlış değerlendirilir ama o yaşamaktan ve insanları sevmekten doğan bir sarhoşluk içindedir : " Sarhoştum.Hava,elektrikler,şehir beni sarhoş ediyordu.İnsanlar bir mıknatıs hızıyla kendilerine çekiyorlardı.Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum." diyerek hikâyesini sonuçlandırır.(Sem-Sar,s.59,60,63)

"Robenson"da,insanları fark gözetmeksizin sevmek ve tanımak isteyen anlatıcı,şunları büyük bir samiriyetle belirtmekte ve renk, bayrak farkının anlamsızlığına dikkati çekmektedir:" ...rengin sarı, kırmızı,esmer,siyah,ne olursa olsun,lisanını anlar,kokunu duyar, gibiyim.

Bu yeşil,sarı,lacivert bayrak sizin bayrağınız.Konşu kabilenin bayrağı aynı renkte,aynı şekilde,fakat üstünde dokuz yıldız var.

Onun için mi boğazlaşıyorsunuz? Kavgadan evvel evlerinde yemek yediğin,başı sana dokunduğu zaman yaşadığını hissettiğin çocuğu bu dokuz yıldız için mi öldüreceksin?

Anlaşıldı ben bayrakları değil,insanları seviyorum..." (Sem-Sar,s.88,89)

"Sarnıç"ta yazar,dostlarını daha çok halk arasından seçtiğini, her zaman mütevazı köşeler aradığını söyler.Onlarla nasıl bütünleştiğini şöyle belirtir:"Dostlarımı,en sevdiklerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklarından seçtim...Vurulanla vurduğum,ölenle öldüğüm günler oldu." Ancak bu sevgiyi karısına fazla göstermediği için,karısı

babasına gider ve bir daha dönmez.(Sem-Sar,s.122,123)

"İhtiyar Talebe"de yazar,hafızası kuvvetli olan insanların "hiç bir memleket hiç bir vatan tutamadan her yeri,her şeyi seve- rek" öleceklerini iddia eder.Aynı hikâyede Türk arkadaşına,bıkkın- lık verecek derecede onu seven "İhtiyar Talebe"anlatılır.(Sem-Sar, s.95,104)

"Ormanda Uyku" hikâyesinde yazar,insanlara karşı duyduğu sev- giyi, tahlil şeklinde şöyle açıklar : " İnsanları seven,çok seven, onlar için birçok şeyler yapmak isteyen bir insan olabilmek ihtira- sı içine doğuyor.Vücudumun ve sinirlerinin kısıldığını hissediyö- rum.Ne büyük bir arzu ve ne çabuk arzularımın kırılışını hissediy- yorum." (Sem-Sar,s.177,178) Aynı hikâyede "insanları sevmek,haya- tı sevmek ne iyi şey" diyerek yaşamının ve sevmenin güzelliği di- le getirilirken,bir insan bütün insanları nasıl sevebilir sorusu şöyle cevaplanır:"İki türlü:Biri çok büyük bir adam olarak.Böyle- si ne iyi! Fakat kimbilir bu işin ne eziyetleri vardır...Bir de avantürye olarak insanları sevmek vardır.Bu daha çok insanları değil,hayatı sevmek demektir. " (Sem-Sar,s.177) Yine aynı hikâyede "minimini bir insan zerresi halinde,karınca kaderince, insanları sevmek" gerektiğini vurgulayan,geçmişe dönerek sevdiği uğruna her şeyi fedaya hazır olduğu günleri tekrar yaşayan yazar,ayışığının kulübe ile sarayı birbirinden farksız gösterdiğini,her kulübemsi insanı da saray yaptığını hikâye eder.(Sem-Sar,s.170,174)

"Garson",ana-babanın çocuklarına aşırı düşkünlüğünün,garson ile çırağı arasındaki dostluğun ve bir kadının erkek için servet demek olduğunun (Sem-Sar,s.71,72),"Mavnalar" ise,dostluklarını konuşmaksızın sürdüren iki arkadaşın öyküsüdür.(Sem-Sar,s.150)

Odisya adlı arkadaşını,o uyurken başucunda seyreden yazar aşırı bir sevgi ile dolup taşar.Bu sevgi "Kaşıkadası'nda" hikâye - sinde şöyle tahlil edilir : " İçimde arzu bir çeşme gibi akıyor. Eğiliyorum.Bu açık dudakları ve kapalı gözleriyle uyumuş arkadaşımı yanağından öpüyorum.Belki ömründe ilk ve son defa bir insanı bilinmedik bir yerimde yıkanmış arzularımla bir daha öpüyorum." (Şah-L.Ad,s.25) Hikâyenin kahramanlarından sözü edilen Odisya, insanları incitmekten korkan,"en küçük bir müşfik söze karşı kah- ramanlıklar göstermek" isteyen,kavgadan çekinen bir insandır.

Yüreği sevgi doludur.Yazar onu şöyle tanıtır:"Çocukların korktuğu hiç bir şeyden korkmazdı.Ne canavardan,ne kimseden,ne Portekizli gemiciden,ne vahşilerden...Fakat hakiki bir insan ve çocuk karşısında derhal değişir,daima aşağıdan alırdı!" (Şah-L.Ad,s.23)

"Alt Kamara"da, saniyede üç yüz elli defa hayatı ve insanları sevmek için çalıştığını söyleyen kahraman,bütün insanlarda bir şeyler arar,onlarla değişik anlar yaşamak ister.(Şah-L.Ad,s.72,73)

"Sevişmeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirlere yapmışlar" diye soran"Lüzumsuz Adam",birbirine ya bencilleşen,birbirini küçük gören,boğazlaşan ve birbirini kandırmaya çalışan insanlardan korktuğunu ifade eder.(Şah-L.Ad,s.115)Bir köy öğretmenin öğrencilerine duyduğu aşırı sevgiyi "Köy Hocası ve Sıgırtmaç"ta anlatan yazar(Şah-L.Ad,s.81),"Mahpus" hikâyesinde,soydaşları için çarpışmayı göze alıp kasabaya inen köylü halktan bahseder.Soydaşları tarafından kullanıldıklarını bilen köylüler,"yabancı düşmanlara karşı bir kardeş hırsızlığının" önemsiz olduğunu belirtirler.(Şah-L.Ad,s.30)

Senbolik bir eser olan "Sinağrit Baba" hikâyesinde "hakiki insana",sevgi ve saygı duyma konusuna,büyük yer verilir.Hikâyede gücün direniş ve mücadelenin temsilcisi olan balık Sinağrit Baba'nın,insanlar hakkındaki düşünceleri anlatılır.Ve onun,insanları tanıma gücü, çarpıcı şekilde verilir.Sinağrit Baba sevilmeye,sayılmaya layık olan insan ile,"hiç imtihan geçirmemiş"insanı,bir bakışta birbirinden ayırabilecek güçtedir: "Sinağrit Baba kibirli fıkarayı severdi ama,Nikoli'nin kibrini beğenmiyordu.İnsanoğlunda o başka bir şey,gurura pek benzeyen şey,yerinde,vaktinde bir gurur,o da değil,insanoğlunun insanlığından,taa saçının dibinden,oltasını tutuşundan beliren,isteyerek de gelmeyen bir gurur isterdi.

Öyle bir elin oltasını düzleyemez, misinasını kesemez,bedenini firdöndüsünden alıp gidemezdi.

Beş sandalın beşini de kokladı,beğenmedi." (M.Kah-H.Bul,s.117)

Sinağrit Baba,kendisini yakalayacak olan insanda "hakiki insan" niteliklerini arar.Ancak kendisini yakalayan insanı tanıma hususunda yanılır.Yakalanınca,hakiki insanı ararken,hiç imtihan geçirmemiş bir insan tarafından avlanmanın acısını yaşar.Kurtulmak için çabalar.

Bütün çabaları boşa gidince, çaresiz sandala düşer. Sinağrit Baba'yı yakalayan insan şöyle tanıtılır: " Bu adam şimdiye kadar hiç imtihan geçirmemişti. Ömrü boyunca, cesur, cömert, Sinağrit Baba'nın istediği şekilde mağrur yaşamıştı. Ama Sinağrit Baba, bu adamın ne korkunç bir ikiyüzlü köpek olduğunu bizim göremediğimiz bir yerinden anlayı- vermişti." (M.Kah-H.Bul, s.118)

"Karanfiller ve Domates Suyu" hikâyesinde "kimi sevdiğini, kime saygı duyduğunu "kendince tayin ettiğini ve insanları artık kitapla- rın öğrettiği şekilde sevmediğini söyleyen yazar, Kör Mustafa'nın di- renişini ve toprakla mücadelesini anlatırken, ona duyduğu sevgi, saygı ve hayranlığı dile getirir. (M.Kah-H.Bul, s.43)

Vapur iskelesinde tanıştığı "Hallaç" karşısında da aynı dost - luk ve sevgi ile dolan yazar, hayatından memnun olduğu günler herkese iyiniyetle yaklaşır. Bütün insanlar için güzel dileklerde bulunur . Duygularını şöyle ifade eder: " Hayatımdan memnundum. Her şey ışıltılı. Her şey mavi, akşama doğru kırmızı, sonra lâcivert oldu.

Bugün kimse ölmesindi. Bugün dövüş edilmesin, bugün kimse ağla - masındı." (M.Kah-H.Bul, s.36)

"Düşmanlıklar, iftiralar, yalanlar, ekmeğe parama göz dikenler, gidip sevgilime beni yerenler, hepsini hepsini sevdiğim günler, saat - ler vardır." "İzmir'e" adlı hikâyesinde bunları söyleyen, sevgisinin huzursuzluk anında birdenbire siteme dönüştüğünden bahseden yazar, nesut insanları görünce "topunuzun, Allah belasını versin" der. (M.Kah H.Bul, s.74)

Yine aynı hikâyede, kötü nitelikli insanlar yüzünden, iyi insan ların hor görülmesini yanlış bulur. Huzursuz bir anında rastladığı dost yüzler ona, şunları söyler: " Bu adamı da sevdim birdenbire. Demek benim dünyada dostlarım vardı? Daha yaşayabilirdik. Beyhude yere, iftiracılar, namussuzlar, yalancılar, birbirinin ekmeğini kapanlar için, insanları, yaşamayı hor göremezdik." (M.Kah-H.Bul, s.79)

Başlarken de belirtildiği gibi, Sait Faik'teki aşırı insan sev- gisi, körükörüne bir insan sevgisinden öte; iyi ve güzel olana, çalış- kan ve dürüst kazanana karşı duyulan bir sevgidir. Bu sevgiyi, Köpekli Adam şahsında, sevgilisine seslenerek şöyle değerlendirir, "Birinci Mektup"ta: " Yanlış anlama! Ben sana binbir defa insanları sevdiğimi

hem söyledim, hem yazdım. Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değildir ama galiba biraz nazari... Yoksa öyle insanlar vardır ki, kafasından tutup koparmak aklımdan geçmese bile, başka bir insanın aklından geçebilirse, bunu da yaparsa, ben nihâyet bir yazıcıdan başka bir şey olmadığım için, mazur görürüm. Yine öyleleri var ki, yanlarına sokulmak zehirlenmekle eşittir. Öyle insanlar tanıdım ki son günlerde... Allah seni korusun! " (M.Kah-H.Bul, s.196)

"Kriz" hikâyesinde yazar, insana, hemen her şeyden daha fazla kıymet verilmesi gerektiği fikrini, çarpıcı ve etkileyici bir şekilde sergiler. Hikâyenin başkahramanı Necmi, rastladığı çocuklara karşı sevgi duyar ve "insanları bütün şefkat ve samimiyetle" sevdiğini belirtir. Necmi insana duyduğu saygıyı belirtirken, onun sanat eserlerinden daha üstün tutulması gerektiği fikrini de savunur. Bu konuda babası ile tartışır. Babası Süleymaniye Camii'nin insandan önemli olabileceği hususunda bazı şeyler söyler. Tartışmalarına sebep, bu konudur.

Necmi "insan mı, tarihi eser mi" sorusunu arkadaşlarına da sora. İki şair tarihi eseri, münekkit ve tarihçi de insanı kıymetli bulur. Necmi, onların bu tavırları karşısında şu değerlendirmeleri kendi kendine yaparak yürür: "Bir insanın diri diri yanmasına göz yuman iki vahşi ve yamyam adamın nasıl bir şair olduklarını düşünüyor. Bir ümit ve hayal için insanı kurtaran münekkit için gülümsüyor ve bir realite uğruna küçük çocuğu kurtaran tarihçiye kul köle olup gidiyordu." (Kum-K.Ar, s.76, ...91)

Aynı hikâyede başkahraman Necmi'ye göre insanlık adına yapılan her şey kahramanlıktır.

"Her şeyin fakir elbiseleri gibi lime lime, nem almış sıvalar gibi parça parça döküldüğü zaman, yalnız sen varsın insan. Yalnız sen varsın. Yalnızlığımın, ihtiyarlığımın, sevimliliğimin, egoizminin ortasında daha dün şehvetle sarıldığım, kokusundan hazzettiğim; yıldızları, yandan çarklıyı, derin suları, heykelleri, gotik binaları, ağaçlık تنها yolları, pek sevdiğim yeşil yeşil, kırmızı kırmızı, turuncu turuncu yanan işaret fenerlerini geride bırakıp; sana, yalnız sana âşığım." der, "Yandan Çarklı" hikâyesinde. (H.Baş-S.Kuş, s.184)

"Korentli Bir Hikâye" başlıklı hikâyede de insan sevgisine rastlanır. Bu hikâyeye yazarın, bir başka yazarla, yaptığı anlaşma sonucu

değiş-tokuş niteliğinde yazdığı bir hikâyedir. Sait Faik yabancı bir yazarın hikâyesini okur, aklında kalanları, kendince ekleme ve çıkar- malar suretiyle, yeniden yazar. Bu hikâyede de dürüst, namuslu insana karşı duyulan sevgi anlatılır. (H. Baş-S. Kuş, s. 193)

"Türk Ülkesi" hikâyesinde ise, bu sevgi değişik ve ilgi çekici bir tarzla sunulmaktadır. Yazar, saz çalan aşığın bütün insanlığı se- lamlamasına sevinir. Hele hele millet ve din farkı gözetmiyor olması karşısında, memnunluğu bir kat daha artar. Düşmansızlıklardan doğan dostlukları özleyen yazar, mesut olduğu bu anı şöyle anlatır: " Yeni dünyaların, yeni zevklerin, yeni hususi olmayan eğlencelerin düşman - sızlıklardan doğacağını bilenler, penceresiz kulübenin içinde ince - cik bir tek telden yeni dünyalar, yeni zevkler, yeni duygular pazarı - nı, top kumaşlar gibi açmışlardı. Dinle duyduklarını bir dinsizin dinlediğini, duyduğunu da sezmiş gibi... âşık, bir aralık kızmış gibi yaptı:

- Kitapsıza merhaba! dedi. " (H. Baş-S. Kuş, s. 181)

"Haritada Bir Nokta" hikâyesinde, yazar kendisi hakkında olum - suz düşündüklerini bile bile, köy halkına hoşgörüyeye dayanan bir sevgi ile yaklaşır. Onları " kusurlarını müsamahasızlıklarında bularak mah- cup" seveceğini belirtir. (H. Baş-S. Kuş, s. 164)

"Gün Ola Harman Ola"da tanımadığı insana, zanaatından kaynakla- nan aşırı bir sevgi ile bağlanma konuyu oluşturur. Yazar: " Siz bir adamı hiç görmeden iki dakika evvel öyle bir adamın İstanbul ilinde yaşadığını bile bilmeden, birdenbire, zanaatından ve adından sevirer - diniz mi?... İhtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgi ile, saygı ile andı- nız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu?" diye sorarak sevgisinin sonsuzluğunu ifade etmeye çalışır. (H. Baş- S. Kuş, s. 144)

Bu büyük sevgiyi ve hayranlığı "Barba Antimos" ta olduğu gibi (H. Baş-S. Kuş, s. 157), "Bulamayan" hikâyesinde de görmek mümkündür. Güz mevsiminin adamına duyduğu sevgiyi şöyle verir: " O, güz mevsiminin adamıydı. Güzün onu görüp de ilgilenmemek için insanın kendinden baş- ka kimseyi görmemesi lazım gelir. Vapurun güvertesinde, bir dertle başı belâda olmayan, etrafına zevkle bakan bir adamın -ama güz mevsiminde - , bu zata görüp de seymemesine şaşarım." (H. Baş-S. Kuş, s. 118)

"Ben, denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkaran insanı çok severim. Yine de, bütün gördüklerime rağmen, yarıdan çoğunu severim. Ama ben bütünün iyi olması lâzım geldiğini hayal ederim." dediği "Yaşayacak" hikâyesinde, elli yaşlarında İmrozlu Rum'un çalışması ve çalıştıkça bir kudret heykeli halini alması, "Tanrı Zeus'un bir ölümlü balıkçı kızla macerasından doğma bir yarı tanrı" olması anlatılır. (H. Baş-S. Kuş, s. 130, 131)

Çalıştıkça güzelleşen ve yaş mefhumunu insanlığından sıyrarak adam karşısında, hayranlığını ve şaşkınlığını ifade eden yazar, "Dondurmacının Çırağı" adlı hikâyesinde, büyük sevgi donanmasını şöyle dile getirir: "Bir küçük devlet düşünün ki, kendini korumak için kurşundan değil sevgiden, toptan değil kardeşlikten, makineli değil müsamahadan, V2' den değil dostluktan, hidrojen değil mayıs akşamlarından, zırhlıdan, denizaltıdan değil kayıktan ve balıktan, harpten değil bayramdan silahlarla mücehhez olsun. Toplu tüfekli, denizaltılı, uçaklı bir başka devlete, "Buyur bakalım, sıkı isen saldır bana!" diyor. İşte ben de öyleyim..." (H. Baş-S. Kuş, s. 202)

"İnsansız hiç bir şeyin güzelliğı yok. Her şey onun sayesinde onunla güzel." diyerek, "Kendi Kendime" hikâyesinde insanlara olan sevgisini dile getiren yazar (H. Baş-S. Kuş, s. 134), insanların mutlu - luğunu bozmaya kıyamaz. Hikâye yazarken bile, insanlar için "öldü" diyemediğini " Bir Aşk Hikâyesi"nde samimiyetle ifade eder. (A. V. B. Y. - Az Şek, s. 121)

Bir insanı sevmekle başlar her şey, diyen "Alemdağda Var Bir Yılan"ın yazarı Sait Faik (A. V. B. Y. - Az Şek, s. 31, 32), halkla içiçe olmaktan mutluluk duyar. Büyülenir âdeta. "Yani Usta" hikâyesinde bu sevgiyi çocuksu bir saflıkla anlatır. (A. V. B. Y. - Az Şek, s. 46, 47)

Bir insanın, diğer bir insana verebileceğı saadetin büyüklüğü "Battaniye" hikâyesinde şöyle dile getirilir: " Bu saadet bir insandan geliyor.

Bir tek insanın bir tek insana bundan daha büyük iyiliğı dokunabilir mi? diye düşünüyorum. Hayretler içindeyim." (A. V. B. Y. - Az Şek, s. 141)

"Yılan Uykusu"nda (A. V. B. Y. - Az Şek, s. 104), "Tüneldeki Çocuk"ta (T. Çoc. - M. Kap, s. 9), "Keten Helvacı"da (T. Çoc. - M. Kap, s. 13, 15) ve "1476

"Nikel Kuruşun Hikâyesidir" de (T.Çoc-M.Kap,s.25) insan sevgisi, birbirinden hem apayrı olan hem de birbirinin aynısı olan insana, çocuklara ve eski geleneği yaşatanlara karşı hissedilir.

Mahkemede yaşananları, ayrıntıları ile vermeye çalıştığı Mahkeme Kapısı kitabında yer alan hikâyelerinde de yazar, insan sevgisi konusuna yer verir.

"Seylan Çayı Hırsızları" hikâyesinde, hırsızlıkla suçlanan, üç yaşlı başlı adamın durumuna üzülen yazar, onların "iyi hallerini görmek" ister. Hırsızlığı yakıştıramaz ve pişmanlık duymuş olmalarını arzular. (T.Çoc-M.Kap, s.96)

"Meryem Ana Kandili Ampulünün Kordonu" hikâyesinde, kilisede çıkan yangının asıl sebebi bulunamaz. Yangından sorumlu tutulan ihtiyarları anlatırken yazar, onları harikulade güzel olarak tanıtır. Sevgi ile yaklaşır. Yaşsız ve "âdeta Bizans İmparatorluğunda doğmuşa benzer" bu ihtiyarlar Hıristiyandır. (T.Çoc-M.Kap, s.167)

"Bu Senenin Meşhur Karakışı Cinayeti" hikâyesinde insanları dostluğa, sevgiye çağırarak, cinayetin insanca olmadığını ısrarla vurgulayan yazar, berber kalfasının insan öldürmüş olabileceğine inanmaz. Daha doğrusu inanmak istemez. Birbirini öldüren insanları anlayamadığını belirtir. İnsanların, iştihakla birbirlerini sevmeye müsait oldukları bir kış gecesinde, cinayetin işlenmesinin korkunçluğundan bahseder. Ölümün, ancak ve ancak Azrail tarafından gerçekleştirilebileceği, insanların haklarının olmadığını söyler. (T.Çoc-M.Kap, s.151)

"Millet Bahçesi"nde sevgililere hoşgörü şeklinde görülen insan sevgisi (B.Öl-Y.Ed, s.65), "Salıncakçı" hikâyesinde çocukları sevindirebilmek, onları mutlu edebilmek için gayret gösterme şeklinde sunulur. (B.Öl-Y.Ed, s.17)

"Sır!" hikâyesinde, yazarın bazı özellikleri, akrabam diye tanıttığı R tarafından verilmekte, insanlara olan sevgisi konusunda da bazı açıklamalar yapılmaktadır. Sır adlı hikâye, Muzaffer Uyguner tarafından, Sait Faik'le ilgilenen okuyucu kitlesine, Sevgiliye Mektup kitabında sunulmuştur. Hikâyenin sonunda Muzaffer Uyguner'in açıklamaları, dipnot olarak yer almaktadır. Bu açıklamalara göre: "Yeni harflerle yazılmış ve üzerinde bazı düzeltmeler yapılmış bu hikâye Sait Faik Müzesi Arşivinde kayıtlı değildir. Özel bazı belgelerin

saklandığı çantanın içinde bulunmuştur.Hikâyenin adının üzerinde v sağ köşede,alt alta şu bilgiler vardır:Kurban B. Arifesi,Cumartesi -2 Temmuz 1949-Burgaz Adası,Kâğıdın sol üst yanında ise şu yazı görülmektedir:"Not:Kendi vücudumu kendim bilmeseydim,yalnız dok - torları dinleseydim,çoktan öbür âleme gitmiştim!..Okumak,yazmak, çalışmak bana zevk verdiği müddetçe,tehlike yok..." Gene sağda,hi - kâye başlıklarının altında —Hikâye(!)— diye yazmıştır."(Sev.Mek, s.51)

"Sır!" hikâyesinde "Lüzumsuz Adam" olarak niteler S.F kendi - ni ve R'nin Lüzumsuz Adam'ı lüzumlu yapabileceğini söyler.R'ye karşılaştığı tatminsizlik sorununda yardım etmeyi ister.Çünkü R, S.F'nin "İnsan Hasreti"ni giderecektir.(Sev.Mek,s.50)

Muzaffer Uyguner'in de belirttiği gibi,Sait Faik'in kendisin - den bahsettiği (4) bu hikâyede,Sait Faik R tarafından;" daima kai deleri çığnemiş kendince yaşamış ve fazla ileri gitmekten,vaktin - den evvel yok olmuş" diye tanıtılır.İnsanlara duyduğu sevgi de R tarafından şöyle belirtilir:"Eski hikâyelerinde insancıkları için çarpan bir kalp ve sevgi vardı.Halbuki şimdi susmuş.Zira göğsü an - cak,balıkçılar uğruna atıyor,hatta onlar için hastalığı bile göze alıyor ..." (Sev.Mek.s.50)

Balıkçılar uğruna hastalığı göze alan yazarın,"Ormanda Uyku" hikâyesinde,onlar sayesinde hastalıktan kurtulduğunu da unutmamak gerekir.Kendisi bu durumu şöyle ifade eder:"Tam iki senedir insan - lardan kaçıyordum.Ne sevincim,ne kederim belliydi.Yalancıkdan sevi yordum.Dilim paslı,uykum berbattı.Ama şimdi,karides avlayan balık - çıların ışıklarıyla geçen hastalığıma inanmıyorum.Ne bromüre,ne de fosfatlara muhtacım.Doktorla şair arası bir insan kesiliyor," Kari - desavlayan balıkçıların karpit lambalarını,her akşam bu saatte, yemekten sonra,bir kocaman deniz suyuna karıştırarak içiniz.Bütün dünya rengini değiştirecektir.Uyku çocukluğunuzdaki gibi,büyüyen nebat,her gün boy atan canlı mahluk habersizliğiyle size döne - cektir," diyorum." (Sem-Sar,s.170)

(4) Sait Faik Abasıyanık,Sevgiliye Mektup Hikâyeler-Yazılar- Mektuplar-Konuşmalar (Baskıya Haz:Muzaffer Uyguner),Bilgi Yayınevi,Ank.,1987,s.8

Hikâyelerinde de görüldüğü gibi Sait Faik'in sevgisi, kendince hakettiğine inandığı kişilere duyulan ve sunulan bir sevgidir. Daha çok, kenar mahallede yaşayan, yaşama sevinci ile dolu, asaletli, kibirsiz ve namuslu insanlara hayranlıkla yaklaşması dikkati çeker. Bir insanın diğer bir insana verdiği saadet karşısında hayretini gizleyemeyen sanatçı, insan sevgisinin başka bir yönü olan, iki ayrı cins arasında yaşanan duygusal ilişkiye, yani "aşk" konusuna da büyük ölçüde yer verir. Aşk, ayrı bir başlık halinde ileriki bölümde değerlendirileceğinden "İnsan Sevgisi" bölümünde değerlendirme dışı bırakıldı.

B - İNSANLIK DEĞERLERİ VE İHTİYAÇLARI

İnsanların birarada, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü ortamında yaşamaları için, insanlığa ait bazı değerleri benimsemiş olmaları gerekir. İnsanların birbirine açık, mert ve dürüst davranabilmeleri, samimi olmalarını gerektirir. Yalansız, riyâsız bir dünya yaratabilmek, başta kişinin kendisine saygı duyması, duygu ve düşüncelerini açıkkyüreklilik ve samimiyetle dile getirmekten korkmaması demektir. Kısaca büyük bir cesaret işidir. Cesaret isteyen ve sözü edilen iki konuyu tamamlayıcı bir başka konu da, insanın kendi kendini değerlendirmesi, beğenip beğenmediği yanlarını dile getirmesi ve kendi kendisini farketmesi demek olan özeleştirmedir. Açıkkyürekli, samimi bir insanın özeleştiri yapabilmesi çok daha kolaydır. Kişi özeleştiri yolu ile kendisini daha iyi tanıdığı gibi, insanca olmayan bazı özelliklerinden de-zamanla- kurtulabilme fırsatını bulur. Daha da önemlisi, hemen bütün hal ve hareketlerini kontrol altına alabilmesinde, özeleştirmeden büyük ölçüde yardım görür.

Başta gelen insanlık değerlerinden biri ve en önemlisi, insanların birbirlerine karşı duydukları ve duymaları gereken insan sevgisidir. Sait Faik'in karşılık beklemeden, çoğunlukla bütün insanlara sunmaya çalıştığı, insan sevgisi bölümünde genişçe işlenen bu sevginin bir de iki ayrı cins arasında, yoğunlukla yaşanan yönü vardır. İlk görüntüsü hayranlık olan bu sevgi, cinslerin birbirlerine sevgi ve saygı ile yaklaşmasını, dünyayı yaşanılır ve güzel kılmasını sağlar. Hayat bir gülümseyişle aydınlanır. Nice şiirler, aşk dolu mısra ve satırlar yazılır. Sevgili hatırı için çekilmeyen, katlanılmayan eziyet kalmaz. Dünya bütün zorluklara rağmen güzeldir artık.

İnsanların birbirlerine, hayranlık ve heyecan dolu, uzun süreli bağlılığı demek olan aşk yanında, bir anlık susuzluğu giderme gibi ihtiyaçları ifade eden, cinsel arzu ve duygular da yaşanır. Bu duyguların tatmini gerçek hayatta mümkün olmayınca, rüya ve hayallere yönelme kaçınılmazdır. Bazen tatminsizlikler, insanları rahatsız edici davranışlara yol açar.

Boşalmak, yoğun arzulardan arınmak için başvurulan hayal ve rüya yolu ile deşarj, insanın çok çeşitli sıkıntı ve duygu

yoğunluklarından kurtulmasının çaresidir, bir bakıma. Her insanın kendince seçtiği bir arınma veya boşalma yolu vardır. Kimi hayal ve rüy yolu ile deşarj olurken, kimi yazarak, kimi de küfrederek arınma yoluna gider.

İnsanların birbirleriyle uyum içinde olması, karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü gerektirir. Hoşgörülü insanlarla, hatalar bağışlanabilir bir nitelik kazanır. Fikirler tartışılabilir. Herkese kendini savunma fırsatı verilir. Hoşgörü, insanların karşısındaki insanın da tıpkı kendisi gibi insan olduğunu kabullenerek davranmasını, önyargıdan uzaklaşmasını sağlar. Hoşgörülü ortamlarda, hem insanlar hem de fikirler gelişme ve açılma imkânı bulur.

Her şeyden önce, yaşamak için insanın yaşama sevinci ile dolu olması gerekir. Bu sevinç yaratılmıyorsa eğer, hayat anlamsız ve yaşamak ağır bir yük sayılır. İçinde bu sevinci taşımayan insanın ne kendisine ne de çevresine faydalı olması beklenir. Yaşama sevinci ile dolu olan insan, direnmeye hazırdır. Zorluklar karşısında yılmaz. Küçük çocuklarda mutluluklar yaratmasını bilir. Güzeli ve güzelliği aramaktan, insanlarla içiçe zevkleri paylaşmaktan usanmaz.

İnsanların bilinçli çabaları sonucu oluşan, duygu, düşünce ve hayallerin güzel ve etkili bir şekilde ifâdesi anlamına gelen sanat eserleri, insanları etkilemek ve onlarda güzel duygular uyandırmak çabasıdır.

Sanatçı, izleyici ve dış dünya ile kuşatılan sanat eseri, insanın güzeli arama ve yaşatma yolundaki gayretidir. (5) Resim, müzik, heykeltraş, mimari, bale, sinema... v.b. gibi sanatlar yanında "yazmak" da başlı başına büyük bir sanattır. Hele şiir yazmak, en zor sanatlardan biridir. (6) Edebiyat sanatı da sanat değeri taşıyan bu eserleri ile güzeli yaşatma yolundadır.

Üzerinde kısa kısa durulan bu konular hakkında Sait Faik ne düşünür? Sözü edilen konulara hikâyelerinde, nasıl ve ne şekilde yer verir?

Bu soruları karşılayabilecek fikirlerine, hikâyeleri yolu ile ulaşabilmek için, şu alt başlıklar içinde, hikâyelerinin değerlendirildi-

(5) Berna Moran, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, Cem Yayınevi, İst., 1988, s. 5, 6

(6) Alain, Edebiyat Üstüne Söyleşiler (Çev. Asım Bezirci), Say Kitap Pazarlama, İst., Şubat 1985, s. 66

rilmesi yoluna gidilecek; böylece yazarın insanlık değerleri ve ihtiyaçlarını konu alış ve yorumlayışına dikkat çekilecektir:

- a - Açıksözlülük-Samimiyet-Özeleştiri
- b - Aşk
- c - Cinsel Duygular
- d - Deşarj Olma
- e - Hoşgörü
- f - Yaşama Sevinci ve Direnme
- g - Sanat

a - Açıksözlülük - Samimiyet - Özeleştiri

Bu bölümde, hikâyelerde yer alan biribiri içine girmiş üç konu birarada verilecektir. Sait Faik'in duygu ve düşüncelerini açıksözlülük ve samimiyetle dile getiren hikâyeleri üzerinde durulacaktır.

Bazen kendi kendini gizleme gereği duymakla birlikte Sait Faik bir başkasının şahsında da kendi duygularının tahlilini yapmaktan çekinmez. Oldukça samimi bir üslûpla; Havada Bulut kitabındaki hikâyelerin Köpekli Adam'a ait olduğunu, Köpekli Adam'ın da kendisi ya da çok yakın arkadaşı olabileceğini tereddütlü açıklamalarla verir.

Bir başkası hakkında yorum yaparken, yanılmış olabileceği ihtimalini de gözden uzak tutmaz. Kendisini değerlendirirken, saf olduğunu ifâde eder. Bazen küçümseyici bir eda ile kendinden söz eder. Sevgilisinin karşısında bir nevi aşağılık duygusuna kapılır. Çirkin olması, sevdiği kız tarafından sevilmemesi, işsiz güçsüz dolaşması, bir baltaya sap olamaması gibi olumsuzluklar onu rahatsız eder.

Hikâyelerinde yer alan bazı kişiler de yazar gibi açıksözlü ve samimidir. Yer yer özeleştiri yapar, durum değerlendirmesine giderler.

"Kıskançlık" hikâyesindeki öğretmen, kendisinden on sekiz yaş küçük bir genç kızla evlendirilir. Bu evliliği kendisi de pek uygun bulmaz. Evlendikten sonra düşünüp taşınır, genç kızı kendisine eş olarak görmez. Şöyle özeleştiri yapar: " Kendi kendime, sana arkadaş lazım, karının ne lüzumu vardı ki, Başkalarının çocuklarını sevmesini bildikten sonra, kendi çocuğun olsun diye heveslenmekliğin budalalı - ğından geliyor." Kendisini yaşlı bulan öğretmen, karısı Fadime için yaşıtı olan çobanı uygun görür. İkisinin birbirine yakışacağını aklın

dan geçirir. Bir süre sonra karısı ile çobanı elele yakalar. Ses çıkarır. Çünkü kendisini haksız bulur, hüzünlü bir samimiyetle şunları söyler: "On yedi yaşında bir erkek çocuk, on yedi yaşında bir kız çocuğunun elini tutarsa, otuz beş yaşındaki erkek on yedi yaşındaki kızın kocası da olsa şaşmamalıdır." (Sem-Sar, s.45,46)

Sevdiği kızı harpalamaktan zevk alan çocuk, "ben ne hain bir burjuva çocuğuydum." diye başlayarak kendi kendisini değerlendirir. Besleme kızı yaptığı haksız ve hırçın tavırlarını anlatır, "Bohça" hikâyesinde. (Sem-Sar, s.48) "Orman ve Ev" hikâyesinde ise yazar, Haleplizâdelerin evini görmek için bulduğu bahaneyi açık açık söylemekten çekinmez. Arkadaşı Lütfi'nin evine arka yoldan gider ve evde olmadığını bildiği halde, arkadaşını sorar. Bu durumunu şöyle anlatır: "Haleplizâdelerin evini görmek bende merak haline geldiği zaman, Lütfi bana,

- Çıkamaz sokakta da kapımız vardır-demişti.

Yoksa ben, Lütfi'nin mektepten daha dönmediğini, bizim mahallede ceviz oynadığını biliyordum." (Sem-Sar, s.54)

Yazar, başından geçenleri anlatmaktan çekinmez. "Şehri Unutan Adam"da hikâye boyunca samimi ve açıksözlü bir eda ile başından geçenleri anlatır. Sevgiyle çıktığı otel kapısında, bir çocuğa rastlar. Ona para vermek ister, çocuk tarafından terslenir. Neşesi kaçınca eve döner, büyük insan sevgisi ve yaşama ümidiyle tekrar sokağa çıkar. Sigara almak için çıkardığı para geçmez. Yırtık parayı geçirebilmek ve kanunların kaçamak noktalarından faydalanmak için çabalar. Başka tütüncülere aynı para ile gider. Bir türlü parayı geçiremez. Bir başka lira çıkararak sigarasını alır. Gördüğü iki kızın peşine takılır. Genç kızlardan biri tarafından terslenir. Kalantor bir adamdan dayak yiyecek duruma gelir. Bunları açıkça belirtmekten çekinmez. (Sem-Sar, s.60,62)

Trende yolculuk yaparken kompartımana giren adama yer açmak zorunda kalınca, huzursuz olduğunu açıkça belirten yazar, "Üçüncü Mevki" hikâyesinde, gözünü açana lakırdı yetiştiren adamla konuşmamak için, uyku numarası yaptığını anlatır. (Sem-Sar, s.66,67)

"Bir Vapur"da tanıştığı genç kızın kendisine "sen çirkinsin" dediğini belirtirken (Sem-Sar, s.115), "Sarıç" hikâyesinde insanları

büyük bir aşkla sevmesinin asıl sebebini merakla, "kimdim, neydim ki- mi seviyordum" diyerek kendi kendini değerlendirme yoluna gider.

"Bu, yalnız bir hayvani his miydi? Yoksa bunun gerisinde saklı açık bir insanlık sevgisi var mıydı? Beni idare edemeyen neydi?" diyerek duygularını tahlile çalışır. (Sem-Sar, s.122,123) "Sevmek Kor kusu"nda da aynı şekilde özeleştiri yapan, kendini tanıyabilmek, kor kusunun sebebini bulabilmek için değerlendirmelere giden yazar, önse zilerinin kendisini aldattığını söyler. (Sem-Sar, s.82)

Gittiği garip köyde, kendisini karşılayan hancının, samimi bir hava içerisinde karısını tatmin edemediğinden bahsetmesi üzerine yazar, hissettiklerini şöyle itiraf eder: " Hancı beni dört yataklı bir odada bırakarak çekildi. Bir şey bekleyerek sabaha karşı uyumu- şum. Bu beklediğim şeyin hancının doyuramadığı genç saçlı karısı ol- duğunu uzun seneler anlayamadım. Fakat oydu. Gelmedi. Ne bir ayak sesi hanın boş, loş, sessiz, ölü sofalarında gezindi, ne de bir kapı gıcırta- sı duydum." (Sem-Sar, s.162)

"Plaj İnsanları"nda, telefon şirketi memurunun pipo içmesindek i fiyakayı anlatan yazar, memuru yanlış değerlendirmiş olabileceğini düşünür. Kendi kendini şöyle değerlendirir: " Belki de haksızım. Ben ona sinirlendiğim için öyle sanıyorum. Yoksa cigaraya alışan çocuğun saf, temiz, fena niyetsiz haliyle piposunu içiyor belki..." (Sem-Sar, s.202)

"Çelme"de, şairane sayılabilecek iki üç paragraf açıklama yap- tıktan sonra yazar: " Bunlar bizim hikâyeci numaralarımız, affedin!" der (Şah-L.Ad, s.18) ve "Paşazade"de ikinci mevkideki insanların sa- mimiyetini anlatır. (Şah-L.Ad, s.53)

Hikâyelerin kahramanları da açıksözlü, samimidir çoğu zaman. "Bir Define Arayıcısı"nın Sultana'sı bunlardan biridir. Hikâyede Fındık Ali'nin karısı Sultana, kocasını aldattığını açık açık söyle- mekten çekinmez. Kocasının kendisini aldattığını bildiği için o da yapar. Kendisini ve kızını şöyle anlatır: "Doğru idi. O yapar ben du- rur muyum? O zaman para boldu. Benim kız on yedi yaşında, ben otuz dördünde gül gibiyim. Elimde ne delikanlılar geçirdi. Ne körpe deli- kanlılar..." Kavga ettikleri bir gün kocası evi terkeder. Yedi sene sonra Sultana kocasını arar. Aramasındaki asıl sebepte, define bulmuş

olması konusundaki söylentinin, önemli bir rolü olduğunu açıkça belirtir. (Şah-L.Ad, s.40)

"Lüzumsuz Adam" hikâyesinde de yazar, karşılaştığı ve yaşadığı korkuları samimiyetle dile getirir. Yahudi mahallesinin önünden geçerken, neden hızla ve kızgınmış gibi önüne bakarak geçtiğini, büyük bir açıklıksözlülükle anlatır. Mahalledeki evlerin birinde ağzı, burnu yerinde, bir gözünde tavuk karası olan "hoppa mı hoppa" Yahudi bir kızcağıza tutulur. Ancak kızı seven başka biri vardır. Yazarı mahalle-den geçmemesi konusunda uyararak korkutur. Yazar da samimi bir eda ile korku dolu günlerini hikâye eder. (Şah-L.Ad, s.111, 112)

Yazarak hayatını kazanmak istediği için, başka işlerde çalışmak istemeyen yazar, bir zaman ticaretle de uğraşır. Karnını doyurabilecek derecede para kazanmak için, yazı yazmanın yeterli olmadığını vurgular. Ve bir zamanlar uğraştığı ticarete atılıp atılmama konusunda tereddütlerini dile getirir. Çaresiz bir halde hikâyesinin başlığını oluşturan "Ben Ne Yapayım?" sorusunu sorar. (Şah-L.Ad, s.118)

"Mürüvvet" hikâyesinde hissettiklerini gizleme gereği duymayacak ölçüde, açıklıksözlü ve samimi olan Osman Ağa'nın anlattığı olay da ilgi çekicidir. Osman Ağa, Hüseyin adlı gencin elini makineye kaptırmasını hikâye eder. Hüseyin'in elini sarmak için bez parçası ararken, o telaş içinde şu hikâyeyi hatırladığını belirtir: Padişahın biri keyifsiz düşer. Bir fukara ve aynı zamanda dertsiz adamın gömleğini giyerse, iyileşeceği söylenir. Aranır taranır bulunmaz. Sonunda bu nitelikte bir adama rastlarlar. ~~Gün~~ da gömleği yoktur. (Şah-L.Ad, s.128)

Açıklıksözlülüğü ile yaptıklarını ve düşündüklerini gizlemeyen bir din adamı anlatılır "Papaz Efendi"de. Halk tarafından pek hoş karşılanmayan bu adam, dünyaya gelen her insanın aynı haklara sahip olduğunu belirtir. Dinin insanca, zevkle yaşamaya engel olmadığını vurgular. Hakkında çıkarılan, kadınla kızla görülmesi konusunu, eğer doğru ise, samimiyetle açıklar. Yaptıklarını yalan perdesi ya da ikiyüzlülüğün arkasına gizlenmeden açık kalplilikle yapar. Hiç bir zaman inkâra gitmez. (Şah-L.Ad, s.173)

Mezarlarına bile sevgilerini yazan, insanlara oradan bile aşklarını ilân eden karı-kocanın tavrını çekemeyen yazar, tavrını açık

açık ortaya koyar.Mezarda bile zenginliğin yarattığı farkı görmenin acısını dile getirerek,"Kameriyeli Mezar" sahipleri olan Ayşe ve Hüseyin Avni çiftine,büyük sitemler eder.(Şah-L.Ad,s.181,184)

İçinden gelen sese kulak veren ve bazen çılgınlık sayılabilecek derecede burnunun dikine "giden,aklının estiğini yapan yazar, yaptıklarını büyük bir ustalıkla ve canlı bir anlatım tarzı ile hikâye eder.İnsanın psikolojik tahlillerini yaparak,tahlil edemediği, anlatamadığı duygu ve düşüncelerine çeşitli sorularla cevap arar. Neden yaptığını bilmediği tavırlarından bahseder.Özeleştiri yoluna gider.

"Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?" hikâyesinde,hırsızlık yapmadığı, tesbihi çalmadığı halde,hırsız gibi davranmasının sebebini anlayamadığını belirterek duygusunu şöyle tahlil eder: " Bütün bunlardan sonra yaptıklarına pişman olsam,biraz olsun üzülsem ya hayır!.. Kahveyi geçtikten sonra için için,bazen başımı iki tarafa sallayarak açıktan açığa,bir gören olsa "Deli midir,nedir?" diyecek şekilde gülmeme ne dersiniz? " (M.Kah-H.Bul,s.52) "Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal"de ise,uyuzlu çocuğun kurtulması için kendisinin de para verebileceğini,ancak vermemek için bahaneler aradığını ifade eder.Hissettiklerini,gizleme gereği duymadan şöyle verir: " Uyuzlunun gözleri bendeydi,hattâ bir tanesini aşına bir şekilde kırptı. Surat astım.Ne yalan söyleyeyim,bu kadar sefil olduğu için yüzümü buruşturdum.Yoksa benim de içimdeki çocukluk daha ölmedi.Ona bir gözümü kırpar,belki daha ileri gider,dilimi çıkarırdım". Aynı hikâyede yazar,çocuğu iyileştirebilecek ilaç parasını veremediğini,vermek istemediğini belirtir. " Ben de mücrimim,herkes gibi...Altmış beş kuruş vermemek için daha ne bahaneler bulacağım."diye özeleştiri yapar. (M.Kah-H.Bul,s.25,26)

Onun çılgınlıklarından biri de vapuru kaçırmak için beklemesidir.Evine dönünce sıkıntıdan patlayacağını bilen yazar,vapuru kaçırmak,ona binmemek için bekler.Bu anını "Dört Zait" hikâyesinde şöyle yazıya döker: " Vapur bekliyordum.Hayır,vapur da beklemiyordum.Evime gitmek için,yanlış söyledim,gitmemek için vapurun kaçmasını bekliyorum.Bu gece sessiz,kimsesiz köyümde patlayacağım içime doğuyordu." (M.Kah-H.Bul,s.32)

Kendisi hakkında söylenenleri, hiç çekinmeden yazan ve aynayı kırdığını itiraf eden, ancak kırmasının asıl sebebini bilemediğinden bahseden yazarın "Plajdaki Ayna" hikâyesi, oldukça ilgi çekici ve dikkate değerdir. "Sonradan deli olduğuna karar verilen bir adam plajın aynasını kırdı" diye başlayan hikâyede sözü edilen adamın kendisi olduğunu itiraf eden yazar, hakkında "deli kararı"na vardıklarını samimiyetle ifâde eder. Aynayı sebepsiz yere kırdığını söyler ve çıkarılan dedikoduları açık kalplilikle anlatır. Aynayı kırdığı günü hikâyeye eder. Kırmasının sebebini açıklayabilecek bilgiler verir. Çocuğunun önünde uygunsuz davranmaktan çekinmeyen kadınla birlikte olan, çirkef içinde boğulacak derecede terleyen yazar, plaja koşar ve aynayı kırar. (M.Kah-H.Bul, s.15,16)

Bu hikâyede kendisi hakkında "deli" olduğu kararına vardıklarını söyleyen yazarın, özel hayatında deli olduğuna dair bir belgesinin bulunduğu dikkati çeker. Bu belge, bazı kaynaklarda askere gitmek için bir çare olarak değerlendirilir (7). Aziz Nesin ise, onun belge yüzünden askere alınmadığını, deli olduğuna dair belgenin, yapmak istediği askerliği engellediğini ifâde eder (8).

"Gramofon ve Yazı Makinesi"nde, radyoda bir insanın konuşmasını garip bulan ve bunu açıkça belirten, "Ayıp ama, yalan gibi gelir bana Paris'teki adamın odamda konuşması" diyen yazar (M.Kah-H.Bul, s.63), "İzmir'e" hikâyesinde kıskançlık duygusunu anlatırken özeleştiri yapar. Balonlarına hiç iğne batırılmayan insanları gün olur küçük görür, gün olur kıskanır. (M.Kah-H.Bul, s.73)

"Bir Bahçe" hikâyesinde ise, alışılmışın dışındaki hislerini tahlil eder. İçinde bulunduğu ruh halini değerlendirir. (M.Kah-H.Bul, s.83) "Bir İlkbahar Hikâyesi"nde de, on iki yaşlarında iken yaşadığı ayna tutma olayının heyecanını, otuz sene tatma fırsatı bulamadığını samimi ve açık bir eda ile dile getirir. Aynadan hareketle, aşk yaşamadığını, sevgisine karşılık bulamadığını belirtir. (M.Kah-H.Bul, s.89)

(7) İbrahim Kavaz, Sait Faik Abasıyanık Yazar ve Eser (Doktora Tezi) Elazığ, 1990, s.33, 366

(8) Aziz Nesin, Büyükliğini Bize Duyurmayan Yazar, Milliyet Sanat d., S:32, Mayıs 1973, s.11

Yazar, bütün insanlar ve insanlık için, güzel bir dünya özlemi içindedir. İnsanların bencillikleri arttıkça, bu özlem, gerçekleşmesi mümkün olmayan bir niteliğe bürünür. Yazar da bütün insanlar adına özeleştirir yaparak, bu özellikleri sergiler. Olumsuzluklardan kurtulabilmesi için, insanlara mesaj verir. Oldukça başarılı, çarpıcı ve etkileyici bir anlatımla, bir insanın sâdece kendi kendini düşündüğünü, bir başkasını düşünmeyi aklına bile getirmediğini vurgular. İnsanın acizliğini kullananlara sitem ederek "Söylendim Durdum"da çare bulamadığı için kendisini suçlar. "Sen yazıcı! Bırak eşekliği artık! Olmazsa yazma. Çekil, otur oturduğun yerde. Sen mi süsleyeceksin, sen mi temin edeceksin metresini gazete çıkarmanın, sen mi onun şöhretini, kalemini, otomobilini Avrupa'da getireceksin..." diyerek isyanını belirtir. Duygularını, düşüncelerini anlatıp, içini dökerek rahatlamak, hem kendisi hem de çevresiyle hesaplaşmak ister. (M. Kah-H. Bul, s. 102, 104)

Her insan çok az bile olsa, kendi kendini tanımakta ve özeleştirir yapmaktadır. "İki Kişiye Bir Hikâyeye"nin veya "Ermeni Balıkçı ile Topal Martı"nın kahramanı olan balıkçı, kendi özelliklerini ve davranışlarını değerlendirir. Bu değerlendirmeyi de Topal Martı'nın ağzından yapar. Balık çıkmadığı günler çekilmez biri olduğunu, sinirlendiğini ve martıyı azarladığını anlatır. (M. Kah-H. Bul, s. 108, 113)

Sait Faik'in duygu ve düşüncelerini daha bir samimi ve açıkça ifâde ettiği "Havada Bulut" kitabındaki hikâyeleri, her ne kadar biyografi niteliği taşıyorsa da, onun bu konuda yazdığı şu satırları gözden uzak tutmamak gerekir: "Sevgili okuyucularım, şu kitabı da ortaya atarken, bu adam sensin, şu kız da senin dostun bilmem kimdir, derlerse inanmayın..." (9)

Aynı şekilde sevgilisine de seslenir: "Çok sevgili matmazel A, ne sen buradaki Yorgiya'sın, ne de ben o hikâyeleri yazan adamın hayatını bizzat tamamı tamamına yaşadım" (10).

(9) Sait Faik Abasıyanık, Sevgiliye Mektup (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., Mayıs 1987, s. 142

(10) Sait Faik Abasıyanık, a.g.e., s. 138

Bu satırlar da gösteriyor ki; Köpekli Adam hakkında uzun uzun bilgi veren, onun köpeği ile olan dostluğunu anlatan Sait Faik, anlatıklarının hemen hepsini yaşamamamıştır. Ancak "tamamı tamamına" yaşamadığını söylemesi, hayatı ile olan benzerliğini inkâr etmesi olarak yorumlanamaz. Tıpkı "Havada Bulut" hikâyesindeki gibi, kâsin bir sonucu gitmeyen yazar, tereddütlü açıklamalarla Köpekli Adam olmadığını kabullendirmeye çalışır. Samimi anlatımı, duygu ve düşüncelerindeki çelişki, Köpekli Adam'ın Sait Faik'in tâ kendisi olduğunu gösterirse de, bu demek değildir ki, anlattıklarının her anını yaşamıştır. Hayatından izler taşıdığı, şüphe götürmez bir gerçektir. Ancak yine de yorumlarda, sözlerini gözden uzak tutmamak gerekir.

Hikâyede, yazacakları hakkında okuyucuların sorabileceği soruları düşünerek şu açıklamayı yapar: " Bundan sonraki kısmı, okuyucular. "Nasıl öğrenmiş acaba?" diye sualler sordurarak yazıma devam edeceğim. Nasıl öğrendiğime gelince, onu da söylemeyeceğim. Söylemeyeceğim ama yine şunları ilaveden de kendimi alamıyorum: Belki bu adamla aynı evde beraber yattık. Belki o adam "benim" demeyeceğim. Meselâ size, "Odasında başını kaşdı" diye yazsam; "Nereden biliyorsun, gördün mü?" diye bana sorabilirsiniz... Ben, şu hikâyemin devamınca aynı hataları yapmaya hazırlanıyorum, mazur görün!" (M. Kah-H. Bul, s. 12)

Yazar, Köpekli Adam konusundaki fikirlerini açıklarken, onun adına, bir nevi kendi kendini özeleştiriye gider. Köpeğiyle konuşur hâle gelmesinde rol oynayan etkenlerden bahseder. Bu satırlar, Sait Faik'in kendini değerlendirmesi olarak yorumlanacak ölçüde, Sait Faik'e yakındır. Aynı hikâyede, bir başkasını değerlendirir gibi şöyle anlatır kendisini: "Ben kendi hesabıma bu adamın aşk yüzünden bu hale geldiğine de inanmam. Bana kalırsa bu adamın tabiat dışı bir halde yoktur ya!.. Ama, benim gibi hiç kimse düşünmüyor; ne yapabilirim? Hatta adamcağızın kendisi bile hafif kaçıklığına emin... Benim fikrim şu : Bu adamın köpekle konuşması insanları sevdiği halde onlarla konuşamamasından, hatta nasıl diyeyim, insanlarla ruhi alışverişinde onlara çok düşkünlüğünden, insanları merak edip bir türlü öğrenememesinden..." (M. Kah-H. Bul, s. 127)

Havada Bulut adlı kitaptaki diğer hikâyelerin -Ay Işığı, Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kuralım, Karidesçinin Evi, Yorgiya' nın

Mahallesi, Kurabiye, Korkunç Bir Pastane, Eleni ile Katina, Falcı Mat - mazel Todori, Birinci Mektup, İkinci Mektup, Sonu- Köpekli Adam'a ait olduğu belirtilerek hikâyelere geçilir.

Hikâyelerin en önemli özelliği, büyük bir samimiyet gerekti - ren açıklıslülük ve özeleştiri ile yüklü olmasıdır. Sözü edilen hi - kâyelerde, Köpekli Adam'ın duygu ve düşünceleri, horlanıp küçük gö - rülmesi, hislerini tahlil edememesi ve karşılık göremediği sevgili - sini aşırı derecede kıskanması anlatılır.

"Ay Işığı"nda, aşkının tuhaflığından bahseden Köpekli Adam'ın duygularını anlatan Sait Faik, daha sonra "Hem evvelce söylemişim ya! Belki bu adam bizzat benim..." der. (M.Kah-H.Bul, s.142) Sevgili - sini aşırı derecede kıskanmasının, hatta onun yüzünden dillere düş - müş olmasının anlatıldığı, "Korkunç Bir Pastane" hikâyesi ile özel hayatı arasında bir bağlantı kurmak mümkündür. (M.Kah-H.Bul, s.186) Aziz Nesin'in anlattıklarına göre, Sait Faik bir Rum kıızı yüzünden dillere düşer. Kenar mahallede bir Rum meyhanesine giderler, herkes karşılıksız aşk yüzünden Mecnun'a dönmüş Sait Faik'i tanır. (11)

"Kumpanya" hikâyesinde, İstanbul'da yaşayan insanların, Anado - lu'ya bakışı, Üsküdarlı Suat şahsında özeleştiriye tâbi tutulur. Anadolu ve Anadolu insanını yorumlamada önyargılı davranan, kendisi de dahil, bütün İstanbulluları şöyle değerlendirir: "Hep böyle söyle - riz - dedi - "Anadolu çekmez, Anadolu istemez, Anadolu anlamaz." Bu yüzden dünyanın en aşağılık filimlerini biz yaparız. Anadolu şöyle - dir, Anadolu böyledir. İçimizde Anadolu'yu bilen bile yok..." (M.Kah - H.Bul, s.61)

"Şehrayin" hikâyesinde, Şehrayin başlığıyla hikâye yazdığını, ancak bu kelimenin anlamını, başlık yapabilecek kadar bilmediğini itiraf eden yazar (H.Baş-S.Kuş, s.106), "Son Kuşlar"da herkesin kışa hazırlandığı günlerde, göçmen dediği yazın peşine düştüğünü anlatır. Hep kaçanı kovalayan huyundan ve tembelliğinden sözettiği aynı hi - kâyede, en büyük isteğini "kahveci olmak" şeklinde belirtir. Bir öm - rün en güzel anlarının ancak kahvede, kahvecilikle geçirilebileceği görüşündedir. (H.Baş-S.Kuş, s.113, 114)

(11) Aziz Nesin , a.g.e., s.11

Balığın çok tutulduğu gün, balıkçıların ağırbaşlılıktan uzak sevinçleri, yazara göre oldukça sevimlidir. O, balık tutulmadığı zamanki hüznü daha fazla benimser. Sevinçten rahatsız olmasının sebebini, "Yaşayacak" adlı hikâyesinde şöyle açıklar: "Bilmeyiz ki bu çeşit sevincin tadını, tatmadık ki. Düşünmeğe başlıyalı beri bir gün sarhoş olmadan gülmedik ki. Böyle irkiliriz işte dışardan görünce sevincin gösterisini." (H. Baş-S. Kuş, s. 130)

"Gün Ola Harman Ola"da insanlara olan aşırı sevgi ve saygısından dolayı gurur duyduğunu ifade eden yazar (H. Baş-S. Kuş, s. 144) , "Haritada Bir Nokta"da ara sıra aklına esen yazı yazma arzusunu, arzusundan da öte "kötü huyunu" başarı ve şöhret düşünmeden, yeniden bulabilme çabasını dile getirir. Daha sonra yazı yazmamaya söz verir. Yazmak da bir hırstır artık, onun gözünde. Ancak haksızlık karşısında suskun kalamaz ve kalem kâğıda sarılır. Çünkü, kendi ifâdesiyle, yazmasa "deli" olacaktır. (H. Baş-S. Kuş, s. 163, 166)

Balığı, balıkçıyı aşırı denilebilecek derecede sevmesine rağmen, iyi bir balık avcısı değildir. Bunu, fırsat buldukça vurgulamaktan çekinmez. "Sivriada Geceleri" ve "Sivriada Sabahı" hikâyelerinde bütün çabasına rağmen, balık tutmayı beceremediğini ifade ederken, ölen martı karşısındaki duyarlılığından dolayı, balıkçı ve yanındaki çocuk tarafından "tuhaf" görüldüğünü de bilir. (H. Baş-S. Kuş, s. 169, 172)

"Kırlangıç Yuvasındaki Kadın" hikâyesinde, içinden gelen, aklına esen her konuda yazı yazdığını, ancak ısmarlama olunca ne hikâye, ne de yazı yazabileceğini ifade eder. Kendisi gibi yazı yazarları da düşünerek şu şekilde özeleştiriye gider: "Ne yapayım, benim zanaatım da bu, yazı yazmak. Yazı yazıp ekmek yemek. Yazmak demek aklıma ne gelirse, kâğıda geçirmek değil elbet. Ama ben aklıma ne eserse yazan cinsindenim; ne yapayım? Bu zanaat da pek geçmiyor. Doyurmuyor. Ama bir defa tutulmuşuz. Kızıyoruz. Birbirimize giriyoruz... Bir yazıma yirmi beş papel verileceği müjdelendi. Eve geldim. Odama kapandım. Yazı yazmanın mümkünü yok." (H. Baş-S. Kuş, s. 198, 200)

Aynı hikâyede, kırlangıç yuvasında yaşattığı kadını anlatır. "Varsın, bir de böylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık'ın yazısında." der. İnsanları anlatmaktan bıktığını, onları anlatmayı, sorunlarını yazmayı beceremediğini belirtir. (H. Baş-S. Kuş, s. 198)

Yazarın özeleştiri yaptığı, açık ve samimi davranarak, duygu ve düşüncelerini anlattığı bir başka hikâyesi de "Dondurmacının Çırağı" dır. Bu hikâyede yazar kendisini, sevgi donanması ile savaşa giren küçük bir devlete benzetir. Daha sonra, sevgi kadar tesirsiz ve tecrübe edilmemiş silahlarının bilé olmadığını belirtir. Ancak dediği gibi: "Teşbihte hata olmaz." (H. Baş-S. Kuş, s. 202)

"Öyle Bir Hikâye"de, kendisine nerede çalıştığını soran adama, Kocaeli, İkbâl anbarında kâtip olduğunu söyler. Daha sonraki satırlarda da bunun yalan olduğunu itiraf eder. (A.V.B.Y -Az Şek, s. 13) "Melahat Heykeli"nde ise hikâyeye geçmeden önce, kadınların kendine acır gibi bakmalarından söz eder. Gözlerini ve gözlerinden hareketle kendisini değerlendirir. Gözlerinin, güzel insanları kendisine acındıracak şekilde baktığını ifâde eder. (A.V.B.Y-Az Şek, s. 40)

"Yani Usta"da işsiz güçsüz olduğunu ifâde eden yazar (A.V.B.Y-Az Şek, s. 45), "Eftalikus'un Kahvesi" hikâyesinde büyük bir açıksözlülük ve samimiyetle, kendisine gösterilen ilgiyi değerlendirir. Hayranlarından biri tanışmak istediğini söyler. Sait Faik, onun samimi olup olmadığını bilmediğinden, tedbirli davranmayı uygun görür. Beğenilmiş olmanın güzelliğini ifâde eder. Bu gençteki hayranlığın, günün birinde yok olacağından bahseder. Aralarındaki konuşmaları vererek, nasıl hikâye yazdığını merak eden gence seslenir ve hikâyeyi bitirir: "İşte hikâyelerimi nasıl yazdığımı şimdilik merak eden dostum, yarın, incir çekirdeğini doldurmayacak mevzuları yazan bir hikâyecinin iyi bir hikâyeci olmadığını yazacağına göre bilmem hikâyem oldu mu? Olmadıysa ne yapalım? Bizim hikâye anlayışımız da böyle efendim." (A.V.B.Y-Az Şek, s. 71)

"Kafa ve Şişe" hikâyesinde yazar, "Daha çok işin hiç lüzumsuzunu teferruatını kılı kılına görüyorum, duyuyorum da esaslı kısmını kaçırıyor veriyorum." diyerek kendi gözlem gücünü değerlendirir. (A.V.B.Y-Az Şek, s. 81) "İki ayağı bir papuçta iken" yazı yazdığını belirttiği "Çarşıya İnemem" hikâyesinde, çarşıya inemeyişinin sebebini ihtimaller şeklinde verir. Çarşıya inememesindeki asıl sebebi, hasta olmasına bağlar ve ateşinin otuz dokuz dereceye çıktığını belirtir. Daha sonra da söylediklerinin doğru olmadığına dikkati çekerek hikâyeyi bitirir. (A.V.B.Y-Az Şek, s. 86, 87, 93)

Duygu ve düşüncelerini samimi olarak ifâde etmekten çekinmeyen Sait Faik, Necati Cumalı'nın da belirttiği gibi, hikâyelerinde "Kişilerini olduklarından daha iyi ya da olduklarından daha kötü göstermeye girişmez, okuyucusunun önünde dürüst davranır."(12) "Bir Aşk Hikâyesi"nde, kızla tanıştırmak, dost oluvermek hülyası içinde olduğunu, ancak, böyle bir kısmetin kendisine nasip olmadığını söyler. "Piyango"nun arkadaşına vurduğunu ve kendisine de nakletmenin düştüğünü belirterek, duygusunu açık açık anlatır. Bir bakışın kendisini nasıl etkileyebileceğini şöyle verir: "Ben bu bakışı yakalasan kendime sanır, bir iki akşam yatağında uyumadan evvel tatlı tatlı kaşınır, hülya kurardım."(A.V.B.Y-Az Şek, s.120)

"Battaniye" hikâyesinde, yalnızlığını paylaşan kızın verdiği mutluluğu ve üzerinde bıraktığı tesiri anlatırken "saadet denizi içinde felâkette kurtulmuş bir sandal gibiyim." diyerek duygusunu târife çalışır. (A.V.B.Y-Az Şek, s.140) "G..."adlı hikâyede ise, hastanedeki perişan halini ve rastladığı, bitkin haldeki arkadaşını anlatır. Yüzü pek solgun arkadaşını görünce, sıhhatini sorma ihtiyacı duymaz, arkadaşı da ona aynı şekilde davranınca, kendi durumunu tahmine çalışır. "O da bana sormadığına göre ben de bitkinim; benim de suratım bombok. Sıhhati sorulacak yüz mü kaldı bizde..." diyerek, hastalığından duyduğu üzüntüyü dile getirir. (A.V.B.Y-Az Şek, s.147) "Hikâye Peşinde"adlı bir diğer hikâyesinde, kadının soru sormasıyla kendini bir ölçüde önemli gördüğünü açıksözlülükle belirtir. (A.V.B.Y-Az Şek, s.150)

Mahkeme-dava konulu hikâyelerinde, açıksözlülük, yerini itirafa bırakır. "Pişmanlık" hikâyesinde, ekmeği alıp parayı vermediğini itirâf eden, utanan suçlu (T.Çoc-M.Kap, s.120), "Sultan Mahmut Türbesi'nin Kurşunları"nda suçunu itiraf eden çocuklar (T.Çoc-M.Kap, s.127) ve "Bu Senenin Meşhur Karakışı Cinayeti"nde de cinayet işlediğini itiraf eden berber kalfası anlatılır. (T.Çoc-M.Kap, s.150)

Sait Faik, tanımadığı insanlarla da dosttur. Sokakta gördüğü herhangi biri, onun için arkadaş ve dert ortağı olabilir. "Yağmurlu

(12) Sennur Sezer, "Sait Faik'in Kişiliği ve Hikâyeciliği" (Soruşturma Cumhuriyet-Sanat Edebiyat, Mayıs 1970)

Hava"da tanımadığı bir genç kıza sokulur.Dertlerini dinlemesini ısrarla ister.Kız başta samimiyet göstermez,ancak kurtulamayacağını anlayınca,yüzünü dönmeden,söylediklerini dinleyebileceğini belirtir Hikâyeye başlarken yazar,yaptığını değerlendirir.Bu garip samimiyetle,genç kıza rahatsız etmiş olabileceğini düşünerek,yaptığını "çok ayıp" bir davranış olarak niteler.(B.Öl-Y.Ed,s.55)

Büyük bir cesaretle,içinden gelenleri tahlil eden,sergileyen,hemen hemen bütün duygu ve düşüncelerini açıklamaktan çekinmeyen Sait Faik,okuyucusuyla bütünleşecek kadar samimi ve açıksözlüdür.Kendini değerlendirirken,isimlendiremediği duygularını,sebebini bilmediği davranışlarını ayrıntıları ile açıklar.Bu duyguların yaşandığı günü hikâyeye ederek,okuyucuya yorum imkânı verir.

Yeri geldikçe yazdıklarını değerlendiren yazar,özel hayatında da gayet samimi,acıksözlü ve özeleştiriye yatkın bir sanatçıdır.1953'te "Vatan"ın Sanat Yaprığı'nda, hayatını kalemiyle kazanmak isteyenlere söylemek istedikleri sorulunca,kendinden hareketle şunları söylediğini belirterek,konuyu bağlayabiliriz:" Bu işi bizim valde hallediyor.Otuz kuruş,birinci nevi sigara.Üç kahve 25'den 75, iki yemek asgari 4 lira,giyim kuşam babadan ve anadan olmak şartıyla,yılın altı ayında sigarasız ve kahvesiz kalmak isteyen yazsın."
(13)

b - Aşk

Sait Faik'in hikâyelerinde önemli yer tutan konulardan biri de "aşk"tır.İki insan arasındaki (kadın-erkek) duygusal yakınlık,yalnızlıktan kurtulup kendini birine adama,sadece onu düşünüp onunla yaşama ve zevkleri,heyecanları birlikte tatma olarak değerlendirilebilecek olan aşk,kimi zaman,tek taraflı olması sebebi ile hikâyelere konu olur.

Hayata bağlanmada,bir başkasının varlığıyla aydınlanmak, çok büyük bir rol oynar.Aşkla hayat daha bir güzel,insanlar iyimserdir.

(13) Sait Faik Abasıyanık, Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar
(Baskıya Haz.Muzaffer Uyguner),Bilgi Yayınevi,Ank.,1984,s.151

Aşk, iki cins arasında büyük bir kavgadır, diyenlere hak veren Sait Faik, bu kavgada galip ile mağlûbun kestirilemeyeceği inancın - dadır. (14) Hikâyelerinde yer yer yalancı ilkbahar dediği çocukluk aşklarını, gençlik sevdalarını ve karşılıksız aşkı konu alır.

"İpekli Mendil"de aşk uğruna ölen delikanlının hikâyesi vardır. Delikanlı, sevdiği kıza ipekli mendil götürebilmek için hırsızlık yapmak zorunda kalır. Mendil çaldığı fabrikadan, dut ağacı aracılığı ile kaçacakken, dalın kırılması sonucu düşer ve elinde mendili ile can verir. (Sem-Sar, s.43)

"İhtiyar Talebe"nin geçmişte yaşadığı aşk da babasının ifâdeleri ile verilir. İhtiyar Talebe, genç bir zabittir. İtalyan şehrinde, karnaval vakti şehrin en güzel kızına aşık olur. Kız da bu aşka karşılık verir. Bir gece barın birinde eğlenirken, bir maskeli, önce kıızı öldürür, sonra genç zabiti yaralar. Genç zabit tedavi edilir, tedavi - den sonra yüzü ihtiyar bir insanın yüz şeklini almıştır. (Sem-Sar, s.111)

"Bohça" hikâyesinde küçük beyle, besleme kız arasındaki münasebet anlatılır. Küçük bey (ki bu, kızın sesleniş şeklidir) oldukça hırçındır. Sevdiği kıızı hırpalamaktan haince zevk duyar. İkisi arasındaki sevgi, küçük beyin annesi tarafından hoş karşılanmaz. Kız kovulur. Küçük bey de, bir daha ne kıızı, ne de kızın varlığına işaret olan bohçayı görebilir. (Sem-Sar, s.50)

"Sarnıç"ta hayat hikâyesini veren yazar, yaşadığı aşkı şöyle anlatır: "Bir tezgahta tülbent dokuyan narin bir kıza aşık oldum. Onun ayaklarını ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri تنها sokaklarda zaman saadeti ilk defa vücuduma bir otuz altı buçuk derece hararetle sindirdiğimi hissettim." (Sem-Sar, s.122)

"Plaj İnsanları"nda, "dudaklarını akordeon çalana, kalbini Fransızca konuşup dansedene kaptıran" genç kız anlatılır. Bu kız, "Kuledibi Almanları, Lehliler, Fransa'da tahsil etmiş, Türk, Rum, Ermeni delikanlıları için her şeyini feda etmiştir." (Sem-Sar, s.204)

(14) Sait Faik Abasıyanık , Sevgiliye Mektup (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Mayıs 1987, s.59

"Kıskançlık" hikâyesinde, otuz beş yaşındaki öğretmenin on yedi yaşındaki karısı ve kadının, kendi yaşıtı çobana duyduğu, aşka benzer ilgi anlatılır. Fındıkların dibinde, sevda dolu bakışlarla konuşurlar. (Sem-Sar, s.45)

"Bir Vapur"da da, rastladığı genç kızın aşkını anlatan Sait Faik, sevdiği delikanlıdan karşılık görmediğini söyleyen genç kıza, teselli olmaya çalışır. (Sem-Sar, s.115) "Sevmek Korkusu"nda da "seven insanda ise fiziki güzelliklerin deruni taraflarını gören gözler olurmuş" diyerek, sevmekten korktuğunu belirtir. (Sem-Sar, s.81)

Aşka inanmayan insanlar da vardır. "Ormanda Uyku" hikâyesinde, bu tür insanlar ve geleneklerinden bahsedilir. Yazar arkadaşı vasıtasıyla tanıştığı genç kızın bu konuda söylediklerini şöyle verir: " - Bizim âdetlerimizde, kız erkeği satın alır. Parasız kız - lardan çoğu koca bulamaz. Bizim delikanlılarımız aşk nedir bilmezler..." "Böyle şey dünyada yoktur" derler-diyordu" (Sem-Sar, s.172)

İnsanın ilk gençlik yıllarında yaşadığı aşk, güzellikleri ve heyecanları ile kolay kolay unutulmaz. "Kaşıkadası'nda" hikâyesinde, Yakup ile Efthia'nın aşkı anlatılır. Beraber sonbahar kocayemişi toplar ve yerler. Kocayemiş insanı sarhoş eder, diyen Ada kadınları gibi Efthia da sarhoş olur. Dudağına aldığı bir kocayemişi Yakup'a uzatarak, onu aşka davet eder. (Şah-L.Ad, s.27)

Aşk yüzünden insanların çekmediği eziyet kalmaz. Gerçekten seven insan, sevdiği uğruna her şeyi göze alır. Adam öldürür, hapse girer. Sevgiler, aşklar, cana kıymaya kadar gider. "Mahpus" hikâyesinde, sevdiği kız uğruna adam öldüren ve hapse giren Ahmet bunlardan biridir. Ahmet, Ayşe'yi "tâ küçükten, esmer ve yıldırım gibi çabuk ayakları Sakarya kenarındaki kumda koşarkenden beri" sever. Ancak kız, bu sevgiyi karşılıksız bırakır. Ahmet'in sevdası büyüktür. Karşılıksız da olsa aşkı, Ayşe'yi kaçıır. Gönülsüz davranan Ayşe'ye kıyamaz ve onu tekrar evine götürür. Anası-babası, Ayşe'yi hor görür. Gidip de döndüğü için, eski sevgiyi göstermezler. Dayanamayan Ayşe kaçar. "Saniye Yenge"nin evine düşer. Ahmet, sevdiği kızı, düştüğü çirkeften çıkarır. Nikâh yaparak, köyüne götürür. Kızı kötü yola düşürenleri vurarak, hapse düşer. (Şah-L.Ad, s.34)

"Menekşeli Vadi"de de aşk ve sevda yüzünden bıçak çekme, hapse

düşme anlatılır.Meyhanede yaşayan Bayram'ın,en son tutulduğu kız uğruna kavgalar etmesi,hapse düşmesi hikâye edilir.(Şah-L.Ad,s.138)
"Bir Külhanbey Hikâyesi"nde ise,sevdiği kızı bekleyen,ona olan aşkını "sarhoşlukların en imansızı,karasevda" diye niteleyen adam, konuyu oluşturur.(Şah-L.Ad,s.175)

"Kaçamak,Papağan,Karabiber" hikâyesinde,mavi gözlü genç kız ile delikanlıya aşık olanlardan şöyle bahsedilir:"Hani derler a, mavi gözlüler esmerlere,esmerler mavi gözlü sarışınlarla düşkündür. Bu laf doğru çıktı.Kıza aşık olmayan esmer delikanlı,delikanlıya vurgun olmayan esmer kız kalmadı." (Şah-L.Ad,s.151)

"Bir İlkbahar Hikâyesi"nde,insanın yirmi yaşından önce yaşadığı bir yalancı ilkbahar hikâyesi anlatılır.Genç kızın cama ayna tutması ile başlayan aşk ve on iki yaşındaki çocuğun tattığı heycanlar dile getirilir.(M.Kah-H.Bul,s.87)

Aşk insana çılgınlık yaptırır.Gerçekte sevgiyi ilan edemeyince hayale başvurulur."Bir Sarhoşluk" hikâyesinde de sevdiği kızdan karşılık göremeyen yazar,kıza aşkını haykırmayı düşler:"Ben daha olmazsa onun evinin önüne gider,"Kız seni seviyorum!" diye bağırırım." der. (M.Kah-H.Bul,s.54)

Yazar,insanların birbirlerini sevmelerini,hayatı aşkla içiçe yaşamalarını tavsiye eder."Kış Akşamı,Maşa ve Sandalye" hikâyesinde şunları söyler:"Oturmalı,okumalı.Hep aşk hikâyeleri okumalı. İnsanların birini sevmeye buradan başladığını sanmalı..."(M.Kah-H.Bul,s.82)

"Havada Bulut" kitabı içinde yer alan hikâyelerin temel konusu "aşk"tır.Sait Faik'in açıklamalarına göre bu hikâyeler Ahmet adındaki Köpekli Adam'a aittir.Bir önceki bölümde de açıklandığı gibi; Sait Faik'le Köpekli Adam dediği Ahmet arasında büyük bir benzerlik vardır.İkisinin aynı insan olduğu,çok büyük bir ihtimal dahilindedir.Bazı hikâyelerde ise Ahmet,Sait Faik'in tâ kendisidir.

Hikâyelerde Köpekli Adam'ın Yorgiya adlı genç kıza aşkı ve tutkusu büyük yer tutar.Aşkın insan üzerindeki büyük etkisi verilir

"Ay Işığı" hikâyesinde mehtap altında intihar eden aşkıktan ve Adem ile Havva'nın yaşamış olabileceği aşkıktan söz edilir.Aşkın Yorgiya'dan başka her şeyi unutturduğu belirtilir.Köpekli Adam,ay ile

ilgili yeni bir nazariye ileri sürerek, sevgilisinin elini tutmayı başarır. Ay ile ilgili nazariyesini şöyle verir: "-Sen deli misin şekerim!-dedim-Orada insan yok olur mu?Orada yalnız birbirini seven -ler yaşıyor. Buradan bir akşam üstü iki kişi bir olup oraya gitmeği kararlaştırıp beraber gidiyorlar. Beraberce gidenlerin çoğu oraya giderler..." (M.Kah-H.Bul, s.137)

"Havada Bulut" hikâyesinde Köpekli Adam, yazara, Yorgiya'yla nasıl tanıştığını, para karşılığında nasıl birlikte olduğunu anlatır. Sonra da yazmış olduğu hikâyeleri verir. (M.Kah-H.Bul, s.149) Bunlardan biri "Büyük Hülyalar Kuralım" hikâyesidir. Bu hikâyede Ahmet, sevgilisine, "eğlenceli bir şehirde seninle yaşamak istiyorum." diye seslenir. (M.Kah-H.Bul, s.153,154)

"Karidesçinin Evi"nde saatlerce sevgilisini bekleyen bu adam, bütün kızlarda Yorgiya'ya arar. Aşkının tutku halini aldığını bilir. Yorgia tarafından beğenilmediğinin, sevilmediğinin de farkındadır. (M.Kah-H.Bul, s.162) "Kurabiye" hikâyesinde, savaş zamanı bile aklının sevgilisinde olduğunu şu satırlarla belirtir: "İstanbul'da tifüs, memlekette zelzele, dışarda harp, ben sana âşıkım. İşte 1942 senesinin 21 Haziranının gece yarısı..." (M.Kah-H.Bul, s.176)

Karşılıksız aşkı yüzünden gülünç duruma düşen Köpekli Adam, "Korkunç Bir Pastane" hikâyesinde sevgilisinin mahallesinde teselli arar. Duygularını belirttiği şu satırlarla, Sait Faik'in hayatı arasında benzerlik vardır. (15) : "Sevgilime dargındım. Onun havasını koklamak için mahallesinden ayrılmıyordum. Gezer dururdum. İnsanlar beni görür gülerdi... Sanki herkeste ondan bir şey vardı." (M.Kah-H.Bul, s.186)

"Eleni ile Katina"da olduğu gibi "Falci Matmazel Todori"de de aşk-tutku konusuna rastlanmaktadır. Her insanın saadet payı için, mücadele etmesi gerektiği vurgulanır. (M.Kah-H.Bul, s.188,193)

Ahmet'in aşkı tutkuya dönüşünce, sevgilisinin hayali bir an bile gözünden gitmez olur. O kadar ki, onu her an karşısında sanır. "Birinci Mektup"ta, sevgilisine seslenerek, sevgisinin büyüklüğünü

(15) Aziz Nesin, a.g.e., s.10,11

dile getirir.(M.Kah-H.Bul,s.195) "İkinci Mektup"ta da sevgilisinin ne kadar güçlü ve etkili olduğunu,aşkın bir insanda neler yapabileceğini sevgilisine seslenerek şöyle açıklar:"Sen bir adam üzerinde harikalar gösterebilirsin! Katili kuzu,eğriyi doğru,namussuzu namuslu,hayvanı insan yapabilirsin! Aksi harikaları da gösterebilirsin! Kuzuyu katil,insanı hayvan..." (M.Kah-H.Bul,s.199)

"Aşkın ilk tezahürü hayranlıktır." sözünü bir kitaptan okuduğunu söyleyen anlatıcı,aşkına karşılık vermeyen sevgilisine sitem eder.Sevgilisinde kendisine karşı,bu hayranlığı uyandıramadığı için üzgündür.Çirkinliğinden,beceriksizliğinden dolayı sevilmediği inancındadır.Sevgi ile güzelleşebileceğini sevgilisine yazdığı mektupta şöyle anlatır: "Ben de insanoğluyum.Bu senin beni bir sevmene bakar Bak o zaman nasıl burnum düzeliyor,gözlerim mahmurlaşıyor,kütüparmaklarım incelip sanatkâr parmağı oluyor,dişlerim incileşiyor..." Karşılıksız bu aşk,sevgilinin bütün eziyet ve ilgisizliğine rağmen devam etmektedir."Seni hâlâ nasıl seviyorum;bu bir sırdır sevgilim" diyerek duygusunu dile getirir.(M.Kah-H.Bul,s.199,205)

"Kumpanya"da değişik bir aşk görülür.İki aşk arasında kalan Sitâre'den ve onu kendine eş seçmek isteyen Saffet ve Halit'ten bahsedilir.Her ikisine de umut verici bakışlarla bakan genç kız,ikisiyle de evlenmeyecektir.Rol alabilmek için,güzelliği ve cilvesini kullanır.İkisine de kur yapar.Onları hayallere sevkeder.İstediklerine ulaşınca da bir başkası ile kaçır.(Kum-K.Ar,s.63,68,69)

Aynı şekilde iki aşk arasında kalan bir genç kız da "Gauthar Cambazhanesi"nin konusunu oluşturur.Ancak bu genç kız,her iki delikanlıyı da hemen hemen aynı ölçüde sever.Delikanlılar da kızı,birbirlerinden kıskanacak derecede,"çılgınca"severler.Kız,ikisi arasında bir tercih yapmaz.Birisi ile gündüz,diğeri ile gece birlikte olur.Sirkin taşınması söz konusu olunca,sirkte çalışan genç kız,delikanlılardan birini tercih etmek durumunda kalır.Diğer aşık da kendisini veya rakibini öldürebilmek için silah satın alır.(Kum-K.Ar,s.107,110)

Aşk insanları boşluğa düşmekten de kurtarır,kimi zaman."Kriz" hikâyesinde,karmaşık duygu ve düşünceler içinde kıvranan Necmi,aşk sayesinde mutlu bir şekilde okuduğu üniversiteye döner. Aşk onu

kuvvetli bir saadet hissi ile sarsar.Bu an şöyle verilir:"Saadet, kuvvetli bir saadet hissiyle sarsıldı.Şaşırmıştı.Gülmek ve ağlamak istiyordu.Koluna girmiş eli dirseğiyle sıkıştırdı.Bir başka mevcu - dun ışığı ile apaydınlık olmuştu." (Kum-K.Ar,s.91)

"Melahat Heykeli" hikâyesinde yazar,uzun zaman "ecnebi mekteplerinde okumuş,dil öğrenmiş,giyinmek,yaşamak konuşmak öğrenmiş" arkadaşını anlatır.Kasabanın belli başlı ailelerinden birinin oğlu olan bu adam,kasabaya döndüğünde içine kapanık bir hal alır.Tembel, uyusuk,korkak olan bu adamı,Melahat diye bir kız "sevgi ve aşk" dolu yaklaşımı ile kurtarır.(A.V.B.Y-Az Şek,s.43)

"Bir Aşk Hikâyesi"nde Sait Faik,aşk konusunda çeşitli fikirler den bahseder.Stendhal'ın aşk için "insanın en mühim,en büyük icadı" dediğini belirterek,aşk için kendisinin de bir şeyler söylemek istediğini belirtir.Ömrü seyahate,aşkı bir durağa,sevgiliyi de yolcuya benzetir.Ancak sonradan bu benzetmeyi mantıksız bulur.Daha sonra aşk için şu sonuca varır:"Var mı yok mu, o da meçhul.İnsandan başka hiç bir hayvanda yok...Her şeyin tadı onunla tadıldığına göre,her şeye, onu benzetebilirsin . Ekmek,tuz,yemiş,su . .Sayabildiğin kadar... "Korku,gece,gündüz,yaz,kış,uyku,döşek" de ,korkma söyle..." (A.V.B.Y-Az Şek,s.118,119)

"Az Şekerli"de,genç kıza gönlünü kaptıran delikanlının,ağır tavırlar altındaki çocukluğu anlatılır.Kahvede,vapurdan çıkacak olan kıızı bekler.Adını öğrenmek ister,ancak,aşkın sarhoşluğu ile "bihoş" olacağını düşünerek bundan vazgeçer.(A.V.B.Y-Az Şek,s.134)

"Öyle Bir Hikâye"de ise hayali Hidayet'in aşkı anlatılır."Gün onunla ağarır;onunla kararır" diyen Hidayet aşktan da öte,tutku halini alan sevgisinden sözeder.(A.V.B.Y-Az Şek,s.10)

Karşılıksız bile olsa aşkın yaşanmaya değer olduğunu anlatan Sait Faik, "Yağmurlu Hava"da sevgilisi tarafından sevilmemesinin "acı" olduğunu söyler.Sonra da bu "acının bile tadı var" diye ekler. Onun için aşk,her şeye rağmen güzeldir.(B.Öl-Y.Ed,s.59)

"Tahtacılar"da da,hikâyenin kahramanlarından Şerif Ali'nin anlattığı hikâye verilir.Sevdiği kız yüzünden dört ay hasta yatan ve iyileşince de onu bulmak için İstanbul'a kaçan Ahmet anlatılır. (B.Öl-Y.Ed,s.39)

Her şeyin tadı onunla tadılır dediği aşk, ne mağlubu ne de galibi belli olan, bir kavgadır Sait Faik için. Karşılıksız da olsa güzeldir. "Acı"sı bile tadılmaya değerdir. Bir başka insanın saadeti ile coşmak, onun varlığında zevkle erimek, ancak Stendhal'in dediği gibi "insanın en mühim, en büyük icadı" olarak yorumlanabilir.

c - Cinsel Duygular

İnsanların fizyolojik ihtiyaçlarından biri olan cinsel arzular da hikâyelere konu olur. Sait Faik bazan, kendi duygu ve arzularını da dile getirir. Yemek, içmek kadar doğal olan ancak, toplumun ahlaki değerlerine ters düşmeyecek şekilde giderilmesi gereken bu ihtiyaç, düşünceler yolu ile de tatmin edilebilir.

Cinsel duygular ve arzular, açlık ve susuzluk gibi organizmayı faaliyete sürükleyen içdürtülerden biridir. Hatta "Freud bütün güdüler arasında seks(cinslik) güdüsünün baş güdü olduğunu ileri sürmüştür." Cinsel arzular, "biyolojik bakımdan cinsin devamını sağlayan bir ilgi, sosyal bakımdan bir kişiyi diğer bir kişiye yönelten bir eğilim olarak tanımlanır." (16)

Kadınları görünce cazibelerine ve arzu uyandırıcı hallerine ilgi duyan "Bir Kıyının Dört Hikâyesi"ndeki kayıkçı, yüzerken etrafındaki kadınlar tarafından büyük ilgi görür. Hatta kadınlar, cilveli laflar atarak kayıkçıdan hoşlandıklarını belirtirler. (Sem-Sar, s.30,31)

İki ayrı cinsin birbirine karşı duyduğu bu arzuda, bazan tek taraflılık ortaya çıkabilmektedir. Rahatsız edici durumların yaşanması demektir bu. "Şehri Unutan Adam"da yazar, ısrarla şen şakrak dediği kızların peşinden gider. Onlarla konuşarak ve etkileyici mısralar okuyarak gönüllerini fethetmek ister. Kızlar tarafından terslenir. Buna rağmen duyguları birazcık da olsa tatmin olur. (Sem-Sar, s.62)

Yazar, içki içerek, erkeklerle birarada sarhoş olan Fransız kadınlarını "İhtiyar Talebe"de şöyle verir: "Cins ve terbiye bakımından Fransız olan kadınlar, içtikçe coşuyor, kan kırmızı kahpeliklerini

(16) Feriha Baymur, Genel Psikoloji, İnkilap Kitabevi, İst, 1989, s.66,6

billûr kadehlere doldurup sunuyorlardı." Kızlar arasındaki tat farkını da kendi gözlemleri ve tecrübeleri doğrultusunda şu satırlarla açıklar:" Macar kızı bir bisküvit kadar yumuşaktır.Halbuki Avrupalı çingenenin tadı İsviçre dağlarının karışiksız sütünden yapılmış; sağlam ve gürbüz kadınların yoğurduğu hamurdan olmuş halis bir çikolata tadındadır." (Sem-Sar,s.90,91)

Gittiği köyde hancının,köyün kadınları ve kendi karısı hakkında söylediklerinden etkilenen yazar,duygularını ve arzularını tahlilden çekinmez.Hancı,köydeki kadınların "iştiha"sından bahsederek, karısını tatmin edemediğinden yakınır.Bunun üzerine yazar," olgun, dolgun,kırmızı geniş bir kadın..." diye tanıttığı hancının karısını, bütün gece büyük bir arzu ile boşuna bekler.(Sem-Sar,s.161)

"Ormanda Uyku" hikâyesinde genç bir kızın,delikanlılarda uyardığı arzular anlatılırken,belli bir yaşta sonra bu arzuların değişiklik gösterdiği belirtilir.Cinsel duygular bakımından yoğun olan bu hikâyede yazar,genç kızlar karşısındaki duygularını şöyle ifade eder:" Böyle kızları ben her zaman görür;her zaman içimi bir melankolinin,sinirlerimi defedilmez bir arzunun kapladığını hissedirim.Bir şeyler yapmak ister yapamazdım,yutkunurdum,sarsılırdım. Şimdi bütün bu hisler geçmişti." Delikanlılık döneminden sonra,arzuların şiddeti azalsın diye beklenirken,tersi olduğunu dile getiren Sait Faik,yoğun arzularını şöyle hikâye eder:" Bu kızın güzelliği, bu güzelliğin bana yaptığı tesir çok normaldir.

Şimdi elimi uzatıp bu yanımdaki pırıl pırıl su içinde uzanmış mahluka değdirebilirdim.Eskiden bunu yapardım.Eskiden olsa elimin bu hafif temasıyla arzularımdan bir kısmı eksilir sanırdım.Halbuki şimdi, o arzuların eksilmediklerini,aksine arttıklarını biliyordum.. (Sem-Sar,s.171) Bu kadar arzu dolu olan yazar,duygularını rüyada, dişi ile çiftleşen bir hayvan olarak tatmin eder.(Sem-Sar,s.175)

"Plaj İnsanları" hikâyesinde Janet'in erkekler üzerindeki etkisi ve cazibesi anlatılır.Duygularını,sadece genç kıızı seyrederek gidermeye çalışan delikanlılardan bahsedilir.(Sem-Sar,s.201) "Bir Define Arayıcısı"nda da kadının delikanlılara duyduğu arzu dile getirilir.(Şah-L.Ad,s.37)

"Köye Gönderilen Eşek" hikâyesindeki Ramo da bu arzuları yaşar

Bütün parasını kadınlara harcar.Harcadığı paralara,yoksul olduğu halde,acımaz.Çünkü kadın Ramo'ya "para ile ölçülemeyecek" duygular yaşatmaktadır.(Şah-L.Ad,s.65)

İnsanların,cinsel arzularını tatmin edebilecekleri çeşitli yollardan biri ; para karşılığında birliktelik,"Beyaz Pantolon"un konusunu oluşturmaktadır.Zehra adındaki genç kıızı,denizde yıkanır - ken seyredenler onu arzu dolu,şehvet dolu gözlerle takibederler. "Susuzluk" dedikleri arzularını,gidemenin yolunu ararlar.Uzun süre li aşklar yerine,anında duyulan ve anında tatmin olunması gereken bu duyguları Zehra,"insanın her tarafında arzular " dolaştıran dişiliği ile arttırır.Seyreden delikanlılardan biri şunları düşünür " İnsan nihayet burada o kızla bir su içer gibi susuzluğunu gidere bilirdi.Sonra yine,su içtikten sonra bir yapı amelesinin yaptığı gibi işine dönebilirdi.

Uzun,sıcak ve daimi aşkların vereceği heyecan başka idi." (Şah-L.Ad,s.97,98) Gençleri bu kadar etkileyen Zehra,arzulanmaktan büyük bir zevk duyar.Belli bir para karşılığında bazı duyguları tatmin etmeyi kabul eder.

Gördüğü Yahudi kıızı unutmayan,onu isteyen yazar,kızın bir başka dostu olduğunu öğrenir.Duygularından vazgeçmek durumunda kalır. Ancak unutmaması mümkün olmaz.Arzuları kontrol kolay değildir.Marangozun dostu olan bu Yahudi kız yazara,şunları düşündürür:"Kim bilir, ne tatlı yerleri,ne kokulu tarafları vardır,kalın bacaklarından gayrı." (Şah-L.Ad,s.116)

Cinsel arzularını,kadınlara duyduğu ilgiyi hayallere sığınarak tatmine çalışan yazarın,işsiz güçsüz eve dönünce: "Canı bir dudak öpmek isterdi:Yumuşak,tükürüklü,lezzetsiz,lezzetli bir dudak,elektrikli saç gibi çatırdayan..." Sait Faik,bir kadın tarafından sevilmenin,istenmenin ve seçilmenin harikulâde özellikler gerektirdiğine inanır.Gördüğü kadınlar ve kızlar karşısında iç geçirdiğini, " İp Meselesi" adlı aynı hikâyede şöyle dile getirir:"Bunu kimler öpebilir? Şu saç nasıl okşarlar? Okşayan ne mübarek,ne iyi,ne harikulâde birisidir,kim bilir? Öyle olmasa,bir kadın da kendini seçebilir." (Şah-L.Ad,s.134,135)

Okumuş bir kız alarak,düzenli bir hayat kurma özlemi içinde

olan, "Kaçamak, Papağan, Karabiber" hikâyesinin kahramanı Rıza, arzularını idare edemediği için, Kaçamak Fatma ile evlenmek zorunda kalır. Fatma'nın dolgun vücudu karşısında istekle dolan Rıza, içkili olduğu bir gece yarısı Fatma'nın evine girer. Mahallenin zoru ile evlenirler. (Şah-L.Ad, s.152,153)

Cinsel arzular insanları, günahlara ve cinayet düşüncesine kadar götürebilir. Hele belli bir yaştan sonra, cinsellik düşüncesi bile aşırı bir zevk verir. Bunu "Ayten" hikâyesinde yazar şöyle ifâde eder: "İnsan aklından bile geçirmemeli yoksa günâh, yarı yarıya değil; bütün bütüne değil, iki misli, beş misli işlenilmiş kadar zevklidir. Hiç olmazsa bir yaştan sonra bu böyledir. Öyle olmazsa insan, iradesine sahip olamaz. Çoğu yaşlı insan, işte böyle hulyalı günahlar hatta cinayetlerle avunur." (Şah-L.Ad, s.164)

Aynı konu "Bir Külhanbey Hikâyesi"nde de işlenmektedir. Bu hikâyede de delikanlı cinsel arzuları uğruna, cinayet işlemeyi göze alabileceğini düşünür. Kapı kapı hanın odalarını aralayıp bakan adam, odaların birinde, yatakta iki insan görür. Esmerliğini seçebildiği kadını şöyle arzular: "Kapıyı kapayıp karanlığa karışmasaydı gidip yorganı kaldırır, o esmer omuzu öperdi. O zaman da bir şeyler olurdu. Belki sustalı bile işe karışırdı. Başı döndü ama, boş verdi." (Şah-L.Ad, s.177)

"Hayvanca Gülen Adam" hikâyesinin kahramanı da, sevişen çiftleri gözetleyerek duygularını tatmin eder. (Şah-L.Ad, s.190)

Otuz beş yaşına kadar, hiç bir kadın macerası geçirmediğini söyleyen Köpekli Adam, "Büyük Hülyalar Kuralım" hikâyesinde, paralı olduğu zaman, duygularının yoğunluğundan kurtulabilmek için, "Karidesçinin Evi"ne gittiğini söyler. (M.Kah-H.Bul, s.155) "Sarî hastalık vardır. İçeri girmeyiniz." yazısı kapısına yapıştırılmadan önce, her çarşamba akşamı para karşılığında, arzularını tatmin eder. (M.Kah-H.Bul, s.156)

"Kumpanya" hikâyesinin kahramanlarından Saffet Ferit, kumpanyada çalışacak genç kızını görür, cazibesine kapılır. Kaşları, gözleri, ince beli ve kalınca dudakları aklından çıkmaz. (Kum-K.Ar, s.19)

Georges'in çocuk yaşta hissettiği arzuları "Gauthar Cambazhanesi"nde, kendi ağzından verilir. Üvey kızkardeşlerine duyduğu değişik

sevgiyi şöyle anlatır: " - Üvey annemin kızlarını seviyordum. On iki yaşında bir çocuk anarşistliği içinde hepsini ayrı ayrı seviyordum. Onların hepsi beni ayrı ayrı kucaklarına alıyor, öpüyorlardı. Yirmi yaşındaki gençten daha kuvvetli heyecanlar duyuyor, elli yaşında enerjilerini kaybetmiş insanlar gibi haris, mariz, sinirli oluyordum... Ben üvey kardeşlerimle yatardım ve bu kişiler, dünyanın en mesut insanı benim kadar mesut değildi." (Kum-K.Ar,s.97)

Kadın berberi Rıza ile Bayan Gülseren arasındaki arzu dolu bakış ve davranışlar anlatılır, "Bayan Gülseren" hikâyesinde. Kadın, saçlarını yapan adam karşısında değişik duygularla dolar. Bu duygusunu şöyle dile getirir: "Sahi doğru, asıl mesele ellerde, bunlar ne sanatkâr eller! Kafayı ne okşuyorlar öyle! Olur şey değil... Neclâ söylerdi de gülerdim. Bugün duyduğum his ne? Şimdi sarılıp öpse..." (H.Baş-S.Kuş,s.41,42)

Cinsel arzularla ilgili bir oyun düzenleyen, on milyonerle on metresinin hikâyesi " On Milyonerle On Metresi"nde anlatılır. Numaralı odalara çekilen kadınlar, şans eseri, kura çekilişi ile, kendi odalarına düşen erkeklerle, tanımadan birlikte olurlar. Bu tuhaf oyun sonucu bazı cinsel hastalıklar ortaya çıkar. (H.Baş-S.Kuş,s.54,55)

Arzuların tatmin edilmemesi sonucu, hülyalarda çareler aranır. Hayal yolu ile duygulardan arınılır. "Rıza Milyon-er" in kurduğu abuk sabuk hülyalar bu arzularla ilgilidir. Düşüncelerle hayallerle, şöyle tatmine çalışır: "Karı karı üstüne almıştı yatağa yatar yalmaz. Bir Boşnak kızı sarı saçlı, mavi gözlü; bir Serezli Çingene esmer, baygın bakışlı, yonca kokulu... Bir Çerkez ince belli. Bir Gürcü çekik badem gözlü..." (A.V.B.Y-Az Şek,s.52)

"Halime'yi Samanlıkta" hikâyesinde de arzular, hayal yolu ile tatmine çalışılırken (Sev.Mek,s.20) "Sır;" hikâyesinde tatminsizliğin yol açtığı felâketler sergilenir. Bastırılan duygular "Bir Garip Kızcağız!" ı hem psikolojik, hem de fizyolojik huzursuzluklara götürür. Geleneklerine ve ideallerine uygun yaşamak isteyen R, doktorun tavsiye ettiği evlilik dışı ilişkiyi kabullenemez. Tatminsizliğin yarattığı huzursuz ve çaresiz anlar yaşar. (Sev.Mek,s.47,48)

Görüldüğü gibi Sait Faik'in hikâyelerinde, insanların ortak içdürtüsü olan, evrensel bir nitelik taşıyan cinsellik de değişik

yönleriyle işlenir. Bazen seyretme, düşünüp hayaller kurma ve para karşılığı duyguları tatmin, hikâye edilir. Bazen de tatminsizliğin açtığı sorunlar üzerinde durulur. Sağlıklı bir insan olabilmek için, bütün ihtiyaçlar gibi, cinsel duyguların da giderilmesi gerektiği vurgulanır.

d - Deşarj Olma (Arınma)

Hikâyelerinde yer alan konulardan biri de arınma, boşalma anlamına gelen deşarj olmadır. İnsanların sıkıntılarından kurtulabilmek için çareler araması, bilerek veya bilmeyerek ondan arınması sözkonusudur. Bu bazen rüya yolu ile, oyun ve hayal yolu ile deşarj olarak ortaya çıkarken, bazen de içki içerek arınma, yazı yazarak ve küfürle rahatlama şeklinde görülmektedir.

"Uyurken görülen hayaller ve olaylar dizisine rüya denir... Psikologlara göre bir gecelik uykunun yaklaşık olarak dörtte biri rüyalarla geçer..." Rüyalarla ilgili çeşitli kuramlar vardır. Bunlardan biri de Freud' un kuramıdır. "Ona göre rüya, baskı altına alınmış ve doyurulmamış duyguların, arzu ve düşüncelerin uykusu sırasında bilinç alanına çıkmasıdır. Daha başka bir deyişle rüya "bir isteğin sembolik olarak gerçekleşmesi"dir." (17)

Hikâyelerde, doyuma ulaşmayan arzularından, rüya yolu ile arınan, isteğine sembolik olarak rüyasında ulaşarak rahatlayan insanlar yer alır. "Açlık, susuzluk, özgürlük gibi ihtiyaçlar, rüyada türlü biçimlerde doyurulur" (18)

"Ormanda Uyku" hikâyesinde yazar, yaşanan hayatta gerçekleştiremediği duygularına rüya yolu ile ulaşır. Rüya yolu ile tatmin olur ve şu şekilde arınır: "Ben de uyumak istiyorum... sonra rüyamda: Ay ışığında bir gölden kocaman kulaklarım, uzun dört bacağım la dimdik, daha vahşi bir hayvanın beni yakalayacağını - su içerken gafil avlayacağını - düşünerek tetik, atik uzun boynumu eğiyor, su içiyorum... Bir çam ağacının dibinde koşmaktan terlemiş bir dişi

(17) Selman Erdem, Psikoloji Lise 2, Fil Yayınevi, İst.1988, s.121

(18) Feriha Baymur, a.g.e., s.202

çiftleşiyorum." (Sem-Sar,s.173)

"Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde tek tutkusu deniz ve gemi olan Trifon,aşırı sevgisini rüyalarına bile taşır.Rüya yolu ile özlediği gemi seyahatini gerçekleştirir.(Sem-Sar,s.15)

"Bohça" hikâyesinde de,isteklere sembolik olarak ulaşma yolu ile arınılır.Çocuk,sevdiği kızla birlikte kavga etmeden yaşamak ister.Bu isteğini şöyle gerçekleştirir:"Rüyamda,o zamanlar dedeme,sonraları Nur Baba ve şimdi Noel Babaya benzettiğim bir adam,elim -den tutarak onun elini avucuma koymuştu.

- Sakın -demişti-,kavga etmeyin!

...Biz bu göl kenarına benzeyen aya doğru yürüyorduk."

(Sem-Sar,s.48)

"Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür" hikâyesinde de uyku-rüya yolu ile arınan,rahatlayan,böylece mutluluğu bulan insanlardan bahsedilmektedir.Rüya ile imkânsızlar bile şöyle başarılılar:"Bu saat,hovardaların kadın omuzlarına düştüğü,zavallı kadınların bile erkek dizlerine şarap gibi döküldüğü saattir.Bu saatlerde çocuklar,rüyalarının en tatlı yerinde,sevgililer bu saatte kavuşamadıklarında,anneler bu saatte gurbetteki çocuklarıyla sarmaş dolaştır."

(Sem-Sar,s.144)

Çocuklar,yoğun duygu ve isteklerine oyun yolu ile ulaşır.Oyun ile rahatlama yoluna giderler."Stelyanos Hrisopulos Gemisi"ndeki Trifon oyun yolu ile,bütün istediklerine ulaşmaya,hayalindekileri gerçekleştirmeye çalışır.Kaptan olma arzusunun yoğunluğundan,yaptığı ve tutkunu olduğu gemisi ile günlerce bıkip usanmadan oynayarak arınır: "Trifon günlerce bu oyunla oynadı.Artık dedesi,onu merak etmiyor,oraya çakılların içine uzandığını,hafif meltemle kayıp giden gemisinin sicimini bırakıp,topladığını,balık ağlarını ördüğü yerden biliyordu." (Sem-Sar,s.22)

"Kaşıkadası'nda" hikâyesindeki çocuklar da,kahramanlık duygularından oyun yolu ile arınırlar.Robensonluğu kendilerince yaşar,fırsat buldukça bu oyunu devam ettirirler.Her biri kendince cesur ve yiğit bir kahramandır.Oyunları şöyle başlar: "Odysya,yine şarkı söylemeye başladı.Yakup da öteki çocuklar da şarkıyı sonuna kadar dinleyecekler,sonra evvelâ küçükler bizi bulacak,esir alacak;

ondan sonra Portekizlinin mâlikânesini muhasara edecektik, teslim olacaktı... Oyunu bozanlara Yakup laf atmaz, Odisyâ, şarkı söylemez, küçük cüce sandalın içinde binbir maskaralık yapmazdı." (Şah-L.Ad, s.22)

"Francala mı, Ekmek mi?" hikâyesinde de Çarpık Ahmet ile Hamdi, fırsat buldukça oyun oynar ve birbirlerine sinema vakaları anlatırlar. Böylece içinde buldukları ortamdan kurtulma yolunu dener, bir anlık arınma ve boşalma yoluna giderler. (Şah-L.Ad, s.48)

"Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde balıkçı Stelyanos, hayâl ile gerçek arası kahramanlık hikâyeleri anlatarak, cesur olduğunu gösterme ihtiyacı duyar. Anlattığı hikâyelerde kendisini cesur, kahramanca çarpışan bir balıkçı olarak gösterir, böylece duygularını tatmin ederek arınır. (Sem-Sar, s.16)

"Üçüncü Mevki" hikâyesinde de tren yolculuğu yapan bir adamın, hayâl yolu ile deşarj olması anlatılır. Adam, gözlerini kapatır, küçük çocuklarla dolu bir okul düşünür. Daha sonra da evlenip, hayatını neşe içinde yaşadığını düşler. Bu yolla gerçeklerin boğucu ve sıkıcı yükünden arınmaya çalışır. (Sem-Sar, s.68)

"Sarnıç" hikâyesinde yazar, içindeki sevgileri, kıskançlıkları boşaltma arzusu duyar. Bunlardan arınabilmek, rahatlayabilmek için de içkinin büyüünden yardım umar. İçki ile rahatlamasını şöyle anlatır: "Ne görsem almak, neye baksam kucaklamak, sevmek, koklamak, neyi sevsem kıskanmak, başkalarına koklatmamak isterdim. O zaman sarhoş olmaya giderdim. Durmadan içerdim. İçtiğim zaman her şey güzeldi. Her şeyi kucağıma alabilirdim. Her şeyi ısıtabilirdim." (Sem-Sar, s.123)

"İki Kişiyeye Bir Hikâye"de ise, denizin sessizliğinden, ürküntü verici durgunluğundan kurtulmanın, içini dolduran korkuyu atmanın yollarını arar. Arınma duygusu ile dolar. Bağırarak türkü söyleme ve sıkıntıdan kurtulma isteğini şöyle belirtir: " Açıklarda bu durgun, derin, sesi gelmeyen sestem hep ürkmüşümdür. Konuşmak istiyorum. Bu sesi duymamak için içimden haykırmak geçiyordu. Şimdi pek yaklaştığımız Sivriada'ya kadar yüzsem, karaya ayağımı bassam, bağıra bağıra türkü söylesem, diye içimden geçti ." (M.Kah-H.Bul, s.107)

Hikâyelerde, yazı yazarak deşarj olma konusuna da rastlanmak-

tadır. "Havada Bulut" hikâyesinde âşık olan, karşılıksız bir sevgi peşinde koşan kahraman, deşarj olabilmek için, duygularını yazıya dökmekte, yazarak arınmaktadır. "Büyük Hülyalar Kuralım" hikâyesinde, yoğun sevgisini anlatarak rahatlar. Yazarak deşarj olmanın, insana verdiği mutluluk, bu hikâyede şöyle belirtilir: "Ovaya nazır kütüphaneli, çini sobalı, üç tarafı cam kaplı bir odada oturur, sabah sis içindeki ovaya karşı yazı yazardı. Alabildiğine ufka kadar onundu. Herkese iyilik yapıyordu. Gençleri birbirleriyle evlendirir, kırk gün süren düğünler yapardı." (M. Kah-H. Bul, s.151)

"Haritada Bir Nokta" hikâyesinde yazar, yazarak deşarj olmayı, çok çarpıcı bir şekilde dile getirir. Şahit olduğu büyük haksızlık karşısında, çok rahatsız olur, haykırma isteği duyar, çareyi yazmakta bulur. Duyguları şöyledir: "Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakin ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım." (H. Baş-S. Kuş, s.166)

Sait Faik'in hikâyelerinde küfür yolu ile deşarj olma da, başlı başına bir özellik olarak karşımıza çıkar. Günlük hayatta sıkça rastlanılan küfürler, onun hikâyelerinde arınmanın ifâdesidir. Sıkıntılar, yoksulluklar ve acımasızlıklara karşı çaresiz kalınca, arınmanın yolu çoğunlukla küfre başvurmadır.

"İhtiyar Talebe" hikâyesinde, insanların duyguları ile oynayan, insanları hırpalamaktan zevk alan ve insafsızca kendi yaptıklarına gülen kızlar anlatılır. Bu kızların, anlatıp güldükleri adamı tanıyan, pansiyon sahibi Shouvalar, müthiş derecede sinirlenir. Ağız dolusu küfürler etmek, sıkıntısından kurtulmak için, yanlarından uzaklaşır. Onlara şu şekilde küfrederek, arınmaya çalışır: "Dişlerinin arasından kötü, müthiş bir küfür savurdu..."

- Kalkın gidelim - dedi - Kaltağı daha fazla dinleyemeyeceğim.

...Dışarıya çıkar çıkmaz Shouvalar, Paris sokak çocuklarının Fransızcasıyla başladı.

Evvellâ, kaltak diye bağırıldı. Sonra inek, deve, domuz gibi bir

sürü hayvan isimleri daha tekrarladı.

...Shouvalar'ın lisanı nihayet bir küfür yağmurundan ibaret oldu.Gelip geçenlerden geçtim,biz bir şey anlayamaz olduk."

(Sem-Sar,s.107) Aynı hikâyede babası,İhtiyar Talebe'nin başından geçenleri anlatır ve oğlunu "İhtiyar Talebe" durumuna getirdiği için harp,silah ve medeniyete şöyle küfreder: "İhtiyar adam ağlıyor harbe,sipere,kurşuna ve gürültüye...kamyonlara ve gazlara ve otomobillere,bir nevi medeniyete Sırpça ağız dolusu küfrediyordu."

(Sem-Sar,s.112)

Aynı şekilde,küfürle deşarj olma konusuna,"Çöpçü Ahmet" hikâyesinde de rastlanmaktadır.Çöpçü Ahmet,köprüden insanları seyrederken kendisini rahatsız edenlere çok kızar.O anki sıkıntısını küfür yolu ile atmaya çalışır.Şöyle küfreder: " - İtin kuyruğu- diye söverdi.Bazan bir başkası yere düşen süpürgeyi kapar,kaçardı.O zaman tâ Yenicami'ye kadar kaçanı kovalardı.Ter içinde,ağzında yarısı çok tatlı ve güldürücü,yarısı çok acı ve düşündürücü küfürlerle tramvay yollarına,tehlikelerin ortasına nihayet fırlatıvermiş sopasına yapışardı." (Şah-L.Ad,s.59,60)

"Krallık" hikâyesinde de başkahraman Ali Rıza,yoksulluktan, çaresizlikten bıkmış bir halde,kırık dökük eşyalarına küfrederek deşarj olur.Eşyayı elinden bırakmadan,kırık masaya bir tekme indirir ve müthiş bir küfür savurur.(Şah-L.Ad,s.55)

İnsanlar,içlerine dolan sıkıntılardan arınma ihtiyacı ile, her zaman olmazsa bile,çoğunlukla bu yola başvururlar.Kolay olan küfrederek rahatlama,"Satılık Dünya"hikâyesinde de yer alır.Hikâyenin kahramanı Emin,bir parti fitil esnasında,küfür yolu ile günlük sıkıntılarından kurtulur.Bu rahatlama hikâyede şöyle verilir: "Bir parti fitil esnasında Emin'in unutmayacağı hiç bir hadise yoktur.Çünkü Emin fitil oynarken bir deli gibi kızar.Bir külhanbeyi gibi küfreder..."(Şah-L.Ad,s.75,76)

"Önce pencereyi sonra ağızımı açtım;kış gecesine sunturlu bir küfür,Kumkapılı bir Ermeni balıkçı küfrü salladım." dediği "Kış Akşamı,Maşa ve Sandalye" hikâyesinde de küfürle deşarj vardır.Yazar,soğuk yüzünden dışarı çıkamayınca,çareyi küfürde bulur.(M.Kah-H.Bul,s.82)

Kenar mahallelerdeki insanların konuşmalarında, küfrün önemli bir yeri vardır. Bu mahalledeki insanlar daha çok, küfre ihtiyaç duyarlar. Sait Faik'in hikâyelerinde küfrün sıkça işlenmesinde de, kenar mahalle ve insanların anlatması büyük rol oynar.

Kenar mahalledeki kadınların, "namus - namussuzluk" üzerine ağza alınmayacak küfürlerle birbirlerine sataşmaları da, "Havada Bulut" hikâyesine konu olur. Kadınlar, kıskançlık duygularını bu şekilde ortaya dökerler. (M.Kah-H.Bul, s.147)

"Söylendim Durdum" hikâyesinde ise, küfürle arınmaya çalışan yazarı görmek mümkündür. Yoksulluğa, şehrin pisliğine ve insanların nankörlüğüne çare bulamadığı için, kendi kendine küfreden yazar, o anki sıkıntılarından arınmanın başka bir yolunu bulamaz. Yazı yazmakla, nankörlüklere çare bulmanın mümkün olmadığına dikkati çeker. (M.Kah-H.Bul, s.103)

Kibar zümreden çok, kenar mahalleli halkın hayatını anlatan Sait Faik, küfür dolu sözleri hiç bir şeye değişmez. "Yaşayacak" adlı hikâyesinde, bunu şu satırlarla ifade eder: "Tüccar yazıhanelerinde konşimento, sif, fob, kod ve emsali kelimelerden yapılmış beş on bin liralık konuşmalara; ekmeğe parasına harcanmış, içinde kol-yozların, sardalyaların, uskumru, kraça ve istavritlerin yüzdüğü küfür dolu sesleri değiştirmek için, insanın gözünü hırs, para hırsı bürümüş olmalıdır." (H.Baş-S.Kuş, s.127)

"Öyle Bir Hikâye"de de yağmurun yağışına sinirlenen yazar, sıkıntısını küfürle atar. Başka bir yol bulamaz ve şunları söyler: "Sinemadan çıktığım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim..." (A.V.B.Y-Az Şek, s.9)

"Az Şekerli" hikâyesinde, "az şekerli" kahve isteyen gence sinirlenen kahvecinin, küfürle boşalmasından söz edilir. (A.V.B.Y-Az Şek, s.137)

Yazarın muhayyel arkadaşları da, kavgalarında rahatsızlıklarını gidermek için, küfür yolu ile arınmaya çalışırlar. "Kafa ve Şişe" hikâyesindeki genç adam ile yaşlı adam arasında bu tür konuşmalar, bağrışmalar olur. (A.V.B.Y-Az Şek, s.83) Küfürle arınma, "Gece İşi" (Sem-Sar, s.153), "Yorgiya'nın Mahallesi" (M.Kah-H.Bul, s.168,169), "Ağıt" ve "Pay" (H.Baş-S.Kuş, s.151, s.186) hikâyelerinde de işlenir.

Rüya ,hayal,içki ve türkü yolu ile sıkıntılardan arınmak, yazarak,küfürle rahatlamak gibi konuları işleyen hikâyeleri sergilemeye çalıştık.Günlük hayatın monotonluğu ve sıkıntısından birazcık olsun kurtulabilmek ve yoğun duygulardan arınmak için yazar ve kişileri çeşitli çarelere başvururlar.Bilinçli veya bilinçsiz arınmayı başarırlar,çoğu kez.

e - Hoşgörü

İnsanların birarada uyum içinde yaşamaları için,birbirlerine karşı daha bir anlayışla yaklaşımları,birbirlerini dinlemeleri ve önyargıdan uzak davranmaları gereklidir.Olaylara ve insanlara hoşgörü bir tarzda yaklaşmak,daha sağlıklı kararlar vermek bakımından önemli ve gereklidir.Sait Faik,insanları değerlendirirken,sevgisi ölçüsünde hoşgörülüdür.Haksız kazanç peşinden koşanlarla,kötü nitelikli insanları çoğunlukla hoşgörüye layık bulmaz.

"Kıskançlık" hikâyesinde,aşırı denilebilecek bir hoşgörü görülmektedir.Hikâyenin kahramanı,karısını bir başkası ile elele yakalayınca,aşırı bir kıskançlık duyar.Fakat hiç belli etmez.Karısı ile aralarındaki yaş farkını düşünür.On sekiz yaş az değildir. Karısını haklı,kendisini haksız bulur.Çünkü o,yaşıtı genç ile yaşaması gerekeni yaşamaktadır.Hoşgörü davranarak,o yaşta bir genç kızla evlendiği için,pişmanlık dolu anlar yaşar.(Sem-Sar,s.44,46)

Bir insan,karşısındaki insan hakkında karar verirken, onu şartları içinde düşünüp değerlendirmelidir.Suç işliyor olsa bile, onu suça iten sebepler düşünölmelidir."İpekli Mendil"de,yazarın hırsız delikanlıyı anlayışla karşılamaında,bu şekilde düşünmesi etkili olur.Parasızlık yüzünden sevdiğine ipekli mendil götüremeyen delikanlının,hırsızlık yapması,anormal değildir.Bunun için,fabrikayı bir süre bekçinin yerine bekleyen yazar,hırsız serbest bırakır.Delikanlı,daha sonra yazarın yattığı odaya girer.Yazarın uyuduğunu sanır.Yazar da delikanlının bir şeyler çalacağını bildiği ve uyanık olduğu halde seslenmez.Parasızlığı az-çok bildiğinden,yanlış bile olsa hoşgörü davranmayı yeğler.(Sem-Sar,41,42)

"Papaz Efendi" hikâyesindeki papaz da yazar gibi, insanlara

karşı oldukça hoşgörülü davranılmasından yanadır. Papaz olmanın, güzelliklere kayıtsız kalmak demek olmadığını belirten, ahiret için çalışmakla, dinin bir ilgisinin bulunmadığına dikkati çeken papaz, esnek olmanın gerekliliğinden bahseder. Ona göre ,güzel şeylerden her insan belirli ölçüde faydalanmalıdır, papaz bile olsa. Kendisi de, halkın bütün olumsuz tavırlarına hoşgörü ile yaklaşır. Bu tutumunu yitirmemeye çalışır. (Şah-L.Ad, s.169,170)

"Plajdaki Ayna"da yazar, çocuğun kendisine hırçınlıkla sataşmasına, toplamış olduğu zeytinleri suratına fırlatmasına ses çıkarmaz. Bütün yaramazlıklarını, şımarıklıklarını çocuk olmasına bağlar. Çocuğun hırçınlıklarına sebep olan ortamı görünce, ona hak verir. Annesini başkalarıyla görmek zorunda kalan çocuğun huzursuzluğu, yazara da geçer. Sebepsiz yere ayna kırmasına neden olur. (M.Kah-H.Bul, s.19)

"Dört Zait" hikâyesinde, hoşgörünün insandan insana farklı uygulanışı anlatılır. İnsanlara hoşgörülü davranırken, fark yarattığını belirten yazar, kendisinden herhangi bir konuda bilgi veya yardım isteyen insanlar karşısında bazen anlayışlı davrandığını, bazen ise yardımdan kaçtığını ifade eder. Hoşgörü konusunda yarattığı farklılığın sebebini şöyle açıklar: "Üstü başı muntazam, hali tavrı pek şehirli birinin benden cigara yakmasını sevmem. Neden dersiniz, birçok adamdan cigara yakmaya cesaret edememiştir bu adam da onun için... Halbuki, hiç de cesaret edilemeyecek bir şey değildir. Onlardan utanmamıştır, benden utanmamıştır... Buna karşılık, hiç düşünmeden, hesap etmeden yol soran köylü, saf, psikoloji ve fizyonomi cahili olanlardan hoşlanırım." Aynı şekilde, kendisinin de yardım isteme veya sigara yakma konusunda birilerini seçtiğinden söz eder. Hoşgörülü insanlara olduğu gibi, umursamayan ve sigarasının ateşini uzatmayanlara da rastladığını anlatır.

İnsanlara karşı duyulan sevgi ve saygı, onlara gösterilen hoşgörü ile ölçülebilir. Hoşgörü, bir bakıma, karşıdaki insana fırsatlar sunmak, ona kendini gösterebilme imkânı vermek demektir. Sağlıklı ilişkileri de beraberinde getirir. "Çok özel bir insanî niteliktir. Kendimizin dışına çıkıp, başka bir insanı onun içinden anlamayı gerektirir. Genellikle kelimelere gerek yoktur. Duygular, biz onları

tanımlayamasak bile,iletirler."(19)

Sevgi duyduğu oranda,insana hoşgörü ile yaklaşan Sait Faik için,insanca davranmak her şeyden önce gelir."Eleni ile Katina"da duyguları ile hoşgörüsünü ileten,Köpekli Adam anlatılır.Aşırı bir insan sevgisi ve enğin hoşgörüsü ile dikkati çeken bu adam, Kati - na'nın eşcinsel olduğunu,gözlerindeki koyu,ağır ve esrarengiz mâ - nânın bundan kaynaklandığını anladığı zaman,ona olan tavrını de - ğiştirmez.Aksine,daha bir sevgi ile yaklaşır.Anlayış göstererek eşcinselliğin insanlar için ölçüt olmadığını vurgular.Katina'nın eşcinsel olduğunu öğrenince hissettiklerini şöyle ifâde eder:"Ben - de tuhaf bir değişiklik oldu.Katina'yı daha çok arar,sorar,bulur oldum."(M.Kah-H.Bul,s.188,189)

Hikâyede,eşcinselle bakış tarzı,çok önemli ve dikkat çekici - dir.Aynı cinsten iki insanın,birbirine ilgi duyması normal görülür. Sait Faik'in bu anlayışı,insanı,insanca davranışları ile değerlen - dirdiği ve ondan ötesini fazlaca önemsemediğini gösterir.Sodom ve Gomore'de,Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun sergilediği iğrençliklerin tersine,eşcinsellik,iki insan arasındaki değişik bir sevgi olarak verilir. Eleni ile Katina,eşcinsellikleri ile değerlendirilmezler. Aksine, insanca davranmasını,dostluğu,saygı duymasını bildiklerin - den arkadaş çevrelerinde tutulur,aranırlar.

Yazarın insanca yaklaşımını gösteren bir başka hikâyesi de "Yorgiya'nın Mahallesi"dir.Köpekli Adam'ın defterine yazdıklarını okuduğunu söyleyen yazar,onun yazdıklarında gördüğü hoşgörüyü de - ğişik bir "zihniyet" olarak yorumlar.Sonra da defterde okudukları - nı anlatır.Adam,hayat kadını olan dostunu "kötü" diye değerlendi - ren, "namuslu" olarak değerlendirmeyen insanları haksız bulur. Ha - yat kadını olmakla "kahpe" olmak arasında, uçurumlar kadar farkın olduğunu söyler. Sevgilisinin dürüst olduğunu ısrarla vurgular. Onun başka erkeklerle,para kazanabilmek için birlikte olduğunu söyler.(M.Kah-H.Bul,s.172,173)

(19) Leo Buseaglia, 9 Numaralı Otobüsle Cennet'e-Bir Sevgi Yolculuğu (Çev.Belkıs Çorakçı),İnkilâp Kitabevi,İst.,1987, s . 267

Hoşgörünün temelinde "empatik " davranış vardır.Empatik davranış,"insanın kendi objektifliğini yitirmeden olayları,karşısındaki insanın içinde bulunduğu durumu ve onun görüş açısını dikkate alarak" değerlendirmesidir. (20) İnsanları birbirine en çok bağlayan bu davranış,kişinin kendisini başkasının yerine koyabilmesidir.

"Kumpanya" hikâyesinde,temelinde empatik davranış olan bir hoşgörüye rastlamak mümkündür.Suat,annesinin altınlarını ondan izinsiz alır.Satarak,kumpanyanın maddi yönden eksiklerini gidermede, arkadaşlarına yardımcı olmak ister.Parayı,aktör Saffet Ferit ile arkadaşı Halit'e verir.Onlar parayı kullanmadan önce,Suat'ın annesine sormayı uygun görürler.Annesinden,Suat'ın altınları zorla aldığını öğrenirler.Parayı iade ederler.Kadın oğlunun tiyatro aşkını bildiği için yaptıklarını hoşgörür,affeder.Suat'ın bu durumunu,yani "hırsız"lığını değerlendiren Saffet Ferit ve Halit,yaptıklarından dolayı Suat'ı suçlamazlar,önu haklı bulur ve hoşgörürler.Tiyatro aşkı ile o tür davranışların yapılabileceğini anlatırlar.(Kum-K.Ar,s.44,49)

"Kriz" hikâyesinde,oğlunun kızlarla dolaşıp kumar oynamasına hoşgörüyle yaklaşan ve oğlu hakkında söylenenleri anlamsız bulan baba anlatılır.Oğlunun,gençlik döneminde yaşaması gerekenleri yaşadığını söyleyen ve onu sıkmanın gereksiz olduğunu düşünen baba, bu hoşgörüü felsefi tartışmalarda göstermez.(Kum-K.Ar,s.78)

Yazarın çocuklara karşı anlayışlı davrandığını gösteren "Balıkçısını Bulan Olta"da,yazarın oltası ile balık tutan çocuğun tavırları anlatılır.Çocuk,yazar oltasını ona emanet edip de gidince, olta ile diğer tarafa geçer.Geçerken yazarla karşılaşır.Balığın bol çıktığı tarafa doğru gittiğini söyleyen çocuk,bulduğu yerden ayrılmanın sebeplerini - binbir zahmetle - sıralarken,yazar,balık tutamadığı oltasını çocuğa bırakır.Çocuğun oltayı alıp uzaklaşmasını, oltayı çalmaya kalkışmasını büyük bir hoşgörü ile karşılar.Oltasının bir balıkçı bulduğundan bahseder.(H.Baş-S.Kuş,s.154,155)

Israrlar karşısında,tanımadığı bir adamın bir iki adım geriden kendisini takibetmesini ve dertlerini anlatmasını kabul eden genç kızın hikâyesini de,"Yağmurlu Hava"da bulmak mümkündür.Garip

(20) Feriha Baymur , a.g.e., s.280

samimiyeti başlangıçta hoş karşılamayan genç kız, daha sonra hoşgörülü davranmak durumunda kalır. (B.Öl-Y.Ed, s.58,60)

Hikâyelerinde de görüldüğü gibi Sait Faik, insanların, hoşgörülü bir ortamda daha güzel yaşayabileceğini sağlıklı düşünüp, insancıl kararlar verebileceğini sergilemeye çalışır. Yapılan her davranışı hazırlayan bir ortamın olduğunu unutmadan, kendini karşısındakinin yerine koyarak daha bir anlayışlı davranmaya çalışır. Kişileri de en az kendisi kadar hoşgörülü ve sevecendir.

f - Yaşama Sevinci ve Direnme

Hayatı "an"lar olarak yaşamayı tercih eden Sait Faik'in hikâyelerinde, cıvıl cıvıl yaşama sevinci ve yaşamak için mücadele etme konusu da önemli ölçüde yer alır. İnsanları güçlendirmek, onlara yaşama sevinci ve gücü verebilmek için, herkesin elinden geldiğince, haksızlıkların olmadığı bir dünya yaratmaya çalışmasının zorunluluğu vurgulanır.

Olumsuzluklar ve kötü şartlar giderildiği ölçüde, yaşama sevinci artacak, insandan insana halkalar şeklinde büyüyerek dağılacaktır. Yazarın sevgi ve saygı duyduğu mücadeleciler insanlardır, bu sevinci yaşayan ve yaşatan insanların başında gelir. Doğa güzellikleri, insanların samimiyetleri ve birbirlerine olan saygıları yaşamak için, umut vericidir. Balıkçılar ve deniz de hasta insanı "iyileştirebilecek" derecede esrarla, yaşamaya çağırır insanı. (Sem-Sar, s.170)

"Ormanda Uyku" hikâyesinde yazar, avantürüye olarak insanları sevmekten bahseder. Avantürüye olarak insanları sevmenin de "hayatı sevmek" olduğunu açıklar. Başlangıçta hayatı dayanılmaz bulan yazar, balıkçıları seyredince yaşama sevinci ve direnme gücü ile dolar. İnsanların arasına karışmak ister. Yaşama sevinci ve insan sevgisi ile dopdolu, "kederlenmeye zaman kalmadan", vapurdan inen insanları karşılamaya gider. (Sem-Sar, s.178)

"Birtakım İnsanlar"da, yaşamaya çalışan, yaşamak için mücadele veren hamal, işçi, amele gibi birtakım insanlar anlatılır. (Sem-Sar, s.77) "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde, zorluklara ve hayat pahalılığına rağmen, yaşama savaşı vererek mutlu yaşayan dede - torun

anlatılır. Stelyanos Hrisopulos, ailesinden hemen hepsini - torunu hariç - kaybetmesine rağmen, yine de hayat karşısında dirençlidir. Torunu ona, yaşama sevinci ve umut kaynağıdır. Balıkçılıkla kıt kanaat geçinmekte, her şeye rağmen mutluluklar yaratabilmektedir. (Sem-Sar, s.14,18)

Leo Buscaglia'nın da dediği gibi: "Hayat dinamik bir süreçtir. Katılma davetini kabul eden herkese kucak açar. Mutluluğun sırrı dediğimiz şey, hayatı seçme isteğimizden daha fazla sırdır." (21)

Bu sırrı keşfeden, hayatın güzelliklerini ve tabiatın nimetlerini değerlendirmesini bilen, yaşamak için yiyen, ömrünü keyifle geçirerek genç kalan "Papaz Efendi" bütün insanları yaşamaya çağırır. Din adamı da olsa, sunulan güzelliklere kayıtsız kalmamalıdır insan. Bir defa dünyaya gelinir; onun için gerekli şekilde ve dolu dolu yaşanmalıdır. "Papaz Efendi" adlı hikâyede yazar, papazın duygu ve düşüncelerine, hayata bağlılığına imrenir. (Şah-L.Ad, s.169)

Fakirliklerine, sefilliklerine rağmen, günlerini zevkle yaşama-ya çalışan, yaşama sevinci ve direnciyle dopdolu Yahudiler anlatılır. "Lüzumsuz Adam" hikâyesinde. (Şah-L.Ad, s.112)

Huzurlu olunca insan, hayatı daha güzel ve yaşanılır bulur. Gizli bir coşku ve sevgi taşır. "Hallaç" hikâyesinde, yatağının hallaç tarafından atıldığını bilen yazar, hayata büyük bir sevgi ile bakar. Sandalları, çocukları, kadınları hep güleryüzlü bulur. Hayatı çirkinleştirebilecek şeylerin olmaması için, bütün insanlar adına şu dileklerde bulunur: "Bugün kimse ölmesindi. Bugün dövüş edilmesin, bugün kimse ağlamasındı." (M.Kah-H.Bul, s.36)

"Bir Sarhoşluk" ve "Süt" hikâyelerinde de bu konuya temas edilmekte, hayatı, bir an yeniden doğmuşçasına yaşayan insanın ruh hali verilmektedir. (M.Kah-H.Bul, s.53,61) Aşkın insan hayatında yarattığı, yaşama sevinci ve kıpırdanışlar da "Bir İlkbahar Hikâyesi" nin konusunu oluşturur. (M.Kah-H.Bul, s.89)

Yazar, yaşamak için direnen, tavşanlarını satarak İzmir'e gitmeyi düşünen bir nineye rastlar. Onun olumsuzluklara rağmen, hayata

(21) Leo Buscaglia, a.g.e., s.172

sevinçle bakması karşısında, içi yaşama sevinci ve umutla dolar. Bu sevinci şöyle ifâde eder: "Bir kişi bile olsan dünya yüzünde, beni yaşamağa çağırıyorsun... Ninem benden milyonlar defa bahtsızdı ama, ümitliydi. Yaşasın ninem, yaşamak sevinci, İzmir'e güverte seyahati, ümit!" (M.Kah-H.Bul, s.77) Ancak bu sevincini ve ümitlerini, tramvay yoluna konulmuş fareyi görünce kaybeder, hayata karşı küskün bir hal alır. Ümitlerinin idamı olarak gördüğü bu olaydan sonra, umutsuzlukla giderken, canlı ve cansız kuzu satan adama rastlar. Kaybettiği yaşama sevinci ve insan sevgisini, bu adam sayesinde tekrar kazanır. Boş yere, kötü nitelikli insanlar yüzünden, hayatı hor görmenin yanlışlığını anlar. Yaşamayı delicesine sevdiğini "İzmir'e" adlı bu hikâye - sinde vurgular. (M.Kah-H.Bul, s.77,79)

"Bir Bahçe" adlı hikâyede, intihar hissi ile dolacak kadar, hayatından bezmiş olan yazar, uzaktan gördüğü ışıqla hayata bağlanır. Yalnızlığını, kimsesizliğini unuttur. "Bayram sabahlarında yeni elbiseler karşısında" çocuğun hissettiklerine benzer heyecanlarla dolduğunu, ifâde eder. (M.Kah-H.Bul, s.84)

Yaşarken, zorluklara katlanmak gerekir. Samuel Johnson'un da dediği gibi: "Zorluklarla boğuşup onları yenmek insanlığın en büyük mutluluğudur." (22) Yaşama sevinci ile mücadele birbirini destekler.

Tabiatla çarpışan ve galip çıkan Kör Mustafa'nın yaşamak için mücadelesi, seyredene büyük bir yaşama arzusu verirken, kendisine karşı hayranlık ve sevgi de uyandırır. Yazar, dünya yüzünde böyle milyonlarca insanın bulunduğunu, tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek kolları ve tek gözleriyle tabiat denilen ejderhayı yenmek için beklettiklerini düşünür. Dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenen Kör Mustafa'yı, Romalı esirlere benzetir. Kör Mustafa'nın onlardan daha üstün olduğunu vurgular. Romalı esirlerin bir çeyrek saat içinde yenildiğini, Mustafa'nın ise ejderhayı bir sene içinde bazen ümitsizlikten, bazen de ümitten yendiğini anlatır. Kör Mustafa sadece tabiatla değil, orman memuru ile de çetin bir mücadele verir. Bütün zorluklara değer bulur yaşamayı. (M.Kah-H.Bul, s.44,45)

(22) Leo Buscaglia, a.g.e., s.177

"Sinağrit Baba"da ise yazar,yaşamak için her insanın mücadelecisi olması ve toplu bilinçlenmenin sağlanması konusunu işler.İster su,ister kara,ister hava,ister boşluk,ister nebât âleminde olsun,bir kişinin akli ile hiç bir şeyin halledilemeyeceğini anlatır.Herkesin kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmesini ister.Onurlu yaşayabilmek,hayattan zevk alabilmek için,zorlukları aşmanın şart olduğunu vurgular. (M.Kah-H.Bul,s.118)

"Sivriada Sabahı" hikâyesinde,mektepten bıkmış bir talebenin tatil sevincine benzer,bir yaşama sevinci ile uyanan yazar,tabiatla içiçe olmanın mutluluğunu yaşar.Balıkla ilgilenen insanlar arasında geçirdiği anları mutlulukla anlatır.Deniz kıyısında balık avlamanın sevinci ile hayatı sımsıkı kavrar.(H.Baş-S.Kuş,s.172)

Yaşama sevinci,insanları,dünyadan ve hayattan zevk almaya,iyiniyetli ve hoşgörülü davranmaya,yapıcı ve yaratıcı düşünmeye sevkeder.Yaşama sevinci taşımayan insan ne kendisine ne de başkalarına faydalı olabilir.Bütün güzellikler ancak bu sevinç ile farkedilebilir.

Yaşama konusundaki duygularını,çarpıcı,etkileyici ve doyurucu bir anlatımla dile getiren Sait Faik, "Hişt,Hişt!.." hikâyesinde, hayat belirtisi olan her şeyi sevgi ile şu şekilde kucaklar: "Nereden gelirse gelsin; dağlardan,kuşlardan,denizden,insandan,hayvandan, ottan,böcekten,çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!.. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena.Geldikten sonra yaşasın çiçekler,böcekler,insanoğulları." (A.V.B.Y-Az Şek.s.75)

Bu öyküsü ile Sait Faik, "yaşamın bilinmeyen gizini,doğayla yaşam arasındaki derin bağıntıyı anlatmaya çalışır." (23)

Zâten,Sait Faik için "asıl hikâye,çelişme ve çatışmaların "yaşama ve geçim kavgası" ile ilgili olan yanında değil,onun ötesinde kalan "yaşama sevinci"nde halkın hayatında süreli olarak giden,direnmeyi güzel ve umutlu bir hale getiren "paylaşılmış sevgi" dedir." (24)

(23) Muzaffer Uyguner, Sait Faik Abasıyanık,T.D.K. Yayınları,Ank., 1983, s.20

(24) Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman,Antoloji, 2.Cilt,İstanbul,1965, s.113

Yaşama sevinçli ile insanlar, daha iyiniyetli, hoşgörülü, yapıcı ve yaratıcı olabilmektedir. Hayatın insana sunduğu güzellikleri aynı sevinçle farkedebilmekte, rahatsız edici, çirkin durumları, en aza indirebilmek için çabalamaktadır. Yaşamak, ölmek riskini göze almak, hiç ölmeyecekmiş gibi hayata bağlanmak demektir.

Gülen Erdal'ın yaptığı röportajda Sait Faik, "Sizce, yaşamak nedir?" sorusunu şöyle cevaplar: " - Balık tutmak, kahvede oturmak, yanımda çok sevdiğim köpeğim, insan tanımak. Beyoğlu'nda bir aşağı bir yukarı dolaşmak, arada içmek, hikâye yazmak, velhasıl hiçbir şeye bağlanmadan avare gezmek bütün gün. İşte ben böyle hayattan zevk alırım, buna yaşamak derim." (25)

g - Sanat

"Sanat, güzel arar. Ne doğruyu, ne de iyiyi. Çirkin, yalan, yanlış, kötüyü de dolar diline. Sanatın aradığı yalnız ve yalnız hürriyettir..." diyen Sait Faik, hikâyelerinde sanat konusuna da yer verir. (26)

Bilinçli çabalar sonucu, zincirleme bir etkileşimle ortaya çıkan ve dış dünyaya sunulan sanat eserlerinin, birinci ve önemli amacı, insanlarda güzel duygular uyandırmaya çalışmasıdır. "Sanatçı", "izleyici" ve "dış dünya" ile kuşatılan bu etkileşim, sanat eserlerini meydana getirirken, güzeli arama ve yaşatma yolunda da gayretler sarfeder. (27) Resim, müzik, heykeltraş...v.b. dalları ile insana seslenir.

"Meserret Oteli"nde, ölüm döşeginde olan genç kızın çizmiş olduğu bir tablo ve bu tablonun canlılığı anlatılır. Acemi fakat çok hassas bir fırçanın, çok çabuk kaçan bir hayali zaptedebilmek için, baş döndürücü bir hızla çizdiği bu tablo, bir genç kız

(25) Sait Faik Abasıyanık, Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., 1984, s.154

(26) Sait Faik Abasıyanık, Sevgiliye Mektup (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., Mayıs 1987, s.110

(27) Berna Moran, a.g.e., s.5,6

portresidir.Ölüm döşeğindeki genç kız,ayna tutturarak,kendi kendini çizmeye çalışmıştır.(Sem-Sar,s.26)

Sanat eserlerinden fazlasıyla etkilenen,onların büyüüne kapılan yazar,"Louvre'dan Çaldığım Heykel" hikâyesinde Louvre'u Galatasaray rêsîm sergisini gezer gibi gezdiğini anlatır."Joconde" şaheserinin tebessümündeki sırrı ve yüzündeki ilâhiliği anlamaya çalıştığını,onu insan "zekâ"sını sever gibi sevdiğini belirtir.Sergiyi büyük bir hayranlıkla dolaşır.Resimlerin bazılarını,hayalinde kendince canlandırır. "Napolili Balıkçı"ya karşı duyduğu sevgi ile büyülenir âdeta.Hayalinde onu,çalar.(Sem-Sar,s.86)

"Sur Dışında Hayat" hikâyesinde de,büyük ressamlarla yarışabilecek derecede güzel resim yapan on iki yaşındaki küçük ressam anlatılır.Yazar,bu küçük araba ressamının büyük ressamlarla boy ölçüşebilecek manzaralarını,büyük bir övgü ile anlatır.Manzaralar,etkileyici güzelliktedir.(H.Baş-S.Kuş,s.81)

Sanatın bir başka dalı olan müziğin de kendine özgü anlatım tarzı vardır."Sevmek Korkusu"nda,bu anlatım tarzı şöyle verilir:"Müzik,her ışıklı çarşıda bir fırtınayı,çamların üzerine birikmiş kışı,kiliselerin çanları üzerinde serseri karların çıkardığı işitilmez sesleri hikâye ediyordu."(Sem-Sar,s.82)

"Homurdanma" başlıklı yazısında,sözsüz müziği tercih ettiğini söyleyen Sait Faik,garp müziğini oldukça etkileyici bulur.Müziğin anlatım gücünü şöyle değerlendirir:"Bakın,şu düğmeyi çevirir çevirmez bir garp müziği.O zaman da kimse lakırdısız,yalnız keman,viyolonsel,piyano,flüt bir şeyler anlatmaya çalışıyor.Gözlerimizi kapadığımız zaman yıldızları,büyük ağaçları,rüzgârı yaprakların sesini,bir gece kuşunun çığlığını,bir şeyden ürkmüş bir ahunun,bir karacanın ayak sesleri,bulutlardan sıyrılan ayın,yapraklardan yeşil yosunlu ağaçlara sürünerek sessiz bir yola atılışı,bir yılanın nefes alışışı,bir geyiğin ölümü,bir taşın düşüşü,bir fırtına başlangıcı,bir iki yağmur damlası,ormandan korku ile geçen bir arabanın içindekileri duymuyor muyuz?Ben bunları,bir başkaları daha neleri duyuyoruz."(28)

(28) Sait Faik Abasıyanık,a.g.e.,s.86,87

"İhtiyar Talebe" hikâyesinde müzik ve insan üzerindeki tesir - leri verilir.Sanat eserinin gücüne dikkat çekilir.Şehvetsiz,ihtiras - sız,masum ve çocuk hislerle dolu olan müzik,yazar ve arkadaşlarını aksi yönde etkiler.Yazar bu ortamı şöyle anlatır: "... bu masum mü - zik,herkesin,saffetini kamçılacağı halde,meclisimizde riyakar bir hava ve dalga vardı." (Sem-Sar,s.94)

"Gramofon ve Yazı Makinesi"nde de müzik sanatını ölümsüzleştiren gramofon ve plâklardan sözedilir.(M.Kah-H.Bul,s.63)

Türklerin hayatında önemli bir yeri olan seyirlik sanatlardan; Karagöz oyunundan da bahsedilir, Sait Faik'in hikâyelerinde."Gaz Sobası"nda,daha çok kışın rağbet gören bu sanat ile sinema sanatı arasında ilgi kurulmaya çalışılır.Teknolojik ilerlemelerden,gereken yer ve zamanda nasibini alamayan köylülerden Recep için,her iki sa - nat da ışık yolu ile perde oyunudur.Sinema da "bir nevi Karagöz"dür. (Sem-Sar,s.196)

"Kumpanya" hikâyesinde de tuluat tiyatrosu temel konuyu oluş - turur.Kumpanya kurmaya çalışan ve başarınca da Anadolu turnesine çıkan insanlar anlatılır."Naşit"ten,"Burhanettinler,Raşitler,Muhsin - ler"den ve Hamlet başta olmak üzere çeşitli tiyatro eserlerinden de sözedilir."İstanbullu Tiyatro"nun çalışmaları ve tiyatrosuzluğun acısını çıkaran Anadolu halkı da verilir.(Kum-K.Ar,s.12,21)

Mimarinin şaheseri olan Süleymaniye Camii ve resmin şaheseri Jökonde, "Kriz" hikâyesinde "insan"ın karşısında yer alır.Hikâyenin kahramanı Necmi,bu iki sanat eserini insanla karşılaştırır.Çevresin - dekilerin insana verdiği önemi anlayabilmek için,bu şaheserlerin karşısına bir insan koyar ve tercih yapılmasını ister.Ya tarihi eser ler,ya insan.Kimi tarihi eseri değerli bulur,kimi insanı.Yazar da Necmi şahsında,insanın her şeyden değerli olduğunu vurgular. (Kum-K.Ar,s.80)

Sanatı da insana hizmeti ölçüsünde seven "Sait Faik'e göre, sanat,insanın güzeli bulma yolundaki bir çabasıdır...Çıkarlardan uzak bir nitelikte bulunması,çıkarlarının sınırları dışında kalması nedeniyle insanları birbirine yaklaştırır ve insanın insanı sevmesi - ni sağlar.İnsana bağlı,insan ürünü olması nedeniyle sanat insandan

sonra düşünölmelidir."(29)

Sanatı insan karşısında ikinci plânda gören yazar, sanatıyla bütünleşen insanlara sevgi ve saygı ile yaklaşır."Gün Ola Harman Ola"da Mercan Usta'ya ve onun şahsında, sanatın hemen her dalında çalışan insanlara saygı duymayı telkin eder. Sanatın kıymetini bilmeyenlere sitem eder. Potin boyacılığını da hakir sanat olarak değerlendirir. (H. Baş-S. Kuş, s. 147) Duvar ustası "Barba Antimos"ta da aynı durum görülür. (H. Baş-S. Kuş, s. 156)

Bir başka sanat dalı da yazı ile oluşturulan ve sanat değeri taşıyan ürünleriyle hizmet sunan edebiyattır. "Yazmak, oldum olası, rastlantılarla dolu bir sanattır. En basit mektup bile, çoğu söylemek istediğimiz şeye aykırı düşecek binlerce sözcük arasından bir seçme yapmayı gerektirir."(30)

"Mektup" hikâyesinde Sait Faik, şiir muhakkak ki yazının tâ kendisidir diyerek yazı hakkında çeşitli fikirleri ileri sürer. (H. Baş-S. Kuş, s. 73) "Yağmurlu Hava" hikâyesinde ise, her gün biraz daha acıya, kedere giden dünyayı güzelliğın kurtaracağını belirtir. Edebiyatın da güzeli arayan ve güzele giden bir yol olduğunu vurgular. Edebiyatın sanatlar içindeki önemine dikkati çeker. (B. Öl-Y. Ed, s. 57).

Başından geçenleri "Ufak Şeyler"i yazarak hatıralara gömen, "Sır!" hikâyesinin, "Bir Garip Kızcağız!" diye nitelendirilen R'si Halikarnas Balıkcısı'nın "Merhaba Akdeniz" adlı eserini okur. Bu hikâyede, tüm sanatların en gücü, en coşturancısı olan şiir parçacığına da rastlanılmaktadır. R'nin şair arkadaşına ait olan mısralar şöyledir: " Dök lütfunu Rabbim, dök rahmetini,

Dök sağnaklarından merhametini

Nesiller paylaşsın muhabbetini

Doğrusun boyunlar, çözülsün diller." (Sev. Mek, s. 50)

Sait Faik'in, hikâyelerinde de görüldüğü gibi, sanattan beklediği; iyi ve güzel bir dünyanın kapılarını açmaya yardım etmesidir.

(29) Muzaffer Uyguner, "Sait Faik'in Sanat Görüşü", Varlık d.,

Mayıs 1974, S:800, s.8

(30) Alain, a.g.e., s.66

İnsan için hizmet üretmesidir. Sanata ve sanatın güzelliklerine hayranlıkla yaklaşan Sait Faik, sanat eserini meydana getiren insana ve insan zekâsına saygı duyar. Bütün insanları, sanatçılara karşı hassas ve kıymet bilir olmaya çağırır. Müzik, resim, tiyatro ve sinema, ustalık isteyen el sanatları ve edebiyat gibi sanat eserlerinin değerine dikkati çeker. Onların, insan üzerindeki etkilerini vermeye çalışır. Sanatın tartışılmaz değerinin, belli bir noktaya kadar geçerliliğini koruduğunu, her durumda insanın birinci plânda gelmesi gerektiğini gösterir. Sanatı, insana hizmeti dolayısıyla yücedir.

C - İNSANA YÖNELİK ELEŞTİRİ VE DEĞERLENDİRMELER

Daha önceki kısımlarda belirtildiği gibi, Sait Faik'te hemen her yaşta ve konumda insan, hikâyelere konu olabilmektedir. Ve iyi, olumlu yanları ile, kötü, olumsuz yanları, zaman zaman sergilenmektedir.

Dış görünüme önem veren ve insanları kılık kıyafetine bakarak değerlendirenlerin yanlış tutumları, anlatıcı tarafından kimi zaman eleştirilmekte, kimi zaman da, küfür dolu sitemlerle, var olan haksızlık ve saygısızlıklara isyan edilmektedir.

Bu kısımda, başlıktan da anlaşılacağı üzere, insanların acımasız tavırlarının eleştirisi, yanlış tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi, kısaca insana yönelik eleştiri ve değerlendirmeler söz konusudur.

İnsanlarla birlikte, sevgi ve saygı dolu bir çevrede, birbirinin hakkına tecâvüz etmeden yaşamak mesajı vardır, bu hikâyelerde.

"Bir Kıyının Dört Hikâyesi"nde, insanı dış görünüme göre değerlendiren, kıyafeti ölçü tutan kadınlar anlatılmaktadır. Kayıkçı delikanlının, yüzerken gördüğü ilgi, gösterişsiz kıyafetini giyince birdenbire kaybolur. Kayıkçı da, bu değişikliği bir türlü anlayamaz: "Üç gün böyle devam etti. Denizde aynı şaka, aynı cilve oluyor; kadınlar bu genç sportmene hoş görünmek için her türlü müsamahayı gösteriyorlar, fakat gece olup ışıklar yanınca, palasparelerin içindeki çocuğu tanıyamıyorlardı." (Sem-Sar, s.30)

"Plaj İnsanları"nda, insanları dış görünüşüne göre değerlendiren genç kızın "tuhaf" zihniyetinden şöyle bahsedilir: "...ne tuhaf, ne fena bir zihniyeti vardır; tamamen burjuva, biraz da kozmopolit bir terbiyenin insanı insan edeceğine kanidir. İyi giyinmek, iyi konuşmak, bir iki lisanda espri yapabilmek, dans etmek, insanın insan olması için kâfi değilse bile lâzımdır, der. Dostlarını da bunlardan seçer." (Sem-Sar, s.205)

"İkinci Mektup"ta, anlatıcı, genç kızların dış görünüme önem verdiklerini ve aldandıklarını anlatır. Ve sevgilisine, bu özelliğinden dolayı şunları söyler: "Bütün bu güzel, şık, temiz gördüklerinin iç yüzlerinde bir dolandırıcının, bir hırsızın, bir beyinsizin, bir

muhtekirin olduğunu neden düşünmüyordun, bilmem ki ..." (M.Kah-H.Bul, s.198)

Yine aynı hikâyenin bir başka yerinde anlatıcı, sevgilisinin çocukluğunda da insanı dış görünüşüne, kıyafetine göre değerlendirdiğine şöyle dikkat çeker: "Çocuk, su başında yüzerdi de, o, sevgilim, çocuğun sarı saçlarına dalar dururdu. Sonra çocuk sudan çıkıp giyinince; "Aman ne çirkinmiş" derdi. Halbuki, pek güzel bir çocuktur. Yalnız pantolonu yamalı, ayakları kundurasızdı." (M.Kah-H.Bul, s.201)

Acımasız insanların değerlendirilmesi, eleştirilmesi "İhtiyar Talebe"de çarpıcı olarak verilmekte, haddini bilmeyen, acımasız ikiz kardeşler ve bunların insanları kullanmaktan zevk alıcı tavırları hikâye edilmektedir. "İhtiyar Talebe"ye randevu verip saatlerce ağacın altında, üstelik yağmurlu bir havada kayıtsızca bekleten ikizlerin bu tavırları, pansiyon sahibini öfkelenendirir. Pansiyon sahibi küfür yağmuru haline gelen sözleri ile ikizlerin yaptıklarını insanlık dışı bularak, eleştirir. (Sem-Sar, s.108)

"Bohça" hikâyesinde, küçük bey ile besleme kız arasındaki sevgi, dostluk ve aşka yakın tavırlar, küçük beyin annesi tarafından hoş karşılanmaz. Küçük beyin annesi, aralarındaki farklılıktan dolayı besleme kızı evden uzaklaştırır. Bu anlamsız kalıpların ve farklılıkların insan ilişkilerini olumsuz yönden etkilemesi, gerçekçi bir anlatımla dile getirilir. (Sem-Sar, s.49,50)

İnsanları kullanan ve onların sırtından haksız yere servet yapan Eskicizâde'nin hikâyesini de "Beyaz Altın"da bulmak mümkündür. Eskicizâde yaptıklarının karşılığı olarak, soyduğu çevrenin insanları tarafından, platin dişleri sökülüp, cesedi suya atılmak suretiyle, ölümünden sonra ancak cezalandırılır. (Sem-Sar, s.134,144)

"Birtakım İnsanlar"da işçiyi, hamalı ve ameleiy düşünmeyen insanlara sitem vardır. Anlatıcı, bir insan olarak herkesin, belirli sorumlulukları taşıması ve başkalarını da düşünmesi gerektiğini vurgular. Geceleri dışarda kalan birtakım insanların "barınma evleri"ne duyduğu ihtiyaçtan bahseder. Kahvelerde sabahladıklarını öğrenen polis, kahveden çıkarmış, onlara barınma yeri dahi göstermeden çekip gitmiştir. Anlatıcı da, insanların birbirlerinin sorunlarına karşı kayıtsız kaldıklarını vurgular ve eleştirel bir değerlendirme

yapar.(Sem-Sar,s.76,77)

Parasız insanlara,para karşılığında cinayet işleten gizli güçler de "Marsilya Limanı"nda verilir.Her parasız kalışında bir cinayet işleyen ve işleyecek olan insanların şanssızlığından sözedilir.(Sem-Sar,s.217,218) Paranın insandan önemli tutulduğu,hatta insan hayatına yeğlendiğinin anlatıldığı bir başka hikâye de " Kim Kime"dir.Bir kadının kalabalık içindeki yalnızlığı,çaresizliği ve yoksulluğu dile getirilir.Ölen kocasını gömdürebilmek için,çalmadığı kapı kalmadığı halde,kimseden yardım görmeyen kadın,insanların sorumsuzluğu ve acımasızlığı karşısında yaşamının anlamsız olduğu fikrine kapılır.Sessizce bindiği gemiden kendini denizin sularına bırakır.(Sem-Sar,s.181,182)

İnsan onurunu çiğneyen tavırlar,sözde uyanıklık ve sahtekârlık konusunda eleştiri ve değerlendirmelerin bulunduğu "Şahmerdan" hikâyesi oldukça çarpıcı ve etkileyicidir.Çalışmadığı halde çalışıyor gibi davranan ve amelebaşı mevkiinde olan Karahisarlı'ya güvenerek, her türlü hileye başvuran Salih anlatılır.Şahmerdandaki ağırlığı yukarı çıkarmaya çalışırlar.Ancak,Salih çaba harcamadan,sadece makinanın kolunu tutmakla ve terlemiş,yorulmuş gibi davranmakla bütün ağırlığı arkadaşları Abdurrahman'a bırakır.Abdurrahman olan bitenin farkındadır.Yine ağırlık kaldırdıkları bir gün,Salih yüzünü buruşturmaya bile gerek görmeden bütün işi Abdurrahman'a bırakır.Ağırlığı kaldıran Abdurrahman hızla arkadaşları Salih'e döner ve müthiş bir tekme ile onu denize yuvarlar.Kendisi de sırt üstü,ağzından kan boğana rak iskelenin tahtaları üzerine düşer.Yüzme bilmeyen Salih boğulur.(Şah-L.Ad,s.13)

"Ben Ne Yapayım?"da birbirlerinin sırtından,haksız kazanç sağlamak için çabalayan,garip insanlar anlatılır.Anlatıcı,haksızlık ve acımasızlığı görüp de bir şeyler yapamamanın çaresizliği içinde - dir.İnsanların garipliğini şöyle verir:" O bahar içinde hatırlıyorum ki,o civarda insanlar korkunç şeylerdi.Garip gözleri vardı.Sabah sabah damlıyorlar;nasıl kazık atacağız birisine,diye fırıl fırıl,yalnız hamallarla çuvalların gezindiği sokaklarda dolaşıyorlardı."(Şah-L.Ad,s.119,120)

"İp Meselesi"nde, şehir insanlarının merhametsizliği anlatılır.

Hamallık yapan adama, ipinin çalındığını iddia ederek çıkışan kadını görünce, anlatıcı da parasızlığın sebep oldukları karşısında şaşar kalır. Zengin olmanın, alçak insanlardan biri olmak kadar zor olduğunu belirtir ve duygusunu şöyle dile getirir: "Öyle hırsızcasına hırsız, öyle namussuzcasına namussuz olmak isterdi ama, kolay mıydı?"

Hikâye yazarak kazandığı para ile yarım ekme alan yazar, ekmeği, insanoğlunun hak etmediğini belirterek, martılara verir: "Ekmeğin parçalarını daha denize düşmeden yakalayan, acı acı bağırsan, kır - mızı gözlü martılara dağıtacak ekmeği. Açlıktan ölse insanoğluna vermeyecek. Verirse adam olmaz. İnsanoğlu hak etmeli, hak! Yoksa şehirden yaşanamamalı, köylere gitmeli merhametlere sığınmalı." (Şah-L.Ad, s.135,136)

"Çöpçü Ahmet"te, köyden, çalışmak için şehre inen, ancak şehirde umduğunu bulamayan, acımasızca hırpalanan Ahmet anlatılır. Yazar, şehirde insanlığın kalmadığını vurgular ve çöpçü onbaşısının tavırlarını eleştirir. (Şah-L.Ad, s.58,59)

"Lüzumsuz Adam"da, birbirini sevmeyen insanların birarada bulunmalarındaki anlamsızlık dile getirilir. Boğazlaşan, birbirini kandırmaya çalışan insanlar şöyle hikâye edilir: "Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklim ermiyor. Birbirini küçük görmeğe, boğazlaşmaya kandırmağa mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?" (Şah-L.Ad, s.115)

"Papaz Efendi" hikâyesinde de insanların, acımasızca birbirlerini yıpratmaları, çarpıcı bir şekilde verilmektedir. Bahsedilen ve hikâyeye konu olan Papaz Efendi, oldukça çağdaş ve açık fikirli bir insandır. İnsanlara büyük bir sevgi ve hoşgörü ile yaklaşır. Ancak onu, bu tavrına rağmen yıpratırlar. Çıkardıkları dedikodu, Papaz Efendi'nin hastalanıp ölmesine sebep olur. Ölmeden evvel, insanlar hakkında şu değerlendirmeyi yapar: "Niye insanlar birbirleriyle bu kadar uğraşırlar? Hem artık ölüm de kapıyı çalmıştı herhalde ki, insanların hakkımdaki lakırdıları beni bu kadar sarstı. Yoksa aldırır mıydım? Bilmez miyim hepsi kalleş, budala, hırsız, yalancı?"

Birbirinin ekmeğine, karısına, kızına, dükkanına göz diktiklerini bilmez miyim? " (Şah-L.Ad, s.174)

"Çelme"de harp, yoksulluk ve sefalet içinde bile, birtakım insanların mesut yaşadıklarından, bunların zengin zümre olduğundan bahsedilir. Ve aç insanların durumu ile geziye giden mesut kadınların durumu değerlendirilir. (Şah-L.Ad, s.19)

"Söylendim Durdum"da saygısız, acımasız, nankör insanlar anlatılır. Sevgi yoksulu olan bu insanlara yazar, sitem ve isyan yağdırır. Bencil, kıymet bilmeyen, sadece kendi kendilerini seven "insan"lar şöyle verilir: "Evet, bu şehirde herkes dönüp dolaşıp, kendisinde karar kılacak. Başkasını seven tek adam bulamazsın. Olmasına da imkân yoktur. Hani bazı insanlar vardır, iyilik edersin. Bir edersin, iki edersin, üç edersin. Sonra edemeyecek hale gelirsin de elinden bir şey gelmez. O zaman bir de bakarsın ki karşındaki sana düşman kesilmişti. Hepimiz öyleyiz işte. Bütün iyilikleri, bütün dostlukları, tulumba gibi emeriz. Sonra dostluklar, iyilikler de kuyular misali kurur. İşte o zaman başlar pandomima, kocaman dedikodu." (M.Kah-H.Bul, s.103)

Aynı hikâyede, birbirinin hakkına saygı göstermeyen insana, sitem dolu, küfür dolu sözler sarfedilir ve insan çarpıcı ve etkili bir şekilde şöyle değerlendirilir: "... bir yarım kilo şarap bulursak dost olarak bu en iyisi. Ama insan? Yok kardeşim yok, insan bulamayacağız. Bu insanlar bu kadar pisken, bu kadar laubali, bu kadar düşkünken, para kazanıp da kendinden ötesini, beygirini kullanan arabacıdan daha merhametsizce kullanıp da rahat edenler, sessizce, tereyağından kıl çeker gibi kendini aramızdan çekmişleri bir bakıma haklı buluyorum gibime geldi. Sonra da düşündüm. Onlar böyle ettiler bu şehri. Belki de bu şehre vebalar, belki de bu şehre koleralar gelecek yakında." (M.Kah-H.Bul, s.103)

"Sinağrit Baba"da insanlar çeşitli yönleri ile değerlendirilmekte ve "hiç imtihan geçirmemiş" olan adamın özellikleri verilmektedir. Hikâyeye boyunca balığın mücadelecî karakteri, insanı tanıma gücü ve insan hakkındaki fikirleri verilmektedir. Sinağrit Baba, kendisini avlayan insanı, alçakların en alçağı ve namussuzların en namussuzu diye niteler. (M.Kah-H.Bul, s.116, 117)

Sevgilisine yazdığı "İkinci Mektup"ta mala rağbet eden insanı

eleştiren anlatıcı, Avrupalıların bu tür insanlar için çıkardığı karikatürden söz açar. Mala rağbet eden para canlısı, gösteriş meraklısı insanlar için oldukça taşıyıcı olan karikatürü şöyle anlatır: " Bir şişman bayan, bir otomobil lastiğini boynuna geçirmiş, caddeden geçiyor. Tanıdığı bir adamcağz da:

- Vay madam! -diyor- Bu ne hal?

Madam:

- Daha pahalı şey bulamadım ki!.. -diye cevap veriyor."

Sonra da: " İşte biz burada böyle karikatürler görüyoruz da, günümüzü gün ediyoruz." der. (M.Kah-H.Bul, s.201,202)

Aynı hikâyede anlatıcı, memur evlerini yapmak üzere, deprem bölgesine gelen müteahhitlerden birini tanıdığını söyler. Bu anlatıcının mektep arkadaşıdır. İnsanı şaşırtacak derecede değişmiştir. Ve gayet soğuk bir selam vererek samimi konuşmalara müsaade etmeyen bir tavır takınır.

Para kazanınca, servet sahibi olunca kendini adam sananların eleştirisini "Kumpanya" hikâyesinde görmek mümkün. Eski bir arkadaşından, borç verdiği parayı isteten Saffet Ferit, kendisini tanımadığını söyleyerek parayı vermeyen arkadaşının tavrına üzülür. Oysa parayı arkadaşı adına isteyen Halit bu gibi durumlara alışıktır. Para ve insan konusundaki fikirleri şöyledir: " O, insanları aktörden iyi tanırdı. Böyle gelmiş böyle gidiyordu. Para hiç bir zaman insanı adam etmezdi. İyisi mi buldu mu yemeliydi. Yoksa bizim bilemeyeceğimiz bir görüşe, bir ahlâka sapsanır insan. Bu ahlâkta yalnız, yalnız o para denilen şeyi her ne pahasına olursa olsun kazanmak vardı. Şeref de oydu. Ahlâk da oydu. Namus da oydu. Bir bakıma doğru da: Onunla satın alınmayacak hiç bir şey yoktu: Pırlantasından insanına kadar." (Kum-K.Ar, s.42)

Aynı hikâyede, arkadaşını kahvede oturup bekleyen Saffet Ferit, ciddi insanların bir deli ile alay etmesine şahit olur. Ve onları bir türlü anlayamaz. (Kum-K.Ar, s.33,34,35)

"Kriz"de, tarihi eserleri, insana tercih eden şairlerin eleştirilmesi ve değerlendirilmesine rastlanır. (Kum-K.Ar, s.76,78) "Bulamayan" hikâyesinde, vurdumduymaz insanlardan bahsedilirken (H.Baş-S. Kuş, s.120), "İyilik Unutulmaz"da iyilik yaptığını zanneden belediye

reisinin, kasabadaki yolu kapattırmasındaki "düşüncesizlik" eleştirilir. (H. Baş-S. Kuş, s. 27, 28) "On Milyonerle On Metresi"nde ise paralı insanların akla, mantığa ve ahlâka sığmayan tavırları anlatılır. (H. Baş-S. Kuş, s. 51)

"Son Kuşlar"da, tabiatı acımasızca katleden, kuşlardan sonra yeşilliklere musallat olan ve çocukları bu işlere alet eden insanlar eleştirilmektedir. Sait Faik, bu konuda insanları, tâ o yıllarda duyarlı olmaya çağırır. Gelecek nesilleri de düşünmek gerektiğini vurgular Falih Rıfki Atay'ın tabiatı konu alan yazılarıyla paralellik gösteren Son Kuşlar'da, tabiat güzelliklerine dikkat çekilir. Yaşadığımız dünyayı çirkinleştirmemek için, insan olmanın sorumluluğu ile çevreyi koruma mesajı verilir. (H. Baş-S. Kuş, s. 113, 114)

Acımasız, katı yürekli insanlar ve haksızlığa uğrayan, çalışmasının karşılığı olan balığı alamayan delikanlı "Haritada Bir Nokta" hikâyesinin konusunu oluşturur. Yazar, insanların insanlıktan uzak olan davranışları karşısında, büyük bir hayal kırıklığına uğrar. (H. Baş-S. Kuş, s. 166)

"Dondurmacının Çırağı"nda, " her lakırdı alışverişinde" birbirlerinden daha bir soğuyan insanlar anlatılır. İnsanların tuhafılığı şöyle ifade edilir: "... insanlar tuhaf! Kendilerini sevmeyen, önem vermeyene daha bir büsbütün tutuluyor, kendisini küçük görür gibi olana - hakikatte onları küçük görmekten çok uzak bir histi bu- musallat oluyorlar." (H. Baş-S. Kuş, s. 201)

"Bir kere suyumuzu alışmayagörsün. Onu canavar haline getirmek için hiç bir fırsatı kaçırmayacağız." diye insanlar adına bu şekilde özeleştiri yapan yazar, insanların acımasız ve sorumsuz tavırlarına "Dülger Balığının Ölümü" hikâyesinde çarpıcı olarak yer verir. Balığın karada yaşaması ihtimalini düşünerek, insan-balık ilişkisini sergiler. İnsanların balığı canavar haline getireceği, iğneleyici ve gerçekçi bir anlatımla şöyle hikâye edilir: " Onu atmosferimize, suyumuzla alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üz- mek için elimizden geleni yapacağız. Bir gün hassaslığını, sükûnunu kötülecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa

hepsini, birer birer söküp atacak... İlk çağlardaki canavar halini bulacak." (A.V.B.Y-Az Şek, s.80)

"Fıtnat'ın Ayrılık Hikâyesi"nde, erkekleri küçük gören genç kızın katı yürekli oluşu eleştirilir. Çocuk doğurmak için evlenmeyi kabul eden, anne olamayınca da babasının evine dönen Fıtnat'ın garipliği anlatılır. (Sev.Mek, s.17,18)

Yazar, insanlarda gördüğü aksaklıkları dile getirirken, onlara insan olmanın pek kolay olmadığını, insanca davranmanın hoşgörülü bir yürek istediğini göstermeye çalışır. Haksızlıklara, acımasız ve katı tavırlara, yanlış tutum ve davranışlara şiddetle tepki gösterir. İnsanın hem olumlu, hem de olumsuz taraflarını, gerçekçi bir anlatımla ve gözlem gücünün verdiği rahatlıkla dile getiren yazar için, önemli olan halkla beraber yaşamak ve halkı anlatmaktır. 1951 yılında yapılan bir ankette, yaşadığı devirde sanatçının en önemli görevinin "kendi yurdunda işsizlikle, dilencilikle, haksızlıkla, istismarcılıkla" mücadele olduğuna dikkati çeker. (31) Gördüğü eksikliklere işaret ederek düzeltilmesi konusunda mesajlar taşıyan hikâyelerinde, kalemi ile, sözünü ettiği mücadeleyi verir.

(31) Sait Faik Abasıyanık, Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar
(Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., 1984, s.141

D - İNSANI OLUMSUZ YÖNDEN ETKİLEYEN DURUMLAR

İnsanların, yaşadıkları süre içinde karşılaştıkları çok çeşitli problemler vardır. Ekonomik, sosyolojik, fizyolojik ve psikolojik olabilen bu problem ve rahatsız edici durumlar, hiç şüphesiz insanları olumsuz yönden etkiler.

Parasızlık, yoksulluk ve işsizlik, insanların ekonomik yönden büyük sıkıntılar yaşamalarına sebep olan sorunların başında gelir. Para, temel ihtiyaçları karşılayabilmek için gereklidir. Hayat pahalılığı karşısında, geçinmek daha bir sorun olur. İstenmeyen durumlar yaşanır. Kimi genç kız ve delikanlı kötü yola saparken, kimi insanlar da yiyeceklerini çıkarabilmek için denizden medet umar. Kimi ise, para hırsı ile bütün değerlerini kaybetmeyi göze alarak, değişik bir ahlâka saplanır.

Parasız kalan insanlar, geçinebilmek için çareler ararken kendilerince kolay buldukları, bazı yolları seçmek zorunda kalırlar. Hırsızlık gibi insan onurunu zedeleyici suçlara yönelebilirler. Yakalanmadıkları sürece böyle geçinenler, günün birinde yakayı ele verirler. Mahkeme mahkeme dolaşır, huzursuzlukla dolu günler yaşarlar. İnsanlar arasında yaşanan haksızlıkların hesabını sormak, haklıyı haksızı birbirinden ayırmak için kurulan mahkemelerde, insanların olumsuz tavırlarına sıkça rastlanılmaktadır. Haklıyı ararken, haksızlığı yaratan insanın tavırları da sergilenir. Hakkını arayan insan, en az suçlu kadar huzursuz olabilmektedir. İnsanların birbirlerini yaralayıcı söz ve davranışları, mahkemelerde yer yer konu olur. Bu tür olayların hiç yaşanmaması arzulanır.

Çeşitli duygu ve düşüncelerle donanmış insanın, arzularını sınırlaması, iradeli olmasını gerektirir. İrade dışında hissedilen, ancak, kişinin kendi kendisiyle büyük bir mücadele sonucu, en az indirebileceği duygular da vardır. Kıskançlık duygusu gibi. İnsanı yıpratıcı duygulardan biridir, kıskançlık. Kişinin paylaşma duygusu geliştikçe, bu duygu zararsız bir hale gelir.

İnsanı olumsuz yönde etkileyen durumlardan bir diğeri yalnızlıktır. Sait Faik'in, kavun acısı diye nitelediği yalnızlık, insanın intihar etmesine sebep olabilecek derecede, yıpratıcı ve huzursuz

edicidir.

Fizyolojik rahatsızlıklar da insanı fena halde etkiler. Beden ile ilgili hastalıklar, insanları ruhsal yönden de çöküntüye uğratır. Bazen bedendeki bu rahatsızlıklar, organizmanın işlemez duruma gelmesine sebep olur. Doğal ve normal olan, hastalık sonucu gelen ölümler de dahil, bütün ölümler, insanların üzüntülü günler geçirmesi demektir. Bir insanın yaşanan hayattan ebediyen göçüp gitmesi, kolaylıkla ve anında kabul edilebilir bir durum olmamakla birlikte, sanıldığı kadar korkunç da değildir.

İnsanı olumsuz yönden etkileyen durumlar, Sait Faik'in hikâyelerine konu olmaları bakımından, şu başlıklar halinde işlenecektir:

- a- Parasızlık - Yoksulluk - İşsizlik
- b- Mahkeme - Dava
- c- Kıskançlık
- d- Yalnızlık
- e- Hastalık
- f- Ölüm

a - Parasızlık - Yoksulluk - İşsizlik

Büyük hikâye ustası Sait Faik, yazarak geçimini sağlayamayınca, ek işlerde çalışmak zorunda kalır. Ancak, hiç bir işte tutunamaz. Ana-babasının geliri ile yaşar. Bunun ezikliği içindedir hep. Hikâyelerinde parasızlık, yoksulluk ve işsizlik konusuna büyük ölçüde yer vermesi, bir nevi buradan kaynaklanacaktır.

İş bulmanın güçlüğü, parasızlığın yaşamı zor ve insanı perişan kıldığı anlatılır. "Semaver"de işsizlikten kurtulmanın sevincini yaşayan Ali (Sem-Sar, s.9,10) , "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde geçimini balıkçılıkla sağlayan dede-torunun yoksulluğu, kıt kanaat geçinmeleri ve mücadeleleri (Sem-Sar, s.15), "İpekli Mendil"de parasızlığın sebep olduğu olumsuz durum konuyu oluşturur. (Sem-Sar, s.41,42)

Yoksul insanlardan bazıları gururuna düşkündür. "Şehri Unutan Adam"ın rastladığı çocuk gibi. Yazar, acıma hissinden uzak, sevgi dolu bir tavırla çocuğa elbiseler almak ister, ancak onun reddedici

gözlerini görünce vazgeçer. Para vermek ister. Çocuk, verilen parayı iade eder, kızgınlığını belirtir. Alınterinin karşılığı olmayan parayı almayacağını gösterir. (Sem-Sar, s.59)

Alnteri ile para kazanan, yaşamaya çalışan işçilerin durumu, yoksulluk ve perişanlıkları, "Birtakım İnsanlar" hikâyesine konu olur. Yazar işçilerden birini konuşturur. İşçi, sorunlarını şöyle dile getirir: " -Ağabey biz - dedi - Tophane'deki sabahçı kahvele - rinde yatarız. Hepimiz hamal, uşak gibi herifleriz. Ama namusumuzla yaşıyoruz. Ne yapalım? Beş on para kazanırız. Geceleri de kahveciye beş kuruş verir, bir köşede uyuruz. Ne yapalım? Otellere para mı dayanır? En aşağısı otuz kuruş. Otuz kuruşla iki gün geçimimiz var." (Sem-Sar, s.109)

Savaşlar, alt ve kısmen orta tabaka insanların açlık, yoksulluk ve perişanlık yaşamasına sebep olur. Ekmeğin, yemeğin değeri şaşılacak ölçüde artar. Yazarın da belirttiği gibi "tokları açlar" doyurur, açlar da "ölür". En kötü durumlarda bile düzenlerini koruyan bazı zenginler, savaşı bir fırsat olarak değerlendirirler. Zevk ve safa içinde yaşarken, servetlerini arttırabilmek için çeşitli çarelere başvururlar. "Beyaz Altın"da böyle bir fırsatı değerlendiren Eskicizâde anlatılır. Halkın aç ve perişanlığı yazarı üzer. Dertlerini şu satırlarla ifâde eder: "Akşam oluyordu. Evin önündeki tahta havalenin kenarında cigaramı savuruyor, sessiz sokakları, susan halkı, köpekleri seyrediyor, arasına geçenlerin ağzından kaptığım Kütelamere, Çanakkale, cephe ve ekmeğe, vesika, şeker kelimeleriyle zamana intikal ediyordum." (Sem-Sar, s.137)

İşsizlik, insanın sıkıntılarını artırır, çalışkan insan boş durmayı sevmez. "Garson" hikâyesinin kahramanı Ahmet, boş kalmamak için türlü işler icat eder. Kahvenin siyahlaşmış tahtalarını ağartmak için, denizden kova kova su çekerek, bıkmadan temizlik yapar. Ahmet, karısını kaybedince, dünyada "sahibi olunacak şeyin yalnız bir kadın olabileceğini", ötesinin yalan, haksız ve boş olduğunu anlar. Paranın geçersiz kaldığını vurgulamaya çalışır. (Sem-Sar, s.70,73)

"Bir Karpuz Sergisi"nde işsiz dolaşan yazar (Sem-Sar, s.145), "Mavnalar"da Sivaslı ve İzmirli iki arkadaşın, ayda dört liraya tuttukları evdeki perişanlıklarını anlatır. (Sem-Sar, s.151)

İnsanlar çoğu kez, parasızlık yüzünden dertlerini anlatamaz, kendilerini dinletemezler. Çaresizlikleri de yoksulluklarına eklenince, yaşama ümidi kırılır. Hayata son verme olan intihar bile, kaçınılmaz olur. Kimi zaman para üstün tutulur, İnsanlıktan uzak tavırlar ortaya çıkar. İnsanlık yerine para konuşur. "Kim Kime" hikâyesinde paraya önem veren insanlar karşısında, eli kolu bağlı kalan, yoksul kadının yaşadıkları anlatılır. Kocasını öldürmek isteyen kadına, parasız olduğu için hiç kimse yardım etmek istemez, çaldığı her kapı yüzüne kapanır. Yoksulluk, çaresizlik karşısında yaşamamanın, acımasız insanlarla aynı havayı solumanın gereksizliği hissi ile hayatına son verir. (Sem-Sar, s.181,182)

"Park" hikâyesinde işsiz güçsüz bir halde parkta dolaşan insanları anlatan ve aynı durumda olduğunu belirten yazar (Sem-Sar, s.191), "Marsilya Limanı"nda parasızlık sonucu cinayet işlemek zorunda kalan adamın hikâyesini anlatır. Paris'e gitmek için her şeye razı olan adam, şişman adamların verdiği para karşılığında cinayet işler. (Sem-Sar, s.217)

"Şahmerdan" hikâyesinde, çalışmadığı halde çalışıyor görünen, ustabaşının akrabası olmasına güvenen Salih karşısında, insanlığından öğrenen Abdurrahman, Salih'e dersini vermeyi düşünür. Ancak, parasızlık ve işsizlik korkusu gururuna galip gelir. Sabreder; sabrı taşınca da, hiçbir şeyi düşünmeden Salih'i denize yuvarlar. (Şah-L.Ad, s.12)

Seferberlik zamanı halkın yoksulluğu büyük safhalara varır. "Beyaz Altın"daki gibi, "Çelme"de de hatırlandıkça ürperti veren sefaletler anlatılır. Bu hikâyede de en kötü anlarda bile mesut olan zengin insanların bulunduğu dikkat çekilir. İki çuval mısır edinen insanların, tok günlerini sahicleştirmek için beklediği değirmen önünde, geziye giden zengin kadınlar, fakir insanların saldırısına uğrar. Kadınlar yiyecek sepetlerini bırakıp kaçırlar. Sefil, perişan ve muhtaç insanlar, zeytinyağlı dolmaların, beyaz ekmek ve kaşar peyniri gibi yiyeceklerin başına üşüşür. Ezilen, ölen olur, ancak, "doyan" da olur. (Şah-L.Ad, s.19,20)

Savaş zamanı, halkın içinde bulunduğu sefaleti sergileyen hikâyelerden bir diğeri de "Mahpus"tur. Bu hikâyede de bütün

sıkıntıyı çeken, fukara halk anlatılır. Bu fukara halk içinde Ahmet'in fakirliği, sevdiği kızı alma çabası anlatılır. Ahmet Ayşe'yi almak ister. Ayşe zengin bir koca diye nitelediği Mürteza'nın peşindedir. Mürteza'nın babası ise, oğlu için, Ayşe'yi uygun görmez. Zengin bir aile kızı almak niyetindedir. Zengin-fakir farkının yarattığı olumsuz durum, Ayşe'nin geneleve düşmesine, Ayşe'yi kurtaran ve onu geneleve düşürenleri öldüren Ahmet'in de mahpus olmasına sebep olur. (Şah-L.Ad, s.32,33)

Para uğruna, karınlarını doyurma uğruna insanlar her türlü çareye başvururlar. Kimi çalışarak alınteri ile para kazanırken, kimi de ahlâkî değerlerden uzak yollara sapmak zorunda kalır. "Hamallık, boyacılık, müvezzililik" yapan "Bir Define Arayıcısı"nın kahramanı Fındık Ali, geçinemeyince hırsızlığa yönelmek zorunda kalır. Aynı hikâyede, Sultana, kızının kötü yola düşmesinin sebebi olarak, "parasızlık" sorununu gösterir. Giyinmek, süslenip gezmek ve paralarından yararlanmak için erkeklerle gittiğini söyler. (Şah-L.Ad, s.39)

Paraya karşı duyulan büyük özlem ve paraya ulaşınca akli dengeyin yitirilmesi konusunun, çarpıcı ve etkileyici bir anlatımla sunulduğu "Francala mı Ekmek mi?" hikâyesinde yazar, fukaralık için şunları söyler: "Fukaralık ayıp değil dediğimiz zaman, hamal olalım, ıskatçı olalım; fukaralık ayıp değil dediğimiz zaman bunun ancak bir teselliden ibaret olduğunu ve fukaralığın bal gibi hem ayıp, hem günah, hem de enayilik olduğunu biliriz." Hikâyenin kahramanı Ahmet, gazete satıcılığı ve hamallık yapar. En büyük özlemi zengin olmaktır. Düşlediği şekilde yaşamak, parasızlıktan kurtulmaktır. Paraya ulaşınca da çıldırır, altı ay tedavi görür. (Şah-L.Ad, s.47,50)

"Paşazâde" hikâyesinde, uzun süre parasızlık çeken, perişan olan ve geçmiş ile avunan ana-oğul anlatılır. "Hüsamettin Paşa'nın gelini" olmakla övünen kadın artık, geçmişten öte oğlu ile övünmeye başlar. Delikanlı maaş aldığı günkü sevinçlerini şöyle ifade eder: "... bankadan ilk maaşımı almıştım. Evimiz senelerdir kırk beş lira görmemişti. "Ayda kırk beş lira ile neler yapılmaz?" dedi anam. "Bahçeyi mi düzeltmeyiz, tavuklar mı almayız, piliç mi çıkartmayız, çamı mı budamayız, havuzu mu tamir etmeyiz?" (Şah-L.Ad, s.51)

Yokluk içinde yaşayan Ali ve iki oğlunun sefilliği "Krallık"

ta (Şah-L.Ad,s.55),Çöpçü Ahmet'in işsiz ve aç kalma korkusu "Çöpçü Ahmet"te (Şah-L.Ad,s.59) anlatılırken,"Beyaz Pantolon" hikâyesinde kenar mahalle çocuklarının sefaleti,Sait Faik'in gözlem gücü ve etkili anlatımı ile şöyle canlandırılır: "İnsanın cebinden çıkan her şeyi arzulayan bu çocukların verilen çigarayı,kuruşu,on parayı,atılan boş cigara kutusunu,izmariti,kopmuş bir düğmeyi,atılmış bir mendili öyle tuhaf ve istekli toplayışları vardı ki insan onları - kendisinden başka insanlardan - birer hatıra,hiç sarfedilip harcanmayacak,hatta yataklarına yattıkları zaman sevip okşayacak,bir hatıra meraklısı sanırdı.

Halbuki kopmuş bir beyaz don düğmesini siyah ceketlerine dikerler,cigara paketini kıçları sekiz yamalı ve nasılsa arka cebi sökülmemiş pantolonlarının arkasına yerleştirirler; atılmış ve unutulmuş bir mendile gizlice,yanlarında çadır halkından kimse yokken,burunlarını silerlerdi.Kimse yokken,çünkü onların âdetinde burunlarını mendille silmek tuhaf kaçır..." Aynı hikâyede para uğruna sevdiği kızı kullanan çirozcu delikanlı ve beyaz pantolon uğruna işlenen cinayet anlatılır. (Şah-L.Ad,s.96,99)

Memur maaşı ile geçinmenin zorluğunu anlayan arkadaşının,ticarete atıldığını söyleyen yazar,"Ben Ne Yapayım?" hikâyesinde,yazı yazarak geçinmenin mümkün olmadığını,ne yapacağını şaşırıldığını söyler.Yazı yazmayı iş saymakla birlikte,ticarete atılıp atılmama konusunda tereddütlerini dile getirir. (Şah-L.Ad,s.120)

"Birahanedeki Adam" hikâyesinde işsiz olduğu için mahcupluk duyduğunu belirten yazar,bir ömür kendisini idare edecek parayı almak için âdice davranan,kasten iş kazası meydana getiren delikanlının hikâyesini de "Mürüvvet"te anlatır. (Şah-L.Ad,s.124,132)

İşsizliğin sıkıntısını sık sık duyan ve müsbet bir işte çalışmak isteyen yazar,çalışmadığı için,annesinden sıcak bir ilgi görmez.Annesinden para istemek ağır gelir,o yaşta.İş ister,para kazanmayı arzular ama,bir iş yapamayacağının farkındadır."İp Meselesi"nde kendi durumunu böyle değerlendiren yazar,ipi elinden alınan hamalın çaresizliğini hikâye eder.Eşyasını taşıdığı hamalın,kendi ipini çaldığını söyleyen kadın,yeni dediği iplerini ister.Hamal, ipi çalmadığını,isterse kendi ipini - almayacağını umarak -

vereceğini söyler.Kadın ipi alınca,hamal sapsarı kesilir.Çaresizce ufka bakar.Bu durum yazarı fazlasıyla etkiler.Onun çaresizliğini anlar.(Şah-L.Ad,s.136)

İnsanlar kazandıkları parayı artırmaksızın harcarsalrsa aç ve sefil kalmaları kaçınılmaz olur.Çünkü,hazıra para da dayanmaz."Menekşeli Vadi"deki Bayram varını yoğunu satar,kadınlara yedirir.Parasız ortalarda kalınca,yedi yıl uzak kaldığı evine dönmek zorunda kalır. (Şah-L.Ad,s.138)

Sait Faik'in insanlarından birçoğu balıkçılıkla geçinir.Bu geçinme bir gün aç,bir gün tok olmak üzere balığın tutulmasına bağlı olarak değişir.Çoğunlukla perişan ama,yine de yaşamak için ümitlidir,balıkçılar. "Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür" hikâyesinde, balık,umulandan az çıkınca insanların ağzı kilitlenir.Kahvede konuşmaya mecalleri olmayan insanlar sinirlenir.Ama ümitleri tükenmez.Bütün ümit ertesi sabahtadır. (Şah-L.Ad,s.150)

"Kaçamak,Papağan,Karabiber" hikâyesinde yoksul insanlar ve kenar mahallenin sefâleti, "Kameriyeli Mezar"da işsiz,parasız yazarın,paralı insanlara karşı sitemi ele alınır.(Şah-L.Ad,s.152,182)

Aç kalma korkusu "Plajdaki Ayna" hikâyesinde,kadının erkekle para ya da yiyecek,içecek karşılığında birlikte olmasına sebep olur.Yazar,bu kadının çocuğundan,sefâlet içinde yaşadıklarını,sıkıntı çektiklerini öğrenir.Çocuğun doktorlara karşı tutumu dikkat çekicidir.Çocuk,hastalanınca,bütün paralarını doktora vermek durumunda kaldıklarını ifade ederek,doktora karşı nefretini belirtir.(M.Kah-H.Bul,s.17,18)

"Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal"de,parasız uyuzlu çocuğun,el açıp para toplaması,"Dört Zait"te işe girecek olmanın sevincini yaşayan,kan tahlilinden habersiz adamın durumu ve "Baba-Oğul"da mevki,para hırsı ile insanca tavırlardan uzaklaşan,ailesini tanımayan,kendini bir şey zanneden doktor anlatılır.(M.Kah-H.Bul,s.25,33,42)

"Karanfiller ve Domates Suyu"nda geçim derdi için gece gündüz toprakla boğuşan Kör Mustafa'dan bahsedilir.(M.Kah-H.Bul,s.44) Yazar, insanların para sıkıntısı içinde olduğunu yüzlerinden anlamının

mümkün olduğunu söyler. "Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?" adlı hikâ - yesinde,yaşlı adamın para sıkıntısı içinde olduğunu,yüzünün rengin - den anladığını belirtir.(M.Kah-H.Bul,s.49) "Gramofon ve Yazı Maki - nesi"nde ise,arkadaşının parasızlık yüzünden şiirlerini yayınlaya - madığından bahseder.Arkadaşlarının,çok sevdikleri gramofon ve yazı makinesini,parasızlık yüzünden satmak zorunda kaldıklarını söyler. (M.Kah-H.Bul,s.68,69)

Fakir,parasız,aç ve sefil insanları bütün kalbi ile seven Sait Faik, "İzmir'e" adlı hikâyesinde,yol parası kazanmak için tav - şanlarını satan nineden sözeder.Fakirliğin asalet taşıdığını da şöyle ifade eder: "Asalet insanlardan çoktan kalktı.Ama o tuhaf ke - lime ne tüccar evlerine,ne kasap,ne komisyoncu karılarına,ne lokan - tacı suratlarına,ne büyük apartmanlara,ne de büyük orospulara,büyük insanlara geçti.Asalet,ümitlerimize,hüzünlerimize,yalnız fakir in - sanların ümitlerine,facialarına gelip kondu.Onu ne okumuş suratla - rında,ne kitaplarda,ne eşyalarda,ne de hareketlerde aramamalıyız beyhude..." (M.Kah-H.Bul,s.75)

Kimsesiz ve parasız bir halde döndüğü mahallesinde,eski us - tasını arayan Ahmet,onu bulamayınca karnını doyurabilmenin yolları - nı arar.Nihayetinde hamallık yapmaya karar verir.Para kazanmak; ya - şamak,mücadele etmektir.Ahmet,ağır yükler altında çabalarken,hasta - lanır,yük taşıyamaz hale gelir.Yeni bir iş bulmak için düşünürken, kestaneci olma fikri ile "sapsarı" kesilir.Kestanecilik yapmaya başlar.Kestane mangalını,belediye memurlarından biri devirince, kestone satmaktan da vazgeçer.Bir süre sonra,eroîn satmaktan dola - yı tutuklanır. (M.Kah-H.Bul,s.100)

Hayat pahalılığına,açlığa,parasızlığa sitemini,kızgınlığını "Söylendim Durdum"da dile getiren Sait Faik,"Ay Işığı"nda iş arayıp bulamamanın korkunçluğundan şöyle sözeder: "Ah bu iş aramak...Büyük bir şehirde iş aramak kadar korkunç bir şey olamaz...Avare dolaşır, mevzular bulur,oturur hikâyeler yazardım.Zannedirdim ki bu böyle sürüp gidecek..." (M.Kah-H.Bul,s.104,139)

"İnsanın damarlarında gezinen şeytan" diye tanımlanan para, insanların iyi ve güzel bir hayat yaşaması için ön şarttır.Aksi halde çirkeften kurtulmak biraz zordur.Dört bir yanını genelev

sarmış diye tanıtılan,"Havada Bulut" hikâyesindeki mahallede,halk fakirlik yüzünden çirkef içinde verem ve frengi ile yaşamak zorundadır.(M.Kah-H.Bul,s.144) "Yorgiya'nın Mahallesinde"de aynı pislik ve rezalet vardır.(M.Kah-H.Bul,s.175)

"Korkunç Bir Pastane"de ve "Falci Matmazel Todori"de,fakirlikten kaynaklanan sorunlar anlatılırken, "İkinci Mektup" hikâyesinde zelzele felâketini yaşayan fakir halk ve ihtiyaçları konuyu oluşturur.(M.Kah-H.Bul,s.181,193,200) Son hikâyede,zelzeleden zarar gören fakir insanlardan,yağmurda açıkta kalanlardan biri çıldırır.Kızılayın yaptığı yardımla,çocuklarına bayram için biriki elbise alabilen fakir halk açıktadır.Barınacak yerleri yoktur.(M.Kah-H.Bul,s.207)

Sait Faik'in parasızlık ve işsizlik konusunu fazlaca işleminde,işsiz görülmesinin büyük etkisi vardır.Aziz Nesin,Milliyet-Sanat dergisinde anlattığı hatıradada,Sait Faik'in sıkıntısını şu kelimelerle ifâde ettiğini belirtir: "Kırk yaşından sonra annemden para almak bana çok ağır geliyor." (32) Zaten,Sait Faik,bu sıkıntıyı,yazı yazmayı iş saydığı günden itibaren yaşamaya başlar.

Para ile "satın alınmayacak hiç bir şey yoktur:Parlantasin dan insanına kadar" fikrini ileri süren, "Kumpanya" hikâyesinin kahramanlarından Halit,para hırsının insanı bilinmeyen bir ahlaka götürdüğünden bahseder.Şeref,ahlak,namus her şey para olur,ondan sonra.Hikâyede,kumpanyanın turneye çıkması için çaba harcayan ancak, parasızlık karşısında bunalan insanlar anlatılır.Sefalet içinde olan bu insanlardan Suat,annesinin parasını izinsiz alarak,kumpanyanın para ile ilgili problemlerini halletmek ister.Parayı alarak Suat'ın annesine giden kumpanyanın önemli kişilerinden Halit ile Saffet Ferit,kadının "kefen parası" diye saklamış olduğu paranın, Suat tarafından izinsiz alındığını öğrenince,parayı iade ederler.(Kum-K.Ar,s.42,49)

Yoksulluk yüzünden okuyamayan çocukların hikâyesi de "Kriz"de anlatılır.Necmi,rastladığı iki hamal çocuğun kılık-kıyafetinden sefâlet içinde olduklarını anlar.Hem uyum sağlayamadıkları,hem de

parasız oldukları için okula gidemediklerini öğrenir.(Kum-K.Ar,s. 85,86)

"Kumpanya" hikâyesinin kahramanı Halit'in de belirttiği gibi para hırsı,bazı insanları değişik bir ahlaka sevkeder.Namus da,şeref de,ahlak da paradır artık.Paraya hürmet edilir,para karşısında dalkavukluk yapılır.Bu tür insanlara "Radyoaktiviteli,Röportaj'lı Hikâye"de yer veren Sait Faik,onlardan garip bir öğrenme ile bahseder.Gittikleri,görünüşte asri olan köyde,zenginlerin kurduğu saltanatı ve yoksulların çektiği sefâleti görür.Kendilerine zannettiği saygının,paraya karşı dalkavukluk olduğunu anlayınca,derdini anlatabilmeyen fakir halk için üzülür,dalkavuklardan da öğrenir.Tiksinti duyar. (H.Baş-S.Kuş,s.136,139)

Apostol Efendi'nin fakirliğinin anlatıldığı "Ağıt" hikâyesinde,para kazanmak pis bir iş olarak değerlendirilir.Apostol Efendi,kıt kanaat geçinen bir balıkçıdır.Yakaladığı istakozları yemeğe kıyamaz.Satar,kazandığı para ile alışveriş yapar.Balık tutmak için çıktıkları bir gün Sait Faik,Apostol Efendi'ye taze yem kullanarak balık avlamasını tavsiye edince, o da balık tutarak para kazanmanın, pis bir iş olduğunu söyler ve şöyle devam eder: " Para bedava mı kazanılır?.. Ben bir şey diyeyim mi sana? Para kazanmak kokulu, pis iştir ama,kokudan kokuya fark vardır.Kimi koku...âşikardır.Kimisi gizli". (H.Baş-S.Kuş,s.149)

"Sivriada Sabahı"nda da ekme parasını,balık tutarak kazanmaya çalışan Kalafat anlatılırken, "Dondurmacının Çırağı" hikâyesinde, para kazanmak için köyden şehre inen çocuğun,fakirliği hikâyeyi oluşturur.(H.Baş-S.Kuş,s.173,205)

"Bir Kaya Parçası Gibi" hikâyesinde,ekme parası kazanmış olan insanların iç huzurunu yaşayan Sait Faik,sık sık işsiz ve parasız olmanın huzursuzluğunu taşır.(H.Baş-S.Kuş,s.143)

Tahir Alangu'nun da belirttiği gibi "bir baltaya sap olamama"nın,ticarette ve gazetecilikte tutunamamanın,dar çevresinden başlayarak,herkes tarafından "bir aylak" olarak görülmenin acısı ile ömrünü tamamlar.(33) "Yani Usta"nın gençliğini anlatırken bu

(33) Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman,Antoloji, 2.Cilt,İst,1965, s.118

acısını şöyle belirtir: "Ben mi?.. Ben kocaman bir adamdım. Ne yalan söyleyeyim işim gücüm yoktu." (A.V.B.Y-Az Şek,s.45)

Parasızlık kadar insanı olumsuz yönden etkileyen para hırsı, "Rıza Milyon-er" in en büyük özelliğidir. Rıza'nın en çok istediği şey, milyoner olmaktır. Harbin çıkmasını zengin olabilmek için isteyen Rıza, ölüm tehlikesini düşününce "itibarının", "refahının", "selâmetinin" ve hemen her şeyin paraya dayandığını anlar. (A.V.B.Y-Az Şek,s.53)

"Dolapdere" hikâyesinde, Dolapdere semtinin fakirliği, "Fındık" ta aç kalma, işten atılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan, Çöpçü Mehmet hikâye edilir. (A.V.B.Y-Az Şek,s.95,131) İkinci hikâyede, Çöpçü Mehmet'e, ya köpeği öldürürsün ya da çeker gidersin, diyen çöpçü onbaşısından bahsedilir. Mehmet ne yapacağını şaşırır. Köpeği öldürmeyi göze alamaz ama, köyüne dönmesi de imkânsızdır. Çöpçü Mehmet işten atılınca olabilecekleri düşünür ve şöyle değerlendirme yapar: "Köyüne dönmek! Köyüne dönmek onun için şimdilik imkânsızdı. Orada bir karış toprağı bile yoktu. El elinde güneş altında yarı aç çalışacaktı. Burada kazandığı para ile köydekiler de geçiniyor, kendisi de serin ağaç altlarında denize karşı uyku kestirebiliyordu. Bazı evlerden yemek bile veriyorlardı. Kışın balıkçılıktan epey para biriktirmişti. Bu gidişle onun da kendinin ekip biçeceği, dört beş ceviz ağaçlı bir tarlası olmasına şunun şurasında on sene kalmıştı. Daha elli yaşındaydı." (A.V.B.Y-Az Şek,s.131)

"Önündeki Kış" hikâyesinde, "Evimde bir damla erzak yoktu" diyen yazar (T.Çoc-M.Kap,s.18,19), "1476 Nikel Kuruşun Hikâyesidir" adlı hikâyede, para hakkında şunları söyler: "Para hayatın başladığı tarihtir. Bu tarihten itibaren kırk para kırk tane bir şeydir. Bir cepten ötekine aktarıldığı zaman birisi saadetinden ne kadar kaybederse etsin, bu bizim için ehemmiyetsizdir." (T.Çoc-M.Kap,s.22)

"Salıncakçı" hikâyesinde, salıncak kurmak isteyen, parasızlık yüzünden belediye memuru ile anlaşamayan salıncakçı, "Bir Küçük Satıcı" da küçük yaşta para kazanmak zorunda kalan çocuk ve "Bir Balık Avı Hikâyesi" nde de parasızlık yüzünden kötülük yapmaya yeltenen balıkçı anlatılır. (B.Öl-Y.Ed,s.17,21,45) Sözü edilen son

hikâyede yazar,olta kiralayarak,balıkçı Mahmut ile balığa çıkar. Parasızlığını vurgulayan Mahmut,yazarın tuttuğu balıkları ister ve vermezse bıçaklayabileceğini söyler.(B.Öl-Y.Ed,s.45)

Görüldüğü gibi Sait Faik hikâyelerinde ,parasızlık,yoksulluk,işsizlik üzerinde önemle durur.Çok sevdiği ve aralarında yaşamaktan zevk aldığı,kenar mahalle halkının yoksulluğunu,çaresizliğini çarpıcı olarak verir.Kendini kenar mahalleli gibi hissetmek isteyen yazar,bu isteğini gerçekleştirebilmek için,çoğunlukla o semtlere gider.Gözlem gücü ve yaşadıklarından hareketle,alt tabakanın parasızlık sorununu dile getirir.Çevresinde işsiz olarak görülmenin acısı,onun,işsizleri daha iyi anlamasını ve anlatmasını sağlar.O, işsizlik,yoksulluk ve parasızlığı ele alırken, bu olumsuz durumlarda bile mutlu olmaya çalışan halkı bulur ve onları hikâyelerinde yaşatır.

b - Mahkeme-Dava

Yazar,mahkeme-dava konusunu yaklaşık yirmi altı hikâyesinde işler,Bu hikâyeler "Mahkeme Kapısı" adlı kitapta yer almaktadır.Her hikâyenin sonuna 1942 tarihi düşülmüştür.

Haklıyı haksızı birbirinden ayırmak için kurulan mahkemelerde,insanların çoğu huzursuz anlar yaşar.Hakkını aramak için mahkeme salonlarına gelen insanlar bile,gidip gelmekten usanç duyarlar.Bir anlık da olsa huzursuz olmalarına yol açar.Yazar,bu gibi davaların ve sorunların çıkmamasını arzular.İnsanların birbirlerinden şikâyetçi olmaları ya da şikâyetçi olunabilecek durumlar yaratmaları pek hoş olmaz.

Bu hikâyeler yazarın adliye muhabirliğinin birer hatırasıdır.Gerçekçi-gözlemci ve objektif bir yaklaşım tarzı içindedir,bu hikâyelerde.Duygu ve düşüncelerini de yer yer açıklar ve suçlu bile olsa insanları,o durumda görmemeyi arzular.Davaları gözler önüne serer.

Hikâyelerde en çok hırsızlık olayı ile ilgili davalar anlatılır.Zaman zaman çocuklar ve kadınlar tarafından doldurulan mahkeme salonlarında,yaşanılan dramlar hikâyeye edilir.

"Seylan Çayı Hırsızları"nda, iki sandık çay çalan ve pazarlayan üç suçlu, kendilerini savunmalarına rağmen, kuvvetli deliller bulunduğundan tutuklanırlar. Hem de ilk duruşmada. Yazar, sabahleyin çay içerken, içinde buruk bir lezzet taşıdığını belirtir. Üç yaşlı başlı hırsızın, şeytana uyuşlarına "bir akraba"ları gibi üzülür. Onların iyi hallerini görmeyi ister. (T.Çoc-M.Kap, s.95,96)

Bu hikâyede yazarın, o üç suçlunun sabıkalı olup olmadığı konusunda yazdıkları, gözlem ve dikkat gücünü gösterir. Olanı biteni not ettiğini ancak, "sabıkalı olup olmadıklarını" yazamadığını açıklar. (T.Çoc-M.Kap, s.96)

"Bir Peri Masalı mı? İpekli Kumaş Hırsızlığı mı?" hikâyesinde de 1942 yılının, güncel bir hırsızlık olayından bahsedilir. İpekli kumaş çalan ve onu saklayan dokuz suçlu anlatılır. Bunlardan dördü çalmaktan tutuklanır, beşi de o an için serbest bırakılır. Malları taşırlarken polis tarafından yapılan baskın sonucu tutuklananların sonunun ne olduğu, yazar tarafından belirtilmez. "Neticenin ne olduğunu biliyorsunuz" diyerek hikâyeye bitirilir. (T.Çoc-M.Kap, s.109,112)

"Pişmanlık" hikâyesinde, ekmeği karne vermeden aceleyle alıp parasını ödemeyen Anastas isimli adam ve suça ortaklık eden arkadaşları anlatılır. Arkadaşının suçsuz olduğunu söyleyen ve ekmeğin parasını ödemediğini itiraf ederek, pişmanlığını belirten Anastas, fırıncının ekmeği alıp davadan vazgeçmesi ile beraat eder. (T.Çoc-M.Kap, s.119,122) "Nüfus Tezkeresiz Adam" hikâyesinde ise, üç kişi suçlanır. İkiisi hem Harbiye'deki dükkânı soymaktan, hem de yanlarındaki adamlarla Dolmabahçe camisinin kurşunlarını çalmaktan yargılanırlar. Üçüncü kişinin adı Mustafa'dır. Hakkında hiç bir bilgi yoktur. Büyükada'dan alınmış bir nüfus tezkeresi olduğunu söyler. O da kayıptır. Duruşma, Mustafa'nın nüfusa yeniden kaydettirilip, doğum tarihinin belirlenmesine kadar ertelenir. (T.Çoc-M.Kap, s.123,125)

"Sultan Mahmut Türbesi'nin Kurşunları"nda, türbenin kurşunlarını çalan ve eriterek satan iki delikanlı yargılanır. Kurşunları elleriyle kopardıklarını itiraf eden delikanlılar hikâyeye edilir. Yazar, suçlulardan biri olan Necati'nin anasını, yüzündeki bulanıklıktan hareketle tahmine çalışır. Tahmininde yanılmadığını

düşünerek , hikâyeyi bitirir. (T.Çoc-M.Kap, s.126,129)

"60 Liralık Bir Kadın Çantası"nda, bir kadın, çantasını üç kişinin çaldığını söyler. Suçlu yerinde bir kişi vardır. Diğer ikisi başka suçlardan tutukludur. Suçlu yerinde oturan on beş yaşındaki delikanlı, ısrarla çantayı çalmadığını anlatır. Kadın da çalanlar arasında onu görmediğini belirtir. Mahkeme, öteki şahitlerin cezaevinden getirilmesi için bir başka güne kalır. (T.Çoc-M.Kap, s.130,132)

"Çamaşır İpleri ve Don Gömlek Hayaletleri"nde, iki asker ve iki kadın, davacı yerindedir. Suçlu ise yoktur. Suçlunun çaldığı bir pardesüyü satın almış olan arkadaşı da dört davacının yanında oturur. Yazar suçlunun hastalanmış olabileceğini, onun için mahkemeye gelmediğini düşünür. Onun, küçük yaşta karnını doyurabilmek için çareler arayan, hırsızlığa başvuran satıcıları düşünmesini, hırsızlıktan vazgeçmesini ister. (T.Çoc-M.Kap, s.139,142)

"Dayının Ceketini"nde hırsızlık yapmasının nedenini, dayısına ceket almak olarak gösteren Mehmet isimli suçlu, marangozluk yapmak istediğini ve hapisten kurtulursa bir daha hırsızlık yapmaya çağını söyler, yeminler eder. Çalmasında, daha önce çalıp sattığı dayısının ceketini alıp, suçluluktan kurtulmak istemesinin de önemli rolü olduğunu belirtir. Akli dengesinin yerinde olmadığını açıklar, yine de hapisten kurtulamaz. (T.Çoc-M.Kap, s.153,155) Bir başka hırsızlık olayı da "H. Soğukpınar" hikâyesine konu olur. On iki yaşındaki Hüseyin'in parasızlık yüzünden hırsızlık yapması anlatılır. Yazarın çok saf ve temiz diye görmek istediği bu çocuk, sabıkalı bir suçludur aslında. (T.Çoc-M.Kap, s.156,159)

"Yerli İskoç Kumaşından Spor Ceket" hikâyesinde de arkadaşların birbirlerine yaptıkları şakanın, hırsızlık zannedilmesi konusu işlenir. İki arkadaş ceketlerini değiştirir. Biri sonradan değiştiğine pişman olur. Fakat aradan uzun zaman geçtiği için arkadaşının ceketini yıpranır. Tekrar kendi ceketini almak ister, arkadaşını vermez. O da arkadaşındaki değişmeden önce kendisinin olan ceketini, bir oyun hazırlamak üzere, gizlice alır. Bir başka ceketle değiştirir. Arkadaşı da ceketinin çalındığını polise bildirir. Daha sonra bir oyun olduğu ortaya çıkar. Mahkeme başka bir güne kalır. (T.Çoc-

M.Kap,s.160,163)

Dolandırıcılık ve sahtekârlık konusu ile ilgili dört hikâ - ye vardır. "Bursa'dan Cesur Bir İhtiyar Geldi" hikâyesinde,satın aldığı altının bir miktarını ödeyip kalanını ödemeyen adamı ara - yan . Mişel, isim benzerliğinden hareketle ihtiyar bir adamı suçlar. Mahkeme süresince duruşmalara seyrek gelen Mişel,çelişkili ifâde - ler verince mahkeme,dolandırıcılıkla suçlanan ihtiyarı serbest bırakır.İhtiyar adam yazara şunları söyler: "Yaz de ki,"Bir cesur ihtiyar geldi.Canına okudu kendisine dolandırıcı diyenin de.Sonra da beraatini aldı gitti Bursa'ya"de."(T.Çoc-M.Kap,s.101,105)

"İki Buçuk Liralık Bir Rüşvet" hikâyesinde,iş karşılığında rüşvet alan memur anlatılır.Öğretmen,Fatih tapu sicil muhafızlı - ğında,aldığı arsanın muamelesini yaptıracaktır.Rüşvetsiz işlerin yürümediğini görünce şaşırır.Rüşvet alan memurları suçüstü yaka - latmak için,polisle işbirliği yapar.Hademe,parayı memurlara ver - mek için alır.Ancak daha vermeden polis tarafından yakalanır.Has - ta ve yaşlı hademe tutuklanır,şahitlerin dinlenmesi için mahkeme başka bir tarihe bırakılır.(T.Çoc-M.Kap,s.106,108)

"Artistler Turneye Çıkarken"de de nüfus tezkereleri olmayan Anjel ve Diruhi adında iki artist ile Atilla Serçek isimli bir rejisörün,sahte bir artistlik vesikası çıkarmaları anlatılır.Mah - keme şahitlerin dinlenmesi için bir başka güne ertelenir.(T.Çoc - M.Kap,s.146,148) "100.000 Marsilya Kiremiti" hikâyesinde de do - landırıcılık konusu işlenir.Suçlu Hamdi Tekkalmış,davacı Ahmet'in 666 lira 65 kuruş alacağını tahsili için muamele takip edeceğini söyler,ancak hiç bir işlem yapmaz.Muamele,Ahmet'in dilekçesi ile kendi kendine tamamlanır.Suçlu Hamdi,Ahmet'e yalnızca 170 lira verir,diğer parayı da muamele için harcadığını söyler.Ahmet'i dolandırır.Suçlu,muameleyi takip ettiğini söyleyerek ısrar edince, mahkeme,şahitlerin dinlenmesi için davaya bir süre ara verir. (T.Çoc-M.Kap,s.164,166)

Davalardan üçü de dayak ve yaralama ile ilgilidir."Mahkemeye Verilen Mektuplar Kimin" hikâyesinde mahalle kavgasından dolayı mahkemelik olan kadınlar anlatılır.Pakize,Matmazel Fantola'yı döv - mekten dolayı suçlanır.Fantola davacıdır.Pakize,kendi kocası ile

ilişki kuran Fantola'yı, dövmediğini iddia eder. Fantola'ya ait mektupları mahkemeye sunarlar. Mektupların kime ait olduğu konusu kesinlik kazanıncaya kadar, mahkemeye ara verilir. (T.Çoc-M.Kap, s.179, 183)

"Bir Muharebe"de de dövüldüğünü söyleyen davacı ile, dövmediğini iddia eden iki suçlu konuyu oluşturur. Davacı ile suçlular amca çocuklarıdır. Muharebeden çıkmış gibi bir hali olan Süleyman, demirle taşla dövüldüğünü iddia eder. Amcasının çocuklarını suçlar. Amcasının çocukları ise suçsuz olduklarını, şahitlerle ispata çalışırlar. Süleyman'ın babası yani amcaları, köyden gelince ona yardım ettiklerini, Süleyman'a da babasına gerekli ilgiyi göstereceğini diye tavsiyede bulduklarını belirtirler. Süleyman'ın kavga çıkardığını, kaçmak isterken de kafasını kapıya çarptığını anlatırlar. Daha sonra da kendilerini mahkemede bulduklarından bahsederek, Hakim anlatılanları dinler, davacının ifâdeleri ile karşılaştırır. Süleyman'ın davayı büyüttüğünü anlayınca, suçluları serbest bırakır. (T.Çoc-M.Kap, s.171,174)

"Bıçakla Oynanmaz" hikâyesinde de yaralanma olayı anlatılır. Olay, Küçükpazar Kutucuklar'daki Celal'in gazinosunda geçer. Hayri, Arif adlı birine bıçak satmak ister. O da satın almaz. Bira isteyen Hayri, biranın olmadığını söyleyen Celal'le tartışır. Hayri, Celal'in itmesi ile kepenge çarpar ve yaralanır. Ortamı yumuşatmak isteyen Celal, bira almak için çıkar. Bu sırada Hayri, Celal'in nikâhsız yaşadığı kadını bıçaklar. Hayri suçsuz olduğunu iddia etse de, hakim Hayri'nin suçlu olduğuna karar verir ve Hayri tutuklanır. (T.Çoc-M.Kap, s.133,135)

Dayakla ilgili bir başka dava da "Üç Bayan Bir Bay" hikâyesinin konusunu oluşturur. Davacı İlyas, üç kadının kendisini dövdüğünü iddia eder. Çok şık üç bayandan biri olan Bedia, hukukî bir konuşma ile iddiayı reddeder. Bu davanın İkinci Ağırcezada sonuçlandığını ve İlyas'ın Betül'ü kaçırmaya teşebbüs ettiğini anlatır. Deliller gösterir. İlyas da savunmasında yirmi gün hapis yattığını ancak, o davanın dayak yemesi ile ilgili olmadığını belirtir. Hakim de Asliye Ceza mahkemesinin önceki dava ile ilgili dosyalarını getirtmek üzere, mahkemeye ara verir. (T.Çoc-M.Kap, s.113,115)

Sait Faik'in mahkeme-dava konulu hikâyelerinden ikisi hakaret davası ile ilgilidir."Koltuk Değnekli Adam"da,sarhoş bir halde iken,polise hakaret eden Hasan anlatılır.Hasan'ın daha önceden de bir hakaret suçu vardır.Para cezasına çevrilmiştir.Ancak Hasan parayı ödememiştir.Bu sebeple ikinci hakaret davasında tutuklanır.(T.Çoc-M.Kap,s.116,118) "Üniversiteliler ve Bir Bayan"da ise,karşılıklı şikâyetler vardır.Suçlu yerinde oturan bayan hakaret ettiği iddiası ile yargılanırken,o da üniversiteli gençlerin kendisine hakaret ettiğini,küfür dolu sözler sarfettiğini ileri sürer.Hakim iki tarafı barıştırmak ister.Genç adam barışmayı reddedince,kadın da hiç yanaşmaz.Şahitlerin dinlenmesi için mahkeme başka bir tarihe ertelenir.

"Modern Bir Karıkoca" adlı hikâyede,ikisi suçlu ikisi davacı olan karı-koca anlatılır.Ahmet adlı adam,karısından boşanmak istediğini ancak,karısının tuzak kuracağını öğrenince korktuğunu belirtir.Oteli terketmeye karar verdiğini anlatır.Karısı gitmesini engeller.Sandalye ile hücum eder Ahmet'e.Karakola düşerler.Kadın,kocasının paltosuna kezzap döker.Bütün suçlamaları reddeden kadın,şahitlerin de dinlenmesiyle suçlu bulunur.Üç gün hapis ve bir lira para cezasına çarptırılır.(T.Çoc-M.Kap,s.97,100)

"Yüze Yakın Basamak" hikâyesinde,tek dinleyicisi yazar olan,beraatle sonuçlanan bir davadan bahsedilir.Bu dava yazara Sabahattin Ali'nin Kanal'ını hatırlatır.Bakırköy köylerinden birinde tarlası olan Hasan'ın,su künklerinden birini delip tarlasını suladığı iddia edilir.Suyolcu Ali Baba,su künkünü tıkanma dolayısıyla,delmek zorunda kaldığını söyleyince,dava Hasan'ın beraati ile sonuçlanır.Hasan'ın avukatı davanın ertelenmesi talebinde bulunursa da,hakim,yaşlı avukatın merdivenleri bir daha çıkmamasını sağlamak için talebi kabul etmez.(T.Çoc-M.Kap,s.136,139)

"Bu Senenin Meşhur Karakışı Cinayeti"nde de korkunç bir cinayet anlatılır.Kışın işlenen cinayetin mahkemesi baharda yapılır.Berber kalfası,öldürdüğü adamın da kendisine bıçak çektiğini iddia eder.Mahkemede soğukkanlılıkla cinayet işlediğini söyleyen bu adamın,gösterdiği şahitleri dinlemek üzere karar verilirken,yazar salonu terkeder.Davadan çok etkilenir.Bir insanın başka bir insanı

nasıl öldürebileceğini düşünür ve şaşkınlığını ifâde eder. Azrail-
den başka, hiç kimsenin can alamayacağını vurgular. Cinayetin kor-
kunçluğunu sergiler. İnsanların birbirlerine, bu kadar acımasız
davrandıklarına inanmak istemez. (T.Çoc-M.Kap,s.149,152)

Parasızlığın yol açtığı hırsızlık, insanların birbirlerine
onur kırıcı davranmaları sonucu ortaya çıkan hakaret, dayak ve yara-
lanma, geçimsizlik ve cinayet konularında çeşitli davalardan bahse-
den Sait Faik, "Meryem Ana Kandili Ampulünün Kordunu"nda, Patrikha-
ne'de çıkan yangınla ilgili bir davadan bahseder. Bu yangından dola-
yı üç yaşlı başlı adam sorumlu tutulur. Elektrik tesisatından kay-
naklanıp kaynaklanmadığı konusunda tartışılır. Kesin bir karara va-
rılmaz. Mahkeme bir başka güne bırakılır. Mahkeme salonunda izleyi-
ci olarak, ilkokul çocukları vardır. (T.Çoc-M.Kap,s.167,170)

Yazar, mahkeme salonlarında dolaşırken bir kadına rastlar.
"Başkalarının Derdiyle Dertlenen Bayan"da bu kadından bahseder. Ka-
dın, kocasının dört ay mahpus yattığı bir meseleden dolayı, davasını
dinlemeye gelir. O günden sonra, başkalarının derdi ile dertlenerek,
kendi dertlerini unutmaya çalışır. (T.Çoc-M.Kap,s.175,178)

Yazdığı davaların sıkıcı olabileceğini düşünen yazar, okuyu -
cuyu dinlendirebilecek ve üzmeyecek bir konudan bahseder son ola-
rak: "Portakal Ezmelerinde Boya Var mı Yok mu? " Bu hikâyede, Şe -
kerci Cemil'in portakal ezmelerinin boyalı olup olmadığı konusu
işlenir. Ezmelerden iki örnek alınır. Birincisi, belediye kimyageri
tarafından incelenir ve içinde anilin boyası bulunduğu söylenir.
Bunun üzerine Şekerci Cemil, ezmelere boya koyduğunu itiraf eder.
İkinci örneği inceleyen Tıbbîâdli kimyageri, ezmelerin boyasız oldu-
ğunu söyleyince, bu defa boya koymadığını iddia eder. Bir üçüncü ör-
neğin incelenmesine karar verilerek mahkemeye ara verilir. (T.Çoc-
M.Kap,s.184,186)

Yaklaşık yirmi altı hikâyesinde, mahkeme salonlarında yaşanı-
lanları anlatan Sait Faik, insanları çoğunlukla olumsuz yönde etki-
leyen, davalara sebep olacak davranışların yaşanmamasını arzular.

c - Kıskançlık

Sait Faik'in bazı hikâyelerinde, insanların sevdiklerine aşırı bağlılıkları, onları paylaşamamaları, kıskançlık duygusu ile maddi üstünlüğü olan insanları çekememeleri ve mesut insanları görmeye tahammül edememeleri gibi konular işlenir.

"Kıskançlık" hikâyesinde, on yedi yaşında Fadime adında bir kızla evlenen, otuz beş yaşındaki öğretmenin kıskançlık duyguları anlatılır. Köyde öğretmen olan bu adam, karısını on yedi yaşlarında olan çoban ile elele yakalar. Dışa vurmadan, sezdirmek istemeden içten içe kıskanır. Duygusunu şöyle ifâde eder: "... içim ezikti, yüreğimde bir bulantı vardı. Buna rağmen, yaprakların arasında konuşmalarına devam eden iki mahlûkun cümbüşünden aldığım bir buruk lezzetle, islik çalarak kitaplarımın arasına atladım." (Sem-Sar, s.46)

Karı-koca arasında yaşanan kıskançlık "Kaçamak, Papağan, Karabiber" hikâyesinde de anlatılır. Bu kıskançlık, bir facianın yaşanmasına sebep olur. Sütanasını doktora götürceğini söyleyen Kaçamak Fatma'nın, bu sözlerine, kenar mahalledeki eski dostlarından Karabiber Ahmet tahammül edemez. Doktora gittiği gün Kaçamak Fatma'yı, kocasına şikâyet eder. Kocasını da doktorla buluştuğu inancı ile, karısını, doktordan çıkarken bıçaklayarak öldürür. (Şah-L.Ad, s.153)

"Beyaz Pantolon" hikâyesinde de kıskançlık, bir insanı öldürme konusu işlenir. Rüstem, yeni aldığı pantolon ve gömleği büyük bir sevinçle arkadaşlarına gösterir. Artık paralı olduğunu da ısrarla vurgular. Kenar mahallede paralı olmak! Rüstem'in elbiseleri ve parası, Hüseyin adlı arkadaşını içten içe kıskandırır. Çünkü, kendisi hem parasızlıktan, hem de yırtık, sökülük elbiselerden kurtulmayı becerememiştir. Gece herkes yatınca, Rüstem'in uyumak için çıkardığı ve başucuna koyduğu elbiseleri alır. Tam kaçmak üzereyken, Rüstem uyanır. Boğaz boğaza gelirler. Biri diğerini öldürür. (Şah-L.Ad, s.101)

Kendisi giyemediği için, başkalarının giyinmesi ve süslü gemesi karşısında tahammülsüzlük konusu, "Francala mı Ekmek mi?" hikâyesinde de yer alır. Ahmet adındaki, hikâyenin kahramanı, bayramlarda güzel giyinen çocukları görünce, elbiselerini parçalayacak kadar kıskanır. Yazar, Ahmet'in duygularını şu şekilde verir:

"Kurban ve Ramazan bayramlarında esnaf çocuklarının mavi şayak elbise yaptırdıklarını ve başlarına şemsiperi güneş gibi parlayan mor kasket geçirdiklerini görünce kan beynine çıkardı. Baş - kalarının elbiselerini yırtmak isterdi." (Şah-L.Ad,s.49)

İnsanlar, sevdiklerini bir başkasından kıskanırlar. Hemen hemen bütün insanlarda bulunabilen bu özellik, kimilerinde aşırı derecede kendini gösterir. "Lüzumsuz Adam"da, sevdiği kıızı bir başkası ile paylaşamayan adamın, kıskançlıkla tehditler savurmasına şahit olmak mümkündür. Yazar, Yahudi bir kıızdan hoşlanır. Kıızı seven bir başkası daha vardır. Yazarı, kıızın oturduğu civarda gezerken gören bu adam, onu şöyle tehdit eder: "Bana baksana - dedi - lop incir! Bir daha buralarda geçersen gözünü patlatırım." (Şah-L.Ad,s.112)

Zengin insanlardan pek hoşlanmayan Sait Faik, "Kameriyeli Mezar"da, ölen eşini büyük bir sadakatle gönlünde yaşatan zengin kadını, bu özelliğinden dolayı kıskanır. Hele mezar taşlarına sevgilerini belirten satırlar yazdırmış olmalarına daha bir içerler. Zenginlikten kaynaklanan mermer mezarları anlamsız bulur. Duygusunu şöyle ifâde eder: "Bu çubuklar, bu mermerler, bu çirkin yaldızlı yazılar az para ile mi olur? İnsanlara birbirinizi sevdiğinizi ilân etmeniz son reklâmını doğrusu tamam yapmışsınız... Çocuklarınız olmamış herhalde. İyi olmuş da olmamış..." (Şah-L.Ad,s.182)

Mutsuz olduğu anlarda, mutlu insanları görmeye pek tahammül edemeyen Sait Faik, "İzmir'e" adlı hikâyede, bu kıskançlığını şöyle açıklar: "Karanfil satan adam gülüyor. Ötede simitçi gülüyor. Benden başka hepsi mesut. Topunuzun Allah belâsını versin!" Tavşan satan kadın ona yaşama ümidi verir, onu kıskançlığından kurtarır. (M.Kah-H.Bul,s.74)

Birbirlerine aşkla yaklaşan insanlarda, kıskançlık duygusu biraz daha fazladır. "Büyük Hülyalar Kuralım" hikâyesinde, kendisini seven adamın kıskançlığını tahrik eden genç kıızın tavırları anlatılır. Genç kıız, bir hafta nişanlanalım der, diğer hafta bir bahane ile adamı aldatır. Adam ayrılacak gibi olsa, kıskançlığını tahrik eder ve eskisinden bin misli fazla sevmesini sağlar. (M.Kah-H.Bul,s.153)

"İkinci Mektup" hikâyesinde, sevdiğini bir başkası ile düşünmenin bile, çıldırtıcı bir kıskançlık yarattığı şöyle belirtilir: "Başka bir göze gözlerin daldığı zaman çıldırıyorum. Yatağımıza yattığım zaman senin esmer ellerini başkalarına öptürdüğünü düşünüyorum, kuduruyorum..." (M.Kah-H.Bul, s.198)

Kıskançlıklar, büyük dostlukları da tehlikeye sokar. "Kumpanya" hikâyesinde, Halit ile Saffet Ferit'in arkadaşlıkları, Sitâre adlı bir kız yüzünden, bozulma tehlikesi ile karşı karşıya gelir. Her ikisi de aynı kıızı sever, biri diğerini Sitâre adlı o kızla görünce, aşırı derecede kıskanır. Bu kıskançlıkla birbirlerine, yaşlarına başlarına yakışmayacak derecede kırıcı yaklaşırlar. Halit, Sitâre'yi arar gibi etrafına bakınca, "Saffet Ferit'in gözlerinde ufacık bir hiddet kıvılcımı" yanar. Sitâre'nin bakışları ile Saffet'i araması da Halit'i kıskandırmak için kâfidir. Halit'i "çileden çıkarmak için" yeterlidir. Halit bakışları yakaladıktan sonra, kıskançlığın verdiği kızgınlıkla kadınları şöyle değerlendirir: "Şu Sitâre'ye gelince: Kadın değil miydi? Hepsi böyleydiler. Ahmaktılar. Erkeklerin ya parasına, ya şöhretine, ya budalaca güzelliğine kıymet verirlerdi. Herkesinki gibi sümüklü, ama düz bir burna, bir manalı sandıkları inkibazlı yüze vurulurlardı..." (Kum-K.Ar, s.62)

Bu kıskançlıklar son hadde varınca, biri diğerinin yüzünü görmeğe bile tahammül edemez. Artık ne dostluk, ne arkadaşlık kalır aralarında. Halit, Saffet Ferit'i nefretle karşılar, Saffet Ferit, Halit'i. Bu hal, Sitâre adlı genç kızın Emin ile arkadaşlığı sırasında biraz sükûnet bulur. (Kum-K.Ar, s.68)

"Gauthar Cambazhanesi"nde de hikâye boyunca Georges ile Hristo arasında benzer kıskançlıklar yaşanır. Sirkte tanıdıkları genç kıızı bir türlü paylaşamazlar. (Kum-K.Ar, s.106,107)

"Kriz" hikâyesinde, sebepsiz yere kıskanılmaktan huzursuz olan Necmi, kendi seviyesinde olan insanların kıskançlık duygularına bir anlam veremez, şunları düşünür: "Maddi üstünlüklerin kıskançlığı ile mi bu netice olageliyordu?"

Güzel bir gecede, fevkalâde şık bir otomobilde kucaklanmış bir kadını kıskanmak; ne diyeyim, hatta anarşist bir ruhla bu

otomobile bir bomba savurmak,akıl ve hayal edilir bir şeydi. Fakat kendileriyle aynı fakir elbiseleri paylaşmış,aynı yolları,aynı veçhile yürümüş bir adam,bir kara kıza maliktir diye,kıskanılamazdı.Bunu akıl kabul etmezdi.Bilâkis bundan,bu manzaradan,herhangi yalnız bir insan biraz garip ve az acı da olsa,bir zevk duyabilirdi.Hattâ kendine bir saadet hissesi bile çıkarabilirdi." (Kum-K.Ar,s.91)

İnsanların kendi kendilerini yıpratmalarına sebep olan ve iç huzuru bozan kıskançlık,hikâyelerde de görüldüğü gibi,aşırı derecede hissedilince ,felâketlere de yol açar.Özellikle aşkta kendini gösteren kıskançlık,maddi yönden tatmin olamayan insanlarda,para ve paranın satın alabileceği değerlere karşı hissedilmektedir.Onun,zarar verici bir nitelik kazanmaması için insanların,paylaşma arzusuna sahip olmaları gerekir.Kıskançlık azaldığı ölçüde,mantıklı davranmak kolaylaşacaktır.

d - Yalnızlık

Sait Faik'in hikâyelerinde önemli yer tutan konulardan biri de yalnızlıktır.Yalnız insanın karmaşık duyguları ve düşünceleri,yalnızlığın insan ruhundaki olumsuz etkileri,kalabalık ortasında melankolik yaşayış,dost arayışı ve çoğunlukla bulamayış,büyük insan sevgisini yalnızlık yüzünden sunamayış,...v.b. gibi temel konular ve yalnızlıktan doğan muhayyel arkadaşlarla yaşayışlara yöneliş,başlıca konuları oluşturmaktadır.

"Hancının Karısı"nda yazar,yalnızlık ve kimsesizlikten yakınıyor.Gittiği,"acayip bir köy"de,konakladığı hanın sahibi ile dertleşir.Köpeğinden başka kimsesi olmadığını söyleyince,han sahibi,yazarın durumuna üzülür."Demek ki dâr-ı dünyada" der,"bundan başka sana yar kalmadı."(Sem-Sar,s.161) Kimsesizliğini,yalnızlığını böyle anlatan "Şehri Unutan Adam",yalnızlıktan sıkılır.İnsanların arasına karışmak ister.Büyük bir sevgi ile sokağa çıkar.Çocuğun birine para vermeyi düşünür,çocuk tarafından terslenir.Bütün neşesi kaçar.Tekrar yalnızlığına döner.Odasını ve yalnızlığını şöyle ifâde eder:"Dört duvar, bir pencere,bir valiz içinde birkaç kitap

ve bir demir karyola...Hasılı mukaddes bir hapisane olan odamda, düşünmeden,hatta okumadan gezindim durdum."(Sem-Sar,s.59,60)

Yalnızlık,insanlardan uzak yaşamak zorunda kalınca alışkanlık halini alabilmektedir."Bir Kadın" hikâyesindeki İzlaviç, hapishanede yalnızlığa alışır.Dışarı çıkınca da yalnız kalacağını düşünür.Bir kadın tarafından beklendiğini görünce,hayretler içinde kalır.(Şah-L.Ad,s.104)

İnsanlarla içiçe olan,birlikte yaşayan,ancak,yine büyük bir yalnızlık duygusu ile yıpranan insanlar da hikâyelere konu olur.İnsanı yıpratın bu duygunun,olumsuz etkileri,psikolojik bunalımlar şeklinde ortaya çıkar. "Bekâr" hikâyesinde,yalnızlığın insan ruhundaki etkileri,kahramanın duyguları şeklinde şöyle sunulur: "Yalnızlık,memlekette yalnızlık onu müthiş sarsmıştı.Âsasında gevrek bir madde hali vardı.Küçük bir şeyle kırılıverecek sanıyordu.Hani bazan kuvvetli gibi gözüken şeyler vardır.Demir - den gibi gözükürler. Fakat elin en küçük bir temasıyla çat kırılıverir paramparça olurlar.Öyle bir haldeydi."

Yine aynı hikâyede,köylülerce "garip adam" diye adlandırılan kahramanın yanına gelen akrabası-diğer köyün muallimi- da yalnızlıktan şikâyetçidir.Karısının evde olmadığı bir günü,yalnızlıktan korktuğunu anladığı zamanı şöyle nakleder:" Gece eve giremedim.Kadinsız evde başka garip mahluklar geziyor,vallahi geziyor.Kim bilir belki de bunlar cinler...Ne biliriz değil mi? Hepsinin evham olduğunu biliyorum.Biliyorum ama..." (Şah-L.Ad, s.88,90)

"Söylendim Durdum"da,dertleşecek insanın bulunmadığından yakınan yazar (M.Kah-H.Bul,s.103), "Bir Bahçe"de yalnızlık yüzünden çektiği büyük acıyı şöyle anlatır: "Yanımda birisi olsaydı,ağlayacak kadar mesut olurdu.Kimsesiz,terkedilmiş,hissiz serseriydim..." (M.Kah-H.Bul,s.84)

"Havada Bulut" hikâyesinde de Köpekli Adam'ın yalnızlığı ve kimsesizliği konuyu oluşturur.Onu "garip" bir insan olarak tanıtan Sait Faik,kendisini hatırlatan ve hemen hemen aynı olan bu adamın,köpeğinden başka kimsesi olmadığını belirtir.Bu adam ile başta,konuşmak istemez."Hayır,garip insanlarla uğraşmak

istemem.Onlardan bana hayır yok,bana seven,gülen,bağır an mahlûkât lazımı! Bu adam yaşamıyor ki. Köpeğinden başka kimsesi yok.Yalnız onunla konuşuyor,insanları sevmiyor" der. Köpekli Adam'ın sâdece köpeği ile konuşmasındaki asıl sebebi de "yalnızlığı"na bağlar. Kendi duygusunu tahlil eder gibi,onu şöyle değerlendirir: "Bu adamın köpekle konuşması insanları sevdiği halde onlarla konuşmasından,hattâ nasıl diyeyim,insanlarla ruhî alışverişinde onlara çok düşkünlüğünden insanları merak edip bir türlü öğrenememesinden..." (M.Kah-H.Bul,s.123,130)

İnsanlar bazen,yalnızlıktan korktukları için,arkadaşlarının bütün davranışlarına gözyumarlar."Büyük Hülyalar Kuralım" hikâyesinde,yalnız kalmaktan korkan ve bu yüzden arkadaşının her türlü davranışına katlanan bir delikanlıdan bahsedilir.Bu delikanlının duygusu şöyle dile getirilir: "Yine beraberdiler ya...Bazan hakikaten bir dost gibi oluveriyordu ya ,arkadaşı...Hiç olmazsa yalnız değildi.İçine akşamüstü bir gariplik bastığı zaman yüzüne bakacak,lakırdı söyleyecek,iyilik yapacak,teneffüste kolkola gezecek birisi vardı ya!..." (M.Kah-H.Bul,s.152)

Yalnızlığın insan ruhunu ezici etkileri,dost arayışı ile dindirilmeye çalışılır. "Korkunç Bir Pastane" hikâyesinde,yalnızlıktan kurtulmak için;konuşmak,dertleşmek ihtiyacını gidermek için dost arayışı vardır.(M.Kah-H.Bul,s.185,186)

Karanlıkta duyulan ıslıkta yalnızlığını hisseden Köpekli Adam,bunu "Kurabiye" hikâyesinde şöyle ifâde eder: "İnsanın bu karanlık sokağın içinde içini ezen; bir dost,bir sevgili,bir uğruna ölünecek insan çağırır gibi; içini ezen,insana üzüntü,şehvet,zevk veren bir ıslık..." (M.Kah-H.Bul,s.179) Aynı duygu, "Yorgiya'nın Mahallesi"nde de dost arayışını beraberinde getirir. Köpekli Adam,yalnızlığını giderecek olan Yorgiya'yı hiç bıkmadan bekler.Her akşam yalnız olduğunu,paralı olunca,Yorgiya ile mutlu günler geçirdiğini ve yalnızlıktan belli bir süre kurtulduğunu anlatır.(M.Kah-H.Bul,s.174)

Yalnızlığı unutabilmek için bazen,içkiden medet umulur.Yalnızlığını unutmak için,sarhoş olmayı yeğleyen yazar,sokağa çıkınca tekrar,acı bir şekilde yalnızlığını ve kimsesizliğini hisseder.

Bunu "Şehrayin" hikâyesinde şöyle ifâde eder: "Şarap içerken o sıra,hiç olmazsa dostum düşmanım vardı.Sokağa çıkınca,kimsem kal-mamıştı.Hiç kimsem.Dost istemiyorum.Bir düşmanım olsaydı.Keşki bir tek düşmanım olsaydı da,onu,o cildi yumuşak,kokusu ekşimiş düşmanımı düşünseydim." (H.Baş-S.Kuş,s.107) "

Yazar,düşmanı bile yalnızlığa tercih eder ve sevgilisinden ayrılmayı,yalnızlıktan korktuğu için düşünmek bile istemez.Bunu "Yandan Çarklı" hikâyesinde belirtir.Adına lânet şarkıları yaza -bileceğini söylediği sevgilisini terkedemez.(H.Baş-S.Kuş,s.184) Ilık,yıldızlı ve durgun bir yaz gecesindeki yalnızlığının hüznünü de "Türk Ülkesi"nde ifâde eder.(H.Baş-S.Kuş,s.179)

Yalnızlık,ister istemez hayali kişi ve olaylara yönelmek anlamını da taşır.Uzun süre yalnızlık çeken insan,teselli olabilmek için muhayyel arkadaşlara sığınır.Sait Faik'in sıkça başvurduğu muhayyel arkadaşlar,kimsesiz insanlara avunma fırsatı verirken,kişinin psikolojik rahatsızlıklarına da başlangıç olur."Öyle Bir Hikâye"de yazar,kendince yaşattığı Panco'dan başka kimsesi olmadığını vurgular.Bunu şu satırlarla anlatır: "...büzülür dostum Panco'yu düşünürüm.Şimdilik başka kimsem yok.İstanbul odalarından birinde hasta anam yatar döşeğinde..." (A.V.B.Y-Az Şek,s.9)

Sait Faik,kendisinin de belirttiği gibi "Yalnızlığın Yarattığı İnsan"lardan biridir.Gerçek hayattan oldukça uzak,muhayyel bir dünyada,yine muhayyel arkadaşları ile yaşar çoğu zaman.Onlarla konuşur,onlarla dolaşır ve yine onlarla eğlenir."Yalnızlığın Yarattığı İnsan" hikâyesinde,insanların kalabalık içinde bile birbirlerinden kilometrelerce uzak oluşlarına dikkat çekilir."Hepsi -nin sırtında talihleri ve kendileri.Yalnız,yalnız.Bir karı ile yatarken bile yalnızlar." diyen Sait Faik,yalnızlığını ve yalnızlık duygusunu şöyle anlatır: "İnsanlar gelse çift çift,kadınli erkekli.Ben tek başıma.Milyonlar içinde tek başıma.Acı gitgide acıyor.Kavun acısı gibi,zehir gibi bir acı."

Aynı hikâyede yalnızlıktan bıkmış,insansızlık ve sevgisizlikten usanmış olan yazar,bir insanı beklerken neler hissettiğini şöyle ifâde eder:"Geç geldiği zaman deli olurum.Merdivende ayak sesleri yabancılaştınca kudururum..."Beklediği bu insan da gerçekten

çok hayale yakın, yaşayıp yaşamadığı belli olmayan, büyük bir ihtimalle muhayyel bir insandır. Yazar, kavun acısı diye nitelendiği yalnızlık hakkında, çok çarpıcı şu satırlara yer verir: "Yüreğinin üstünde bir şey varmış gibi değil mi? Yalan. Mutlak bir yerde okudun. Yahut biri anlattı. Yahut aklında böyle kalmış. Yüreğinin üstünde bir şey yok. Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Kavun acısı. Kavun acısı da ne?..."

Beynimizde bir yerde, küçük bir delik... Bu benim kafatasımdaki delik. Ona da mı açmalı. Açmalı ya. Yalnızlıktan başka nasıl kurulur?.. (A.V.B.Y-Az Şek, s.25,28)

Yalnızlıktan kurtulmanın çaresini, kafada delik açmada bulan Sait Faik, "Kaliniktha" hikâyesinde de bu ezici, boğucu sıkıntıdan kurtulabilmek için, hayali insanlara ve olaylara sığınır. (A.V.B.Y-Az Şek, s.158)

"Alemdağda Var Bir Yılan"da, "Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, sevmekle başlar her şey" diyen yazar, bu hikâyesinde de muhayyel arkadaşlarına sığınır. (A.V.B.Y-Az Şek, s.31) "Kafa ve Şişe" hikâyesinde yalnızlık karşısında yaptıklarını şöyle değerlendirir: "Yalnızdım. Yalnızdım ama muhayyel bir arkadaşım vardı karşımda..." Bu muhayyel arkadaşın ihtiyacına göre bazen erkek, bazen kadın, yine ihtiyacına göre, genç, yaşlı veya çocuk olabiliyor: "Kadın mıdır, erkek midir, zengin midir, fakir midir, okumuş yazmış mıdır, cahil midir, ihtiyar mıdır? Nasıl karar verirsem öyledir..." (A.V.B.Y-Az Şek, s.82)

"Bir Aşk Hikâyesi"nde, bir başkasıyla hem yalnızlığını, hem ekmeğini bölüşmeyi isteyen, bu sebeple aşktan bahseden yazar, daha sonra "yalnızlık kuyusu"na taş düşürebileceğini düşünerek, "aşka dair konuşmamalıyım" der. (A.V.B.Y-Az Şek, s.118,119)

"Yalnızlık" ya da diğer adı ile "Kendi Kendime" hikâyesinde de aynı sıkıntıdan bahseder. (B.Öl-Y.Ed, s.71) "Baharı Aramak" hikâyesinde, yalnız adama baharın hakikisini hiç kimsenin getirmeyeceği fikri işlenir. Sevgilileri görünce yalnızlığını bir kat daha hissedən, "İşte o zaman, yalnız insanların baharı ne kadar arasa bulamayacağını hissettim" diyen yazara, ne lale, ne güneş, ne papatya,

ne tomurcuk baharı getirebilir.(B.Öl-Y.Ed,s.51) Sonunda,aradığı şeyin,bahardan öte insana duyduğu hasreti giderecek sevgili olduğunu anlar.(B.Öl-Y.Ed,s.52)

Yalnızlık bazı anlarda özlenen bir duygu olabilmektedir. "Bir Karpuz Sergisi"nde yalnızlıktan şikâyet etmek yerine,"yalnızlığı tercih dikkati çeker.Sait Faik,insanları alabildiğine sevmek için yalnız köşeler arar.Bunu şöyle açıklar: "Fırsat buldukça-,canım sıkıldıkça,kafamın içine bir başka benlik sokuldukça,insanları sevmek için,bir uzlet içinden,bir yoksuzluk ve kimsesizlik içinden;bir varlığın ve kimsenin karşılığını daha iyi duyabilmek için daima melankolik köşeler arardım.."(Sem-Sar,s. 144,145)

Yalnız bir insanın ruh hali,çarpınış ve dost arayışları ile dolu hikâyelerini de başarılı bir tahlil ve anlatımla sunan Sait Faik,kalabalık içinde,milyonlarca insan arasında yalnızlık çekmenin acısını kuvvetle hisseder.Zehir gibi bir acı olarak nitelediği yalnızlık yazarı,büyük bir insan hasretine sürükler.

e - Hastalık

İnsanı olumsuz yönden etkileyen durumlardan önemli bir başka konu da,insanın ruh ve beden sağlığında görülen rahatsızlıklardır.Kişi kendisini iyi,mesut ve sağlıklı hissettiği zaman,hem insanlara hem de çevreye,güzellikleri görebilmek için bakar.Aksi durumda,hiç bir şeyden zevk almaz.Vaktini sağlığına kavuşma arzusu ve çabası ile geçirir.

Sait Faik,insanı her yönü ile ele almaya çalıştığından,hikâyelerde,insan için olumsuz ve istenmeyen bir durum olan hastalık da doğal olarak işlenir.

"İhtiyar Talebe" hikâyesinde yaşadığı savaş felâketinden sonra ihtiyar bir yüzle dolaşmak durumunda kalan genç,ikiz kardeşlerin adi ve hain şakaları sonucu,aklı dengesini kaybeder.Tedavi gördüğü yere gelen babasını ve arkadaşlarını görmek istemez.Onlara,içinde bulunduğu durumu anlatan bir not verir.Bu notta şunlar

yazılıdır: "Bir akıl hastasını ziyaret; bir eşeği tımar etmeye benzer.Eşek olmadığım için tımara da ihtiyacım olmadığını arz eder ve derin bir hürmetle sizleri selamlarım,efendiler."(Sem-Sar,s.113)

Sıtma hastalığına yakalandığından,on beş gün içinde düşünceleri ve her azası ile bir çocuk halini aldığı söylenen yazar,diş ağrısından dert yanan Eskiçizâde'nin dişlerini,hikâyenin adını taşıyan "Beyaz Altın",yani platinle yaptırmasını sağlar.(Sem-Sar,s.138,139)

"Ormanda Uyku" hikâyesinde yazar,insanlardan kaçma hastalığından bahseder.Hasta olduğu günlerdeki hislerinin, fikirlerinin izah edilmez,karanlık bir şiir gibi gözüken taraflarını anlatır.İnsanlardan kaçış hastalığından kendisini "karides avlayan balıkçılar"ın kurtardığını ifâde eder.(Sem-Sar,s.170)

"Papaz Efendi"de siroz hastalığına yakalanan papazı anlatan yazar,"Francala mı Ekmek mi?" hikâyesinde akli dengesini kaybeden Ahmet'ten, "Satılık Dünya"da da aynı şekilde çıldıran, akli dengesi bozulan Emin'den bahseder. (Şah-L.Ad,s.173,49,78)

"Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal" hikâyesinde,uyuz hastalığına yakalanmış bir çocuk,"Dört Zait"te kan tahlili bozuk çıkan adam,"Baba-Oğul"da ise aşırı terlemekten şikâyetçi olan bir başka adam yer alır.(M.Kah-H.Bul,s.27,33,40)

İçki içerken ölçüyü kaçırmak da insan bedenini olumsuz yönden etkiler."Bir Sarhoşluk" hikâyesinde içkinin mideye verdiği rahatsızlık şöyle verilir: "Midemde bir bulantı,ağzım,mideden başlayıp sulanıyor.Karnıma bir yumruk dayanmış eziyor, acıip bir ağrı içinde olanlar oluyor.Sizin anlayacağınız yediğimiz içtiğimiz,burnumdan fitil fitil geliyor.

Gözlerimde şimşekler çakıyor..." (M.Kah-H.Bul,s.55)

"Bir İlkbahar Hikâyesi"nde yazar,uzun süren bir hastalık yüzünden odaya kapanmak zorunda kaldığı günlerden sözeder. Hastalığın insan ruhu üzerindeki olumsuz etkisini şöyle anlatır: "Bütün kış hastalıktan başım kalkmamıştı.Sokağa çıksam başım dönerdi.Bu garip,yağmurlu,kara bulutlu,dörtte üçü kapanık havanın içinde,öyle insanı avcuna alıp sıkın bir de ilkbahar,toprak,

insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki, içimden hep bağırarak ağlamak, sonra kaskatı katılıp kalmak geçerdi." (M.Kah-H.Bul,s.88)

Karnını doyurmak için hamallık yapan delikanlının, yedi ay hamallık süresince güçsüz düşmesi ve günün birinde "kırk derece ateşle" düşüvermesi de "Kestaneci Dostum"da anlatılır.(M.Kah-H.Bul,s.98)

Umumi bir ev niteliğinde olan "Karidesçinin Evi", sarı hastalık yüzünden kapatılır.(M.Kah-H.Bul,s.156) "Kurabiye" hikâyesinde yazar, 1942 yılında İstanbul'da tifüsün yaygın olduğuna işaret eder. "İkinci Mektup"ta da memleketindeki çocukların sıtma hastalığından kurtulamadıklarını anlatır. Sıtmalı çocukları şöyle belirtir: "Birçoklarının... dudaklarının kenarında, sarı sulu, geceleri korkmaktan olduğunu sandığım uçuklar gördüm. Bazısının bütün üst dudağını, bazısının bütün kenarlarını kaplamış olan bu uçukların sıtmadan olduğunu sonradan öğrendim..."(M.Kah-H.Bul,s.205)

"Barba Antimos" hikâyesinde duvarcının, midesindeki ülser yüzünden çektiği sıkıntılardan sözedilir. Antimos, kocakarı ilaçları iyi gelmeyince, Bulgar doktorun tavsiye ettiği ilaçları kullanır ve bir süre sokağa çıkamaz.(H.Baş-S.Kuş,s.157)

Hasta insanlar, kendileri gibi hastalıktan şikâyetçi olanları anlamaya çalışır, hatta bir nevi doktor kesilirler. "Cezayir Mahallesi" hikâyesindeki adam, bu nitelikte biridir. Böbrek hastalığından yakınan adama, karaciğerinin rahatsız olabileceğini söyler. Böbreğinden rahatsız olan adam da kısmen söylediklerini doğrular. Karaciğerinin tembelleştiğinden bahseder.(H.Baş-S.Kuş,s.97,98)

Kimi insanlar da sağlıklı oldukları için, sağlıklarını korumayı akıllarına bile getirmezler. Ne zaman ki rahatsızlık başlar, o zaman telaşa kapılırlar. "On Milyonerle On Metresi" hikâyesindeki zenginler, aralarında garip bir oyun oynarlar. Cinsellikle ilgili olan bu oyun sonucunda, çeşitli hastalıklar ortaya çıkar. Kimin kiminle birlikte olduğu belli değildir. Bu sebeple on milyoner, on metresi ve hizmetçiler de dahil hemen hepsi üzücü sonuçlarla karşılaşır. Cüzzam hastalığı sonucu, tatil yaptıkları, oyun düzenledik-

leri şehir dışından dönmek zorunda kalırlar.(H.Baş-S.Kuş,s.56,57)

"Çok hasta olduğum zaman,ateşim kırka yaklaştığı zaman,ellerim büyür.Dev gibi ellerim olur" diyen "Yalnızlığın Yarattığı İnsan", "Rıza Milyon-er" hikâyesinde,uyurgezerlik hastalığı üzerinde durur.Genç yaşta doktora görünen ve beyin filmlerinde toplu iğne ucu gibi bir lekeden hareketle,uyurgezer olduğu anlaşılan Rıza'nın,basına gelenler hikâye edilir.Rıza devamlı,hastalığını bilen karısı ile seyahat eder,günün birinde yalnız seyahat etmek zorunda kalır.Gece,hastalık yüzünden otelin penceresinden düşer.(A.V.B.Y-Az Şek,s.24,55)

"Çarşıya İnemem" hikâyesinde,çarşıya inemeyişinin asıl sebebi olarak,hastalanmış olabileceğini söyleyen,otuz dokuz derece ateşi olduğundan bahseden yazar,daha sonra söylediklerinin asıl sebep olmadığından bahseder.(A.V.B.Y-Az Şek,s.93) "Bir Hastalık" ta, korkunç bir hastalıktan "milletvekilliği hastalığı"ndan söz eder.Ruhi bir hastalık diye nitelediği bu hastalığın tedavisinin "choc" ile mümkün olduğuna dikkati çeker.(A.V.B.Y-Az Şek,s.97) Ruhi hastalıklar ve çok tedavisi konusunda fikirlerini belirten Sait Faik,milletvekilliği hastalığına yakalanan adamı ve ondan yararlanan insanları anlatır.

İdrar ve kan tahlili ile insanların hastalıklarını teşhis edebilen doktorlar için yazar,"G..." hikâyesinde "Onlar artık üstün insanlardır" diyerek,ölümcül hastalık karşısında çaresiz kalan doktorlara sitemini ifâde eder.Ancak,kendisi de,o günün şartlarında mucize olmadıktan sonra ölümcül hastalığa çare bulunamayacağını bilir.Hastalığın verdiği sıkıntı ile hastanede geçirdiği saatleri anlatır.(A.V.B.Y-Az Şek,s.146,147)

Hasta insanın tedavi edilebilmesi,tekrar eski sağlığına kavuşabilmesi ancak,yerinde ve doğru teşhisten hareketle,uygulanan tedavi sonucunda mümkün olur."Teşekkür" hikâyesinde yazar,babasının hastalığını anlatır."Şiddetli bronşit" zannedilen hastalık başta önemsenmez.Sonradan kalp hastalığı olduğu ortaya çıkınca biraz geç kalınmış olur.Elli dokuz yaşındaki adam büyük sancılar çeker. Bir buçuk ay ağrılar içinde kıvrılır.Tedavilere rağmen kurtulamaz. Eczaneden aldığı ilacı babasına ulaştırmak ve onun sancılarını

dindirmek isteyen yazar,telaşla tramvaya usulsüz binerken,polis ceza kesmek üzere alıkoymak ister.Babasının hasta olduğunu söyleyince hiç bir soru sormadan ve ceza kesmeden yazarı bırakır.Yazar da nezaketli polise teşekkürünü ifade etmek için,"Teşekkür" hikâyesini yazar.(A.V.B.Y-Az Şek,s.69,70)

İnsanların dünyaya,insanlara ve güzelliklere bakışını olumsuz yönde etkileyen ruh ve beden hastalıkları,yerinde ve zamanında teşhis edilirse korkunç bir netice ihtimali en aza iner.Duyguları ve ihtiyaçları bastırmak da türlü rahatsızlıkları beraberinde getirir.Bunun için gerektiği kadar esnek olmak gerekir.Aksi halde tatsızlık "Sır!" hikâyesindeki R'de olduğu gibi,büyük huzursuzlukları da beraberinde getirir. (Sev.Mek,s.47)

Hikâyelerde tifüs,sıtma,ülser,siroz ve kalp hastalıkları ve bu hastalıkların insanlar üzerindeki yıpratıcı etkisi anlatılır.Psikolojik rahatsızlıklar da aynı şekilde,insan ruhunu çökerten niteliği ile dikkatlere sunulur.Sait Faik'in Alemdağda Var Bir Yılan kitabındaki birkaç hikâyesinde,siroz hastalığının tesirlerini görmek mümkündür.Bir nevi sayıklama ve sanrının ifâdesi olan bu hikâyeler,gerçeküstü niteliklerinden ötürü Hayal-Hakikat-Gerçeküstüçlük bölümünde değerlendirilecektir.

f - Ölüm

Yaşama sevgisi ile dopdolu,aşırı denilebilecek derecede insana düşkün,yalnızlığın yarattığı adam,insanın yaşanılan dünyadan ebediyen ayrılması karşısında nasıl davranır? Ölüm karşısında neler hisseder?Onun için ölüm nedir?

Bu sorulara karşılık olabilecek açıklamalar,yer yer hikâyelerine konu olur.Bazen doğrudan doğruya kendi fikirlerini verir,bazen de kahramanları şahsında hissettiklerini açıklar.

Ani ölümler,hastalık sonucu gelen,beklenen ölümler,öldürmeler,memleketin ölümlerini barındıran mezarlıklar,ölüme dair fikirler ve intihar hissi ile ölüme bir adım kala hissedilenler,ileri satırlarda verilecek,incelenecek olan hikâyelerin konusunu oluşturur.Bu değerlendirmeler sırasında Sait Faik'in ölüm karşısındaki tutumu,

kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

"Semaver" hikâyesinde "Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, bir başörtülü, namazında, niyazında, bir komşu hanım gelir gibi", aniden gelir. Ali, annesinin bu ani ölümü karşısında, "birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrı ile iki kat oluvermek, yüz yaşına gelmiş kadar ihtiyarlamak" ister. Annesinin cesedine bir daha bakınca, ölümün o kadar korkunç olmadığını görür. "Ölüm bildiğimiz kadar korkunç değildi. Yalnız biraz soğuktu, o kadar" diyerek düşüncelerini anlatan Ali'nin, ölüm karşısındaki tavrı yazara göre, bütün insanlarda olduğu gibi "muvaffak olmuş bir aktör"ün tavırlarından farksızdır. (Sem-Sar, s.11,12)

"Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde, sevdiklerini barındırdığı için toprağa hürmet eden, ölüm duygusu ile toprağa karşı sevgisiz bir tutum içine giren Trifon ve damadını zatürreden, kızını da vermeden kaybeden dedesi Stelyanos Hrisopulos anlatılır. (Sem-Sar, s. 18,20) "Meserret Oteli"nde ise ölüm anını hisseden genç kızdan bahsedilir. (Sem-Sar, s.27)

"Bir Kıyının Dört Hikayesi"nde yazarın ölü ve ölüm karşısındaki tavırlarını ve fikirlerini, kıyının dördüncü hikâyesi olan "Ölü"de görmek mümkündür. Rihtımda rastladığı balıkçı ölüsünün sarartıcı korkunçluğunu anlatan yazar, cesedi şöyle tasvir eder: "Sağlam dişler, dökülen yanak etlerinden fıskırmış çene, poyrazın köpüklerine gülüyor, oynuyordu. Çene etleri bembeyaz, dökülmeye hazır gibi idi. Beş on günlük bir balıkçı sakalı bu beyaz etlerin üzerinde küçük sinekler gibi kaşıyor ve tekrar toplanıyorlardı. En korkunç yeri göz çukurlarıydı. Dipleri hâlâ pembemsi idi. Gözün birisi yoktu. Ötekisi, bembeyaz bir iplikle dışarıya uğramış, sallanıyor, hâlâ uzak dalgalara ve zaman zaman derinlere bakıyordu."

"Hepimiz, sırtımızda ve elbisemizin altında, gözlerimizin içinde bir müstakbel ölü gezdirmiyor muyduk?" şeklindeki çarpıcı ve etkileyici bu sözler, yazarın, ölümü de en az yaşamak kadar kaçınılmaz bir gerçek olarak gördüğünün bir ifâdesidir. (Sem-Sar, s.34,35)

"Sarnıç"ta evlerinin arkasındaki türbeden ve türbenin havasından sözeden yazar (Sem-Sar, s.120), "Beyaz Altın"da kasabadaki

Kanlı Mezarlık'tan bahseder.Kalp krizinden ölen Eskicizâde, bu mezarlığa gömülür.Mezarlık şehre taşınırken Eskicizâde'nin cesedi bulunamaz.Sonradan,cesedin kasabalılar tarafından çıkarıldığı,platin dişleri de sökülerek,suya atıldığı öğrenilir.(Sem-Sar,s.142, 143)

"Bir Define Arayıcısı" hikâyesinde,define bulduğunu zannettikleri Ali'nin tekme-tokat dövülmesi,bıçaklanarak öldürülmesi anlatılır.(Sem-Sar,s.41)

Karısını,çocuğunu kaybeden ve onların ölümünden sonra,hırsızlık yapma arzusu ile dolan adam "Satılık Dünya" hikâyesinde,hasta talebesinin ölümü ile hayatının üstüne toprak atan,bütün gücünü kaybeden öğretmenin hüznü de "Köy Hocası ile Sığirtmaç" hikâyesinde anlatılır. (Şah-L.Ad,s.78,81)

Ölüm konusunun işlendiği bir başka hikâye "Bekâr"dır.Bu hikâyenin kahramanı,memleketi ilk defa ölüleriyle yakın olarak görür ve sever.Ölümü de şu şekilde memlekete benzetir: " Ölüm belki de bir memlekettir.Işıkları söndürülmüş bir Paris kadar güzel... Orada belki de insan yalnız iskeletiyle güzeldir.Her şey kalbi atmadan,sükût içinde yapılır.Nehirler vardır ki kocaman ziftli kayıklarla geçilir.Nehrin öteki kıyılarında mor ışıklı asfalt caddelerde çıplak kadınlar dolaşır.Ölüm memleketi belki de böyledir... Sükût...Kim der ki bu bütün hazların hazza değildir?Sükût...Oh!" (Şah-L.Ad,s.93)

Kıyafet yüzünden işlenen cinayet "Beyaz Pantolon"un konusunu oluştururken,"Lüzumsuz Adam"da arzuladığı şekilde yaşadıkten sonra ölme,intihar etme düşüncesi ele alınır.(Şah-L.Ad,s.102,117) "Kameriyeli Mezar"da,Marmara'nın koya uzanan burnundaki köy mezarlığında yer alan,çift kişilik kameriyeli mezar anlatılır.Bu mezarlardan biri boştur.Mezar taşlarında şiirler vardır.Yazar,öldükten sonra şiirlerle sevginin ilan edilmesini lüzumsuz bulur.(Şah-L.Ad,s.179,180)

İnsan hayatının sona ermesi anlamına gelen ölüm,"Mahalle Kahvesi"ne de konu olur.Kızkardeşini kötü yola düşürdüğü için,babası tarafından reddedilen delikanlı,babasının ölüm döşeginde olduğunu duyunca,son bir kez görmek ister.Tanıdıkları engel olur. Ölüm

haberi delikanlının oturduğu kahveye gelir.(M.Kah-H.Bul,s.13)
 "Hallaç Baba" hikâyesinde de iskelede nefessiz kalan ve on beş dakika içinde ölen hallaç anlatılır.Ölümler her şey biter ve yetmiş sekiz senelik "dız dız" da durur.(M.Kah-H.Bul,s.39,40)

Yazara göre ölümü düşünmek,bazen çok eğlencelidir."Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?" hikâyesinde,ölüme "ölmeyecekmiş gibi" düşünerek çare bulduğunu anlatan Sait Faik,ölüm düşüncesi ile eğlenir.(M.Kah-H.Bul,s.47) Bu eğlence denize açıldığı zaman korkuya dönüşür.Denize açıldığı ilk günlerde büyük bir korku yaşayan yazara, "İki Kişiyeye Bir Hikâye"nin balıkçısı,korkunun faydasızlığını anlatır.Balıkçıya göre,karada veya denizde olmak,ölümü etkilemez.Ecel geldikten sonra kaçmak mümkün değildir.(M.Kah-H.Bul,s.110,112)

"Mehtap altında intihar eden bir aşık düşünün!Saadetle dolu bir aşık...Ölümlerde saadet bulacak kadar bahtsız...Fakat ölümlerdeki saadet kadar da mesut..." satırlarının yer aldığı "Ay Işığı" hikâyesinde,ölüm saadeti kendisi olarak düşünülür.İntihar temisi işlenir.(M.Kah-H.Bul,s.136) Sevgilisi tarafından aldatılınca,ihmal edilince hastalanan ve iki ay içinde verem olup ölen Katina'nın hikâyesi "Eleni ile Katina"da;Matmazel Todori'nin ölümü ve beş dakika içinde unutulması "Falçı Matmazel Todori"de verilir.(M.Kah-H.Bul,s.189,193)

Ölen balıkçı,ağı ile gömülmeli diyen yazar, "Ağıt" hikâyesinde,balıkçı Apostol Efendi'nin ölümünü hikâye eder.Kumbaros kayası civarında,bir eli sımsıkı istakoz ağına yapışık bir halde ölü olarak bulunan Apostol Efendi,yetmiş beş sene yalnız ağları ile yaşamış,geçimini onlarla sağlamıştır.Onun için -yazara göre-Apostol Efendi ağları ile gömülmelidir.(H.Baş-S.Kuş,s.151)

Ölümlerle ilgili çeşitli ifâde şekilleri vardır. "Parkların Sabahı,Akşamı,Gecesi" hikâyesinde,parkta konuşan çocuklar,ölen arkadaşlarından bahsederken ;"nalları dikti","kalıbı dinlendirdi","cartayı çekti" deyimlerini kullanırlar.(H.Baş-S.Kuş,s.94)

Ölüm konusunun işlendiği bir başka hikâye de "İnsanlar,Türküler,Masallar"dır.Köylere yol yapılırken amelelik yaparak yardımcı olmaya çalışan adamlar,masallarla,türkülerle,güreşle

eğlenirler.Sessiz kaldıkları gün birileri ölmüş demektir.(H.Baş-S.Kuş,s.91)

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Otuz Beş Yaş şiirinde "uyudun,uyanmadın olacak" diye anlattığı gibi,ölüm kaçınılmaz,normal bir son dur.Her şeyin bir sonu olduğuna göre,yaşanılan hayatın da son bulacağı insanlarca unutulmamalıdır. "Barba Antimos" hikâyesinde yazar,yıkılmaz duvarların sahibi Antimos'un da bir gün öleceğini belirtir.Antimos'un,yaptığı duvarlar kadar kalıcı olmadığı gerçeği üzerinde durur.(H.Baş-S.kuş,s.

"Sonbahar" hikâyesinde,zatürreden ölen arkadaşını anlatan yazarın en büyük özlemlerinden biri,temiz bir hayat içinde,"meyus ve mahcup"ölmektir.(H.Baş-S.Kuş,s.86)Bu isteğini "Lüzumsuz Adam"da olduğu gibi, "Haritada Bir Nokta" hikâyesinde de belirtir.(H.Baş-S.Kuş,s.163) Ölüm konusundaki fikirlerini belirttiği "Dondurmacının Çırağı"nda da bu isteğini ifâde eder.Hayalinde konuşturduğu çocuğa sorduğu soruları,kendince cevaplar.Bu tür konuşmalarından birinde,ölüm konusundaki düşüncelerini çocuğa şöyle anlatır:"Ölüm nedir bilir misin sen,ölüm?Bilmezsin ha!Küçük büyük insandan gayri,bütün canlılar gibi,sen de mi bilmiyorsun ölümü?Oh ne iyi! Bilme,bilme.Bir gün öğrenirsen bile sakın korkma!Bilene ne zaman olsa gelecektir.Bak ben onu bekliyorum.Bu gençlik sana nasıl güzel güzel geldiyse ölüm de sana öylece,güzelce gelecektir."(H.Baş-S.Kuş,s.205)

Ölüm "hiç bir şey gibi güzeldir" diye tanımlanır,"Yalnızlığın Yarattığı İnsan"da.Sait Faik de bu hiç bir şeyden "bir lokma" ister.(A.V.B.Y-Az Şek,s.27) "Rıza Milyon-er" hikâyesinde,servet peşinde olan Rıza'nın ani ölümü (A.V.B.Y-Az Şek,s.63), "Sarmaşıklı Ev"de,dünyanın hiç kimseye kalmayacağı,tembel tembel oturanın ölüme daha yakın olduğu anlatılır. (A.V.B.Y-Az Şek,s.11,12)

"İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu ,hepimizin bildiği bir korku idi.Ölüm Korkusu."Bu sözleri ile ölümün insanı ürperten soğukluğunu anlatan yazar,ölümle "her şeyin"bittiğini vurgular."Dülger Balğının Ölümü" karşısında,ölümün kaçınılmaz son olduğunu hissedir.Balığın ölüm anındaki titreyişleri hayvanlar başlığı altında incelenecektir.(A.V.B.Y-Az Şek,s.79)

Hastanede tahliller yaptıran yazar,ölüm ve çaresizlik hakkındaki fikirlerini "G..." hikâyesinde şöyle ifâde eder: "Kaç saat var ölüme? Bir sene mi? İki sene mi? Yoksam daha mı az? Beklenir... Ne beklenecek? Mucize! İlimde mucize yoktur.Bilinmez, keşfedilmemiş kanunlar bulunabilir ama...Şimdiye kadar yapılan bütün tahlillerde meydana çıkmamış bir şey olabilir...Züğürt tessellisi!

Tabiatın şakası yoktur,Ağır ağır öldürmek istedi mi,ağır ağır; çabuk çabuğa niyetlendi mi,koşar adım..." (A.V.B.Y-Az Şek, s.145)

Dünya ile ilginin kesilmesi demek olan ölümün bu yönü "Teşekkür" hikâyesinde vurgulanır.Ölümün alâkasızlıkla başladığı anlatılır(B.Öl-Y.Ed,s.66,67) Dünya hiç kimseye kalmayacaktır. Balıkçıya da. "Balıkçının Ölümü"nde vurgulanmak istenen temel düşünce budur.Yalnız ve kimsesiz balıkçının ölürken söylediği "bu dünya kime kalmış ki,balıkçıya da kalsın" sözleri,herkesçe farklı yorumlanır.(B.Öl-Y.Ed, s.89)

Kendi elleriyle hayatına son veren Pehlivan'ın hikâyesi de "Kireç Ocağı"nın konusunu oluşturur.Kireç Ocağı hikâyesinin baş kısmında yazar, "size anlatacağım hikâye,çocukluğumun en korkunç hikâyesidir " der.Muzaffer Uyguner'in belirttiği gibi bu hikâye, bu korkunçluğu vermeden biter ve hikâyenin devamı olan "korkunç intihar"ın anlatıldığı kısım ,yazar tarafından çizilmiştir.Çizilen,devam niteliğindeki bölüm,yayın için düzenlemeleri yapan Muzaffer Uyguner tarafından hikâyenin devamı olarak verilmektedir. Yazarın belirttiği bu korkunçluk,kendisini kireç ocağına atan Pehlivan'ın intiharıdır.Bir aralık sabahı,Pehlivan'ın bıkmış usunmuş bir zebani gibi kendini kuyuya bırakmasına şahit olan anlatıcı Davut,büyük bir korku ile sarsılır.Kireç ocağını küçük bir cehennem olarak görür.(Sev.Mek,s.32)

Ölüm,hiç şüphesiz soğuk ve ürperticidir.Yaşamak kadar normal da olsa,hayatin bitişi karşısında insan büyük bir üzüntü ile sarsılır.Sait Faik'te ölüm,aranan,beklenen ve "bir lokma" istenen hiç bir şeydir.Sükût içinde yaşanan bir memleket olarak da düşünülür. Onun gözündeki ölüm "alâkasızlıkla başlar ve biter."

E - Ç O C U K L A R

"İnsan"a önem verdiğini ısrarla vurguladığımız yazar, acaba çocuklar için neler düşünmekte, onlara ne kadar önem vermekte ve onları nasıl konu edinmektedir?

Bu sorulara cevap olabilecek değerlendirme ve açıklamalar yeri geldikçe verilmeye çalışılacaktır.

Yazar için çocuklar, geleceğin umudu, yarının teminatıdır. Yarın "haklıyı haksızı" birbirinden ayıracak olan insanlar, bu çocuklardan çıkacaktır.

Sait Faik, çocuklarla diyalog kurabilmek için, onlardan biriymiş gibi davranır. Arkadaşça yaklaşır ve dostluk kurar. Sevgi ve saygı duyarak onlarla bütünleşir. Dünyalarına girer. Anlattıkları hayal ürünü ejderha hikâyelerini samimiyetle dinler, "Bir Kıyının Dört Hikâyesi"nde. (Sem-Sar, s.32,33) Çocuğun hayal dünyası, deniz tutkusu ve kendine özgü iç âlemi yer yer tahlillerle verilmektedir. "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nin çocuk kahramanı Trifon da, bütün özellikleri ile; hayal dünyası, deniz tutkusu, olağanüstü canavar hikâyelerine duyduğu ilgi ve psikolojik tahliliyle hikâyede yer alır. Aynı hikâyede Trifon'un gemisi karşısında kıskançlık duyarak, gemiyi batıran çocuklar da anlatılmaktadır. (Sem-Sar, s.23)

Kaloriferi ve sinemayı ilk defa gören, kenar mahalleli çocuğun hikâyesini de "Kalorifer ve Bahar"da bulmaktayız. Medeniyetten uzak olan kenar mahallede, çocukların kasıtlı olarak sakat bırakılmaları konusuna yer verilmekte, ilgi çekici ve dikkate değer bu tespitler şöyle anlatılmaktadır: "Bu mahallede çocukların bazen başparmakları yoktu. Bu çok hususi bir sanata şimdiden alışmaları için mahalle operatörleri tarafından yapılan bir ameliyat neticesiydi. Bazı çocukların da ayakları yoktu. Topuğundan, bileğinden, baldırından, dizkapağın - dan ve kasiğinden itibaren kopmuş ayaklı, mavi gözlü koşamamaktan doğan kinlerini tekrar tramvay otobüslerinden alan çocuklar..." (Sem-Sar, s.126,127)

Sözü edilen mahalledeki çocuklar, bahar gelince başlarını alır giderler. Gidenin arkasından gözyaşı dökülmez. Gidenlerden pek azı dönmez. Kış gelince bir çoğu süklüm püklüm tekrar mahalleye döner. (Sem-Sar, s.132)

Yazar, çocukları çok sever, onların güzellikleri ve masumiyetleri karşısında "deli divane" olur. Saf, temiz ve art niyetsiz tavırları ile hemen hemen bütün insanların sevgisini kazanan çocuklar, yazarın samimi dostlarıdır. "Marsilya Limanı"nda çocukların güzelliklerinden (Sem-Sar, s.216), "Louvre'dan Çaldığım Heykel" de, "mavi ketenden pantolonlarını diz kapaklarına sıvamış, buğulu yemiş gözlü küçük satıcı"lardan söz edilir. (Sem-Sar, s.85)

"Davut'un Anası"nda hikâyenin kahramanlarından Ali'nin, en yakın dostu, arkadaşı hatta oğlu zannettiği en iki yaşlarındaki Davut'a duyduğu sevgi anlatılır. (Sem-Sar, s.38)

"Gece İği"nde ise, geceleyin dışarda kalan, kahvede sabahlayan ve çıplak ayaklı olan, sokak çocuklarından bahsedilmektedir. (Sem-Sar, s.157)

Sinemaya düşkün olan, ışıkların cazibesine kapılan, eline geçirdiği hemen her şeyle oyun oynamayı deneyen çocuklar, hediyelerle sevindirilmeye çalışılır. Onlar küçük sevinçlerden, mutluluklar yaratmasını bilir. Ve büyüklerin, daha çok anne-babanın mutluluğu olan çocuk, ailede çoğu zaman birinci plânda gelir. "Garson" hikâyesinde, ailenin çocuğa düşkünlüğü verilir. (Sem-Sar, s.73) "Projektörcü" de de büyük sevinci ve mutluluğu, oğlu Hasan olan projektörcü anlatılır. Anlatıcı da Hasan'a kitaplar gönderir. (Şah-L.Ad, s.44,45)

Çocuklar, birbirlerine ad takmayı ve birbirlerini kızdırmayı severler. Onların bu özelliği, "Zemberek" hikâyesinde etkili ve çarpıcı bir tarzla dile getirilir. Hikâye okulda geçer. Sınıfın tek saatlisi; çalışkan, ağırbaşlı ve sakin görünümlü bir çocuktur. Ders esnasında sık sık, saati soranlara, dersin bitimine kaç dakika kaldığını söyler. Bir süre böyle devam eder. Günün birinde, yine saati soranlara cevap vermek için saatine bakınca, saatin çalışmadığını görür. Ve bozukluğun "zemberek"ten kaynaklandığını söyleyince o günden sonra sınıf arkadaşları tarafından "Zemberek" adıyla çağrılır. (Şah-L.Ad, s.69)

Hemen bütün fırsatları oyun oynamakla geçiren, hayallerini oyun ile gerçekleştiren çocuklar, her gün daha bir büyüme, serpilip güzelleşmektedirler. Her biri kendi dünyasının "Robenson"u olan, oyunu bozmamak, hayallere dökünmemek için gayet özenle

davranan çocuklar, "Kaşıkadası'nda " hikâyesinin konusunu oluştur - maktadır.(Şah-L.Ad,s.26) "Kaşıkadası'nda",çocuklar değişik millet - ten olmakla birlikte bir arada zevkle oynarlar.Ancak bazen aileler çocuklarının sokaktaki çocuklarla oynamasına izin vermezler.(Şah - L.Ad,s.26)

Hikâyeye,masala,olağanüstü olay ve insanlara büyük ilgi du - yan,merakla her şeyi inceleyen,sorularla konuşan bu çocuklar,kimi zaman anasız babasız,yetim olmaları sebebiyle hikâyelere konu olurlar.Sokaklarda kimsesiz,zavallı bir halde dolayan,akranlarına özentisi ve kıskançlıkla bakan "Francala mı Ekmek mi?" hikâyesinin kahramanı,bunlardan biridir.Zenginlik hayalleri ile yaşar,piyango - dan para kazanınca da altı ay şuursuz bir şekilde ve tedavi göre - rek yaşar.(Şah-L.Ad,s.48,49)

Güzel ve masum,cin gibi bu küçük insanlar,üvey ana elinden kaçarlar,"Bekâr" hikâyesinde.Onar yaşında "bekâr" tâbir ettikleri cinsten çobanlar anlatılır.(Şah-L.Ad,s.90) Cin gibi olanları çoğun - lukta olmakla birlikte,silik karakterli çocuklar da hikâyelerde iş - lenmektedir.Aptalca gülen,silik çocukları "Hayvanca Gülen Adam"ın giriş kısmında bulmak mümkün.(Şah-L.Ad,s.186)

"Barometre" de anlatıcı sabah telaşını verirken,bu telaşta küçük yaşta para kazanmak zorunda kalan gazeteci çocuklar konu - na da temas eder.Ve "Çevik bacakları ile çağırıldıkları zaman bile durmadan,kendilerini dört gözle bekleyen havadis meraklıları varmış da bir gazeteye bin papel vereceklermiş gibi koştukları"nı anlatır. (M.Kah-H.Bul,s.70)

İnsanlar arasındaki kişilik ve özellik farklılıkları çocuk yaştan itibaren farkedilir."Baba-Oğul" hikâyesinde,babası gazete dağıtıcısı olan iki çocuk arasındaki farklılıklar ele alınır.Baba - nın ağzından,bu farklılık şöyle sunulur:"Dokuz on yaşında idi o zaman.Sigara içerdi.Üstü başı pisti.Kunduralarını çıkarır,satar,yalınayak gezerdi.Ne tokat para ederdi,ne nasihat,ama öteki... Öteki tertemizdi.Bir defterler tutardı.Bayılırdık.Hocası beni gö - rünce onun yüzünden tebrik ederdi..." (M.Kah-H.Bul,s.42)

"Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal" hikâyesinin asıl konusu, uyuzlu bir çocuktur.Uyuz hastalığından kurtulabilmek için ilaç

parası toplamaya çalışan çocuk ve bu çocuk şahsında, bütün hasta ve kimsesiz çocuklar anlatılır.Çünkü " sokakta böyle çocuklar yüzler - ce"dir.(M.Kah-H.Bul,s.25) Aynı hikâyede anlatıcı çocuğun gözlerine bakınca,insanları "olacakları gibi" sevmek gerektiğini anlar.Uyuzlu çocuğun sağlıklı halini düşünür.Ve elli kurusluk bir fedakârlığın onu kurtarabileceğinden bahseder.Uyuza çare olan ilaç elli kuruştur.(M.Kah-H.Bul,s.26)

Çocuklar,hele hele sokak çocukları cin gibidir.Küçük yaşta karnını doyurmanın yollarını arayan,sokakta sabahlamak zorunda ka - lan çocuk,yaşına yakışmayacak bazı alışkanlıklar edinir.Sigara içer, çoğunlukla kendisi gibi kimsesiz çocuklarla kumar oynar...Kısaca, küçük yaşta ahlaksızlığa alışır.Anna-babanın sorumsuzluğu yüzün - den psikolojik olarak sorunlar içine düşen,hırçınlaşan,tekme tokatla yola getirilmeye çalışılan çocuklar da ele alınıp incelenmektedir.

"Plajdaki Ayna"da,anlatıcı plajda rastladığı çocuğun davranış - larını,hırçınlıklarını verirken,bu hırçınlık altındaki sebebi açık - layıcı birtakım bilgilere de dikkati çeker.Kenar mahallede yaşayan ve boyacı olmak hayalleri kuran dokuz yaşında,kimsesiz ve bakımsız olan bu çocuk,annesini yabancı erkeklerle göre göre hırçın ve hır - çınlığı ölçüsünde ahlaksız olur.Annesini başkasıyla görünce "kafa - sını ellerine" alır ve "bir hayvan çığlığı ile kıpkırmızı bağırma - ya" başlar.(M.Kah-H.Bul,s.16,20)

Çocuklar,bazen oyun oynamak,eğlenmek için gaddarca hareket ederler."İzmir'e" hikâyesinde,yedi çocuğun fareyi tramvay yoluna koymaları ve bununla eğlenmeleri konusu işlenir.(M.Kah-H.Bul,s.78)

Sigara yakmak için çocukların kendisini seçmesine içerlediği - ni belirten yazar,bazen onların ümitlerini kırıcı şekilde davrandı - ğını söyler.Ve insanların yanıldıkları zaman çok fena hayal kırık - lığı yaşadıklarını anlatır.(M.Kah-H.Bul,s.29,"Dört Zait")

Köy çocukları ile ortak iş yapan balıkçı Muharrem,balıklardan kazanılan parayı köy çocukları ile paylaşır.Bu paylaşma sırasında "bütün köy çocuk avazesinden çığlık çığlık inler."(M.Kah-H.Bul,s.93) "Sakarya Balıkçısı" adını taşıyan bu hikâyede,aileler çocuklarının balıkçı olmasını istemezler.

Bazen hiç olmayacak şeyler düşünür çocuklar,gerçekte mümkün

olmayan şeylere inanır ve sonuçta hayal kırıklığına uğrarlar."Hava-da Bulut"taki çocuk,suyla doldurduğu kovaya bakınca,bulutları görür ve bulutları kovasına doldurduğunu sanır.Sevinç çılgınlıklarıyla eve koşarak,annesine ve evdekilere,bulutlarını göstermek ister.Ancak , eve girince kôvadaki bulutlar yok olur.Hayal kırıklığına uğrayan çocuk,ağlamaya başlar.(M.Kah-H.Bul,s.147,148)

"Karidesçinin Evi" hikâyesinde,karidesçinin çocukları anlatılmakta,küçük olana aşırı sevgi duyulduğu belirtilmektedir.Aleke adlı oğlu,üvey anasına karşı bir "isyan numunesi"dir.Küçük oğlanda,yazar,kendisine benzer özellikler bulur ve onu şöyle anlatır:"Karidesçinin çocuklarının en ufağı kıvrırcık saçları ile elmaya,şamfıstığı ile tuzlu bademe,bu güzel kıvrırcık saçlarıyla âdeta bakarken,ağzına pastırma veren annesinin eteğinden sevgilimin uzun kaşlarına,kahverengi gözlerine daldardı."Çocuk,Freud'ler düşündüren bir bakışla bakar.(M.Kah-H.Bul,s.160,161)

"İkinci Mektup"ta anlatıcı,memleketindeki çocukların güzelliğinden,sevimsizliğinden söz açar,"onlara bayıldığı"ndan bahseder."Bilhassa memleketin çocuklarının gözlerinde tatlı bir saffet,bir merhamet,bir safiyet vardır ki,değme büyük şehirlerin çocuklarında bunlar yoktur.Bizim çocukların yüzünde o kurnaz,çapkın alaycı,hem muhallebici çocuğu,hem it manası yoktur.Bu gözlerle on dakikada samimi olunur.Bu gözlerle on dakikada içli dışlı,kardeş olunabilir . Bir de her memlekette olduğu gibi,bizim çocuklarımızın da dudakları öne doğru küskündür..."(M.Kah-H.Bul,s.205)

"Sonu" hikâyesinde de iki işçi çocuğunun güzelliğinden söz edilir.(M.Kah-H.Bul,s.211) Değişik milletten sekiz çocuğun kaynaşmasını "Gauthar Cambazhanesi"nde(Kum-K.Ar,s.94),büyük bir insan sevgisi ile dolu olan Necmi'nin Üsküdar İskelesi bekleme odasında rastladığı,iki hamal çocuğun hikâyesini de "Kriz"de bulmak mümkün.Necmi,çocuklardan birini-yüzüncü yıldönümü münasebetiyle çocukluk resmini gördüğü-Puşkin'e benzetir.(Kum-K.Ar,s.83)

"Son Kuşlar"da,tabiat güzelliklerini bilinçsizce yokeden insanlara maşa olarak görülür,çocuklar.Farkında olmadan yaptıklarından,büyükleri sorumludur.Hikâyede,çocukları amaçlarına alet eden bu insanlara sitem vardır.(H.Baş-S.Kuş,s.115,116) "Bulamayan"da

çocukların ilgisini çekebilecek gemisi ile "güz mevsimi adamı" ve etrafına toplanan çocuklar anlatılır. (H.Baş-S.Kuş,s.123)

Çocuğun hayâl dünyasının genişliğine "Haritada Bir Nokta"da (H.Baş-S.Kuş,s.160), balıkçıya yardımcı olmak için çabalamasına "Sivriada Geceleri" ve "Sivriada Sabahı" hikâyelerinde (H.Baş-S.Kuş,s.168, 173), sakız leblebisi satan çocuğa ise "Yandan Çarklı" hikâyesinde temas edilir. (H.Baş-S.Kuş,s.154)

"Zayıf, ince boyu, yırtık kasketi, uzun, kirli, güzel parmakları" ile perişan bir halde olan çocuk "Balıkçısını Bulan Olta"da verilir. Aldığı olta ile bir türlü balık tutamayan yazar, oltasını, balık tutabilen bu çocuğa bırakır. (H.Baş-S.Kuş,s.154)

"Korentli Bir Hikâye"de halkla çocuk arasında ilgi kurulmakta ve her ikisinin de ortak özellikleri üzerinde şöyle durulmaktadır: "Halkla çocuk kendisini idare için başına getirilmiş insanlara karşı içlerinden çok dışlarını verir, bilgilerinden çok bilgisizlikle - rini gösterir." (H.Baş-S.Kuş,s.192)

Yalnızlıktan kurtulmak, ahbaplık yapmak için çocuklar ideal **destlardedir**. Yazar, dondurmacının iki çırağı ile konuşurken, yalnızlığını unuttur, kendi deyimi ile "deli divane" olur. Onlarla konuşmaktan büyük bir haz duyar. Ve sabah erken vakitte çalışmaya başlayan çocukların, dinlenmeye fırsat bulamayacak derecede yorucu saatler yaşadıklarını anlatır. (H.Baş-S.Kuş,s.207) Aynı hikâyede "Todori" adlı İmrozlu çirak, yazara, iki bin sene evvel Atina'da yaşayan bir çocukmuş gibi gelir. ("Dondurmacının Çırağı")

"Yani Usta" hikâyesinde "ben içimden hep çocuk kaldığım için olacak, karılardan çok çocukları severim." diyen Sait Faik (A.V.B.Y-Az Şek,s.47), "çocuksu düşlerin yeşil cennetlerini aramaktan usanmayan bir sanatçıdır. Çocuk için her şey yeniliktir, Sait için de her şey bir yenilik ve güzellik olarak çıkar karşımıza. Dünyaya hep çocuk gözüyle bakmıştır. Çocuk tiplerinde başarılı olmasının bir nedeni de bu olmak gerekir" (34)

(34) Muzaffer Uyguner, Sait Faik Abasıyanık, T.D.K.Yayınları, Ank., 1983, s.34,35

Hayatın sert gerçekleri ile çocukluğunu yaşayamadan, yüzyüze gelen ve ekmek kavgasına düşen çocuklar, çoğu zaman çocukluklarının gerektirdiği şekilde davranmaz, davranamazlar. "Tüneldeki Çocuk"ta tünele ilk defa binmenin coşkun sevincini yaşayıp, sergileyemeyen çocuk anlatılır. 1946 tarihli bu hikâyede yazar, insanlara hiç bir şeyin çok olmadığını, insanların güzel şeylere layık olduğunu ısrarla vurgular. Hikâyesine konu olarak tüneldeki çocuğu almasının sebebini de hikâyeye başlarken kısaca açıklar: Kadının biri, insanlara karanlığın bile çok olduğunu söyler, yazar ise bunun tam tersini düşünür. İnsanları sevindirebilmek için yapılanları şükranla hatırlar ve bir tünelin çocuğa verdiği o "gizli" sevinci sergiler. Küçük sevinçler yaratabilmek, insanları mutlu edebilmek için çalışmak gerektiğinden sözeder. Teknolojiye bu bakımdan hayranlık duyar.

Tünele binme sevincini gizlemeye çalışan bu çocukta, bu karcık bir sevinç yarattığı için değerlidir, tünel. Bu sevinci küçük çocuğun yüzünde görebilmek hoştur. (T.Çoc-M.Kap, s.11,12)

Çocuklara duyduğu sevgi, yazarı, çocuklar için mutluluk yaratabilecek şekilde davranmaya sevkeder. Süprütülüğü bahçeye çeviren çocuklar için "hayat nikel kuruşların tırtıllı ucunda" parlamaktadır. Perişanlıkları kıyafetlerinden anlaşılan bu çocukları sevindirmek ister, yazar. Dükkanındakileri satar ve kazandığı "bin dört yüz yetmiş altı nikel kuruş"u çocuklara saçar. Dükkanı da bir daha açmamak üzere kapatır. "1476 Nikel Kuruşun Hikâyesidir" başlıklı bu hikâyesinde yazar, çocukları sevindirmenin sevincini yasar. (T.Çoc-M.Kap, s.24)

İleriki kısımlarda üzerinde genişçe durulacak olan mahkeme-dava konulu hikâyelerde de çocuklara rastlamak mümkün. Hikâyelerde, mahkemedeki konumları itibarıyla yer alır, bazen suçlu, davacı veya şahit, bazen de izleyici olarak konu olurlar.

"Çamaşır İpleri ve Don Gömlek Hayaletleri" hikâyesinin konusunu, hırsızlık suçundan yargılanan bir çocuk oluşturur. Yazar, çocuk karşısında oldukça etkilenir ve üzülür. Çocuğun pişmanlık duymasını ve yağıtı çocukların ev geçindirdiğini düşünmesini ister. Küçük gazete satıcılarından bahseder. (T.Çoc-M.Kap, s.142)

"Çocukluk güzel şey.Çocukluk arzuların,hayallerin,ümitlerin,fantezilerin,olmaz güzelliklerin memleketinde yaşar"diyen yazar,"H.Soğukpınar" hikâyesinde,hırsızlık suçundan yargılanan on iki on üç yaşlarındaki çocuğu anlatır.Ve o gün adliyeyi dolduran çocukları şöyle verir:" Acaba bugün adliyenin çocuklar günü mü? Hani o hap kutularının içinde "kahillere günde üç adet" yazılı kâğıtlar yok mudur? Nereye baksan o haplardan günde üç tane alacak bir babayı - ğit göremiyorum.Hepsi mürahik." (T.Çoc-M.Kap,s.156,157)

1942 tarihli olan mahkeme konulu hikâyelerden,çocuklarla ilgili bir başka hikâye "Meryem Ana Kandili Ampulünün Kordonu"dur.İzleyici olarak mahkemeyi dolduran çocuklar anlatılır.Yazar,çocukların öldürme konulu bir davaya rastlamayışlarına sevinir.Ve mahkemedeki ilkokul öğrencilerinden şöyle bahseder:"Pırıl pırıl gözler...Yarın onların da içinden haklıyı haksızı ayıran insanlar çıkacak."(T.Çoc-M.Kap,s.167)

"1476 Nikel Kuruşun Hikâyesidir"de olduğu gibi "Salıncakçı" hikâyesinde de yazar çocukları sevindirmenin yollarını arar.Ve salıncak kurarak onları sevindirmek ister,fakat belediye reisi tarafından hoş karşılanmaz. (B.Öl-Y.Ed,s.17,18) Belediye memurunun isteğine göre satacağı malı değiştiren çocuk ve belediye memuruna hoş görünme çabaları,çaresiz kalışı, "Bir Küçük Satıcı" hikâyesinin kenusunu oluşturur.(B.Öl-Y.Ed,s.21)

Görüldüğü gibi yazar,çocuğun güzelliğinden,hayal dünyasından,iç âleminden,oyunundan ,hırçınlığından,sevincinden ve daha bir çok özelliğinden bahseder."İnsan Sevgisi" bölümünde de belirtildiği gibi Sait Faik daha çok,saf,temiz,namuslu ve alın teri ile kazanan insanları sever.Saf,temiz ve masum olan çocukların hepsine,hele hele küçük yaşta para kazanmak zorunda kalanlara,aşırı bir sevgi ile yaklaşır.Ancak çocuklardan da ahlaksızlığa alışmış veya alıştırılmış olanların tavırlarını eleştirir.Şuna dikkati çeker:Suçlu ve haksız,hatta ahlaksız bile olsa çocuklar,çoğunlukla saf ve temizdir.Suçlu-yu ararken çocuğu yönlendiren ve eğitenleri bulmak lazımdır.

F- HAYAL-HAKİKAT-GERÇEKÜSTÜCÜLÜK

Sık sık hayale sığınan Sait Faik'in hikâyelerinde hayal, hayal-hakikat çatışması ve hayal kırıklığı konuları da bolca işlenir. Hayallerin giderek gerçeği aştığı ve gerçeküstü bir nitelik taşımaya başladığını görmek mümkündür, onun hikâyelerinde. Gerçeküstü canlılar anlatılır; gerçeküstü olaylar sanrılar şeklinde yaşanır.

"İnsan, arzu ve emellerini gerçekleştiremediği, iç ya da dış nedenlerle ihtiyaç ve güdüleri doyumsuz kaldığı zaman hayal kurarak doyum sağlama yoluna sapar." (35) "Bazı kimselerde hayal kurma, normal çizginin dışına taşar. Bu gibiler hayatın gerçeklerinden kaçarlar, yapma bir âleme sığınırılar. Hülya diye adlandırılan bu durum, uyanık iken rüya gibi birşeydir." (36) İleriki satırlarda da görüleceği gibi, Sait Faik sıkça hülyalara dalmakta ve hayal ile gerçeğin arasında zaman zaman bocalamaktadır.

Sait Faik'in hikâyelerinin kahramanları da, en az onun kadar hayal kurmaya mayillidir. Halktan insanlar oldukları için katı gerçekleri bilir; hiç olmazsa hayalle, gerçekten uzaklaşmak isterler.

Hikâyelerindeki kişilerin gerçekte yaşama ihtimali üzerine Tahir Alangu'nun şu değerlendirmesi gayet dikkate değerdir: "Sait Faik'in düşe bulanmış, düş içinde dolayan, olaylara düş içinden bakan kişilerinin gerçekte yaşamadığını iddia edebilir miyiz? Düşlerini yaşıyan insanların büyük şehri dolduran "Küçük Adamlar" arasında çok bulunduğunu Sait Faik görmüştür. Bunların hayatında düşlerin, ekmek kadar önemi vardır." (37)

Yazar, biraz sonra değerlendirmelerde daha geniş verileceği gibi, muhayyel arkadaşlarla ve muhayyel olaylarla dopdolu olduğunun, yani "hayalperest"liğinin farkındadır.

Hikâyelerinden "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde, torununun

(35) Feriha Baymur, a.g.e., s.89

(36) Selman Erdem, a.g.e., s.120

(37) Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, Antoloji 2.Cilt, İst.1965, s.118

isteği üzerine hayal-hakikat karışımı hikâyeler anlatan Stelyanos Hrisopulos (Sem-Sar,s.16), "Meserret Oteli"nde bindiği arabanın sürücüsünü,hayalinde değişik şekillendiren kadının,hakikatle karşı laşınca duyduğu şaşkınlık anlatılır."Hayalde yaratılan şeylerin hakikatteki aykırılığı" verilir.Kadın,hayalinde iki haydut göze sahip bir kürek mahkûmu canlandırılır.Arabacı dönünce on üç yaşında bir çocuk olduğu gerçeği ile şaşırır.(Sem-Sar, s.25) "Sevmek Korkusu"nda "seri ve maddesiz kuşlar"ın odasında uçtuğundan bahseden yazar,yalnızlığını paylaşabilmek için,hayalindeki canlılara sığınır. (Sem-Sar,s.83,84) Sevgilisinden ayrılan genç kıızı teselli etmek için ona hayal etmesini tavsiye eder ve "Bir Vapur" adlı bu hikâye - de kıza "karanlık içinde güzel çocuğu tahayyül ederek ince duman vücuduyla vücudu"na yaslanmasını söyler.Genç kız da bu değişik ha - yali yazarla birlikte yaşamayı kabul eder.(Sem-Sar,s.115)

Hayallerin hakikatle çarpışmakta olduğunu sergileyen "Sarnıç" hikâyesinde yazar,okuldan mezun olurken düşlediklerinin,acımasız ve sert realite ile karşılaşmasını şöyle anlatır: "Önümüzde hayat... Her gün bir başka uykuya yatıp,bir başka rüya göreceğiz.Halbuki zaman,ağır ağır bizimle beraber akan nehir,bir göle varıyordu.Bu gölde artık biz akıyor,dalgalanıyorduk..." (Sem-Sar,s.119)

"Bir Karpuz Sergisi" hikâyesinde de hayallere sığınma konusu ele alınır.Yazarın,yazın bütün güzelliklerini görebilme arzusu,iradesiyle çarpışmaz,parası olduğu halde iş kurmaya yanaşmaz.Hayal yolu ile karpuz sergisi açar.Çünkü,tembel tembel yatmak,hayal kurmak çalışmaktan daha kolaydır.Bunun için de çokça tercih edilir. (Sem-Sar,s.145,147)

"Hancının Karısı" hikâyesinde,bir yaz günü mangal kenarında bademciklerinden hasta bir kadın tahayyül etmesinin sebebini bilme - yen yazar (Sem-Sar,s.160), "Gaz Sobası"nda delikanlıların hayallere düşkünlüğünden ve ihtiyarların gerçeklerle olan ilgisinden bahseder. Gaz sobası ile gelen masal dolu kış geceleri,gerçeği bütün çıplaklığı ile gösteren güneşin gelmesi ile sona erer.Hikâyenin kahramanı Recep,"hayal etmek kadar güzel şey"in olmadığını,"insanı yapan eden" şeyin hayal olduğunu düşünür.(Sem-Sar,s.194,199)

"Davut'un Anası" hikâyesinde,hayal ve hakikat birbirine

karışır.Kahraman - anlatıcı hayalinde hep bir "Saime" yaşatır.Olmamış,yaşanmamış olayları hakikat zanneder.Davut'u oğlu,Davut'un Anası'nı da karısıymış gibi garip bir his ve hayal ile sever.Davut'un ölmüş olan annesini düşünerek zaman zaman şu hayal içinde yaşar : "Davut'un anası ile bir deniz kenarında beraberlerdi.Davut dört yaşındaydı...Akşam üstleri Ali işten dönerdi.Denize girerlerdi.Karısı ile yanyana,derinliğe doğru giderlerdi.

...Ali birdenbire hiç bir şey düşünmemesinden uyanınca bu olmamış ama,hiç olmamış,fakat o kadar olmuş hakiki vakayı hatırlardı..." (Sem-Sar,s.212)

"Grenoble'de İtalyan Mahallesi" hikâyesinde,köprüden geçerken,gölgeler içinde saklı,bıçakları parlak Sicilyalılar tahayyül ettiğini belirten yazar (Sem-Sar,s.215) , "Çelme" hikâyesinde hakikatlerden kaçıp hayale sığınma arzusunu şöyle ifade eder:"Bırakın beni ey hakikatler! Yürümek istiyorum.Cennetlerin olduğu yere doğru.Ne açıkları,ne açlıkları,ne beni kızına münasip görmeyen zengin tüccarı,hiç bir şeyi düşünmeyeceğim.Detlerimden kime ne?.. Bırakın beni harpler...Kadınlar...Çocuklar...Açlar...Deliler " (Şah-L.Ad,s.14,15)

"Kaşıkadası'nda" hikâyesinde de "Robenson"luğu hayal eden çocuklar ve hayal güçlerinin genişliği,enginliği verilir."Kaşıkadası'na geçiyorduk.Hepimizin içinde bir Robenson havası esiyordu; gemi batmıştı.Bir sal parçasının üstündeydik.Hâli bir adaya çıkacaktık. Bir kulübe yapacaktık..." diye anlattığı bu hayalleri yazar,çocukluk hatırası şeklinde sunar.Arkadaşları ile birlikte yedi kişi olan bu çocukların,yedisi de kendince Robenson'dur.Genellikle "tam hakikat"ten uzak,hayalleri ile yaşarlar.Kış mevsimi de hayalleri devam ettirici niteliktedir.(Şah-L.Ad,s.21,23,26)

Hiç şüphesiz,hemen bütün insanlar,zaman zaman çeşitli hayaller kurarlar.Bu hayallerden kimi maddi değerleri,kimi de manevi değerlere ulaşmak arzusuna yöneliktir.Yine kimi ulaşılabilir,kimi imkânsız,ulaşılması güç bir nitelik taşır.Yoksul zenginliği ve rahat hayatı,zengin bulunduğu durumdan daha iyi bir durumu,aşksız aşkı,kadinsız kadını,çirkin beğenilmeyi...hayal eder,arzular.Bazen gerçeğe dönüşmesi mümkün olan hayaller,hakikatte istenilen

doğrultuda yaşanır.Hayalin gerçekleşmesi karşısında şaşırان,çıldı - ran insanlara da rastlanır.Bu konuda "Francala mı Ekmek mi?" hikâ - yesindeki Ahmet'ten sözedilebilir.Ahmet,piyangodan para kazanmak arzusu ile doludur.İsteği gerçekleşince,önce üstündeki paçavraları atacak,sonra çok sevdiği francala ve peynirden bofca yiyecektir. Ancak hayallerini gerçekleştirmesini sağlayacak olan,piyangodan çı - kan paralar karşısında şaşırır,akli dengesini kaybeder. (Şah-L.Ad, s.49)

"Alt Kamara" da dolaşıp,kurduğu köşleri,apartmanları,gazino - ları ve buna benzer hayalleri düşünen yazar (Şah-L.Ad,s.72), "İp Meselesi" hikâyesinde yine hayallerine sığınır.Kadınları satın ala - bilecek kadar parası olsun ister.Hülyalara dalar.(Şah-L.Ad,s,134)

"Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal" hikâyesinde hayalci olduğu - nu şu sözlerle itiraf eder, yazar: "Doğru,yalnız hayalle geçiniyorum ben yalnız hayal kuruyorum." (M.Kah-H.Bul,s.28) Hasta çocuğu tedavi edebilecek bir doktor düşler.

Kendi kendisini değerlendirdiği "Bilmem Neden Böyle Yapıyorum? hikâyesinde yazar,kahvede gördüğü yaşlı adamın nereli olduğunu tah - mine çalışır.Hayalinde onunla konuşur.İstanbulu ise veya Balıkesir - li ise "Yanlışı beybaba,unutmuşsun.Sen Balıkesirli olamazsın.Sen Van - lısın.Bırak şu yalanı" diyecek ve hayalinde kurduğu Van Gölü'nün güzelliklerini belirterek şunları söyleyecektir: "Van fena mı?Benim hayalindeki Van Gölünü bir bilsen...Karlı dağlarla çevrilmiştir.Su - larına indiği zaman ıssız kıyılarda kanatlı atlarıyla vahşi suvari - ler belirir..." (M.Kah-H.Bul,s.48,49)

"Bir Sarhoşluk" hikâyesinde konuşacak birini bulamayan yazar, rastladığı köpekle konuşmayı tasarlar.Hayalinde sevdiği kızı baba - sından ister. "Efendi! Yahut kaynata!.." diye başladığı nutkunu bi - tirince,adamdan "Allahın emriyle kızını"ister.Adam da verir.Birlik - te ağlaşırlar. (M.Kah-H.Bul,s.54,55) Aynı hikâyede yazar,kendisin - den yirmi adım önde giden birinden bahseder.Bu adamın gerçek olup olmadığını tayin edemez.Sevdiği kızın sevgilisi diye kendisini tanı - tan bu adamın,gölge olma ihtimali oldukça fazladır.(M.Kah-H.Bul,s.56

"Kınalıada'da Bir Ev" hikâyesinde merak ettiği mahalleyi ve genç kızı hayalinde tanıyan yazar (M.Kah-H.Bul,s.57), "Süt"

hikâyesinde, insanların hakikatlerden kaçamayacaklarını ifâde eder. (M.Kah-H.Bul, s.62)

"Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye" hikâyesinde maşayı yapan çingene-yi ve kocasını gözünün önünde canlandırırken (M.Kah-H.Bul, s.80), "Ay Işığı"nda, hayali sevgilisini güldürebilmek için, ayda yaşayan sevgililer nazariyesini geliştiren Köpekli Adam'ı anlatır. (M.Kah-H.Bul, s.136, 137)

"Büyük Hülyalar Kuralım" hikâyesinde, insanların hayal ettikleri hayat uğruna çabaladıkları ve gerçekleştirebilecekleri inancı ile hayale sığındıkları anlatılır. Hayalle içiçe yaşayan hikâyenin kahramanı, hayalden bıkmınca hakikate yöneldiğini ve insanlarla yüz yüze geldiğini belirtir. (M.Kah-H.Bul, s.151)

Her mahallede "yaşamadan" yaşayan ve "Yorgiya" adlı kızın hayali ile dolaşan Köpekli Adam, rastladığı delikanlı ile kızın konuşmalarını gözünde canlandırır. Hatta onların film çevirmekte olduklarını hayal eder. (M.Kah-H.Bul, s.166, 177) "Bir Korkunç Pastane"de de gelmeyen sevgilisinin hayali ile avunur. (M.Kah-H.Bul, s.186)

Gerçekleşmeyeceğini bile bile hayaller kurduğunun farkında olan bu adam, "İkinci Mektup"ta sevgilisine, kurduğu hayallerinden bahseder. (M.Kah-H.Bul, s.199) Yazara yolladığı son mektupta da yalnızlığından bahsederken, Boğaziçi'nin sapa bir iskelesinde, kahve bulmak hayalinde olduğunu belirtir. En büyük arzusunun bu hayali gerçekleştirmek olduğunu samimiyetle ve ısrarla vurgular. Sait Faik'in de en büyük hayali bir kahveci olmaktır. (M.Kah-H.Bul, s.210)

Büyük bir tiyatro açmak ve meşhur bir tiyatro grubu olmak hayali ile avunan insanlar, "Kumpanya" hikâyesinde (Kum-K.Ar, s.34, 60, 74), hayalinde mendilini çıkarıp çocuğun burnunu silen ve Küçük Arap'ın buz gibi yanaklarından öpen Necmi, "Kriz"de anlatılır. (Kum-K.Ar, s.86)

"Gauthar Cambazhanesi" hikâyesinde ise, Fransa'da geçirdiği yıl başı gecesini hatırlayan yazar, "yılbaşı" gecesini tamamlayacak olan muhayyel kadından bahseder. Fakir ve pejmürde olan bu kadın, çocuğuna bir tren almak için kendini bir yabancıya satacaktır. (Kum-K.Ar, s.95, 96)

"Kumarbaz Hayri Efendi"de, kumarbazlığı bırakarak, zengin olmanın yollarını arayan ve sonunda zengin olan, haksız kazanç peşinde

koşan adam anlatılır.Daha sonra anlatılan adamın,kumarbaz olduğu ve zenginliği ile ilgili anlatılanların,sadece hayalden ibaret kaldığı görülür.(H.Baş-S.Kuş,s.14)

Hiç olmayan oğlu ile silah silaha kavgasını anlatan ve hayallerdeki bu olayın sebebini bulamayan yazar, "Çatışma" hikâyesinde, hayal-hakikat arasında bocalar.(H.Baş-S.Kuş,s.25,26)

Bulunduğu ortamdan hayalleri yolu ile uzaklaşan ve anında istekleri doğrultusunda,bazı zevkleri yaşayan Sait Faik,"Şehrayin" hikâyesinde,oturduğu meyhaneden İmroz mu,Kıbrıs mı,Malta mı,Sakız mı tayin edemediği bir adaya gider.(H.Baş-S.Kuş,s.124,125) "Yaşayacak" hikâyesinde ise,hayalinde yaşattığı balıkçıların,pay meselesinde,haklı ve namuslu görünüp,namussuzca işler çevirdikleri gerçeğine şahit olan Sait Faik,yine de "ateş gibi tayfalar,erkek reisler,namuslu kayak sahipleri" hayalinden vazgeçmez.(H.Baş-S.Kuş,s.128)

"Balıkçısını Bulan Olta" hikâyesinde,sisli bir İstanbul gecesinde Galata rıhtımında Deli Hurşit ile Marika'nın yaşadıklarından bahseden yazar,sonra bu insanların hayal ürünü olduklarını itiraf eder.(H.Baş-S.Kuş,s.153) Martının ölümü karşısında üzüntüsünü dile getirmek için de "Sivriada Geceleri"nde,dünyanın ve insanların yaradılışına uzanır.Bu anı şöyle anlatır: "Dünyanın yaradılışındayım şimdi insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk.Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı.Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim." (H.Baş-S.Kuş,s.169,170)

Sait Faik,sık sık hayale sığınmasının sebebi üzerinde durduğu,hayal konusunu işleyen "Kırlangıç yuvasındaki Kadın" hikâyesinde şunları söyler: "Kırlangıç yuvasına kadın sığar mı demeyin.İnsan aklına sığan şeyleri bir yol hayal buyurun.Kırlangıç yuvasına bir kadın sokmuşuz,saçlarını,ıslak saman rengi saçlarını tarar dururmuş.Ne zararı var size? Varsın,bir de öylesi bulunsun,hiç değilse bir Abasıyanık'ın yazısında.Bıktım doğrusu artık,oturup insanoğlunun çektiğini,çekmediğini anlatmaktan..." (H.Baş-S.Kuş,s.198)

Çok sevdiği "Dondurmacının Çırağı"nı hayalinde konuşturan ve onu "iki bin sene evvel Atina'da bir garip dil öğrenmiş küçük bir çocuk" gibi değerlendiren yazar (H.Baş-S.Kuş,s.204), "Rıza Milyon-er"de değişik hayaller kuran,milyonerlik hayali ile yaşayan

Rıza'yı anlatır.Rıza,seyahat dolayısıyla ailesinden ve memleketinden ayrıdır.Eczanede satılan bir iğne ile memlekete gitmenin hayalini kurar.İğneyi kaba etine vurunca,evin bahçesine,hatta kapısına inebilecektir.Karısı şaşırarak,nasıl geldiğini ısrarla soracaktır.O da,eczaneden aldığı iğne ile,fen sayesinde geldiğini söyleyecektir.(A.V.B.Y-Az Şek,s.50)

Yalnızlık sonucu muhayyel arkadaşına yönelen yazar,bu arkadaşını çok sever.O,yazarın isteğine göre değişen ve çok çeşitli yaş ve durumlara girebilen bir nitelik taşır. "Kadın mıdır,erkek midir, ...ihtiyar mıdır?Nasıl karar verirsem öyledir."dediği bu arkadaşlarından ihtiyar adam ile delikanlı arasındaki kavgayı anlatır,"Kafa ve Şişe" hikâyesinde.(A.V.B.Y-Az Şek,s.82,83)

Dışarıda gezmek,kahvelere gitmek,anında şehir şehir,ada ada dolaşmak Sait Faik için sorun değildir.O,hayalinde giyinir,dolaşır,yer,içer ve zevkle yaşamaya çalışır. "Çarşıya İnemem"de,çarşıya inemeyişinin sebebi olabilecek ihtimalleri anlatan,en sonunda-kesin olmamakla birlikte-otuz dokuz derece ateşle yattığını söyleyen yazar,o hali ile bile hayali olarak kahvelerde dolaşır.(A.V.B.Y-Az Şek,s.92)

Bir trenin kompartımanında gördüğü adamlarla,hayalinde kimlik değiştiren Sait Faik, "Hikâye Peşinde" hikâyesinde,bu adamın şahsında,tasarladıklarını gerçekleştirmeye çalışır.Bütün özlemlerine ulaşmak ister.(A.V.B.Y-Az Şek,s.154)

Bir insanın,yapamadıklarını hayalinde gerçekleştirmesi konusu hem "Salıncakçı"da (B.Öl-Y.Ed,s.18),hem de "16,15" hikâyesinde işlenir. (Sev.Mek,s.38)

Bu hayaller,yerini sanrılara bırakır.Yazarın hastalığının da etkisi ile,hayalden öte,gerçekte olmayan olay ve varlıklar vardır artık hikâyelerde.Uyanırken gördüğü ve kendi dışında var sandığı,ama gerçekte yok olan şekil ve hareketler sözkonusudur.

"Öyle Bir Hikâye"de yalnızlık ve sıkıntılarını paylaşacağı hayali dostlara sığınan yazar,gerçekte ve hayalde yaşamayı mümkün olmayan,gerçeküstü olaylar ve şahıslarla karşılaşır.Rastladığı adam cebine saklanmak ister.Dostunu öldürdüğü için polisten kaçtığını belirtir.Yazara başından geçenleri anlatan bu adam,bir süre yazarın

cebinde kalır.Bu adamdan ayrılan yazar,parkta,bir başka hayali adama rastlar.Bu adam da yazar gibi,hayatından şikâyetçidir.Sait Faik bütün yaşadıklarını ve rastladığı adamları,kendince yarattığı Panço'ya anlatmak ister.(A.V.B.Y-Az Şek,s.10,13)

Aynı şekilde,gerçek dışı olayların işlendiği bir diğer hikâyeye "Yalnızlığın Yarattığı İnsan"dır.Pardesüsünün yakası kürklü olan hayali bir adam ile gerçeküstü olaylar anlatılır.(A.V.B.Y-Az Şek,s.20,28) Bu hikâyede olduğu gibi, "Alemdağda Var Bir Yılan" hikâyesinde de Panço'dan sözedilir."Panço,Panço!" diye bağırınca,yılanlar da,keçi de,keklik de,tavşan da oldukları yerde donar kalır,bembeyaz kesilirler.Yazar,keskin bir bıçakla,kiminin kulağını,kiminin kanadının altını keserek,onları canlandırmaya çalışır.Yılanla birlikte kalecilik yaptığını belirten Sait Faik,bu hikâyede de yakası kürklü pardesüsü ile Panço'yu anlatır.(A.V.B.Y-Az Şek,s.32,34) Aynı durum "Panco'nun Rüyası"nda da görülebilir.Zor ve sıkıntılı anlarında yardımına koşan Panço,yazarı iç huzura ulaştırır.(A.V.B.Y - Az Şek, s.36)

"Yılan Uykusu" hikâyesi de gerçeküstü varlıklarla dolup taşar Birdenbire odanın kapısı açılır.Rüzgâr,yapraklarını döken bir ağaç,ağacın arkasından duman,dumanın ardından kuş ve bulut girer.Hayali bir kadın,gerçeküstü bir şekilde yok oluverir.Tekrar yatakta hisse dilir.Ampulün ışığı buza girip çıkar.Üşüyünce tekrar şişesine girer Odaya lapa lapa kar yağar.Bütün bu gerçeküstü olaylar,sayıklama,sıkıntı ve feryatların birer görüntüsü gibidir.Yazar, odaya giren kuş ile çocukluğundaki günlere döner.Çocukken kuşların,ailenin büyüklere,çocukların kabahatini anlattıklarını zanneder.Bu inancı ile hayalindeki kuşlar arasında ilgi kurar.(A.V.B.Y-Az Şek,s.105)

"Kaliniktha" hikâyesinde Sait Faik'in Panço'su,Stanco diye geçer.Bu hikâyede gerçeküstü olaylarla içiçe olan yazar,duygularını şöyle verir: "Yıldızlar asılmıştı ağaçlara.Soğuk kandil kandil sarkıyordu.Yanımda dostların en koyusu,kadehimde sakız rakısı,dilim kekeme,elimde olta,oltanın elinde zoka,sandalda Barba Stanco,küpeştede Sivriada,yıldızlar bağrımda,dümendeyim." (A.V.B.Y-Az Şek,s.158)

Hayalleri hakikatlere tercih eden Sait Faik,yalnızlığını,yalnızlığın yarattığı muhayyel arkadaşlarla gidermeye çalışır.

Hayalperest olduğunun farkındadır.İnsanoğlunun çekip çekmedikleri - ni anlatmaktan usandığı için hayale yöneldiğini belirtirken, bu durumun bazı insanları memnun edeceğine de dikkati çeker.

Hayale bu kadar bol yer veren Sait Faik, Mustafa Kutlu tara - fından şöyle değerlendirilir: "Günlük hayatın merhametsiz sertli - ği ile dış dış bir mücadeleye girmeyi göze alamayıp insanlardan kaçan, tabiata, kırlara, denize, hayvanlar âlemine sığınan bir yalnız - lığı tercih etmiş, onu işlemiştir. Buna sebep olarak insanları ve hayatı devamlı kendi hayal dünyası içinde mütalaa etmiş olması, on - lara her yaklaşmasında belli ölçüde bir hayal kırıklığına uğraması gösterilebilir." (38)

Sait Faik'in hayalleri, son yıllarda siroz hastalığının ve ölüme yaklaşmış olmanın tesiri ile sanrılara dönüşür. O, kendince yarattığı "Panco" ile teselli bulur. Gerçeği aşma, gerçekten uzakla - şarak yaşama arzusu, geçmişin izleri ile birarada yaşanır.

Yazarın gerçeküstü hikâyeleri yalnızca sözü edilen hikâyeler değildir. Maşa, sandalye, kibrit kutusu, halı, v. b. gibi konuşması müm - kün olmayan cansız varlıklar, gerçek ötesi ve insani özellikleri ile yer yer konu olur, hikâyelere. Bunların gerçeküstü özelliklerini şiirsel anlatıma bağlamak mümkündür. Eşya bölümünde bu hikâyeler ayrıntıları ile değerlendirilecektir.

(38) Mustafa Kutlu, Sait Faik'in Hikâye Dünyası, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1968, s.12

G - EŞYA

Hikâyelerdeki konulardan bir diğeri de, taşınabilen, insan yapısı cansız varlık olan eşyadır. Hikâyelerdeki eşyalar, insanlarla içiçelikleri münasebetiyle ele alınır ve işlenirler. Sait Faik, eşyalara insan vasfı da yükler. Onların üzüldüğünü, sevdiğini ve konuştuğunu belirtir.

Yazarın hikâyelerinde en fazla yer alan ayna, çirkinlikleri ve güzellikleri aksettiren, insana kendi kendine konuşma ve düzenli olabilme imkânı veren eşya olarak ele alınır. "Plajdaki Ayna"da yazar, aynayı bulan "enayi"ye kızar. Ayna hakkında uzun uzun açıklamalar yapar. Sebepsiz yere ayna kırdığını anlatır ve ayna için şunları söyler: "Hangi enayi onu, hangi zamanda icat etmişse etmiş; saçımızı taramak, suratımızda kara var mı diye bakmak, burnumuzu silkerek biraz sümük kalmış mı, diye göz atmak, yahut da

- Ulan! benim gözlerim fena değilmiş be! Hele şu ağzımızın kenarına inen çizgiye bak! Vay anasını!.. İfâde veriyor suratıma! Şu karılar da erkekten anlamıyor vesselâm...

Diyebilmek için işe yarıyor. Her nevi kendi kendine konuşmaları istediğimiz kadar ayna vesilesiyle uzatabiliriz." (M.Kah-H.Bul, s.15,16)

Aynı hikâyede, aynanın ihtiyarlara tabut, kefen, ölüm gösterdiği, veremlilere korkunç gerçeği hissettirdiği anlatılır. Ayna ile dost olmak, ona düşman kesilmek de mümkündür. (M.Kah-H.Bul, s.16)

"Bir İlkbahar Hikâyesi"nde, ayna münasebetiyle başlayan aşk konuyu oluşturur. On iki yaşındaki hasta çocuk, odasında "parlak bir kuş" dediği ayna ışığını yakalamaya çalışır. Bu ışığın sebebini anlayabilmek için pencereye koşar. Kız ve elindeki aynayı görür. Ayna ve ayna ışığının uyandırdığı heyecanları anlatır. (M.Kah-H.Bul, s.88)

"Kestaneci Dostum"un kahramanı, aynada kendisini hayretle seyreder. Yirmi dört yaşında olduğunu öğrendiği zaman, aynanın karşısına geçer. Aynada gördüğü adama hayretle bakar. O güne kadar aynada kendini görmediğini düşünür. (M.Kah-H.Bul, s.96)

"Falcı Matmazel Todori"nin eşyalarından bahsedilirken, öncelikle odasındaki endam aynası belirtilir. Anlatıcı, bu aynadan kara

bıyıklı,güzel bir delikanlı hayaline rastlayacaktır.(M.Kah-H.Bul, s.190,192) "Bayan Gülseren" hikâyesinde de ayna,Berber Rıza ile Gülseren'in çılginca bakışlarla birbirlerini etkilemelerini sağlar.(H.Baş-S.Kuş,s.41,43)

"Semaver"de,hikâyenin kahramanı ile hikâyeye başlık olan semaver arasındaki münasebet anlatılır.Ali,semaveri,içinde ne ıstırap, ne grev,ne de kaza olan bir fabrikaya benzetir.Ondan sâdece koku, buhar ve sabahın saadetinin istihsal edildiğini düşünür.Salep güğümü ile semaver onun hoşuna giden eşyalardır.Annesinin ölümünden sonra,Ali'nin semaver ile karşılaşması,insan-eşya ilişkisi açısından incelemeye değerdir: "Bir sabah,yemek odasında karşı karşıya geldiler.O,yemek masasının muşambası üzerinde donakalmıştı.Onu kulp-larından tutarak,gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu.Kendisi bir sandalyeye çöktü.Bol bol sessiz bir yağmur gibi ağladı.Ve o evde,o bir daha kaynamadı..." O günden sonra da semaverin yerini salep güğümü alır.(Sem-Sar,s.9,12) "Güğüm" hikâyesinde de,bir salepçi güğümünden bahsedilir.(H.Baş-S.Kuş,s.109)

"Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde Trifon'un oyuncak gemisi ile olan bağlılığı (Sem-Sar,s.21) , "İpekli Mendil"de de bir mendil uğruna katlanılan zahmetler anlatılır.(Sem-Sar,s.40,41) "Gaz Sobası" hikâyesinde ise,gaz sobasını ilk defa gören kenar mahalle insanların gözü ile sobanın özellikleri ve ilgi çekiciliği verilir.Gençler sobanın ışığı ile hülyalara dalar.(Sem-Sar,s.193)

"Şahmerdan" hikâyesine,kurulduğu zaman bir giyotin haliyle meydana çıkan şahmerdan konu olur.Şahmerdandaki ağırlığı kaldıran insanlardan bahsedilir.Şahmerdanın buharla işleyeni iki yüz,üç yüz, beş yüz kilo ağırlığı iki nefeste yukarıya kaldırır.Fakat dört kişi bu bin kiloyu makinenin büyük ve küçük çarkı sayesinde ancak işletebilirler.Ağırlığı yukarıya kaldırabilmek için,en az on beş dakika çalışmak lâzımdır.(Şah-L.Ad,s.9)

Kocaman gümüş saati ile ders esnasında arkadaşlarına dersin bitiş saatini söyleyen çocuğun hikâyesinde,saat ve saatin zembereği, önemli ölçüde işlenir.Hatta hikâyenin adı da "Zemberek"tir.Saati kurmaya çalışan çocuk,bir türlü kuramadığı saatin,zembereğinin kırıldığını anlar.Arkadaşlarına saatin bozulduğunu,arızasının da

zemberekte olduğunu söyleyince adı "Zemberek" kalır.(Şah-L.Ad,s.67)

Radyo, gramofon, mühür ve yazı makinesi de hikâyelerden birinin konusunu oluşturur. Yazar, "Gramofon ve Yazı Makinesi" hikâyesinde, bunlar hakkında açıklayıcı bilgiler verir. Kendi değerlendirmelerini de anlatır. Radyonun münasebetsizliklerini, gramofonun değerini, yazı makinesinin imzasız mektuplar için söylediklerini hikâye eder. Onları kendince konuşturur. Radyoyu gösteriş meraklıları için bir ihtiyaç olarak gören yazar, bir başka ülkede yaşayan insanın odada konuştuğuna inanmadığını belirtir. Radyo ile gramofonu karşılaştırır. Gramofonu başlı başına bir fikir olarak değerlendirirken, radyoyu casus diye niteler. Radyonun olan biteni haber vermesini, edepsizlik olarak görür. Yazı makinesi ile mühür arasında benzerlik bulur. İmza çikalı başını alıp giden mühür, yazı makinesine benzer. Çünkü, yazı makinesi de harflerin imzası gibi bir şeydir, ona göre. Yazı makinesi ile matbaa arasındaki düşmanlıktan bahseder. Yazı makinesi el yazısına, ağabey tavrı takınırken, matbaa ile düşman olur. Matbaa, yalanların, dolanların, şantajların, hırsızlıkların, bayağılıkların âletidir. Bayağıların eline, hatta kucasına atılmaya hazır bir histerik kadından başka bir şey değildir. Yazı makinesi konuştur, kendini över, matbaayı kötüler. İmzasız mektuplar hakkında da bilgi verir. Saf adamların gözünü açabilmek için yazıldıklarından bahseder. (M.Kah-H.Bul, s.63,66)

"İnsanoğlunun kafasında günlerce düşünülüp armut piş ağzıma düşse varan bu iki makine"ye olan sevgisini "Gramofon ve Yazı Makinesi"nda anlatan Sait Faik, "Kış Adamı, Maşa ve Sandalye" hikâyesinde de mangalın ateş tutmak isteyen maşası ile bir insan bekler gibi duran sandalyeyi anlatır. Eşyaların düzeninin, insanı da etkilediğini belirtir. Sessizlik içindeki sandalye ve saat yazara, "sinir bozucu" gelir. (M.Kah-H.Bul, s.80)

Eşya-insan ilişkisinin sunulduğu "Karidesçinin Evi" hikâyesinde Köpekli Adam, odadaki eşyaların kendisine alışmış olabileceğini düşünür. Düşüncelerini şöyle belirtir: "Mangalın kömürüyle karanfil kokan oda eşyasının, sahiplerine benden daha yakın olduklarına hiç şüphem yoksa da, bana da kadehlerin arttığı nisbette sokuluşları; sanki yüzüne bakmadığım yanımdakinin, bu odada bir kış gecesi fakir ve meys fakat seven bir halde beklediğini, kendilerinin ise karidesçini

malı oldukları halde, beni de iyi bir kiracı diye sevdiklerini söyledilerdi." Eşyaların tanıdık olmasının insanı olumlu yönde etkilediği ve rahatlattığını da şöyle açıklar: "İşte bu eşyanın "Kiracımız, aziz kiracımız!" diye sokuldukları anda - insan eşyaya alışmadan rahat edemiyor - ne İstephan'ın Türkçesi "Beni kaybettiğin zaman arayacaksın" olan Rumca şarkısı, ne onun kadınla erkek arası hazin, fakat iyi insanlığı... karidesçinin evini güzelleştirebilirdi". (M.Kah-H.Bul, s.156,157) Daha sonra da karidesçinin evindeki komodin, kanaviçe resim v.b. gibi eşyaları tanıtır. (M.Kah-H.Bul, s.164)

Gazinodaki tahta masalar, tahta iskemleler, camekân, duvardaki büyük levhalar ve kanape "Korkunç Bir Pastane" hikâyesinde (M.Kah-H.Bul, s.183), yazarın "ya roman sayfasından aşırılmış yahut da ihtiyar bir matmazelin arkasından hayal edilmiş" dediği eşyalar ise "Falcı Matmazel Todori" hikâyesinde anlatılır. (M.Kah-H.Bul, s.190)

Matmazel Todori'nin 1314'ten biraz sonra çıkarttığı, çok latif bir fotoğrafı aynanın üzerindedir. Matmazel o yıllardaki güzelliği ile övünür. Köpekli Adam da, onun sözlerini tasdik için eşyanın şahitliğine başvurur. Şöyle anlatır: "Onun öyle olduğuna inanmak için yalnız kendi fotoğrafı değil, bu Dreyfüs resimlerine bakan bir başka duvar halısı şahittir. Bir maske bir konsol da:

- Doğrudur, öyle idi! derler.

Ondan öte, karyola, yastıklar, dar sedirler susar durur..." (M.Kah-H.Bul, s.191)

Eşyaların konuşurulduğu bir başka hikâye de "16,15"tir. Yazar, bir tüketim maddesi olan kibritin, kutusu ile konuşur. Kibritin orman mahsulü olduğundan bahseder. Yazar, uzun süre konuşacağı benzeyen kutuyu engellemek için üstüne basarak susturur. (Sev.Mek, s.39)

Hikâyelerinde, eşyaları canlıymış gibi değerlendiren Sait Faik'in bu özelliği Afşar Timuçin tarafından şöyle değerlendirilir: "Sait Faik hem gerçekçi anlatımı, hem şiirsel anlatımı seçmiş, bu ikisini dünyayı yorumlamada tek bir yöntem halinde birleştirmişti." Şiirsel anlatımla anlatmak istediğini de şöyle belirtir: "...şiirsel anlatımda siz dış dünyayı bağımlarsınız, eşyaya hiç sahip olamayacağı nitelikler yüklemeye, yeni yorumlar getirmeye bakarsınız, hatta eşyaya yasalarını yazdırmaya yeltenirsiniz..." Sait Faik'in bu nitelikli

hikâyelerini şiirsel anlamlı diye niteler.Sait Faik'in gerçekleri bozmak gibi bir niyetinin olmadığını da vurgular.(39)

Sait Faik,eşyalarla insan arasındaki ilişkiyi,doyurucu bir anlatımla sunmaya çalışır.Eşyaları konuşturması,onlara yakınlık duyması,hatta dostluklar kurması dikkate değerdir.Mahmut Alptekin de Afşar Tımuçin gibi onun bu özelliğini,"şiirli bir anlatım"a sahip olmasına bağlar. (40)

-
- (39) Sait Faik Abasıyanık,Şimdi Sevişme Vakti (Baskıya Haz.Muzaffer Uyguner),Bilgi Yayınevi,Ank.,Şubat 1986,s.116,120
- (40) Mahmut Alptekin, "Sait Faik Üstüne Notlar", Varlık d., Haziran 1972, s.10

I I - T A B İ A T

Binbir türlü renk ve kokusu ile insanlara sonsuz fırsatlar sunan tabiat, nimetleriyle akıllara durgunluk verecek güzellik ve etkidedir. Denizleri, gökleri, toprağı, balığı, köpeğı, kuşları, çiçeğı, böceğı, cıvıltıları ve dört mevsimi ile bir bütündür. İnsanlara ayrı ayrı heyecanlar yaşatır.

Kiminde deniz tutkusu vardır, kiminde bahar. Aranan, özlenen bir sevdadır, kiminde kış. Kimi balığın pullarındaki güzelliğe vurulur, kimi sonbaharda hüzünlenir, bir bıldırcının güzelliğı ile avunur. Dört mevsimi ve bütün canlılarıyla, çoğunlukla dost olan tabiat, Sait Faik'in hikâyelerinde oldukça canlı ve başarılı bir anlatımla sergilenir.

Güzelliklere karşı oldukça duyarlı olan sanatçı, gözlem ve tasvir gücünün verdiği rahatlıkla, gördüğü güzellikleri ve üzerinde bıraktığı etkileri kendine özgü bir eda ile dile getirir.

"Semaver"de saksılar içinde eve taşınan tabiat güzelliklerinden ve bunlardan biri olan fesleğenlerden (Sem-Sar, s.10), "İpekli Mendil"de lodes, poyraz, karayel, günbatısı diye kokularından tanınan rüzgârlardan (Sem-Sar, s.42), "Kıskançlık"ta dağ ve bayırın kafa dinlendirici renk cümbüşünden (Sem-Sar, s.44), "Düğün Gecesi"nde yağmurlu bir sonbahar gecesinden bahseden yazar (Sem-Sar, s.55), "Kalorifer ve Bahar" hikâyesinde insanı saadete çağıran tabiatı şöyle anlatır: " Tabiat çırılçıplak, hatta zelzelesi, fırtınasıyla bile güzel, özlenir bir şey. Bizi kucaklamak, bizi avutmak, bizi çalıştırmak, bize öğretmek için neler yapmaz. O artık bir sır değildir. Bize saadeti bağırarak, bizi yaşamaya çağıran bir bütündür." (Sem-Sar, s.130)

Tabiatın insanlara sunduğu nimetlerden karpuz ve kavun, özellikleri ile birlikte "Bir Karpuz Sergisi"nde (Sem-Sar, s.145-146), su sesi ile yankılanan dağın ve ıhlamur ağacının güzelliğı "Hancının Karısı"nda (Sem-Sar, s.160), kuş sesi ve yapraklardaki parlaklıkla hayata bağlanmış "Ormanda Uyku"da (Sem-Sar, s.171) ve bir kış gecesinin güzelliğı ile ayın büyüleyiciliğı de "Davut'un Anası"nda anlatılır. (Sem-Sar, s.211)

Buram buram menekşe kokan "Menekşeli Vadi"de tabiatın

sarhoşluk derecesinde huzur verici güzelliği anlatılır.Lahanalar, çiçekler,maydanezlar,salatalar arasında her taraf menekşe kokusu ile doludur.Şarıl şarıl akan dere de,derinliği,garipliği ile insanı kendine çeken bu vadinin manzarasını tamamlar.(Şah-L.Ad,s.143)

"Bekâr" hikâyesinde tabiatın tiyatroya intibai aldığını,hayatı suni ve kompoze gördüğünü ifade eden yazar (Şah-L.Ad,s.88), "Şeytanminaresi" hikâyesinde,ılık bir hava ve hafif bir rüzgârla gevşediğini,bir süre sonra pek çok sıkıntı ve yükten kurtulduğunu hisseder.(Şah-L.Ad,s.84) "Çelme"de su sesiyle çınlayan,söğüt ağaçlarının ve böğürtlenlerin bel bulunduğu,binbir kuşun,parlak ağaçlara kümelendiği ahenkli bir tabiat parçasından söz edilirken (Şah-L.Ad,s.15)," Bir Define Arayıcısı"nda,toprakla göğün birbiriyle çok yakın olması,poyrazın,salkım ağaçlarını tepelerinden yalayıp yukarıki çamlıklara doğru uçuşması,yolun keskin bir toprak ve papatya kokması ve yıldızların yeryüzüne yakın olması üzerinde durulur.(Şah-L.Ad,s.38)

Gökyüzünde esmer lekeler dediği kuşlarla,yeryüzünde,toprak ananın koyu yeşil saçları diye nitelediği çimenlerin birer birer yok olmasını, büyük bir üzüntü ve duyarlılıkla "Sen Kuşlar"da dile getiren Sait Faik (H.Baş-S.Kuş,s.117), " Bir Kaya Parçası Gibi" hikâyesinde tabiatı "Van Gogh" dehası olarak görür.(H.Baş-S.Kuş,s.142,143)

Tabiat güzelliklerini,gelecek nesilleri de düşünerek korumak gerektiğini vurgular.Bu konuda Falih Rıfki Atay ile aynı fikirdedir.Oldukça hassastır.Yeşilliklere,ağaçlıklara,kuş ve böceklere,kısaca bütün güzelliklere hayrandır.Falih Rıfki Atay,tabiatı konu alan yazılarında,medeniyet karşısında tabiatın değerini korumak gerektiği fikrindedir.Zaten Sait Faik de " dünya değişiyor" derken,bilinçsizce yok edilen ve binalarla kaplanan tabiatı,medeniyet karşısında canlı tutma,koruma zorunluluğunu ifade eder.Aksi halde gün geçtikçe güzelliklerden eser kalmayacaktır.

"Tabiat: çoğunca dosttur.Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânı veren,yüz vermez bir babadır..." diyen Sait Faik,"Haritada Bir Nokta" hikâyesinde sessiz ve sakin bir adaya çıkıp yaşamak arzusunu belirtirken,tabiatla başbaşa kalma düşüncesini de ifade eder.(H.Baş-S.Kuş,s.160)

Tabiat, medeniyet getirdiğini iddia eden ve bilinçsizce davranan insanlar karşısında oldukça dirençlidir. "Bütün insanlık, suniliğe, aldatmacalara teknik imkânlarla art niyetlerini gerçekleştirme - ye yeltenseler de dünya büyüktür. Elbette hakikati haykırarak, iyiye, güzele, doğruya, temize yöneltecek, insana bir ulvi yükseliş kapısı açacak, bir bakir parça, bir el değmemiş köşe kalacaktır." (1)

"Korentli Bir Hikâye"de yol çimenlerinin bile söküldüğü anlar yaşanır. Ve Korent gölünün o etkileyici manzarası âdeta, karikatürlerle benzetilmek istenir. Fakat, tabiat güçlü ve dirençlidir. Hiç kimse ve hiç bir şey, köydeki balıkçı havasını ve gölün esrarını yok edemez. (H. Baş-S. Kuş, s.194,195)

Tabiatteki mükemmel düzene hayranlık duyan Sait Faik "Öyle Bir Hikâye"de bunu, hayali arkadaşlarının birinin ağzından şöyle verir: "Hey büyük Allahım! Şu taşlara bak. Yıkadın pırıl pırıl... Kâinat tepemde akıl ermez oyunlar oynuyor. Buhar su oluyor. Su çamurları, pislikleri temizliyor, çimenleri yeşil ediyor, ağaçları ağaç." (A.V.B.Y-Az Şek, s.75)

Tabiat baharla birlikte temizlenir, canlanır. Mevsimler bölümünde daha geniş anlatılacak olan bahar, yağmurlarla birlikte bütün çamurun, kirin ve pasın sökülmesi demektir. "Baharı Aramak" hikâyesinde, baharın, şehirde bir realite değil, hayal olarak yaşandığı da belirtilir. (B.Öl-Y.Ed, s.49)

Tabiat, yağmurlu ve karlı bir havada insanların güzel görünmesini de sağlar. " Yağmurlu Hava "da insanların harikulâde güzel oldukları anlatılır. (B.Öl-Y.Ed, s.55,56)

Bir dost olarak gördüğü ve çoğunlukla yalnızlığını gidermek için sığındığı tabiat yazarın gözünde şefkatli bir ana ve yüz vermez bir baba kucağıdır. " İnsanlar bir yana Sait Faik, kendisi ile tabiat arasında olağanüstü bir dostluk, fevkalade bir anlaşma kurmuştur. En yıkık, en ümitsiz anlarında, o çok sevdiği insanlardan, geçici de olsa, gördüğü haksız muamele karşısında tabiatın şefkatli

(1) Mustafa Kutlu, Sait Faik'in Hikâye Dünyası, Dergâh Yayınları, İst., 1968, s.19

kucağında daima bir yer bulmuştur.Hareketleri,huzur ve sükûn saat -
leri onunla kucak kucağa diz dize geçmiştir." (2)

Demir Özlü'nün de belirttiği gibi," onun yazdığı öykülerden
ara-renkler,kokular,doğanın bitki örtüsü,çiçeklerin çeşitleri,iklim,
günlerin ve mevsimlerin ışığı sensuz bir zenginlikle taşmaktadır."(3)

Tabiatı,yazarın konu alış şekline göre,deniz-toprak,hayvanlar
ve mevsimler olarak değerlendirmek ve bu konuları işleyen hikâyele -
ri biraraya getirmek mümkündür.

(2) Mustafa Kutlu,a.g.e.,s.22

(3) Demir Özlü, "İnce Üslûplu Sevgi Havarisi " ,Cumhuriyet Kitap,
S:13, Mayıs 1990, s.13

A - DENİZ-TOPRAK

Sait Faik'in hikâyelerinde, üzerinde yaşadığımız toprak, tutku ile bahsettiği deniz kadar yer almaz. Deniz ile toprağın, orman ile denizin ilişkisi üzerinde durulurken, çiftçilere ve balıkçılara duyulan sevgi de dile getirilir. Balık, balıkçı, olta, kayık, gemi, yelken v.b. denizle ilgili ne varsa hemen hepsi hikâyelerine konu olabilmektedir.

İnsanlarını hep kenar mahallede ve alinteri ile kazanan yoksul insanlar arasından seçtiğini belirttiğimiz Sait Faik, balıkçı kesiminin yoksulluğu, ekmek kavgası ve yaşama gücü karşısında etkilenir. Onlarla içli dışlı olur.

Hikâyelerindeki insanlar da denize tutkudur, çoğunlukla balıkçılıkla geçinirler. Balığın bol miktarda avlandığı gün, insanı ürküten büyük bir sevinçle kıyıya dönen balıkçılar, balığın durumuna göre, yarı aç yarı tok yaşarlar.

Hikâyelerinde balıkçılıkların gözü ile toprağı değerlendirir. Toprak, deniz kadar olmazsa bile, insana, denize açılabilmek için, yelken yapma fırsatı verdiği için değerlidir. Deniz ve balıkçılar da çiftçi gözü ile değerlendirilir. Toprağı çok seven kahramanlarından biri, yazarın, bu konudaki fikirlerini açıklar. Ona göre, toprakla uğraşan insan kadar, denizle uğraşan balıkçılar da büyüklü ve derin bir musikinin, hakiki hayatın farkındadır.

Hikâyelerinde yarattığı kişilerden farksız yaşamayı arzulayan ve bunu gerçekleştirmeye çalışan yazarın, "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" adlı hikâyesi, büyük bir deniz tutkusunun ifâdesidir. Balığın, balıkçının, yoksulluğun ve açlığın sergilendiği hikâyenin kahramanlarından Trifon, "oltaların yetişmediği, ağların serpilmediği" meçhul denizlere karşı tutku derecesinde bir sevgi taşır. Trifon için, ne yaşayan insanlar, ne çiçekler, ne akarsular, ne de arkadaşlar bir mana ifâde eder. Tutku derecesinde sevdiği deniz "ona, ciğerlerine çektiği havanın kıymetini, açıkçası yaşamın zevkini ve lezzetini" verir. Ondan ötesi boş, ıssız ve manasızdır. Denize bir dakika durup bakmaya vakitleri olmadığını söyleyen insanlar, onun gözünde zevksiz mahluklardır. Trifon, denize girmeyenlerle arkadaşlık etmek bile istemez. (Sem-Sar, s.20)

Denizi bu derece tutku ile seven Trifon ,acaba,toprağı nasıl değerlendirir?

Toprak,Trifon'a " yelkenlerini yapmak için kereste,çekiç ve keser verdiği için,biraz bir şeye"benzer.Çünkü o,toprağı sevmez; sâdece hürmet eder.Hürmeti de sevdiklerinin onun altında elmasından,ölüleri barındırmasından kaynaklanır.

Deniz tutkusu onu,oyuncak gemi yapmaya götürür.Yaptığı gemi, bir çocuk için tahmin edilenlerden daha güzel olur.O artık,Trifon için mavi gözlü bir kızdır.Üstelik kendi elleriyle yarattığı bir kız.Gemiye, ortasına "istifham" işareti koyduğu kırmızı bir bayrak asar.İstifhamlı bir geminin Okyanus'u aştığını duymuştur çünkü. Deniz kıyısında oynadığı bir gün gemisi,Ada'nın kıskanç çocukları tarafından taşlanarak batırılır.(Sem-Sar,s.23)

Aynı hikâyede, "kimsenin boynu,bir balıkçının kafasıyla vücudu arasında yükselen bu garip sütun kadar sert,dik,kararmış, âdeta nasırlı ve sinirli olamaz" diyen yazar (Sem-Sar,s.17), "Bir Kıyının Dört Hikâyesi"nde balık tutmakla vaktini geçirmeye çalışan kayıkçıdan,denizdeki ejderhalar,canavarlarla ilgili hikâye anlatan çocuklardan ve bir balıkçı ölüsünden bahseder.Tırnaklarından saçlarına kadar güneş ve deniz içinde gelişmiş,balıklar ve yosunlar kadar denizin tadını çıkartan bir çocuk,ölüyü gösterir.(Sem-Sar,s.30,33)

"Orman ve Ev" hikâyesinde,orman ile deniz arasındaki benzerlik verilir.Dokurcun Suyu'nun buz gibi sularından aldığı kuvvetle levent kavaklardan başlayıp,meşe,ayva,köknar ve çamlarla biten Haleplizâdeler'in ormanı," bin dört yüz metreye çıkan bir dağın tepesindeki kırmızı derili kayalara" kadar bir deniz görünümündedir.(Sem-Sar,s.51,52)

Bu benzetmeyi "Ormanda Uyku" hikâyesinde de bulmak mümkün. Yazar içi yaprakla , rüzgârla ve ışıkla dolu ormanda,kendisini bir deniz üstünde gibi hisseder. (Sem-Sar,s.177)

"Robenson"da bulunduğu limanın havasında insanı yelkenlilere ve şileplere iten bir mıknatısın varlığından bahseden (Sem-Sar,s.89), "Bir Vapur" hikâyesinde Tadla adlı Türk vapurunda,denizle ve insanlarla içiçe olmanın,değişik insanlar görmenin huzuru içinde olan yazar (Sem-Sar,s.114), "Ormanda Uyku" adlı aynı hikâyesinde,denize

ve balıkçılara duyduğu tutku derecesindeki sevgiyi, çok değişik ve etkileyici bir yorumla şöyle gösterir: " Tam iki senedir insanlardan kaçıyordum. Ne sevincim, ne kederim belliydi. Yalancılıktan seviyordum. Dilim paslı, uykum berbattı. Ama şimdi karides avlayan balıkçıların ışıklarıyla geçen hastalığıma inanmıyorum. Ne bromüre, ne de fosfatlara muhtacım." Sonra insanlara, deniz suyu ile balıkçıların karpit lambalarını karıştırarak içmelerini ve iyileşmelerini tavsiye eder. Bu şekilde tutkusunu ifâdeye çalışır. (Sem-Sar, s.170)

Elbiseler bile "balıkçılaştır". "Plaj İnsanları"nda balıkçıların, giydikleri elbiseyi çabuk kirlettikleri ve balıkçılaştırmak için elden geleni yaptıkları anlatılır. (Sem-Sar, s.202) " Marsilya Li - manı"nda da denizcilerin ruhu şöyle tanımlanır: "Dış, bir balık kadar kaygan; iç, bir deniz içi gibi zehirlidir." Bu insanların sabahları da değişik olur. Sabah; "deniz kestaneleri yenen sahile, beyaz, uzun uzun yelkenli bir korsan gemisi hızı ve güzelliğiyle pupa yelken" iner. (Sem-Sar, s.216, 219)

"Bir Define Arayıcısı"nda (Şah-L.Ad, s.35), "Krallık"ta (Şah-L.Ad, s.54) ve "Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür" hikâyesinde de balıkçılıkla geçinmeye çalışan insanlar anlatılır. (Şah-L.Ad, s.147) Son hikâyedeki balıkçılar arasında, yakamozdan balığın cinsini belirleyecek kabiliyet ve tecrübeye olanlar vardır. Balıkçılıkları ile övünürler. Ve Karadeniz balıkçısı gibi yedi düvelde balıkçı olmadığını söylerler. Aynı hikâyede, denizde kayığın gidişi ve sabahın güzelliği şöyle tasvir edilir: "Dikiş makinesinde beyaz iplikli bir dikiş iğnesinin siyah bir kumaşa bıraktığı beyaz çizgiler halinde kürekler suyu delip arkamızda dikiş yerleri bırakarak gidiyoruz..."

Sabah hepimizin gözünde. Karşıda Heybeli'nin sırtındaki şerit halinde fecir söndü, şimdi sahiciyi kırmızı bir ışıkla yükseliyor. Hafif, limonata gibi bir rüzgâr çıktı. Bu rüzgâr, geceyi sürümeğe, yıldızları söndürmeğe gelmiş gibi işini bitirdikten sonra duruyor." (Şah-L.Ad, s.146)

Toprakla uğraşan "Papaz Efendi" , deniz ve toprakla ilgilenen insanların hakikate ulaştıkları fikrindedir. Toprağı çok sever. Küçük bir bahçe ile "kavga"ya girer. Kavga sona erdiği zaman "erkekle kadın arasındaki aşk muharebesinde galip çıkan erkeğin hem mağrur,

hem müşfik hali papaz efendide, kadının o çiçekli, o güzel, o pırıltılı - bir nevi galibiyetten başka bir şey olmayan - dişi mağlubiyeti de toprakta " kendini gösterir. (Şah-L.Ad, s.169)

Toprakla uğraşırken zevkle çalışan Papaz, hem toprakla uğraşanlara, hem de geçimini denizden sağlayanlara aşırı bir sevgi duyar. Ben " dünyada balıkçıları, toprakla uğraşan rençberleri severim. Yalnız onları... O kadar.." diyerek duygusunu dile getiren Papaz Efendi, tohumu askere, toprağı da cephaneye benzeter. Tabiatla savaşta bu ikisi ile başarı kazandığından bahseder. Tutku derecesinde bağlı olduğu, "karşılığı için hiç bir şey istemeden" veren toprak ile kadın arasında ilgi kurar. "Erkekler değil ama kadınlar muhakkak toprak - tan çıktı. Toprak ana! Toprak ana! Her mahlûkun dışısında bir topraklık var." dedikten sonra, erkeklerin güneş, hava veya suyun çocuk - ları olması ihtimali üzerinde durur. Kadınların ise kesinlikle toprak - raktan gelebileceğini iddia eder. Toprağı, su ve güneşten daha değer - li bulur.

İlahilerini toprağa okuduğunu söyleyen Papaz, Ada'daki güzel sesli balıkçının da esrarlı sesi ile denize seslendiğini iddia eder. Balıkçı, Allah'a karşı sevda ve şükran şarkıları söyler. Ancak, Papaz'a göre, bu şarkılar denize söylenir. Papaz, toprak ve denizle uğraşan insanın hakikati bulduğunu belirtirken, kendisinden ve balıkçıdan hareketle şunları söyler: " - Ben toprağa ilahi okuyorum. Beni dinle!.. -dedi- Balıkçıyı da dinle. O da denizlerin dibine şarkı okuyor. O, hakikati bilmeden bularak yaşamış mübarek adam! ". Sözü edilen balıkçı, ömrünü balık ağlarıyla örmüştür. Her gün tut - tuğu balık, ertesi günün ekmeğine yetiyecek kadardır, fazlasını tut - maz. (Şah-L.Ad, s.171,172)

Sait Faik, tabiatla kavga eden insanlara imrenir. Hayranlık dolu gözlerle bakar. Sabahleyin altıbuçukta tabiatla kavga için so - kağa fırlamayan insanların "metelik" etmediğini söyler. "Karanfiller ve Domates Suyu"nda toprakla çetin bir mücadeleye giren Kör Mus - tafa ve onun gibi insanlara duyduğu sevgiyi ifâde eder. Onların diş - le, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı nasıl yendiklerini sevgi dolu cümlelerle anlatır. Kör Mustafa'nın dirençle yetiştirdi - ği karanfiller ve domateslerden, büyük bir övgü ile bahseder. (M.Kah-H.Bul, s.43,45)

"Hallaç"ta bir adamla,minimini bir kız çocuğunun balık tut - tuğundan bahseden yazar (M.Kah-H.Bul,s.36) , "İzmir'e" adlı hikâ - yesinde,balık tutanlar kadar,balık satan esnafı da - geçimini olta - sıyle kazanan balıkçılardan daha az olmak şartıyla - sevdiğini söyler. (M.Kah-H.Bul,s.75)

Balıkçılıkla geçimini sağlayan ve geldiği köyde,balıkçılığa karşı,çocuklarda sempati uyandıran Muharrem adlı "Sakarya Balıkçısı" kış kıyamet demeden,sandalı akıntıya kapılsa bile , lezzeti kılçık - larında gizli olan balıkları tutmaktan vazgeçmez.(M.Kah-H.Bul,s.93)

Balıkçılarla aynı heyecanı yaşamak,ekmek parası kazanmanın onurunu duymak isteyen yazar, " İki Kişiye Bir Hikâye"de ve aynı metnin bir iki farkla aynısı olan " Ermeni Balıkçı ile Topal Martı" hikâyesinde,deniz karşısında duyduğu korkuyu anlatır. (M.Kah-H.Bul, s.114)

"Bulamayan" hikâyesinde de tıpkı yazar gibi,denize ve gemile - re tutkun güzün adamı anlatılır.Adam,yanında taşıdığı kendi elleri ile yaptığı gemisini kaybetmiş olma düşüncesiyle dehşete düşer . Yüzü bir saniye ölü yüzü gibi olur.Pakete dokununca yanında olduğunu anlar ve rahatlar.Gemisini yüzdürürken,büyük bir iş başarmış olmanın sevincini yaşar. (H.Baş-S.Kuş,s.121)

"O yalnız ağlarıyla yaşamıştı.Yalnız ağlarıyla yetmiş beş se - ne aç açık kalmamış,nâmerde muhtaç olmamıştı" diye tanıttığı balık - çının ölünce ağ ile gömülmemesi karşısında isyanını dile getirir. "Ağıt" adlı bu hikâyede balıkçı kısmını da zeytine benzetir. Biraz tuz yemeliler ki,acılıkları gitsin,der Sait Faik. (H.Baş-S.Kuş,s.151)

"Balıkçısını Bulan Olta"da balık tutamayan yazarın oltayı, balık tutabilen bir çocuğa bırakması (H.Baş-S.Kuş,s.153) , "Haritada Bir Nokta"da baliğa çıkan insanların pay meselesinde,kasaba dışından gelen delikanlıya yaptıkları haksızlık (H.Baş-S.Kuş,s.164), "Sivri - ada Geceleri"nde karides avlayan balıkçı (H.Baş-S.Kuş,s.168), "Sivriada Sabahı" hikâyesinde de aynı balıkçı ile yazarın balık tut - maya çalışmaları (H.Baş-S.Kuş,s.175) ve "Yandan Çarklı"da ise deni - zin sularını döve döve giden vapur konuyu oluşturur.(H.Baş-S.Kuş, s.183)

Tabiatla başbaşa kalınca bütün sıkıntı ve dertlerinden kurtulduğunu ifâde eden yazar, "Sur Dışında Hayat"ta ceviz, incir, dut, erik ve çitlembik ağaçlarından, sebzelerden ve bereketli topraktan bahsederken (H.Baş-S.Kuş, s.76), "Güğüm" hikâyesinde, toprak ananın bağrından çıkan şifalı ot ve bitkilere kısaca yer verir. Öksürikle re, soğuk algınlıklarına birebir gelen Okaliptüs bitkisinden, unnap ağacı ve iğdeye benzeyen yemişinden sözeder. (H.Baş-S.Kuş, s.108) "Rıza Milyon-er"de ise zenginlik hayalleri içinde olan Rıza'nın soğan, patates, sarmısak, yulaf, arpa ve mısırları savaş çıkınca, iki katına satmayı düşünmesi sebebi ile, bu bitkilerden bahsedilir. (A.V.B.Y - Az Şek, s.51)

"Hişt, Hişt!.. "te de çiçek tarlasından, deve dikenlerinden ve bunların insana verdiği yaşama sevincinden bahsedilir. (A.V.B.Y - Az Şek, s.74)

"Paşa Hazretleri"nde balık tutma merakı ile dolu olan emekli paşayı anlatan (B.Öl-Y.Ed, s.42) , "Bir Balık Avı Hikâyesi"nde tuttuğu balıkla garip bir sarhoşluk duyduğunu, heyecanla dolduğunu ifâde eden yazar (B.Öl-Y.Ed, s.46) , "Balıkçının Ölümü"nde, dünyanın balıkçılara da kalmayacağını vurgular. Balıkların balıkçı için "tatlı sert" ağıtlar yakacağını, yakmaları gerektiğini düşünür. (B.Öl-Y.Ed, s.88)

"Halime'yi Samanlıkta" hikâyesinde, tabiatla; tarla ile, gökyüzü ile, kurtlarla, böceklerle, yağmurla, hastalıkla dövüşen adamı anlatan yazar (Sev.Mek, s.19) , "Karapürçek"te çocukluk yıllarının geçtiği Adapazarı'nda bir köyü, coğrafi özellikleri ve güzellikleriyle verir. Karapürçek adlı bu köy, Sakarya kenarında, kocaman ceviz ve kavak ağaçlarıyla, su kıyısının levent kavaklarıyla cennetten bir numunedir, diye tanıtılır. (Sev-Mek, s.22,23)

Denizi, balık ve balıkçıyı sıkça işleyen yazar, tabiatı bir bütün olarak sever ve fırsat buldukça, onun nimetlerinden faydalanır. Toprağa hürmet eden, denize tutku derecesinde bağlı olan Sait Faik'le denizi aynı derecede seven ve eserlerinde balıkçıların hayatını konu alan Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir arasında, bir paralellikten söz etmek mümkündür. Aralarındaki paralellik yanlış yorumlara yol açar. Yeditepe'de yayınlanan, Cevat Şakir Bey'le yapılan bir mülakatta

Sait Faik'in bir taklit olduğu konusunda, bazı sözler söylenir. Bu sözleri okuyan Sait Faik, söylediğini inkâr eden Cevat Şakir Bey'e ve bu sözleri yayınlayan Yeditepe'ye şunları yazar: "Benim, Cevat Şakir Beyi taklit ettiğimi kim söylemişse dünyanın en aşağılık, en bayağı, en müfteri, en adi adamı odur. Yazılarım meydandadır. Hangi hikâyem taklitse, ilhamsa, tesirse, ortaya sürmeyen herife yuf olsun!" (4)

Aynı konuda yazdığı "Yarı "Yeditepe", Yarı Balıkçı, Yarı Okuyucu İle Konuşma" başlıklı bir başka yazısında, söylediklerini inkâr eden Cevat Şakir Bey'e sitemini dile getirirken, hoşgörölü bir eda ile Halikarnas Balıkçısı'nı da, ona seslenerek şöyle bağrına basar: "Sen de, ben de gene denize, balığa, balıkçıya hayranız. Denizi, balığı, balıkçıyı taklide çalışalım. Sen iki kadeh atmışsın "Sait Faik beni taklidetmediği zaman fena değildir" demişsin; ne çıkar? Keşke ben de iki kadeh atabilsem de "Cevat Şakir beni taklidettiği zaman fevkâlededir" diyebilsem..."

Var ol.Yaşa merhaba Balıkçı." (5)

(4) Sait Faik Abasıyanık, Sevgiliye Mektup (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., 1987, s.116, 144

(5) Sait Faik Abasıyanık, Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., 1987, s.174

B - HAYVANLAR

Sait Faik'in hikâyelerinde, tabiatı bütünleyen; yüzen, uçan ve toprak üzerinde yaşayan çeşitli hayvanlar da büyük ölçüde yer alır. Hatta bazen yazar, dostlarını bunlar arasından seçer. Köpeği ile olan dostluğu, kuşlara, böceklere ve diğer hayvanlara duyduğu sevgi hikâyelerine, hikâyelerinin kişilerine de akseder.

Kocaman vücutlarıyla denizin ortasına serilen balıklar, insanların eleştirilmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili hikâyeler incelenirken de belirtildiği gibi, bazen sembolik olarak hikâyelere konu olur.

Yazar başta balık olmak üzere, martı, kırlangıç, bildircin... v.b. kuşları, insanı en çok anlayan hayvan diye tanıttığı köpekleri, karakterli vahşi kedileri, kurbanlık koyunla keçu ve daha bir çok hayvanı, çeşitli yönleri ile anlatır. Zaman zaman onlara imrenerek baktığını söyler. Yasaksız ve arzuları doğrultusunda yaşayan hayvanlar karşısında insanı, yasaklı hayvan diye niteler. Hayvanlar, hele ehlileri, yasaksız ne güzel yaşıyorlar derken, insanoğlu için konulan yasaklara da isyan eder.

Sadece gerçek hayatta yer alan hayvanlar değildir, onun hikâyelerine konu olanlar. "Alemdağda Var Bir Yılan" kitabındaki bir kaç hikâyede, gerçeküstü, hal ve hareketleri ile insan özelliği gösteren hayvanlar da işlenir.

Balıkları sıkça konu alan yazar, "Stelyanos Hrisopulos Gemi"nde hayvanların yavrularını koruma hislerine dikkati çeker. Balığın tehlike karşısında yavrusunu yutması anlatılır. (Sem-Sar, s.16) "Şeytanminaresi"nde denizin üstüne kocaman vücuduyla serilen Vatos balığı üzerinde durulurken (Şah-L.Ad, s.84), "Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür" hikâyesinde balıkla konuşur gibi davranan balıkçılar anlatılır. Balığa şöyle seslenirler: " - Hey zavallı balık - diyor - ağzın var dilin yok. Gözün var, saçın yok. Pulun var paran yok. Canın, kanın var, anın şanın yok. Tutulursun metelik etmezsin. Tutulmazsın küfür yersin. Sen Allahın dilsiz mahlûku, sen olmazsan, bütün bir kış ben ne yerim?" (Şah-L.Ad, s.148)

Etləri kadar isimlerinin de lezzetli olduğundan bahsedilen

Sakarya balıkları da "Sakarya Balıkçısı"nda anlatılır.Yazar bu balıkların Oklama,Cılpık,Hosgün gibi isimleriyle yendikleri zaman daha lezzetli olduklarından bahseder.Her çarşamba günü kurulan pazara küçücük dere balıkları ile birlikte,Sakarya'da tutulmuş seksen kara okkalık,derileri alaca yarı ejderha,yarı yılan balıklar da gelir.Bu kocaman balıklar baltalarla kesilip satılır. (M.Kah-H.Bul,s.90,91)

"Pırıl pırıl,eleşimsağma rengi pullarıyla ağır ağır,muhteşem bir ilkçağ kralı gibi zengin,cömert,asil ve zalim mantosu ile" dolayan Sinağrit Baba,"ömründe hiç konuşmamış,ömrü boyunca,evlenmemiş,ömrü boyunca yalnız" yaşamış bir balıktır.Oltaya takılan balıkları kurtarmak için oltaları koparan Sinağrit Baba,gücün,asaletin ve hakkın temsilcisidir.Gün geçtikçe,oltaya takılan balıkları kurtarmaya yanaşmaz olur.Onların , kendi başlarına kurtulma yolu bulabilmeleri gerektiğine inanır.Herkes bilinçlensin ister.Bir kişinin aklı ile hiç bir şeyin halledilemeyeceğinin farkındadır. (M.Kah-H.Bul,s.116,118)

"Yüksek Kaldırım"da "insan gibi bir canavar" diye tanıtilan fok balığı (H.Baş-S.Kuş,s.46) , "Sivriada Geceleri"nde de terli, şişman bir zenci çocuğu hatırlatan gözleri ile yer alır.(H.Baş-S.Kuş,s.168)

"Kendi Kendime" hikâyesinde,yalnızlıktan bunalmışken,yunusların geçişini seyreden,bu yolla huzur ve rahatlık bulan yazar (H.Baş-S.Kuş,s.134), "Ağıt" hikâyesinde ıstakozun özelliklerini balıkçı Apostol'un ağzından verir.İstakoz,pis kokudan hoşlanan ve kokuşmuş keçi kellesi derisini seven bir balıktır.(H.Baş-S.Kuş,s.149)

"Sivriada Sabahı"nda,canlıların kaynaştığı denizde yaşanan,milyonla canlının milyonla canlıya kovalaması,büyük balığın küçük balığı yutması gibi,gizli vahşilikler anlatılır.(H.Baş-S.Kuş,s.175,176) Balık milletinin boğaz derdinde oluşu karşısında duyulan şaşkınlık belirtilir.

Balıklara karşı duyduğu sevgiyi anlattığı,onların güzelliklerini sıraladığı "Dülger Balığının Ölümü" hikâyesi de Sinağrit Baba'da olduğu gibi,insanları iğneleyici ve taşlayıcı bir anlatımla

verilir."Hepsinin gözleri güzeldir,Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine,kadın kulaklarına,kadın göğüslerine takılmaya değer." dediği balıklar,ölür ölmez soluverirler.Yazarın ifâdesi ile"üzülmüş bebelere döner balık sırtının pırıltıları". Bir balıkçı kahvesinin önünde gördüğü dülger balığının harikulâde ve tatlı ölüm dansını dikkatle izler.Rum balıkçıların Hirisopsaros (Hristos balığı) dedikleri bu balığın efsanesini,bir zamanlar yırtıcı ve parçalayıcı olduğuna dair bildiklerini anlatır.Onu bu kötü özelliklerinden kurtaran İsa'dan bahseder.İsa,balığın kulağına bir şeyler fısıldayınca,balık, dehşetli görüntüsünün altında uysal bir yaratık halini alır. Yazar da uysal ve şair ruhlu bu yaratığın,insanlarla aynı atmosferde yaşama ihtimali üzerinde düşünür.İnsanların onu tekrar eski "canavar" haline döndüreceklerini vurgular.Balığın isminin çiviye,kesere,eğeye,destereye benzeyen çıkıntılardan dolayı,dülger balığı olduğunu da belirtir.(A.V.B.Y - Az.Şek,s.76,78) Yazarın tasvir ve gözlem gücünü gösteren bu hikâye,onun hayvanlar karşısındaki duyarlılığını da sergiler.

Sait Faik,"gökyüzünde esmer lekeler" dediği kuşlara da aşırı bir sevgi duyar.Güzelliklerine,yasaksız ve özgür oluşlarına hayran dır."İhtiyar Talebe"de serçenin yağmurdaki hareketliliğinden bahseder.Onların mutluluğuna imrenir.Zaman mefhumu bilmiyorlar dediği serçelerin,yağmurdaki hareketleri şöyle anlatılır: "Bu,tabiatın kendilerine çoktandır vermediği duşa bütün ömürleri,bütün hevesleriyle atılıyorlar.Yağmurun büyük damlaları,onların tüyleri üstünde akmadan buhar oluyor gibi serçelerin sıcaklıklarına ,ruhlarına,vücutlarına sınıyordu ve bir yağmur damlasını küçük vücutlarına onlar, nasıl kendilerinden umulmaz bir şehvet ve lezzetle sindiriyorlardı. Ah,serçeler ne bahtiyardı!" (Sem-Sar,s.102)

"Krallık"ta kayaların üstünde şair,melankolik,batıyı seyreden karabataklar,tek ayağı üzerinde "mütehakkim ve mağrur" duran balık - çıl kuşu (Şah-L.Ad,s.57) ve "İp Meselesi"nde de yer alan martılar anlatılır.(Şah-L.Ad,s.136)

"Bekâr"da, "işten dönen insanlar gibi küme küme gelen kargalar"ın uzun uzun konuştukları ve sövüştükleri (Şah-L.Ad,s.89), "Kameriyeli Mezar"da arı,sinek ve kuş sesleri ile dolu mezarlıktaki

dişî martıların, yumurtalarını çalan yazara saldırdıkları anlatılır. (Şah-L.Ad,s.180) Martı yumurtalarını toplayan ve onları içen yazar, yumurtaları çok lezzetli bulur.

"Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye" hikâyesinde yazar, çocukluk hatıralarına, kuş avlamak için yaptıklarına dalar. Hatıraları yolu ile şunları tekrar yaşar: "Sonra kızılıcak ağacının dibine kuş yemi, darı, mısır, buğday atılacak; evden bir elek getirilecek; eleğin kenarına bir sopa kunup kaldırılabilecek! Sopaya bir ip bağlanacak; ip evin alt katındaki pencerede mavi mavi bakan çocuğa atılacak -ucuna taş bağlanıp- sonra eve girilecek; sac sobanın üstünde kuruyan mandalina kabuğunu sıcak sıcak ağza atıp pencere kenarında, kapana girecek serçe beklenecek." (M.Kah-H.Bul,s.81)

Yazar, çocukluğunda bu şekilde tuzak kurduğu kuşlar için, büyük bir duyarlılıkla kaleme sarılır. Öldürülmelerini engellemek için çeşitli mesajlar verir. Onlara karşı duyduğu sevgiyi, bütün insanlara aşılamaaya çalışır.

"İki Kişiyeye Bir Hikâye"de bir deniz kuşu olan Topal Martı ile balıkçı arasındaki dostluğa dikkat çeken yazar (M.Kah-H.Bul, s.109,110) , "Bir Sonbahar Akşamı"nda insana benzeyen bildircin kuşuna karşı, "şiire" duyduğu gibi bir sevgi beslediğini anlatır. Onu, bütün kuşlardan daha fazla sevdiğini şöyle verir: "Ben serçeleri de, atmacaları, saka, florya, isketeleri de severim, hatta uzak memleket kuşlarını rüyamda görür, bazen şiir yazacak gibi olduğum zamanlarımda, papağan, tavuslar, cennet kuşları da görür gibi olurum. Ama bildircin!..

Sen bizim göklerimizde muhacir kuşu! Seni sevdiğim sana yakın olduğum kadar, ne baharımızın müjdecisi, dostumuz, âdeta köylümüz gibi olan çamur kulübeli, çalışkan, hiç kaçmayacaklar yanımda gezecekler gibi oluverip de bir gün habersiz bizden kaçan kırlangıçları; ne de o kızıl gagası, muhteşem kanatları, ince uzun sıırım gibi bacaklarıyla leyleği, ...sana tercih ederim." (H.Baş-S.Kuş,s.32)

Tahta masaları üzerinde karıncalar gezen, kahve fincanlarına sinekler konan bir kır kahvesinde yazar, sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafesle Ada'nın tepesine doğru gittiklerini görünce, kuşları avlayacaklarını anlar. İçi cız eder.

Kuşları avlayarak yiyeceklere sitem eder."Bir kuş civıltısı duysam kanım donuyor,yüreğim atmıyor" diyerek "Son Kuşlar"da,bu konuda - ki duyarlılığını dile getirir.Güz mevsiminde gökyüzünde esmer lekelerin gitgide yok edilmekte olduğunu,üzüntü dolu cümlelerle belirtir.İnsanları duyarlı olmaya çağırır. (H.Baş-S.Kuş,s.114,117)

"Kendi Kendime"de martıyı,dairesinden evine dönen memura benzetir (H.Baş-S.Kuş,s.132) , "Barba Antimos"ta kanaryalar ve isketelerden söz eder.(H.Baş-S.Kuş,s.156)

Martıların ölümü karşısında sarsılan yazar,onlar için ağıtlar yakmak,türküler söylemek ister."Bir martı,bir nisan akşamında sırtüstü uzanmış,hâlâ ölmeye çalışıyordu.İçimi bir keder yaladı. Yanından ayrılamıyordum" dediği "Sivriada Geceleri"nde,martı ile Tahir'in dostluklarını da dile getirir.(H.Baş-S.Kuş,s.169,171) Martıların aynı şekilde işlendiği bir diğer hikâye de "Sivriada Sabahı"dır. (H.Baş-S.Kuş,s.175,176)

"Kırlangıç Yuvasındaki Kadın" hikâyesinde de yazar,küçük ve bakımsız bir kahvede gördüğü kırlangıç yuvasından hareketle,hayâli bir hikâye yazar.Kadın ile kırlangıcın aynı yuvada yaşadığını düşünür.Daha sonra kahveci kadından,kırlangıcın iki senedir yuva - ya uğramadığını öğrenir.(H.Baş-S.Kuş,s.200)

Yazarın,özel hayatında olduğu gibi,hikâyelerinde de yanından ayırmadığı bir köpeği vardır."Hancının Karısı"nda,sabahları gözle - rinin içine bakan,akşamları kapının eşliğinde bekleyen sarı köpe - ğinden,onun sadâkatinden ve aralarındaki dostluktan bahseder.(Sem - Sar,s.160)

Köpeklere karşı acımasızca davranan insanlara kırılan yazar, "Köy Hocası ile Sığırtmaç"ta,mektekapısına sığınan sıtmalı köpek - leri anlatır.Bu köpeklere sevgi ile yaklaşan çocuklar arasında,kö - pekleri sevmeyen muhtarın oğlu da yer alır.Bütün iyi özelliklerine rağmen bu çocuk,hayvanlara sevgisiz tutumu ile öğretmenin gözünden düşer.(Şah-L.Ad,s.81)

"Hayvanca Gülen Adam"da çamlara doğru çıkan iki arkadaşın arkasına takılan sokak köpeği (Şah-L.Ad,s.118), "Bir Sarhoşluk"ta mahzunluğu,açlığı ve güzel gözleri ile yer alır.(M.Kah-H.Bul,s.53)

"Havada Bulut" hikâyesinde de daha sonraki seri hikâyelerde

anlatılacak olan,arka ayakları üstüne çökmüş,ön ayakları dimdik, heykel gibi duran köpek yer alır.Köpeği konuşturmak suretiyle bilgiler vermeyi düşünen yazar,sonradan bu fikrinden vazgeçer. Köpeği ile dolaşan,onu çok seven adamdan bahseder.(M.Kah-H.Bul, s.127)

"Serseri Çocukla Köpek"te kirli,fakat pis olmayan çocuk ile köpeği arasındaki dostluk anlatılırken (H.Baş-S.Kuş,s.83),"Jimnas-tik Yapan Adam"da hikâyenin kahramanı köpeği,fena,insan huylu ve karakersiz bir hayvan diye tanıtır.(H.Baş-S.Kuş,s.62)

Sait Faik her zaman köpeği ile dolaşır.O kadar ki,köpeğini gören yazarın o civarda dolaştığını anlayabilir. Nitekim "Kendi Kendime"de arkadaşları onu köpeğinden tanırlar.(H.Baş-S.Kuş,s.133)

"Korentli Bir Hikâye"de kuşları avlayıp,köpekleri zehirleyenlere bir yasak getirmeyi arzulama (H.Baş-S.Kuş,s.193), "Öyle Bir Hikâye"de köpek ile dertleşme vardır.İkinci hikâyede yazar,köpeğe, zengin-fakir farkı ile ilgili bir konferans verir.(A.V.B.Y-Az.Şek, s.16)

"Fındık" hikâyesinde,bir kurt köpeği ile av köpeğinin yavru - su olan Fındık konuyu oluşturur.Köydeki,burnu havalı olmayan herkesle dostluk kuran bu köpek,yaza doğru mikrop taşıdıkları için öldü - rülmek istenen köpeklerden biridir.Belediye tarafından,köpek başına " bir buçuk papel " verilir.Köpekleri zehirlemek için zehirciler yollara düşer.Pek fazla zorlukla karşılaşmadan öldürme ve zehirleme işlerini yaparlar.Ancak,Fındık'ı zehirleyemezler.Köpekle dostluk kuran Çöpçü Mehmet'ten öldürmesini isterler.Belediye memuru eğer öldürmezse işten çıkarılacağını söyler.Çöpçü Mehmet,işten çıkarılma pahasına bile olsa köpeği öldüremez.(A.V.B.Y-Az.Şek,s.128,132)

Onun köpeklere düşkün olduğu bilinir."Sait,ulan,köpek besliyorsun" diye takılanlara,insanları sevmekten vazgeçmeden "köpekler insandan iyidir" der. (6)

Yazar kedileri de işler,hikâyelerinde.Gençlerin hayvanlara karşı sevgisiz bir tutum ve davranış içinde olduklarını belirttiği

(6) Turhan Ilgaz,"Sait Faik'lerde Bir Gün..."Cumhuriyet- Sanat Edebiyat,Mayıs 1970

"Bir Kıyının Dört Hikâyesi"nde kedilere karşı duyduğu sevgi ve merhameti dile getirir. Açlık karşısında hayvanların acımasız ve yırtıcı oldukları vurgulanır. Ada'yı dolduran kediler anlatılır. (Sem-Sar, s.32)

"Bekâr"da garson ile kedinin samimiyetinden (Şah-L.Ad, s.92) , "Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür" hikâyesinde, köyün içindeki otuza ya kın tekir, sarı alaca ve kara kediden bahsedilirken (Şah-L.Ad, s.150), "Jimmastik Yapan Adam" da kedi, karakter sahibi, vahşi ve fenalıklara pençe atan cesur bir hayvan diye tanıtılır. (H.Baş-S.Kuş, s.62)

"Alemdağda Var Bir Yılan"da, hayal mahsulü olması muhtemel olan başka bir kedinin beşinci kattan sokağa atılması hikâye edilir. (A.V.B.Y-Az.Şek, s.33)

"Marsilya Limanı"nda dost çehresi ve aç hortumlarıyla tahtakurusundan (Sem-Sar, s.219) , "Alt Kamara"da (Şah-L.Ad, s.72) ve "Şeytan minaresi"nde de insanın eline, koluna, yüzüne konan sineklerden, yine aynı hikâyede "sırrına erilmez taş evli" hayvanlardan sözede (Şah-L.Ad, s.86), "İp Meselesi"nde hayvanların çeşitli işlere koştuguunu, insanların ise iş bulamadıklarını belirtir. (Şah-L.Ad, s.133) "Kameriyeli Mezar"da da tavuğa oynadığı oyunu anlatır. Tavuğun altına ördek yumurtası koyar. Yumurtadan çıkanları yavrusu zanneden tavuk, onların suya girmesini engellemeye çalışır. Ancak, ördekler isyan eder ve suya girerler. (Şah-L.Ad, s.184)

Eşek de "Köye Gönderilen Eşek" hikâyesinde anlatılır. Köylülerin eşeğe duyduğu ihtiyaç verilirken, Ramo'nun eşeği satmaya kıyamadığı dikkati çeker. Ailesi Ramo'dan para ister. Köyden gelen mektuplara göre para yollayan Ramo, ailesinin eşek alma isteği karşısında çaresiz kalır. Parası yoktur. Kendi eşeğini yollar. Tam üç sene sonra memleketten, eşeğin sağ salim ulaştırıldığı haberi gelir. (Şah-L.Ad, s.66)

Yazara yaşama ümidi verecek olan tavşanla kuzu da "İzmir'e" adlı hikâyenin konusunu oluşturur. (M.Kah-H.Bul, s.76) "Sivriada Sabahı"nda topal tavşandan bahseden yazar (H.Baş-S.Kuş, s.174), "Tavşanla Kuzu" hikâyesinde "İzmir'e" hikâyesinde işlediği konuyu, biraz farklı bir şekilde tekrar yazmıştır. (Sev.Mek, s.54) Fareye benzeyen tavşanlar; biri canlı diğeri cansız olan kuzular anlatılır. Umutsuz bir halde dolaşırken kuzu ile tavşanı gören yazar yaşama sevinci ile dolar.

"İzmir'e" adlı aynı hikâyede, çocuklar tarafından tramvay raylarına konulan fareye, sevgi ve merhametle yaklaşan yazar, pis, zararlı ve insanlara hastalık bulaştıran bir hayvan da olsa, fareyi tramvay altına koymanın alçakça olduğunu ifade eder. (M.Kah-H.Bul, s.78)

"Bir İlkbahar Hikâyesi"nde, insanın ilkbaharının diğer hayvanlara göre geç başladığı, atın bir veya iki yaşında ilkbaharı yaşadığı, kuzunun da altı ayda koç olduğu belirtilir. (M.Kah-H.Bul, s.87)

"Ermeni Balıkçısı ile Topal Martı"da yazar, denize açılınca, karadan uzaklaşmanın korkusunu yaşar. Karaya dönmeyi arzular. Hatta, karaya ayak basar basmaz kurbanlar keseceğini düşünür. Daha sonra hayvanların kesilmesi konusunda şunları söyler: "Kurban mı? Kurban ne korkunç, ne barbar şey Allahım! Nasıl da hayvanları çoluk çocuğun, kadınların kızların önünde boğazlarlar. Ne iptidai âdet!" (M.Kah-H.Bul, s.114)

Yazarın kurban konusundaki fikirleri, Tefik Fikret'in "Tarih-i Kadim"i yazış sebebi ile benzerlik gösterir. Tefik Fikret de kurbanın kesilmesini korkunç bulur. Bir bayram arifesinde, kurbanlık koyunları bir kayıkta görünce, şu beyti söyler: "Din şehîd ister âstûmân kurban — her zaman her tarafta, kan, kan, kan!.." Ve eve gidince sabaha kadar, bir isyan numunesi olan "Tarih-i Kadim" manzumesini tamamlar. (7)

"Kurban bayramında benim hep şairliğim tutar," diyen Sait Faik koçlara acıdığını belirtir. Beli çöken koça, tâ küçüklüğünden beri acıdığını, babasına Grenoble'dan yazdığı 31 Mart 1933 tarihli mektubunda şöyle verir: "Şeker bayramı hoştur. Ama kurban bayramında beli çöken koça tâ küçüklüğümünden beri acımak âdetimdir. Benim bir alacalı koyunum vardı. O kesildiğinden beri. Böyle acayip bir egoizmle başlayan mahzuniyet bir vakitler bana şöyle bir yazı bile yazdırmıştı:

Bayram yollara vurdu

Tozlarını savurdu

Çobanının avurdu

Senin belin çöktü koç" (8)

(7) Tefik Fikret, Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri (Terkip ve Telif Eden: Fahri Uzun), İst., 1985, s.455)

(8) Sait Faik Abasıyanık, Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., 1984, s.167

" Alemdağda Var Bir Yılan" hikâyesinde, hayâli olan ve futbol oynayan tavşan, yılan, tavuk, keçi ve keklik (A.V.B.Y-Az Şek, s.32), "Melahat Heykeli"nde tepkili uçak gürültüsüyle dolayan eşek arısı (A.V.B.Y-Az Şek, s.42) ve "Hişt, Hişt!.."te kuş, tospağa, kirpi, balık, karabatak, çağla bademi renkli keçi ve eşek yer alır.(A.V.B.Y-Az Şek, s.73) Hayvanların yasaksız yaşadığı fikrinde olan yazar, "Çarşıya İnemem" hikâyesinde, onların hayatına ve özgürlüklerine imrenir. (A.V.B.Y-Az Şek, s.89)

"Karabaşın Hakkını Yediler" hikâyesinde - daha önce belirtil - diği gibi - davulcu ile köpeğin dostluğu temel konuyu oluşturur. Hikâyede, develerin "güleşi"nden de bahsedilir.(B.Öl-Y.Ed, s.29)

Görüldüğü gibi, Sait Faik'in hikâyelerinde balık, kuş ve köpek başta olmak üzere, bir çok hayvan ele alınmakta ve işlenmektedir. Hayvanların değişik özellikleri ve güzellikleri sergilenirken, zaman zaman onlara imrenilmekte ve duyulan hayranlık belirtilmektedir.

C - MEVSİMLER

İlkbahar,yaz,sonbahar ve kış olmak üzere, dört mevsim de Sait Faik'in hikâyelerine konu olur. Her mevsimin kendine özgü güzelliği anlatılır.Hikâyelerinde ilkbahar ,bütün canlılar için bir hareket,bir kıpırdanış ve çılgınlıktır.Özlenen,aranan bir mevsimdir.Yaz,damarlardaki çalışma arzusuna dinlenme fırsatı veren olgunluk mevsimi,sonbahar ise hatıraların,hüzünlerin,soluve - rip gitmenin ve yaprak dökümünün bir ifâdesidir.Kış,insan saade - tini tamamlayan,çocukların en fazla büyüdüğü mevsimdir.

"Tabiat çırılçıplak,hatta zelzelesi,fırtınasıyla bile güzel, özlenir şey.Bizi kucaklamak,bizi avutmak,bizi çalıştırmak,bize öğretmek için neler yapmaz." diyen yazar,bahar mevsiminin böyle iyimler düşündürdüğünü dile getirir.İnsanların yalnız baharda,hakikati, ağaçlar gibi yeşererek hissettiklerini vurgular."Kalorifer ve Bahar" da,baharla birlikte,insanların birbirlerini sevmeye başladıklarına dikkati çeker.(Sem-Sar,s.130,131)

Soğuk şubat günü bile ılık olan "Menekşeli Vadi"de,baharın sevincini taşıyan menekşe kokuları,çiçekler,maydanoz ve lahanalardan bahsedilir.Bu bir hazırlanış,baharı önceden müjdeleyiştir.Mem - leket,soğuk şubat günlerini yaşarken,"Menekşeli Vadi" mayıs günle - rinin ve bahar sevincinin güzelliği ile doludur.(Şah-L.Ad,s.143)

"Bir İlkbahar Hikâyesi"nde oldukça canlı bir ilkbahar tasvi - ri vardır.Duygu,düşünce ve heyecanlarıyla bütünleştirdiği ilkbaha - rı şöyle anlatır: "İlkbahar bir bayram,bir uyanış,bir mucize, bir çılgınlık,olmayacak bir şeyin oluşu;ilkbahar şu,ilkbahar bu...Kuş, papatya,gelincik,çayır,çimen,ağaç,çiçek,mimoza,zakkum,su sesi,hin - diba,çingene,kuzu... Klasik ilkbaharların içinde hepsinin:hattâ sülüğün bile yeri vardır.Unuttuklarım da çoktur a, en mühimi nisan, mayıs güneşi." (M.Kah-H.Bul,s.87)

Aynı hikâyede yazar,ömrü mevsimlere benzetir.Kırkını aşmış bir insan için ilkbahar mevsimini hatırlamak,gençliği anmak ve hü - zünlenmek şeklinde yorumlanır.Herkesin bir ilkbaharı,bir yazı,güzü, kışı olduğundan bahsederken,insanların,ilkbaharı diğer hayvanlara göre geç yaşadığını belirtir.İnsan ömründe yirmiden önce "idrak

edilen" baharın yalancı ilkbahar olduğunu belirterek, bir yalancı bahar hikâyesi anlatır. Bahar, aşk olarak düşünülür bu hikâyede.

"Su Taşması"nda, ilkbaharla birlikte taşan Sakarya ve yol açtığı felâketler sergilenir. Nehrin taşması bir afattır. "Ne zengin, ne orta halli, ne de fukara tanır. Kökünden alır gider." Hikâyedeki yaşlı adam, ilkbaharda çalışmak ve sevişmek olmak üzere, iki büyük zevkin yaşandığını vurgular. (H. Baş-S. Kuş, s. 69, 70)

Bahar, gelişi ile hemen hemen bütün insanları etkilerken, bazı insanlar baharı bulamamaktan yakınıır. Sürekli bir bahar arayışı ile dolaşırlar. Şehire baharın tek tük geldiğini söyleyen Sait Faik, sürekli bir arayış içinde olduğunu "Baharı Aramak" hikâyesinde dile getirir. Ona göre, savaş anlarında bile bahar yaşanmalıdır. Baharla içiçe olup da baharı arayan insanların, aslında bir sevgili arayışı içinde olduklarını vurgulayan yazar, baharın ne olduğu konusunda şu şekilde fikir yürütür: "Bu alabildiğine aydınlık bu mavi gök, bu su. Bu şarkı söyliyene kız mıdır bahar?... Kendi kendime baharın bir yalandan, bir insan tahayyülünden başka bir şey olmadığını düşündüm..." (B. Öl-Y. Ed, s. 50)

Baharla canlanan, kıpırdanan varlıklar yaz ile bir sükunete erer. Olgunluk mevsimi olan yaz, insan ruhuna biraz tembellek ve uyusukluk getirir. Dinlenme fırsatı da verir. İlkbaharla gelen, iç açıcı ışıkları ile sevinçler dağıtan güneş, yazın, bütün pisliklerden ve hastalıklardan kurtulma imkânı verir. Bazen yakıcı ve bunaltıcı sıcakları da beraberinde getirir.

"İhtiyar Talebe"de sıcak, parça parça, lime lime, pelte pelte, yer yer birikirken her şeye, bardaklara, sürahilere ve insanlara bir uyusukluk getirir. Parası olan insanlar, tatil köylerine, eğlenceli sahillere giderken, fakirler sıcaktan yanan kasabada, rüzgârın estiği yönü belirlemek için zaman geçirirler. (Sem-Sar, s. 109)

Tembellik ve uyusuklukla geçen yaz günlerinde, kış bir an hatırlanır ve tekrar unutulur. "Gaz Sobası" hikâyesinde yazla birlikte, yorgunu dinlenmeye çağıran loş ve serin bir havanın yaşandığı anlatılır. Hikâyede yaz mevsiminde kışı hatırlamak, "insanın eli elinde ölmüş birini, bir saniyenin binde biri kadar bir zaman zarfında düşünüp" silkinmesi olarak verilir. (Sem-Sar, s. 197)

"Bir Karpuz Sergisi"nde de yazın, insana tembellik ve uyuşukluk verdiği anlatılır. Yazar, çalışmak istediğini ancak, yazın güzelliği karşısında çalışmadığını, dinlenirken rüyalar yolu ile karpuz sergisi açtığını belirtir. "Başlayan yazın bütün güzelliğini görebilmek arzusu iradesiyle" çarpışmaz bile. Yazara göre, arzusu ile iradesi birlik olur, çalışmama kararı alır. Yazın, gölge altında karpuz sergisi projeleri yaparak, mevsimin verdiği fırsatları değerlendirir. (Sem-Sar, s.145)

"Hayvanca Gülen Adam"da yazın gelmesi ile birlikte başlayan şenlik, evlerin kiraya verilmesi ve insanların hülyalara dalması anlatılır. Yazarın en büyük zevki bir gölgede uykuya dalıp, sevdiklerini düşünmek, hayaller kurmak, kitap okuyup, şiirler yazmaktır. Fırsat buldukça çamlıkların altında istediği şekilde yaşamaya çalışır. (Şah-L.Ad, s.188)

"Barometre" hikâyesinde ağır, ezici ve sıkıntı verici haziran günleri anlatılır. Bunaltıcı bir havadan sözedilir. Kaldırımlara sinek kağıdına yapışan sinekler gibi yapışıp kalan insanlar verilir. (M.Kah-H.Bul, s.71) Bu bunaltıcı havalardan kurtulabilmek için "Jimnastik Yapan Adam" deniz kıyılarına sığınır. 1947 yazının güzelliğinin anlatıldığı "Jimnastik Yapan Adam" adlı bu hikâyede, deniz kıyısının hayal kurmak için elverişli olduğundan da bahsedilir. (H.Baş-S.Kuş, s.61)

"Son Kuşlar" hikâyesine, bitmek üzere olan yaz günleri konu olur. Pılısını pırtısını toplamamış, oldukça mahzun, gitmekle gitmek arasında sallanır bir halde, " elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın bekleyen güzel yüzlü göçmen" diye tanıtilen yaz, Sait Faik'in peşinden koştuğu bir mevsimdir. (H.Baş-S.Kuş, s.113)

Yazın bitmesi ile birlikte, altı yedi ay sürecektir olan soğuklar başlar. Kışa hazırlık anlamına gelen sonbahar, otların sararması ve yaprakların dökülmesi ile kendini gösterir. "Park" hikâyesinde iki park temizleyicinin süpürdüğü kuru yapraklar mevsimi hatırlatmaya yeter: Sonbahar. Bu mevsimde Gülhane Parkı'nın eşi benzeri yoktur. Bütün millet bahçeleri gibi güzeldir. (Sem-Sar, s.185)

Sonbahar, bardaktan boşanırcasına yağmur demektir, "Düğün Gece-si"nde (Sem-Sar, s.55), bulutların turuncu renkte olduğu ve

yaprakların âdeta konuştuğu "Bir Sonbahar Akşamı" hikâyesinde, bildircından bir koku taşıdığı için sonbahar, aranan ve özlenen bir mevsim olarak ele alınır. (H. Baş-S. Kuş, s. 31)

Ortasında kum adaları biriken Sakarya nehrinin, yer yer cılız ve durgun havası, sonbaharla birlikte değişir. Nehir tabii halini alır. Suyuna atılmış bir değneği yüz defa döndürerek, hızlı hızlı gözden kaybettirir. Yağmurun fazla yağması sonucu nehir taşar. Sonbahardaki bu taşma, ilkbahardaki gibi afatlı değildir. Su, "sinsi, korkak ve hain"dir. Mevsimlerin nehir üzerinde etkisi büyüktür. (H. Baş-S. Kuş, s. 69)

"Sonbahar" hikâyesinde, bu mevsim ile ilgili çarpıcı ve etkileyici açıklamalar vardır. Yazar, arkadaşının kompozisyon ödevinden aktardığını söylediği sonbaharla ilgili yazıda, şu satırlara yer verir: "Çiçekler ve ağaçlar toprağın derinliğindeki sırrı bize ifşa ederler. Orada da, kokuların ve renklerin bilmediğimiz tecellileri olduğunu lisan-ı hal ile söylerler. Fakat biz bir şey anlamayız. Bu anlaşılmasız lisanlarını kulağımıza fısıldayan nebatat, anlaşılma-dıklarına mahzun sönüp giderlerken, biz de yeni mevsime gireriz. İşte bu mevsim sonbahardır." İsveçli arkadaşına ait olduğunu söylediği aynı yazıda sonbahar, mevsimlerin en güzeli şeklinde değerlendirilir. İlkbahar, çiçeklerin ve ağaçların, küçük çocuklar gibi meleme zamanı, yaz ise bunların ağırbaşlı bir filozof ve psikolog halini aldıkları mevsim olarak görülür. Sonbahar, hepsinden daha güzel ve esrarlıdır. Çiçeklerin, ağaçların ve otların son bir ümitle yapraklarını dökmesi ve insanlara ümitlerinden, zaaflarından son kez bahsetmesi, sonbaharı cazip kılar. (H. Baş-S. Kuş, s. 85)

"Bulamayan"da güz mevsimi ve güz mevsiminin adamından bahseden yazar (H. Baş-S. Kuş, s. 118) , "Son Kuşlar"da sonbahar mevsiminin insana düşündürdüğü dünyayı şöyle dile getirir: " Bir kuş civıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar, kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor." (H. Baş-S. Kuş, s. 116)

Sonbaharın sonuna doğru soğuklar iyice artar ve sonbahar

yerini kışa bırakır."Semaver"de Haliç etrafında,İstanbul'dakinden daha sert ve daha sisli geçen kıştan (Sem-Sar,s.13) , "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"nde Ada sahillerine lodosla beraber gelen soğuklardan (Sem-Sar,s.14) ve "Birtakım İnsanlar"da buz gibi soğuk bir kış gecesinden bahsedilir.(Sem-Sar,s.74)

Tabiatın beyazlara bürünmesi,yıkanması,yeniden hayat bula - bilmek,canlanabilmek için hazırlık yapması demek olan kış,"Kalorifer ve Bahar" hikâyesinde büyük bir sevgi ile ele alınır."Kış güzel şeydir.Tabiat yemişleri,mahsulleri,kuşları ve arılarıyla insanların saadeti için çalıştığı gün mevsimler ne güzeldir! Çalışan bir insan için kış bir ılık su,yaz serin bir vantilatördür." diyen Sait Faik,kış mevsiminin insan saadetini tamamlamak için geldiğini belirtir.(Sem-Sar,s.130)

Arzu ile beklenen,sevilen kış,"Kim Kime"de kadının sefâleti - ni bütünler.Kimsesiz ve çaresiz kalan kadın,soğuk bir kış günü, lapa lapa kar altında,gömdüremediği kocasını uçurumdan fırlatır. (Sem-Sar,s.183)

Yazar "Mahalle Kahvesi" hikâyesinde,kışın kendine özgü güzelliği karşısında büyülendiğini ifade eder.Yaz akşamları sık sık gittiği,küçük mahalle kahvesinin bahçesindeki karlardan nasıl etkilendiğini şöyle anlatır: "Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hâlâ üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki,bahar akşamları,yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin morra kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine,girerken şöyle bir göz attığım halde,camın kenarına yerleşip de bu - ğuları silince uzun zaman daldım,hem sevdalandım."(M.Kah-H.Bul,s.9)

"Kış Akşamı,Maşa ve Sandalye" hikâyesinde lapa lapa yağan karın güzelliği ve insanda uyandırdığı gizli bir sevinç dile getirilir.Hikâye boyunca yıldız ve poyrazın çılgıncasına estiği,karın darı taneleri gibi ufak ve sert döküldüğü ve ölü gibi morarmış eski karların üstüne canlı,sarımsı bir renkte yenilerinin düştüğü anlatılır.Bu taneler yazarı çocukluk günlerine götürür.(M.Kah-H.Bul,s.81,82)

"Son Kuşlar"da, Ada'nın bir yakası yazın son günlerini yaşarken,diğer yakasınının kışı yaşamakta olduğu belirtilir.Ada'nın her

tarafına yerleşebilmek için rüzgârlarını seferber eden kıştan bahsedilir.(H.Baş-S.Kuş,s.113) "Önündeki Kış" hikâyesinin konusunu da bu defa tipi halinde yağın kar ve kartopu oynayan genç kız ve delikanlı eluşturur.(T.Çoc-M.Kap,s.17,19)

"Bu Senenin Meşhur Karakışı Cinayeti" adlı hikâyede de "bembeyaz bir karanlığın tramvayları ve insanları yuttuğu",herkesin kömür peşinde olduğu kış kıyamet bir günde,saat on,on buçuk sıralarında işlenen cinayet anlatılır.O yıllarda havanın sert ve soğuk geçtiği de belirtilir.(T.Çoc-M.Kap,s.149)

Denizi,toprağı,balığı,kuşları,köpeği,çiçeği,ağacı,yazı,kışı,baharı ve bütün güzellikleriyle insan saadetini tamamlayan tabiat,Sait Faik için sonsuz bir nimettir.Her mevsim ve hayvanda ayrı bir güzellik bulur.Gözden kaçan,ilk bakışta farkedilemeyen güzellikler,onun kalemi ile ölümsüzleşir.

S O N U Ç

Türk hikâyeciliğinde bir dönüm noktasıdır, Sait Faik (1906-1954) Görülen, yaşanılan, düşünülen; tahlil edilemeyen, anlatılamayan kısacık hayat parçacıkları onunla birlikte hikâyelere konu olur. Kendisini anlamayan, yaptığı işe saygı duymayan ve onu, ana-babasının parasını yiyen bir aylak olarak değerlendiren bir çevrede, bütün bu olumsuzluklara ve sıkıntılara katlanarak, iş saydığı yazı yazmayı sürdürür. Kendisine olumsuz bakanlar da dahil olmak üzere, hakiki "insan" özelliği taşıyanlara büyük bir sevgi, saygı ve hayranlıkla yaklaşır.

Hikâyelerini konularına göre ayırarak, ortak konulu hikâyelerini biraraya getirmeye çalıştığımız "Sait Faik'in Hikâyelerinde Başlıca Konular" başlıklı bu tez, Giriş'ten sonra, İnsan ve Tabiat olmak üzere iki ana bölümden oluştu. İnsan bölümünde, başta insan olmak üzere, insan sevgisi, insanlık değerleri ve ihtiyaçlar (açıksözlülük - samimiyet-özeleştirme, aşk, cinsel duygular, deşarj olma, hoşgörü, yaşama sevinci ve direnme, sanat), insana yönelik eleştiri ve değerlendirmeler, insanı olumsuz yönden etkileyen durumlar (parasızlık - yoksulluk- işsizlik, mahkeme-dava, yalnızlık, kıskançlık, hastalık, ölüm), çocuklar, hayal-hakikat-gerçeküstüçülük ve eşya konuları üzerinde durulurken, tabiat bölümünde ise; tabiat başta olmak üzere, deniz-toprak, hayvanlar ve son olarak mevsimlerle ilgili hikâyeler biraraya getirildi. Konularla ilgili örneklerin, hikâyelerden alıntılar şeklinde sunulduğu bu tezde, yazarın özelliklerini verebilecek hikâyelere dikkat çekildi.

Sait Faik, bayrak, renk ve millet farkı gözetmeksizin, bütün insanları ve insanlığın hazinesi olan tabiat güzelliklerini, değişik, kendine özgü, canlı ve etkileyici bir anlatımla sunar. Kendisinden ve anlattığı kişilerden hareketle, insanlığın ortak duygu, düşünce ve hayallerine ulaşmaya çalışır.

Korkuların, hırçınlıkların, sıkıntı ve tedirginliklerin yarattığı boğucu havadan, sık sık kaçtığı insanlara sokularak kurtulmayı dener. Umduğunu bulamayınca, tekrar, aynı sıkıntılarla dolu yalnızlığına döner. Eski sevgisini buluncaya ve güzellikleri kuruncaya kaddır bu kırgınlık ve çekiliş.

Hikâyelerinde insan ve insanlık değerleri ile ihtiyaçları konusunu sergilerken, öncelikle açıksözlülüğünü, samimiyeti ve kendini değerlendirmesiyle dikkati çeker. Ayrı cinsten iki insan arasında, "mağlubu-galibi" belli olmayan bir ilişki olarak gördüğü aşk konusu da hikâyelerinde, oldukça önemli bir yer tutar.

Biyografya niteliğinde olduğu Tahir Alangu tarafından da belirtilen (1) "Havada Bulut" kitabındaki hikâyelerinde özellikle bu konu üzerinde durur. Ve kitabı oluşturan, karşılıksız aşkın anlatıldığı, birbirleriyle ilgili hikâyelerden bir çoğunu "Köpekli Adam" a maleder

"Ay Işığında" adlı hikâyedeki şu sözlerinden ve çelişkili anlatımdan, Köpekli Adam'ın Sait Faik olduğu pekâlâ çıkartılabilir: "Bu vaka diyemeyeceğimiz kadar küçük şeyler o kadar bana has şeylerdir ki, onları kendi kalemimle yazmağı daha kolay buldum. Hem evvelce de söylemiştim ya!.. Belki bu adam bizzat benim ..." (2)

Ancak "Korkunç Bir Pastane" de belirtilen, kenar mahallede sevdiği Rum kızı yüzünden dillere düşmesinin, gülünç olmasının gerçekte bir bağıntısı var mıdır? (3)

Aziz Nesin'in hatıralarını anlattığı yazısında, yazarın böyle bir ilişkisinden ve dillere düşmesinden bahsedilir. Kenar mahallelerinden birinde, bir Rum meyhanesine gittiklerini söyleyen Aziz Nesin, Sait Faik'le ilgili şunları anlatır: "Meyhaneci, garsonlar Rumdu, hepsi de Sait'i tanıdılar. Arkadaşça konuştular. Onlar Sait'i, Rum kızından ötürü tanıyorlardı. Sait oralarda çok dillere düşmüştü. Sait'le konuşmalarında, onu biraz küçümseme, alaya alma vardı...

Oradan çıkıp yine ona benzer başka bir meyhaneye girdik. Onlar da Sait'in Rum kızına Mecnun olduğunu, bütün başından geçenleri biliyorlardı." (4)

(1) Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, Antoloji 2. Cilt, İst., 1965, s.108

(2) Sait Faik Abasıyanık, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bilgi Yayınevi, Ank., 1986, s.142

(3) Sait Faik Abasıyanık, a.g.e., s.186

(4) Aziz Nesin, "Büyükliğini Bize Duyurmayan Yazar", Milliyet-Sanat d. Mayıs 1973, S:32, s.11

Hikâyelerinde, kalıcılığı ile değişik bir zevk ve heyecan ve - ren aşk yanında, anlık arzuların, tatminlerin yer aldığı cinsel duy - gu ve arzular da anlatılır.

İnsana ve insanca davranışlara verdiği önemi de konu alan "Eleni ile Katina" da yazarın engin hoşgörüsüne şahit olmak müm - kün.(5) Yakup Kadri'nin "Sodom ve Gomore" adlı kitabında çirkefliği, pisliği ve mide bulandıran iğrençliği ile anlatılan eşcinsellik, Sait Faik'te insanlar için ölçü olarak kullanılmaz. O, insanca tavır - ları, arkadaşlık ve dostluğu ön planda tutar.

Düşünce ve duygularını içtenlikle açıklamaktan çekinmeyen ya - zar, gördüğü haksızlık, aksaklık ve çarpıklıkları gözardı edemez. Sus - mak ve kayıtsız kalmak ona ters düşer. Kendi deyimi ile delirmekten kurtulmak için yazarak arınma yoluna başvurur. Rüya ve hayal yolu ile deşarj olan, yazarak arınmaya çalışan, küfürle boşalan insanları da anlatır. Ve küfürlü kenar mahalle sözlerini, milyonlar sipariş eden kibar sözlere değişmediğini vurgular. Onun için küfür, bir ifâde ve boşalma tarzıdır.

"Şahmerdan"da kötülük, haksızlık, adilik ve riyakârlık adına ne varsa hepsini, Salih kimliğinde denize fırlatan yazar, daha iyi bir dünyanın kapılarını açmak için mücadele eder. Bütün insanlar ve in - sanlık adına, kendi deyimi ile "söylenir durur". İnsanların hayatını olumsuz yönden etkileyen durumları da çarpıcı olarak belirtir. "Kavun acısı" dediği yalnızlıktan kurtulmak için kafatasında delik açmak gerektiğini söyler. "Hiç bir şey kadar güzeldir" dediği ölüm, hayatın ve her şeyin bitişi olarak değerlendirirken, her insanın üzerinde geleceğin ölüsünü taşıdığını vurgulayarak, ölümün kaçınıl - mazlığını kabullenir.

Gerçekçi ve gözlemciliği, ayrıntıları kaçırmayışı, tasvir ve ta - lil gücü bakımından çok başarılı oluşu onu doyurucu bir anlatıma götürür. Mahkeme ve dava ile ilgili hikâyeleri, tamamıyla gözlem gücünün eseridir.

Sevgi ve saygı ile yaklaştığı, deli divane olduğu çocukları, insan ve insanlığın çeşitli sorunlarını, bu sorunlardan kurtulabil - mek için hayallere sığınmayı yer yer çarpıcı olarak birarada ele alır. Yoksulluk, işsizlik ve parasızlığın insanı çıldırtan, çaresizliğe

(5) Sait Faik Abasıyanık, a.g.e., s.187

sürükleyen olumsuzluğunu görüp yaşamasına ve hikâyelerine aksettirmesine rağmen, yoksullukları ve yoksulluğu, kibar zümreye ve "para" ya tercih eder. Fakirlikteki asalete hayrandır.

İşsizlerin hallerini, yazı yazmayı iş saymayanların gözünde "işsiz" olmanın verdiği sıkıntı ile çok çarpıcı ve etkileyici bir tarzda sunar. Kendisini sanatçı kabul etmeyenlere ve meslek hanesine "yok" yazanlara sitenini, kızgınlık dolu kırgınlığını dile getirdiği "Yazıcılığın Yirminci Senesinde" başlıklı yazısında şunları söyler: "Bir yerde lazım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla yazıcı dedim. Mesleğimi bir kağıdın hanesine kaydedeceklerdi. Benden yazıcılığımı isbat edecek vesika istediler..."

O resmi kağıttaki meslek haneme "yok" yazıldı. Türkçesi pek canımı sıkmadı... Ama bir de bu kağıdın Fransızca kısmı vardı. Oraya da bir "Sans Profession" oturtular ki, kan beynime sıçradı..." (6)

Yazarın anlattığı, kendisini çok üzen bu olaya benzer, ancak bu defa olumlu sonuçlandığı ve işsiz yerine "muharrir" yazıldığını belirtten bir olaydan bahseder, Orhan Hançerlioğlu. (7) Emniyet 3. Şube Müdürü iken, Sait Faik'in pasaporta mesleğini yazdırma konusunda karşılaştığı sorunu, birlikte gözdüklerini ısrarla vurgular.

Onun hikâyelerinde eşyaların da dili vardır. Şiirsel bir anlatımla ve gerçeküstü bir tarzla sandalye insan beklerken, masa da ateş tutmak ister. Yazı makinesi el yazısını kardeş olarak görürken, gramofon yüzüstü bırakılmanın hüznünü yaşar. Ayna ise insanına göre ya dosttur ya da düşman.

"Plajdaki Ayna" hikâyesinde "sonradan deli olduğuna karar verilen bir adam"ın plajdaki aynayı kırdığını anlatan yazar, sonra şu açıklamayı yapar: "Aynayı kıran benim. Deli olduğuma karar verildi. Ama zararsızmışım, pek zararsızmışım..." (8)

Kendisi hakkında bu değerlendirmeyi yapan yazarın özel hayatında bir "delilik raporu" nun varlığı dikkati çeker. "Sait Faik Abasıyanık - Yazar ve Eser" adlı doktora tezinde bu rapor, Yaşar Nabi'nin

(6) Sait Faik Abasıyanık, Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat (Baskıya Haz. Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ank., 1987, s.149,151

(7) "Anılarla Sait Faik", Milliyet-Sanat d., Mayıs 1973, S:32, s.5,6

(8) Sait Faik Abasıyanık, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bilgi Yayınevi, Ank, 1986, s.15

yazısı ile desteklenerek, askere gitmemek için bulunan bir çare olarak verilir.(9) Aziz Nesin'in "Büyükliğini Bize Duyurmayan Yazar" başlıklı yazısında ise bunun tam tersi, rapor yüzünden askere alınmadığı konusu üzerinde durulur.(10) Bu yazıda Aziz Nesin, Sait Faik'le ilgili hatıralarını anlatır. Sait Faik'in Aziz Nesin'den dolayı söylediği "benim ayağımı kaydırdı" sözü aralarında kırgınlık yaratmıştır. Karşılaştıkları zaman Aziz Nesin, hakkında söylediklerini yüzüne vurur. Sait Faik sesini çıkarmaz. Sonraki durum Aziz Nesin tarafından şöyle anlatılır: "Galatasaray'a doğru yürüyorduk. Susuyordu ama, bana birşey açıklamak istediğini anlıyordum.

- Ben askerlik yapmadım, biliyor musun? dedi.

Askerlik yapmamasının benim için uydurduğu sözle ilişkisini anlamadım.

- Neden? diye sordum.

- Sen benim söylediğim söze neye alınıyorsun, ben deliyim be... dedi.

İç cebinden nüfus kağıdını çıkardı, açıp bir sayfayı bana verdi:

- Al bak, oku!

Gösterdiği yerdeki el yazısını okudum. Paranoyak filan gibi, ama iki kelimeli bir ruh hastalığı adı ve bu hastalık yüzünden askere alınmadığı yazılıydı."

Olumsuz şartlarla mücadele ederken bir süre yazıdan soğumasına rağmen, sanat hayatı boyunca kalem elinden bırakmayan Sait Faik'in hikâyelerinde, tabiat da başlı başına bir konudur. Denize olan tutku, toprağa duyulan saygı; balıkçılıkla geçinmeye çalışan namuslu kayıkçı ve reisler, tabiatla tırnak tırnağa mücadele eden çiftçiler, hayatı anlamlı kılan ve yaşama sevinci veren çiçekler, kuşlar, böcekler; gücün, kuvvetin ve onurlu yaşamının sembolü olan balıklar-her ne kadar zaman zaman alegorik olsalar da - , insanların dostu olan köpek, kırlangıç, insana benzediği için çokça sevilen bildircin gibi hayvanlar ve dört mevsim, güzelliği, hüznün vericiliği ve hatıraları canlandıracı özelliği ile tasvire ve gözleme dayalı bir anlatımla âdeta

(9) İbrahim Kavaz, Sait Faik Abasıyanık-Yazar ve Eser (Doktora Tezi), Elazığ, 1990, s.33, 366

(10) Aziz Nesin, a.g.e, s.11

resmedilir.

Her şeyin "insan"da gizli olduğunu anlayan ve onun büyüüne kapılan Sait Faik'in gözünde tabiat,yüz vermez bir babadır.Düşman görüldüğü anlarda bile dosttur.Değişik şartları ve bütün zorluklarıyla insana tecrübe imkanı verir.Akıllara durgunluk verecek düzeni ile tabiat da insanı mutlu edebildiği,ona yaşama imkanı sunduğu ölçüde değerlidir.

Dört duvar arasına kapatılmış düşüncenin,kanatsız kuş,küreksiz sandal kadar anlamsız olduğunu vurgulayan yazar için,bir sanatçının en önemli görevi,ülkesindeki işsizlik,dilencilik ve haksızlıklarla mücadele etmektir.Kendisi,bu mücadeleyi yazıları ve fikirleri yolu ile yaparken,güzel bir dünya yaratmak için büyük ölçüde sanatın gücünden faydalanır.Hikâyeyi de "edebiyat yapanlar"ın elinden kurtararak(11),insanlığın hizmetine sunar.

Kısaca,Sait Faik hemen hemen bütün hikâyelerinde "insan"ı ve insanı kuşatan çevreyi,yani"tabiat"ı konu olarak alır ve işler. Dolu dolu yaşama sevinci,civil civil insan ve doğa sevgisi ve buram buram "İNSAN HASRETİ" kokar hikâyeleri.Bütün çabası,haksızlıkların,hırsızlıkların olmadığı,insanların mesut olduğu,iş bulduğu,doyduğu bir dünya özlemini,bütün insanlığın özlemi haline getirebilmektir. Kalemimi bu yolda kullanır.

(11) Tahir Alangu, a.g.e. , s.110

B İ B L İ Y O G R A F Y A

A - İNCELENEN ESERLER

- ABASIYANIK, Sait Faik : Semaver-Sarnıç, Bilgi Yayınevi, Ankara, Temmuz 1987.
- , ----- : Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bilgi Yayınevi, Ankara, Mart 1987.
- , ----- : Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bilgi Yayınevi, Ankara, Eylül 1986.
- , ----- : Kumpanya-Kayıp Aranıyor (x), Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 1986.
- , ----- : Havuz Başı-Son Kuşlar, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ağustos 1986.
- , ----- : Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 1987.
- , ----- : Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Bilgi Yayınevi, Ankara, Temmuz 1987.
- , ----- : Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat (x) (Baskıya Hazırlayan: Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 1987.
- , ----- : Sevgiliye Mektup (Baskıya Hazırlayan: Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Mayıs 1987.

B - YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ABASIYANIK, Sait Faik : Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar (Baskıya Hazırlayan:Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Mart 1984.
- , ----- : Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat (Baskıya Hazırlayan:Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 1987.
- , ----- : Sevgiliye Mektup (Baskıya Hazırlayan: Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Mayıs 1987.

- ABASIYANIK, Sait Faik : Şimdi Sevişme Vakti-Şiirler (Baskıya Hazırlayan:Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara, Şubat 1986.
- AKBAL, Oktay : "Sait Faik'le Birlikte...", Cumhuriyet Gazetesi, 13 Mayıs 1990.
- , ----- : "Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri," Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- Alain : Edebiyat Üstüne Söyleşiler (Çeviren: Asım Bezirci), Sayı Kitap Pazarlama, İstanbul, Şubat 1985.
- ALANGU, Tahir : Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, Antoloji, 2.Cilt. Öncüler. 1930-1940. İstanbul Matbaası, 1965. (102-138. sayfalarda: Sait Faik Abasıyanık. 139-191. sayfalarda: Örnekler)
- , ----- : Sait Faik İçin, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1956.
- ALPTEKİN, Mahmut: " Bir Sait Faik Vardı " , Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- , ----- : "Ölümünün 18. Yıldönümünde Sait Faik Üstüne Notlar" , Varlık Dergisi, Sayı: 777, Haziran 1972.
- " Anılarla Sait Faik " , Oktay Akbal, Agop Arpad, Tarık Buğra, Orhan Hançerlioğlu, Orhan Kemal, Yaşar Nabi Nayır, Milliyet Sanat, Sayı: 32, Mayıs 1973.
- BAYMUR, Feriha : Genel Psikoloji, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1989.
- BEGİÇ, Mithat : "Sait Faik'in Ülkesinde" (Derleyip Özetleyen: N. Zekeriya), Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- BUSCAGLIA, Leo : 9 Numaralı Otobüsle Cennet'e-Bir Sevgi Yolculuğu (Çeviren: Belkıs Çorakçı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1987.
- ERDEM, Selman : Psikoloji Lise II, Fil Yayınevi, İstanbul, 1988.
- Fürüzan : "Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri," Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- GİRGİNSOY, Naci : "Hişt Hişt" , Varlık Dergisi, Mayıs 1977.

- HANÇERLİOĞLU, Orhan : "Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri",
Varlık Dergisi, Sayı:800, Mayıs 1974.
- ILGAZ, Turhan : "Sait Faik'lerde Bir Gün", Cumhuriyet-Sanat
'Edebiyat (eki), Mayıs 1970.
- İLERİ, Selim : "Mektuplar, Bitmemiş Öyküler", Milliyet,
27 Mayıs 1989.
- KABAKLI, Ahmet : Türk Edebiyatı, III. Cilt, Türk Edebiyatı
Yayınları, İstanbul, 1985 (682-691. sayfalarda:
Sait Faik Abasıyanık. 692-698. sayfalarda:
Örnekler.)
- KAFTANCIOĞLU, Ümit : "20. Yıldönümünde Yapılamayan Bir Konuşma-
Sait Faik'te Esinti", Varlık Dergisi,
Sayı: 803, Ağustos 1974.
- KANSU, Ceyhun Atıf : "Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri",
Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal : Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü,
İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul,
1978.
- KAVAZ, İbrahim : "Sait Faik Abasıyanık Yazar ve Eser".
(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi,
Elazığ 1990.
- KAVCAR, Cahit : "Sait Faik Üzerine", Edebiyat ve Eğitim, Ankara
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Yayınları, Ankara, 1982.
- KURDAKUL, Şükran : Çağdaş Türk Edebiyatı II.Cilt. Cumhuriyet
Dönemi (1923-1950), Broy Yayınları,
Mart 1987 (432-443. sayfalarda: Sait Faik
Abasıyanık. 444-452. sayfalarda: Örnekler.)
- KUTLU, Mustafa : Sait Faik'in Hikâye Dünyası, Dergâh Yayınları,
İstanbul, 1968.
- MERT, Necati : " Sait Faik ve Adapazarı ", Türk Dili Dergisi
(Ahmet Miskioğlu), Sayı:12, 1989.
- MORAN, Berna : Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, Cem Yayınevi,
İstanbul, 1988.

- MUTLUAY, Rauf : "Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri" , Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- NESİN, Aziz : "Aziz Nesin Sait Faik'i Anlatıyor-Büyükliğini Bize Duyurmayan Yazar", Milliyet Sanat, Sayı: 32, Mayıs 1973.
- ÖZLÜ, Demir : "Ölümünden 36 Yıl Sonra Sait Faik Üzerine-İnce Üslûplu Sevgi Havarisi", Cumhuriyet Kitap (eki), Sayı: 13, 11 Mayıs 1990.
- SEZER, Sennur : "Sait Faik, Kişiliği ve Hikâyeciliği"(Soruşturma), Cumhuriyet-Sanat Edebiyat (eki), Mayıs 1970 (Oktay Akbal, Necati Cumalı, Orhan Kemal, Behçet Necatigil, Mehmet Seyda, Kemal Tahir, Tahsin Yücel).
- TANER, Haldun : "Sait Faik'in Türk Öyküsündeki Yeri", Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.
- TARKAN, Nilgün : " " Müthiş Bir Tren" Olayı- Özerdim "Müthiş Bir Tren, Sait Faik'in Değil, Bir Macar Yazarınınındır" Dedi.", Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977, İstanbul (499-508.sayfalarda).
- TAŞ, Fahri : Sait Faik Abasıyanık, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- TURAL, Sadık - KERMAN, Zeynep - ÖZGÜL, M. Kayahan : Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- UYGUNER, Muzaffer : Sait Faik Abasıyanık, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- , ----- : "Sait Faik'in Sanat Görüşü", Varlık Dergisi, Sayı: 800, Mayıs 1974.

(*) Hikâye kitabı olmayan, Kayıp Aranıyor ve Yaşasın Edebiyat araştırmaya dahil değildir.